

פרשת לך לך ה'תשס"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוֹ וּמְרוּלוֹ שִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֹזוֹ בִּקְשׁוּ
פָּנָיו תִּמְיֹד: ה זְכוּרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זֶרַע אֲבָרָהֶם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צְוָה לְאַלְפֵי
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן חֶבְל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתָם מִתִּי מִסַּפֵּר כְּמַעֲט וַיְגַרְמֵם
בְּהָ: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אֲחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשִּׁיחֵי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תַרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מִטְהַלֵּל־לֶחֶם שָׁבֵר: יז שָׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לְעֹבֵד נַמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנָו בַּכֶּבֶל רָגְלוֹ בְּרוֹל בָּאָה
נַפְשׁוֹ: יט עֲדִיעַת בְּא־דְבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפָּתָהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוֹ: כב לְאִסֹּר שָׂרְיוֹ בְּנַפְשׁוֹ וּזְקָנוֹ יַחֲפֵם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהוּ מִצְרָיו:
כה הִפְקֹד לָבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהֱוֶן אֲשֶׁר בָּחַר־בוֹ:
כז שָׁמוּבֶם דִּבְרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתּוֹתָיו בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁךְ וַיַּחֲשֹׁךְ וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֹד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צִפְרֹדְעִים בְּחַדְרֵי מְלִכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנֵים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ לַהֲבוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּדַּךְ
גִּפְנָם וַתֵּאֱנַתֶם וַיִּשְׁפֹּר עַץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֶבֶה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסַּפֵּר: לה וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדַּךְ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף
וַזָּהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַח פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסְדָּ וְאֵשׁ לְהַאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֵם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ
מַיִם הִלְכוּ בַּצִּיּוֹת נִהַר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרָהֶם עֲבָדוֹ: מג וַיּוֹצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
בְּרָנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעֶבְרַת | יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ
וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א תללויה | הודו ליהוה בִּיטוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע פִּלְתֶּהֶלְתּוּ:
 ג אֲשֶׁרִי שִׁמְרִי מִשֹּׁפֵט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכַל־עֵת: ד זכרני יהוה בְּרִצּוֹן עֲמָךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעָתְךָ:
 ה לראות | בְּטוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחַת גּוֹיְךָ לְהִתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֶתְךָ: ו חָטְאנו עִם־אֲבֹתֵינוּ הֵעֵוִינוּ
 הַרְשָׁענוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רֶב חֲסִדֶיךָ וַיִּמְרוּ עַל־יָם
 בַּיַּם־סוּף: ח וַיִּזְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בַּיַּם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיּוֹלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
 כַּמַּדְבָּר: י וַיִּזְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנֵא וַיַּגְאֵלם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיִּכְפּוּ־מִים צָרִיחֵם אֶחָד מֵהֵם לֹא נוֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בִּדְבָרָיו יִשְׁירוּ תְהַלְתּוֹ: יג מָהֵרוּ שָׂכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָזְרוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְאוּוּ תַּאֲוָה בַּמַּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רוּזוֹן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְרוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְאֶתְכֶם עַל־עֵדַת אֲבִירָם: יח וּתְבַעַר־אֵשׁ בְּעֵדָתָם לְהַכֶּה
 תִּלְהַט רִשְׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיִּמְירוּ אֶת־כַּבֹּדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
 עֵשֶׂב: כא שָׂכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נַפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם נוֹרְאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלִי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עַמֶּד בַּפָּרָץ לִפְנֵינוּ לְהַשִּׁיב חַמְתּוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמְאָסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הֵאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמַּדְבָּר: כז וּלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזוֹרֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וּתְפָרֵץ־בָּם מַגְפָּה: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָס וַיִּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמַּגְפָּה:
 לא וַתַּחֲשֵׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּכְפֹּא בְּשַׁפְתָּיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצִבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיהֶם לְשָׂרִים: לה וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצִבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנַף הָאָרֶץ בְּדָמַיִם: מט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחַר־אָף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׂנְאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יִצְלִיחַ וְהָמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיִּרְא בָּצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם כָּרַב חֲסָדָיו: מו וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמַיִם לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵייהֶם: מז הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּקְבָצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלֶתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

ישראל מן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעַם אֲמֵן הַלְלוּיָהּ:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו..... ב
- ב) מאמר ד"ה ויאמר ה' אל אברם וגו' מוצאי ש"פ לך - בחדרו - היתשליח..... ה
- ג) משיחות ש"פ לך לך, י"ג מר-חשון היתש"נ..... ט
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת לך לך..... יז
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת לך לך..... כא
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת לך לך..... כח
- ז) אגרות קודש..... ל
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת לך לך..... לא
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת לך לך..... ס
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת לך לך..... ע
- יא) תורה אור מבואר - נר חנוכה פרק א..... עד
- יב) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן..... עח
- יג) ספר הזכרונות (בלה"ק) – פרק קל"ז..... עט
- יד) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת לך לך..... פא



בית דין רבני אנ"ש בארה"ק

ב"ה

אדר ה'תשס"ו

לכבוד

כל המקבלים את ה"דבר מלכות"
שלום וברכה!

כולנו רואים שב"ה הקונטרס "דבר מלכות" הולך ומתפשט בכל רחבי תבל בצורה יוצאת מהכלל, והמוציאים לאור משתדלים לעמוד בבקשות ובדרישות המגיעות מכל רחבי תבל.

כיום מודפסת חוברת "דבר מלכות" בכ 150,000 עותקים בחודש, שהגיעו כבר לעתים לעלות הדפסה של כ- \$100,000 לחודש, כשעל זה נוספות הוצאות של אריזה ומשלוח לכל רחבי תבל - בעלות חודשית של כ- 100,000 שקל. דבר אשר המוציאים לאור לא העלו כלל על דעתם בעת שהחלו להוציא לאור את ה"דבר מלכות".

משבוע לשבוע גוברות הבקשות ל"דבר מלכות" מכל החוגים והקהלים, כולל יהודים שלצערנו לעת עתה אינם מגדירים עצמם כשומרי תורה ומצוות. במקומות ציבור רבים מחלקים ומספקים את החוברת לכל מבקש, ומיום ליום נראים יותר ויותר יהודים מחוגים שונים, גם שלא מאנ"ש, המעיינים ולומדים בשיחותיו הקדושות של הרבי ומקיימים את תקנותיו הקדושות בלימוד החומש התניא והרמב"ם.

כמו כן במוסדות רבים הן של אנ"ש והן מחוגים אחרים, מתקיימים שיעורים ב"דבר מלכות" כחלק מתוכנית הלימודים הקבועה בכיתות, עובדה שגרמה בין השאר לביקוש כמויות גדולות מאותם מוסדות על מנת שיוכלו לקיים את השיעורים. (זה עתה קבלנו ידיעה שרק בשבוע שעבר הגיעה פנייה מבית חב"ד נתיבות, אשר מבקשים להוסיף עוד 150 חוברות לשבוע - מעבר ל- 300 חוברות שקבלו עד עתה בכל שבוע - עבור ישיבת נווה דקלים שהייתה בגוש קטיף ועברה לכפר מימון הנמצא לידם ואשר החליטו ללמוד שם שיעור קבוע ב"דבר מלכות", כמו"כ ביקשו גם מהמוסד "אהלי תורה" בקראון הייטס 150 חוברות "דבר מלכות" לשבוע, כאשר היו בקשות נוספות בכמויות גדולות למקומות נוספים אשר אי אפשר למנותם.

אך כדי שתהיה אפשרות למוציאים לאור להמשיך ולספק את הדרישות ההולכות וגוברות ואשר החוברות "דבר מלכות" יגיעו לכל מאן דבעי - חייבים אנו לפנות לכל המקבלים ולומדים את ה"דבר מלכות" - ולבקשם להשתתף בעלות האריזה והמשלוחים אשר כאמור הגיעה גם היא לעלויות גבוהות מאוד.

אי לכך אנו מבקשים מכל המקבלים והלומדים בחוברות הדבר מלכות להשתתף בעלויות המשלוחים בסכום שנקבע להלן:

תושבי ארץ הקודש סך של 20 ₪ לחודש.

תושבי שאר העולם סך של 10 \$ לחודש.

מובן שכל מי שיכול ורוצה להוסיף על כך תבוא עליו הברכה!

את הסכומים הנ"ל הננו מבקשים להעביר לחשבון:

חשבון ע"ש:

סניף:

בנק:

409-112321 מס' "דבר מלכות" מס' 177

ביתר עילית, מס' 177

פועלי אגודת ישראל, מס' - 52

ניתן להפקיד תרומה בכל סניפי הבנק הבינלאומי עבור חשבון "דבר מלכות" ללא כל עמלה

כמו כן ניתן לשלוח המחאות לפקודת "דבר מלכות" (נא לציין "למוטב בלבד") והוראות-קבע לכתובת:

דבר מלכות, ת.ד. 1855 רמת גן, מיקוד 52118.

בברכה והצלחה

הרב יוסף העכט

הרב מנחם מענדל גלובבסקי

הרב אליהו יוחנן גורארי

הרב מרדכי שמואל אשכנזי

הרב זאב דב סלונים

הרב בן ציון ליפסקר

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי

הרב אברהם מיכאל הלפרין

הוראה לחיוב חשבון

בס"ד, תאריך

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				4 2 7 5 2	

לכבוד

בנק

סניף

כתובת הסניף

1. אני/הח"מ

(מס' זהות/ח.פ.)

(מס' בעלי החשבון כמופיע בספרי הבנק)

כתובת

מיקוד

עיר

מס

רחוב

נותקים לכם בזה הוראה לחייב את חשבונו/הני"ל בסניפכם, בגין **תיומה** בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מגנטי, ע"י "דבר מלכות" כמפורט מטה ב"פרטי ההרשאה".

2. ידוע לי/לנו כי:

- א. הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ול"דבר מלכות" שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתו הודעה בבנק וכן, ניתנת לביטול ע"י הוראת כל דין.
- ב. אהיה/נחיה רשאים לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידי/נו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.
- ג. אהיה/נחיה רשאים לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב אם אוכיח/נוכיח לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב ההרשאה, אם נקבעו.
3. ידוע לי/לנו כי הפרטים שצוינו בכתב ההרשאה ומילויים, הם נושאים שעלינו להסדיר עם המוטב.
4. ידוע לי/לנו, כי סכומי החיוב עפ"י הרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תישלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.
5. הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען.
6. הבנק רשאי להוציאני/נו מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לי/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.
7. לא לאשר ל"דבר מלכות" בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

פרטי ההרשאה

1. סכום החיוב ומועדו יקבעו מעת לעת ע"י "דבר מלכות" עפ"י המוסכם בינינו.

2. פרטי החיוב:

מועד חיוב אחרון	מועד חיוב ראשון	הצמדה		תדירות החיוב	מס' חיובים	סכום לחיוב בודד
		בסיס	סוג			
				<input type="checkbox"/> חודשי <input type="checkbox"/> דו-חודשי <input type="checkbox"/>		

חתימת בעלי החשבון



קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				4 2 7 5 2	

אישור הבנק

בס"ד

לכבוד

"דבר מלכות"

רח' בצלאל 27

רמת גן 52521

קיבלנו הוראות מ _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתצגו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבונו/נסם בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה.

רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת; כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען; כל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב על-ידי בעלי החשבון, או כל עוד לא הוצאו/בעלי החשבון מן ההסדר.

אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוי שנחתם על-ידיכם.

בכבוד רב,

בנק _____

סניף _____

חתימה וחותמת הסניף

תאריך _____

מקור טופס זה, על שני חלקיו, ישלח לסניף הבנק, העתק הימני ימסר למשלם.

כתובת להעברות כסף מחו"ל

Address for Telex transfers :
First International Bank of ISRAEL
Tel-Aviv

Branch: Pagi Beitar ilit branch
Branch no. 177
Acc name: DVAR MALCHUT
Acc no: 155-112321

Swift code no. FIRBILITXXX

There is no need for ABA# or other identification
Our us \$ correspondents include the Major New York Banks.
eg: Republic, Citibank, Chase Manhattan, Bankers.

BANK POALEY AGODAT ISRAEL
BEITAR ILIT BRANCH
972-2-5723204

בס"ד. מוצאי ש"פ לך לך – בחרו – ה'תשל"ח

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, וידוע¹ שיש בזה ב' פירושים. פירוש הא' שההליכה (דלך לך) היא מלמעלמ"ט. וכמבואר בתו"א² שאברם הוא אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון [שהוא למעלה גם מבחי' חכמה. כי חכמה (עם היותה ראשית כל הכחות פנימיים) היא בחי' גילוי. משא"כ אב רם הוא שכל הנעלם מכל רעיון. וכמבואר בהגהות וביאורי הצ"צ לתו"א שם³ פרטי הדרגות שבזה]. ואמר ה' אל אברם לך לך מארצך גו' שיצא אורו הנעלם לגילוי ויומשך מלמעלה למטה עד אל הארץ, בחי' מלכות. ומוסיף "אשר אראך", ובוזה ב' פירושים. א' (כפשוטו) שאראך קאי על הארץ, בחי' מלכות, שהמלכות היא בחי' עלמא דאתגליא לכן אומר עלי' אשר אראך⁴. ופירוש ב' שאראך קאי על אברם (בחי' שכל הנעלם מכל רעיון) – "אראה ואגלה אותך בעצמך"⁵ ("במהותך ועצמותך"⁶). והיינו, דהגם שספירת המלכות עלמא דאתגליא (ובפרט כמו שנמשכת בבי"ע⁷) היא קצה הכי תחתון, ושכל הנעלם מכל רעיון (שהוא נעלם גם מרעיון העליון) הוא קצה הכי עליון, אעפ"כ, ע"י הירידה וההמשכה (דאברם, שכל הנעלם מכל רעיון) אל הארץ אשר אראך (כפירוש הא'), לבחי' מלכות עלמא דאתגליא (קצה התחתון), עי"ז יתראה ויתגלה אמיתית ענינו (מהותו ועצמותו) של אברם (כפירוש הב'), שנעשה עליוי (גם) בבחי' שכל הנעלם מכל רעיון (קצה הכי עליון), כמובן מהמבואר בתו"א שם⁸.

(ב) ועד"ז הוא גם בענין ירידת הנשמה בגוף⁹, שהעלי' הנעשית בהנשמה ע"י ירידתה למטה [שנעשית בבחינת מהלך¹⁰, ענין "לך לך"¹¹], היא גם בהדרגות הכי נעלות שבה, ואפילו בבחינת יחידה. דהגם דזה שנקראת יחידה הוא להיותה "מקבלת מיחיד"¹² [שלכך¹³ אין שייך שתהי' כנגדה בלעו"ז, בכואה דכבואה לית להו¹⁴], מ"מ, ע"י שהנשמה יורדת למטה, מאיגרא רמה לכירא עמיקתא¹⁵, נעשה עלי' גם בבחינת יחידה שבה. כמבואר בכמה דרושים¹⁶ שע"י עבודת הנשמה בירידתה למטה דוקא נעשה עלי' (ועלי' שלא בערך) גם בשרש ועצם הנשמה שלמעלה. וכמובן גם מהמבואר בכמה שיחות¹⁷

(* יצא לאור בקונטרס מוצאי ש"פ לך לך – ה'תשל"ח, "ענש"ק וירא ה'תשל"ח".

1) תו"ח לך לך פט, א. אוה"ת שם (כרך ו') תרעט, ב.
 2) ר"פ לך לך. וראה גם תו"ח שם (פ, א). אוה"ת שם תרעב, א ואילך.
 3) אוה"ת לך לך (כרך ד') תרפא, א. וראה גם תו"ח שם.
 4) כ"מ בתו"ח שם (תחילת סעיף ב'). ושם פא, רע"א – באו"א קצת.
 5) תו"א יא, ב. תו"ח שם פא, רע"א. אוה"ת שם (כרך ו') תתרעג, א.
 6) תו"ח שם. ובאוה"ת שם: בעצמך ומהותך.
 7) ראה לקמן סוס"ב.
 8) ראה תו"א שם יא, ב ואילך (ובתו"ח שם פא, סע"א ואילך. אוה"ת שם תרעג, ב), שהירידה דבחי' אברם למטה היא ע"י (גילוי) בחינה שלמעלה מבחי' אברם. ובאוה"ת שם

(כרך ד') תרפז, א בשוה"ג, שהיא ירידה צורך עלי'.
 9) ראה אוה"ת שם תרפא, סע"א, שענין לך לך קאי על ירידת הנשמה בגוף".
 10) ראה בהמצויין לעיל ע' רמט הערה 50. ובכ"מ.
 11) ראה אוה"ת שם תרעט, א: "לך לך, שיהי' בבחי' מהלך ולא בבחי' עומד". ושם ע"ב: שזהו "עיקר פ"י לך לך".
 12) לקו"ת ראה כה, א.
 13) ראה ד"ה צהר תעשה תש"ז פ"ל (ע' 187). וראה גם ד"ה ועשית ציץ עת"ר (ע' קס).
 14) גיטין 10, א. לקו"ת תצא לו, ג. ד"ה ועשית ציץ שם. צהר תעשה שם.
 15) לשון הגמרא – חגיגה ה, ב.
 16) ד"ה זה היום תש"ט ספ"ב ואילך. וראה הביאור בזה לקו"ש ח"ג ע' 846.
 17) לקו"ד כה, ב ואילך. סה"ש תש"ב ע' 75.

(בענין עלי' לתורה), שהעלי' היא בכל חמש הבחינות שבנשמה נפש רוח נשמה חי' יחידה, שהם ג' הבחינות תחתיים שניים ושלישיים¹⁸ דתיבת נח. וע"פ משנת"ל¹⁹ (ע"פ תורת הבעש"ט²⁰ עה"פ²¹ בא גו' אל התיבה) שענין תיבת נח הוא "הוראה בסדר עבודה"²² לכאו"א מישראל [ובפרט לאחר חודש תשרי שאז מתחיל סדר העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו"²³. שהגם שהוא הולך לדרכו (גם) בעניני הרשות ובעובדין דחול, ועד לבחי' מים רבים שהם כל טרדות הפרנסה כו'²⁴, מ"מ ע"י שמכניס את עצמו בהתיבות דתפלה ותורה הנה לא זו בלבד שהוא "ניצל מהשטף דמבול"²² אלא יתירה מזו שע"י המים נעשה ותרם התיבה²⁵ ועד שנעשה ותנח התיבה²⁶], מובן מזה, שעליית הנשמה שנעשה ע"י ירידתה למטה והתלבשותה במים רבים הוא בכל ג' הבחינות (דתיבת נח) תחתיים שניים ושלישיים, שענינם בנפש האדם הוא נר"נ חי' יחידה²⁷. בדוגמת המבואר לעיל (סעיף א') שע"י הליכת וירידת אברם אל הארץ בחי' מלכות, שהתכלית (דירידה זו) הוא להיות גילוי בבי"ע²⁸ [וכידוע²⁹, שהליכת אברם אל הארץ הי' בכדי להמשיך בבי"ע עד בעוה"ז הגשמי, שע"י עשה הכנה להמשכה שע"י מעשה המצוות בגשמיות לאחר מתן תורה] נעשה עילוי גם בבחי' שכל הנעלם מכל רעיון.

ג) **ופירוש הב' בלך לך גו' אל הארץ** הוא (כפשטות הכתוב³⁰) שהליכה זו היא מלמטה למעלה, ההליכה מארצך וממולדתך ומבית אביך שהוא (כפשטות הכתוב) ארצו וגו' של תרח [היפך ענין הטהרה³¹], דרגא הכי תחתונה, ומשם ילך ויעלה מלמטלמ"ע עד אל הארץ אשר אראך שקאי (כנ"ל ס"א) על בחי' המלכות, ועד לבחי' ויבן שם מזבח להוי' הנראה אליו³² (שהוא למעלה מבחי' מלכות), ועד אשר ויבן שם מזבח להוי' סתם³³, בחי' הוי' דלעילא, הוי' הנעלם, שלמעלה מהוי' (דלתתא) הנראה³⁴. ועד"ז הוא גם בהעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו"א שבכאו"א שלאחרי חודש תשרי, שהליכה זו היא (לא רק באופן דמלמעלה למטה, שהולך לדרכו מהמועדים דחודש תשרי לדרכו בעניני הרשות ועובדין דחול במשך כל השנה, אלא) גם באופן דמלמטלמ"ע, מתחיל מכח המעשה שלו,

נרנח"י הם תחתיים שניים שלישיים רביעיים וחמישיים שהם ד' עולמות אבי"ע ועולמות א"ס שלמעלה מאצילות, שמונה העולמות בי"ע לג' בחינות – כהפי' (אוה"ת שם, משל"ה), שתחתיים שניים ושלישיים הם בי"ע (ועפ"ז יש רביעיים וחמישיים – ובדוגמת ה' שמות דנשמה).

28) תו"א ריש פרשתנו (וראה הגהות הצ"צ לשם אוה"ת לך תרפה, ב. תרפ"ט, ב).

29) תו"ח שם פג, ד ואילך. אוה"ת שם (כרך ו') תתרעה, סע"א ואילך. וראה גם תו"א יא, סע"ג.

30) וכ"ה בל"ת להארז"ל – מובא במקומות שבהערה 1.

31) ראה במדב"ר רפי"ט: מי יתן טהור מטמא . . כגון אברהם מתרח.

32) פרשתנו יב, ז.

33) שם, ח.

34) אוה"ת פרשתנו (כרך ד') תרפד, ב. תרפז, ב. תרפ"ט,

סע"א. ד"ה בחודש השלישי תש"ב.

18) נח ו, טז. וראה לקמן הערה 27.

19) לקו"ש ח"כ ע' 286-7.

20) הובאה בד"ה צהר תעשה תרצ"ה בתחלתו ובכ"מ (ראה הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) סי' יא).

21) נח ז, א.

22) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה צהר תעשה שם.

23) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 269, וע' 282.

24) ראה ד"ה מים רבים סעיף ו' (לעיל ע' רמ"ט).

25) (נח ז, יז) תו"א ט, סע"א.

26) נח ח, ד. וראה אוה"ת נח ע, א. (כרך ג') תרמג, ב ואילך.

27) ראה אוה"ת שם תרכז, א (מרמ"ז), שג' הבחינות

תחתיים שניים ושלישיים הם בי"ע אצילות וא"ק. וידוע (שע"ק

להרח"ו ח"ג פ"ב. ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"ג – הובא בהמשך

תרס"ו ע' רל. ד"ה ויהי אומן עטר"ת פ"א. ובכ"מ) שנר"ן הם

מבי"ע, חי' מאצי', ויחידה מא"ק.

וזהו גם הכוונה במ"ש בלקו"ד שם, שחמשה השמות

ובכח המעשה גופא כמו שהוא בהעקב שבו, דרגא היותר תחתונה שבגוף האדם [ועד שהוא ענין דהיפך החיים]³⁵, בדוגמת המובא לעיל בנוגע לתרח שהוא היפך הטהרה], ומשם מתחיל הליכתו מלמטלמ"ע, שפועל גם בהעקב שלו ער זאָל דערהערן אלקות [וכמ"ש באברהם עקב אשר שמע אברהם בקולי]³⁶ שגם העקב שלו האָט דערהערט³⁷. וע"י שהי' זה אצל אברהם אבינו, ניתן הכח על זה לכאו"א מישראל (בדוגמת האהבה מסותרת שבכאו"א מישראל שהיא בירושה לנו מאבותינו)³⁸, ובפרט מאברהם אבינו³⁹], ומזה נמשך (באופן דהילוך מלמטלמ"ע) השמיעה (דער דערהער) באלקות בכל הכחות, עד לכח השכל (שבראש, שתהי' בהם השמיעה למעלה ממדידה והגבלה דשכל).

וגם ענין זה ד"ויעקב הלך לדרכו" (הליכה מלמטלמ"ע) מתחיל לאחרי חודש תשרי. דהנה העבודה דשמע"צ ושמח"ת (סיום המועדים דחודש תשרי) היא (בשמחה ו)ריקודים, שענין הריקודים הוא (בעיקר ומתחיל) בהרגלים, ובהם גופא בהעקב שבהם. וע"י שהעקבים מתנשאים (הויבן זיך) ומרקדים, הם מנשאים גם את הראש (וכח השכל שבו)⁴⁰, שגם הוא מרקד בשמחה גדולה למעלה ממדידה והגבלה. ומזה נמשך כח על העבודה דויעקב הלך לדרכו (הליכה מלמטלמ"ע) במשך כל השנה, מתחיל מכח המעשה כמו שהוא בהעקב [כולל הענינים שאדם דש בעקביו]⁴¹, היינו ענינים אשר (מצד איזה סיבה שתהי') אין לו חיות בהם (בדוגמת העקב כפשוטו שהו"ע דהיפך החיים)], ומזה ממשיך (באופן דהילוך מלמטלמ"ע) גם לכח השכל שבראש, כנ"ל.

ד) ושני פירושים הנ"ל בלך לך מארצך גו' הם בהתאם לשני הפירושים ב"בעבר הנהר ישבו אבותיכם"⁴². הפירוש [שבפנימיות התורה]⁴³ שעבר הנהר הוא הבחי' שלמעלה (גם) מבחי' ונהר יוצא מעדן⁴⁴ (בינה דאצילות) ופירוש בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו' הוא ששרש האבות הוא מעבר הנהר שלמעלה מאצילות ומשם נמשכו למטה (בעבר השני של הנהר, היינו) בז"א דאצילות, ועד ש"ואולך אותו בכל ארץ כנען"⁴⁵ הירידה וההמשכה בבחינת המלכות (כנ"ל סעיף א' שארץ ישראל קאי על מלכות) – ההליכה מארצך גו', שקאי על עבר הנהר, אל הארץ אשר אראך, הוא הליכה מלמעלה למטה⁴⁶. והפירוש (כמו שהוא בפשטות) שעבר הנהר הוא מקומו של תרח, ומ"ש בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו' הוא לגריעותא [כדמוכח ממרוז]⁴⁷ מתחיל בגנות כו' מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו כו' שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו' – ההליכה מארצך גו' (עבר הנהר) אל הארץ אשר אראך, הילוך ועלי' מלמטלמ"ע⁴⁸ (כנ"ל סעיף ג').

ה) והנה הגם שב' פירושים הנ"ל ב"לך לך" הם שני פירושים שונים והפכיים, מ"מ,

(35) אדר"ג ספ"א.

(36) תולדות כו, ה.

הפירושים דלקמן.

(37) סה"מ תש"ח ס"ע 253. התמים ח"ו ע' נב.

(43) תו"א כה, א, עה, ד. דרמ"צ פב, ב. ובכ"מ.

(38) תניא פי"ח.

(44) בראשית ב, יו"ד.

(39) תו"ח שמות תקלז, סע"ב [בהוצאה החדשה – תצוה

(45) יהושע שם, ג.

ח"ב שסג, סע"ב]. וראה גם לקו"ת סוכות עה, ד. שמע"צ פט, ב.

(46) ראה גם אוה"ת שם תרצ, ב.

(47) פסחים קטז, א.

(40) ראה גם לקו"ש שם ע' 267 ואילך.

(48) ראה גם אוה"ת שם תרצא, ב.

(41) רש"י ר"פ עקב.

מכיון שב' הפירושים הם באותה התיבה (תיבת לך), מוכח מזה⁴⁹, שענין "לך לך" (וההוראה לכאו"א מישראל שבפרשה זו) כולל ב' האופנים יחד, הילוך מלמעלה למטה והילוך מלמטה למעלה. ובדוגמת "והתהלכתי בתוכם"⁵⁰ ש"והתהלכתי" (לשון רבים) כולל⁵¹ ב' בחינות הילוך הנ"ל⁵². וכ"ה גם בענין ואולך אתכם קוממיות⁵³, ש"קוממיות" (לשון רבים)⁵⁴ מורה על ב' קוממות⁵⁵ [קומה דאור ישר וקומה דאור חוזר, שהם דוגמת ב' בחינות הילוך הנ"ל⁵⁶], הכוונה בזה היא ש"קוממיות" כולל ב' הקומות יחד.

ויש לקשר זה עם שנה זו (ביחוד), שהיא שנת העיבור, ויתירה מזו שהיא שנת העיבור דסיום מחזור קטן, שבה נעשה ההתאמה דשנת החמה עם שנת הלבנה (בתכלית השלימות)⁵⁷. דהנה שמש הוא בחי' משפיע – דוגמת ענין ההילוך מלמעלמ"ט, ולבנה (דלית לה מגרמה כלום⁵⁸) הוא בחי' מקבל – דוגמת ענין ההילוך מלמטלמ"ע. וענין שנת העיבור (ובפרט שנת העיבור דסיום מחזור קטן) הוא צירוף וחיבור ב' העבודות [העבודה דשמש (בחי' משפיע, הילוך מלמעלמ"ט, שבכללות הוא⁵⁹ עבודת הצדיקים), והעבודה דלבנה (בחי' מקבל, הילוך מלמטה למעלה, שבכללות הוא⁵⁹ עבודת הבעלי תשובה)], שייעשו ענין אחד (שנה תמימה), כמשנ"ת לעיל⁶⁰ בארוכה. וכמ"ש⁶¹ ועינינו מאירות כשמש וכירח, שהכוונה בזה היא [לא רק שיהיו ב' המעלות, המעלה דשמש והמעלה דירח אלא גם] שב' העינים (והמעלות) יהיו כאחד.

וענין זה [צירוף ואיחוד ב' עינים הנ"ל] הוא הכנה וכלי [ובאופן דאבר, שהוא לא רק מקבל אלא גם ממשיך⁶²] להמשכת אוא"ס שלמעלה מגדר "מעלה ומטה". [וע"ד הידוע⁶³ שלאחרי השלימות דאתערותא דלתתא (בחי' לבנה) וגילוי אתערותא דלעילא (בחי' שמש) (הנמשכת ע"י אתערותא דלתתא) נמשך אח"כ בחי' אתערותא דלעילא ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל]. ששלימות העבודה [בצירוף ב' עינים הנ"ל, שנה תמימה] הוא האתר שלים, שהוא כלי להשראת אוא"ס, דקוב"ה שריא באתר שלים⁶⁴. ועד שע"ז נעשה המשכת העצמות שהוא אמיתית ותכלית השלימות. ונעשים ישראל וקוב"ה (ע"י אורייתא) כולא חד⁶⁵, ובאופן שאין שייך לחלק ביניהם, מכיון שתורת אמת מעידה שהם חד.

(49) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782 (הראי' לזה מ"שעטנו").
ע' 477 ואילך). וש"נ.

(50) בחוקותי כו, יב.

(51) זח"ב קמה, ב. ועוד.

(52) ובנוגע ל"והתהלכתי" – פשוט שכולל ב' הבחינות, מכיון (שאינן זה שני פירושים כ"א) שפירוש "והתהלכתי" הוא ב' אופני הילוך. ועד"ז הוא גם בנוגע ל"קוממיות" (דלקמן בפנים).

(53) ראה לקו"ש ח"כ ע' 288 הערה *65.

(54) לקו"ש שם ע' 287-8.

(55) נוסח התפלה דשבת (נשמת). וראה בהמצויין בלקו"ש שם ע' 290 הערה 83.

(56) דרושי ד"ה והתהלכתי – אוה"ת ויקרא (כרך ב') ע' תרמ ואילך. לקו"ת ראה כו, א. אמ"ב שער הק"ש פפ"ז. ספפ"ח ואילך.

(57) תו"א קיד, ב. לקו"ת ראה כב, סע"ד. ד"ה ארון עולם תש"ג פ"ה. ובכ"מ.

(58) לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך.

(59) בחוקותי כו, יג.

(60) זח"ג צ, ב.

(61) ראה חדא"ג מהרש"א לב"ב שבהערה הבאה.

(62) ראה זהר שם עג, א.

(63) א. סנהדרין ק, א.

(64) אמ"ב שם פפ"ט. אוה"ת שם ע' תרנג. תערב-ג.

בס"ד. משיחות ש"פ לך לך, י"ג מר-חשון ה'תש"נ.

ד) בה בשעה שציוו לאברהם בפרטיות מהיכן עליו ללכת (כנ"ל) – למה לא ציוו לו שום פרטים להיכן ללכת⁵ (מלבד "אל הארץ אשר אראך", אראך לשון עתיד), בכדי שיוכל להיות לו איזשהו מושג בתכונות המקום וכו', בכדי שיוכל להתכונן ולקחת אתו את הענינים המתאימים בשביל לחיות במקום החדש (כפי שהסדר הוא בטבע העולם).

ה) מדוע דיבור ה' לאברהם לא בא לאחרי ההקדמה שהקב"ה התגלה אליו – כפי שזה בכור"כ דיבורי ה' בתורה?⁶ רק לאחרי זה⁷ ה' – "וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך גו".

ג. ויש לומר הביאור בכל זה:

ידוע⁸ שעם "ויאמר ה' אל אברהם לך לך גו" התחילה עבודת ההכנה (של אברהם אבינו) לנתן תורה, כשבנ"י נהיו למציאות שלימה ותמידית של עם ה' – "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁹.

מזה מובן שבציווי "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (הציווי הראשון ליהודי הראשון, כנ"ל) מתבטא היסוד ותוכן העבודה של עם ישראל, של כל יהודי ושל כל בני ישראל.

הביאור בזה:

החידוש הכללי של עבודת בני"י (שבשלימות נפעל במתן תורה) הוא, שמבלי הבט על כך שהיהודי נמצא נשמה בגוף בעולם הגשמי, עולם מלשון העולם והסתר, הנתון לחוקי הטבע ומנהגי העולם, הוא נולד עם תכונות נפש מסוימות, ומושפע מהסביבה וכו' – יש בכחו של יהודי לצאת ולהתעלות למעלה מההגבלות, על ידי שעובד את ה' (ע"י התורה ומצוותי), זה שברא ועומד למעלה מהעולם, ועל ידי זה – לגלות אלוקות בעולם מסביב, וגם להעלותו – את העולם – למעלה מכפי שהיא מצד הבריאה (כשאלקות שם בעולם), אע"פ שגם מצד עצמו עולם על מילואו נברא¹⁰ על ידי הקב"ה שהוא תכלית הטוב

א. "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"¹ הוא הציווי הראשון (של הקב"ה) בתורה ליהודי הראשון (אברהם).

וצריך להבין: הציווי הראשון ליהודי ה' לכאורה צריך להיות – איך עליו לעבוד את ה', ולא אודות ענינים אחרים (כולל – סדר הליכתו ממדינה אחת לשני).

אכן, בכדי (להתחיל) לעבוד את ה' כפי הדרוש, צריך מקודם להתנתק ממנהגי העולם כו', מארצך וממולדתך ומבית אביך (סור מרע ואח"כ – ועשה טוב), אבל מכיון שכל דבר בתורה הוא תכלית בפני עצמו (ולא רק הכנה לדבר נוסף)² מסתבר לומר שהציווי "לך לך מארצך גו" גופא הוא (לא רק) הכנה לעבודה של אברהם, אלא חלק, ויתירה מזו – היסוד והתחלה – דעבודת השם.

ב. ויובן זה בהקדים כמה דיוקים בפסוק זה:

א) בציווי "לך לך" נוגע בעיקר המקום לאן ילך אברהם ("הארץ אשר אראך"). והפסוק מפרט בעיקר את המקום מהיכן על אברהם ללכת, "מארצך וממולדתך ומבית אביך". ה' מספיק לכאורה שיהי כתוב "לך לך אל הארץ אשר אראך"³

ב) אפילו אם רוצים לומר את המקום ממנו אברהם צריך ללכת – ה' לכאורה מספיק לומר "ארצך", שזה כבר כולל גם את היציאה והליכה מ"מולדתך" ו"בית אביך"⁴ (הנמצאים ב"ארצך"). אילו ה' הסדר הפוך (מבית אביך, ממולדתך ומארצך) – הרי זה בהתאם לסדר היציאה בפשטות?

ג) כשכבר כן מפרטים את שלשת הענינים, למה באמת הסדר בזה הוא – (בהתאם לסדר היציאה בפשטות: מקודם יוצאים "מבית אביך", אחר כך "ממולדתך", ואח"כ "מארצך").

(1) ריש פרשתנו (לך לך).

(2) כידוע הראי' לזה מהולכת הדם למזבח – דאף שהולכה זו (מוכרחת) היא רק בשביל העבודה דוריקת דם על המזבח, הרי הולכה זו עצמה יש לה חשיבות וגדר של עבודה (זבחים יג, א במשנה. רמב"ם ה' פסוה"מ פי"ג ה"ד) – ראה צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי מהדו"ת נא, ג. ובכ"מ. לקו"ש ח"י"ז ע' 188.

(3) ראה כלי יקר ריש פרשתנו. מפרשי רש"י שם (ד"ה אראך).

רד"ה לך תרס"ז. תרפ"ו. תש"ה.

(4) ראה ד"ה לך הנ"ל.

(5) ראה נתחומא ישן (נעתק בתו"ש פרשתנו עה"פ): נסיון בתוך

נסיון – שלא אמר לו לאיזה מקום לילך. וראה גם אוה"ח הק' ריש פרשתנו, ושם יב, ד.

(6) בקושיית אוה"ח עה"פ.

(7) פרשתנו יב, ז.

(8) ראה תו"א פרשתנו יא, ג. תו"ח שם פג, סע"ד ואילך. אוה"ח שם תרעה, ב ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 83 ואילך. ס' הערכים חב"ד ערך אברהם ס"ד. וש"נ.

(9) ברכת ק"ש. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד.

(10) ב"ר פי"ב, ו. פי"ד, ז.

שהוא צריך ללכת ולצאת מכל ג' ענינים אלו: לך (וצא) מהטבע שלך (ארצך); המדות שלך, וההשפעה של (המקום (מולדתך); (ו) המוחין שלך ושלמות האדם (בית אביך),

והכוונה והתכלית של ההליכה היא – ללכת "אל הארץ אשר אראך", להתמסר לגמרי לרצון (ארץ) שהקב"ה מראה (אשר אראך, כך שאין לו שום מושג במקום אליו הוא הולך, כי אם – אשר אראך) – הענין של מסירות נפש (מסירת הרצון), שלמעלה מכל טעם ודעת, שהולך ומוסר את כל רצונו, טבע, מדות ומוחין, וכל הפרטים היוצרים את מציאותו – להקב"ה כך שהרצון של הקב"ה (ארץ אשר אראך) נעשה רצונו, ארצו¹⁶ ("כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם"¹⁷), מכיון שהוא מתאחד עם "ארץ" (רצון ה') שמראים לו ("אשר אראך"), כידוע שעל ידי הראי' מתאחד הרואה עם הדבר הנראה, בתכלית ההתאמתות והקליטה¹⁸, עד – תכלית ההתאחדות.

שכן, אפילו כשכוחותיו (טבעו, מדות ומוחין) מונחים בקדושה ואלקות – הרי זה קשור עדיין עם מציאותו (טבע מדות ומוחין – שיש להם ציור מסויים), אמנם זו מציאות מצד הקדושה אך בכ"ז הרי זו מציאותו; הדרך להתאחד עם הקב"ה (ארץ אשר אראך), היא על ידי זה שהולך (לך לך) מציאותו, גם מציאותו דקדושה¹⁹, והולך "אל הארץ אשר אראך".

כמו שהי' אצל אברם – שאע"פ שגם כשהי' ב"ארצך", "מולדתך" ו"בית אביך" (לפני ה"לך לך") הכיר את בוראו (לשלוש שנים²⁰, והכרה נעלית בזה²¹ – לבן ארבעים²², בן מ"ח²³ ובן נ' ²⁴), ועבד את ה' (קיים את כל המצוות עד שלא ניתנו, וכמ"ש²⁵ "עקב אשר שמע אברהם בקולי", כמנין עק"ב שנים²⁶), עשה חסד עם אחרים ופירסם אלקות וכו', ועד שהגיע לשלימות ד"בן²⁷ חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן²⁸, שזה

ומטבע הטוב להטיב, ובמילא הבריאה מצד עצמה טוב.

ובלשון המדרש¹¹, שבמתן תורה נפעל החיבור דעליונים ותחתונים (ביטול הגזירה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה) – הכח שבנ"י, כפי שהם נמצאים למטה (בתחתונים), יוכלו לעלות למעלה, ולגלות אלקות (עליונים) במציאות התחתונים, ועד בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו.

שהתחלה בזה נפעל על ידי "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"¹²:

"ארצך", "מולדתך" ו"בית אביך" הם שלשת הענינים הכלליים שפועלים ומשפיעים על אישיותו והנהגתו של אדם:

הנהגתו הטבעית של אדם לפי הטבעיות (וארציות), התכונות, אתם הוא נולד – "ארצך".

ההרגלים ואופני הנהגה ונימוסי האדם שנפעלים ומושפעים על ידי השפעת המקום (המדינה, העיר) שנולד בה – "מולדתך".

ההדרכה והשפעה שהוא מקבל מהבית – "בית אביך" (שהיא יותר חזקה מההשפעה ממקומו, "מולדתך")¹³. ובאופן: "בית אביך" כולל גם את שלימות האדם – שבאה על ידי ההדרכה מ"בית אביך" ומתגלית כשהאדם מתבגר ומגלה את כוחותיו, ונהי' אדם יציב, היכול לצאת (על ידי שמשמש בשכל) מההגבלות מלידה והנוספים (חינוך) טבע.

ובפרטיות יותר ישנם שלשה ענינים אלו בכל אדם גופא (לא רק מצד השפעת הסביבה)¹⁴: "ארצך" – טבעו (מתולדתו), רצונותיו הטבעיים (ארץ לשון רצון); "מולדתך" – מדותיו (ש"נולדים" על ידי התבוננות תחלה ולא כמו המדות מתולדתו); "בית אביך" – מוחין (אב, חכמה)¹⁵. הציווי ד"לך לך" ענינו,

(17) פרשתנו יג, טו.

(18) ולכן "אין עד נעשה דיין כו' דכין דחזויהו כו' לא מצו חזו לי זכותא" (ר"ה כו, א. וראה לקו"ש ח"ו ע' 121 ובהערות שם). (19) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 18. חט"ו ע' 91. ח"כ ע' 59. חכ"ה ע' 52.

(20) נדרים לב, סע"א. ב"ר פ"ל, ה. וש"נ.

(21) ראה לקו"ש ח"כ ע' 14 ואילך.

(22) רמב"ם ריש הל' ע"ז.

(23) ב"ר שם. וש"נ.

(24) דיעה הא' בפס"ר פ' בא.

(25) תולדות כו, ב ובפרש"י.

(26) נדרים שם ובפרש"י. ועוד.

(27) פרשתנו יב, ד.

(28) או שבעים שנה (בעת ברית בין הבתרים) ביציאה הראשונה של

(11) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(12) ראה לקו"ת לג' פרשיות עז, א-ב (וראה גם אוה"ת פרשתנו תרפד, ב. תרפז, ב), שויאמר ה' אל אברם לך לך גו' הוא כענין ביטול הגזירה דמ"ת.

(13) ראה כלי יקר ריש פרשתנו.

(14) ובלשון החקירה והחסידות: מוטבע מורגש ומושכל. ובלשון הקבלה: עיבור יניקה ומוחין (ראה ע"ח שער זה. תו"א יתרו סח, ג. ד"ה ביום השמע"צ תשי"ג (ע' 55 ואילך). ובכ"מ).

(15) ראה סד"ה לך תש"ה. לקו"ש ח"כ ע' 59. ע' 305.

(16) ראה ד"ה לך תש"ה (ס"ע 89. ע' 95): "לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", "פי' קום וצא מן הגשמיות שלך, גיי ארויס פון דיינע גשמיות, אל הארץ אשר אראך והוא אל אותה הגשמיות אשר אראך, און גיי אריין אין די גשמיות וואס איך ועל דיר באווייזן, הרי שהעיקר הוא רק חילוף מציאות הגשמיות ולא מהות הגשמיות כו'".

אברהם עם רצון ה', באופן ד"אראך" (ראי'), תכלית ההתאחדות כנ"ל (משא"כ עד אז הי' עדיין ב"ארצך גו'"), עי"ז הוא נהי' כלי ל"וירא ה'" אליו, עד באופן של ראי' [עד גם ל"וירא אליו ה'" (ראי' נעלית יותר) לאחרי קיום מצות מילה, כדלקמן סו"ס ח].

ה. עפ"ז מובן ג"כ המשך הכתובים: נוסף לזה שאצל אברם עצמו הי' "לך לך" (מסירת נפש), הוא לקח אתו (ופעל "לך לך" ב) בני ביתו ומשפחתו וחלקו בעולם – "וילך" אברם גו' ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה":

השלימות של העבודה ד"לך לך מארצך גו' (מסירת נפש) אצל אברהם היא בשעה שפועל גם בכל פרטי המציאות שלו (ארצך, מולדתך ובית אביך), ועד בכל הענינים השייכים אליו (בני ביתו ורכושו וכו'), ובגלל שני הטעמים הנ"ל הרי: (א) אזי הוא "לך לך" האמיתי (הליכה אמיתית – עד שלא בערך) ממעמדו ומצבו הקודם, מכיון שלוקח אתו (בהליכה זו) כל הענינים שלו, כך שלא נשאר שום פרט ממציאותו שאין בו ה"לך לך"; (ב) עי"ז פועל ש"הארץ אשר אראך" מתאחדת עם מציאותו והמציאות של חלקו בעולם.

ועד שהשלימות בזה היא עי"ז שאברם פעל כך גם בכל העולם, פירסם אלקות בעולם, ועד שנהי' נוסף על "אלקי השמים" (כמו שהי' "כשלקחני מבית אבי כו' שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא הי' רגיל בארץ"), גם "אלקי השמים ואלקי הארץ" ³³, ועד באופן של "ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם" ³⁴, "אין ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר וש"ב" ³⁵, והקריא, לא רק "א-ל העולם", אלא "א-ל עולם" (שעולם הוא דבר אחד עם אלקות כביכול) ³⁶.

ו. ע"פ הנ"ל יובן גם כן השייכות ד"לך לך מארצך גו' עם המשך הפרשה ³⁷ שמדובר בהם אודות מעשה לוט, הריב בין רועי מקנה אברם ורועי מקנה לוט, ואברם אמר ללוט ³⁸ "הפרד נא מעלי גו'", "ויסע לוט

מרמז, קאי על השלימות דעבודת המדות (שבע) ²⁹ פעמים עשר (שלימות המשכת המוחין) ³⁰ – שבעים, בחי' חיצוניות (המדות), והי' חסדים המגדילים המוחין במדות בבחי' הפנימיות ³¹ – אעפ"כ, בכדי שיתאחד עם הקב"ה, הי' צריך להיות "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" (לצאת מהמציאות הקודמת, הטבע מדות ומוחין שלו, גם המציאות דקדושה של אברם), וללכת "אל הארץ אשר אראך" – מסירת נפשו ורצונו לרצון ה'.

ד. ועפ"ז מובן למה כתובים הפרטים בנוגע למקום היציאה (מארצך וממולדתך ומבית אביך), ודוקא בסדר זה, משא"כ בנוגע למקום ההליכה לא כתובים שום פרטים (בכדי שהוא יוכל להתכונן לכך), מלבד "הארץ אשר אראך" (בעתיד) – מכיון שבעבודה ד"לך לך" נדרשים שני ענינים הפכיים:

(א) שילך ויצא ממציאותו הקודמת, שלשם כך עליו לדעת אודות הפרטים העושים את מציאותו (ארצך, מולדתך ובית אביך), בכדי שהוא ילך מזה. ובסדר מן הקל אל הכבד, לא זו אף זו: ההליכה צריכה להיות לא רק מ"ארצך" (טבע האדם מתולדתו), אלא גם מ"מולדתו" (מדות ע"פ השכל), ויתירה מזו – גם מ"בית אביך" (מוחין, ושלימות האדם);

(ב) להתמסר כולו ל(רצונו של) הקב"ה (מסירת נפש), כך שאינו חש ומרגיש לגמרי את רצונו הפרטי ונטיותיו הפרטיים, גם לא חשבונותיו וההכנות (לפי שכלו וטבעו) איך לגשת למקום חדש (על-ידי ידיעת תכונות וטבע המקום), כי אם הידיעה – "אל הארץ אשר אראך" – מסירת נפש, שאינה קשורה בשום חשבונות.

עד שענין הב' (מסירת נפש) חודר בכל מציאותו (ארצך, מולדתך ובית אביך), כך ש"הארץ אשר אראך", נהיית "ארצך", כנ"ל.

בזה יובן גם למה דוקא לאחרי שאברם קיים "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" הי' "וירא ה' אל אברם גו' ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו" – מכיון שעל ידי "לך לך גו' אל הארץ אשר אראך", התאחד

(32) יב, ד-ה.

(33) חיי שרה כד, ז ובפרש"י.

(34) וירא כא, לג.

(35) סוטה י, סע"א ואילך.

(36) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. המשך תער"ב ח"א פקל"ג.

ועוד.

(37) יג, ה ואילך.

(38) שם, ט.

אברהם מחרן – תוד"ה וגמירי ע"ז ט, א. דעת זקנים מבעה"ת פרשתנו יב, ד. וראה פרש"י בא יב, מ.

(29) תו"א פרשתנו יא, ד. תו"ח שם צ, ב ואילך. אוה"ת שם תתרפ, ב.

(30) ולכן יצא אז מחרן, היציאה מבחי' מיצר גרון בין מוחין ומדות (מקומות שבהערה הקודמת).

(31) ואולי יש לומר גם באופן אחר, שהחמש שנים הם כנגד הסך-הכל של המדות (חסד עד הוד).

אורחים בעיר סדום, אע"פ שזה הי' קשור בסכנת נפשות⁴⁵ (כמסופר הלאה בפרשתנו בארוכה)⁴⁶!

ז. ע"פ הנ"ל מובן איך שהציווי לאברם "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" מציין את ההתחלה של סדר חדש בעבודת האדם בעולם⁴⁷ – שעושה את העבודה לא (רק) מצד הגדרים שלו כנברא, אלא באופן של מסירת נפש, רק כפי שהקב"ה מראה לו ("אל הארץ אשר אראך").

ומעשה אבות סימן לבנים⁴⁸, ועד יתירה מזו: בכחה של החזקה דאברהם בארץ ישראל – נעשית "הארץ אשר אראך" ירושה של אברהם אבינו לכל אחד מבני ישראל ("לזדעך אתן את הארץ הזאת"), ועד שזה נעשה ארצו בפשטות (ולא רק "אראך" לשון עתיד), כידוע⁴⁹ שלכל אחד מבניי (עד סוף כל הדורות) יש חלק בארץ ישראל⁵⁰.

ובעבודת האדם: "לך לך" של אברהם נהי' התחלת ההכנה למתן תורה (כנ"ל), כשבניי נהיו העם הנבחר – עם כח המסירת נפש (שמקבל כל יהודי מאברהם אבינו, כידוע⁵¹ שהוא פתח את הצינור דמסירת נפש) – שבהמצאם בגדרי העולם, יצאו מעצמם, ממציאותם הפרטית (ארצך, מולדתך ובית אביך), אפילו כשהמציאות היא קדושה – הן ב"ארצך" (טבע כפי שהוא נולד) יהודי הוא "חלק אלוהה ממעל ממש", והן ב"מולדתך" – מדות דקדושה, והן ב"בית אביך" – מוחין דקדושה – עדיין זה מציאות שלו, יש לו את הכח לצאת מזה, ולהתמסר כולו ולהתאחד עם הקב"ה ("הארץ אשר אראך"), כך שזה נהי' "ארצך"¹⁶, וכך גם לפעול בעולם – ועד החיבור דעליונים ותחתונים, לעשות את העולם לדירה לו יתברך בתחתונים⁵².

ח. ע"פ המבואר לעיל, יש להוסיף ביאור גם בזה שבהמשך להציווי "לך לך" (בתחלת הפרשה) נצטווה

מקדם גו' ויאהל עד סדום גו'³⁹, ומלחמת המלכים והצלת לוט – דלכאורה: איזה שייכות יש לזה עם "לך לך מארצך גו'", ואדרבה: "לך לך" קשור עם עבודה ומסירת נפש של אברהם, להתאחד עם הקב"ה, משא"כ מעשה לוט מראה, שלוט הלך לצד הפוכי, "וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה גו', ויסע לוט מקדם", "הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקינו"⁴⁰, "ויאהל עד סדום, ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד", "ואעפ"כ לא נמנע לוט מלשכון עמהם"⁴¹!

והביאור בזה:

השלימות דעבודת אברם "לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" היא (כנ"ל) בשעה שפועל כך גם בבני ביתו ובחלקו בעולם, עד בכל העולם, כולל החלק בעולם שאין תחתון למטה ממנו, שזה מראה שהענין ד"לך לך" מגיע גם בתוך גדרי מציאות העולם כפי שהיא מצד בריאתה.

שזה התבטא בגלוי בכך, שאע"פ שלוט הי' רשע⁴² (כנראה מהעתקתו לסדום), ונפרד מאברם – פעל אברם אפילו בו "לך לך"⁴³,

[ואע"פ שאברם אמר לו³⁸ "הפרד נא מעלי, אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה" (היינו מן הקצה אל הקצה) – הרי מודגש בזה גם שישנה שייכות ביניהם (כפשטות הענין שהם נמצאים שניהם בימין ושמאל של שטח ארץ אחת), כפרש"י: "בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר, וסוף דבר הוצרך לו שנאמר⁴⁴ וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'", שזה הביא שאברם יצא למלחמה למסור נפשו כדי להציל את לוט],

ועד שה"לך לך גו' אל הארץ אשר אראך" (ענין המסירת נפש) פעל בלוט, שהוא מסר נפשו כדי להכניס

39 שם, יב.

40 שם, י ובפרש"י.

41 שם, יב-יג ובפרש"י.

42 ראה פרש"י שם, יד.

43 עפ"ז יומתק מ"ש (פרשתנו יב, ה) "ויקח אברם את גו' לוט בן

אחיו" (אף שכבר נאמר בפסוק לפניו "וילך אתו לוט").

44 שם יד, יד.

45 ועפ"ז מתורצת התמי' גדולה: למה מסר לוט את נפשו להכניס אורחים, שאינו בגדר יהרג ואל יעבור. ויתירה מזה: איך הי' מותר זה לדעת הרמב"ם (הל' יסוה"ת רפ"ה), שבמצוות ד"יעבור ואל יהרוג", "אם מת ולא עבר על זה הי' מתחייב בנפשו", וזהו אפילו לאחרי מ"ת, ועאכ"כ לפני מ"ת? ! ומובן ע"פ הביאור בפנים, שאברם פעל הענין ד"לך לך" (מס"נ) גם בלוט.

46 וירא יט, א ואילך.

47 ראה לקו"ש חכ"ה ע' 48 ואילך, שזהו הטעם שמעלת אברהם בתורה מתחילה לא בסיפור מעלותיו ע"י עבודתו בכח עצמו, אלא עם

"ויאמר ה' אל אברם לך לך גו'", ע"י ציווי ה' וקיום הציווי ע"י אברהם. וזהו החידוש של עם ישראל לגבי שאר האומות. עיי"ש בארוכה.

48 ראה תנחומא פרשתנו ט. רמב"ן פרשתנו יב, ו. וראה לקו"ש

חט"ו ע' 76 וש"נ.

49 ראה שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך (דפוס פראג) סתקל"ו. ס' השטרות

לר"י ברצלוני ע' 43. אוצר הגאונים קידושין סי' קמו ואילך.

50 ד' אמות (כ"ה ברוב המקומות שבהערה הקודמת) או אמה אחת

(דרישה חו"מ סס"ז סקכ"ד).

ולהעיר מהרמז ש"אמה" הוא ר"ת "אלקינו מלך העולם", היינו שע"י עבודת ישראל מגלה ב"אמה" שלו – אלקות (אלקינו מלך העולם), ובאופן של "אמה" אחת – בחי' יחידה, היא ניצוץ אחד שמתאחד עם בחי' יחיד שלמעלה.

51 ד"ה כי כאשר תרע"ח. וראה מאור עינים פרשתנו.

52 ראה תנחומא נשא טז. תניא פל"ו. ועוד.

ואברם על מצות מילה (בסוף הפרשה⁵³), וכמבואר בכ"מ⁵⁴ ש"לך לך גו" הוא התחלת הציווי על ענין המילה:

לאחרי העבודה ד"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך, יכל להיות אצל אברהם המצוה דמילה (שהיא השלימות של העבודה ד"לך לך גו"), שענינה הוא – הברית והתאחדות של אברהם (וכל זרעו אחריו) עם הקב"ה – "בריתי ביני ובינך"⁵⁵, ועד שזה חדר בגשמיותו של אברהם – "בריתי בבשרכם לברית עולם"⁵⁶, כידוע⁵⁷ שמצות מילה היתה המצוה היחידה לפני מ"ת שקדושתה חדרה בגשמיות העולם ונהייתה חפצא של מצוה⁵⁸ (שלכן זהו הכנה למתן תורה). ועי"ז נהי' אברהם "תמים"⁵⁹ בכל הענינים שלו⁶⁰.

ועד באופן שזה (רצונו של הקב"ה) חודר ב"ארצך", הבשר הגשמי של אברהם (בריתי בבשרכם). ויתירה מזו: ברית קשור עם צער הגוף (צערא דינוקא)⁶⁵, עד שזה נעשה חלק מהמצוה⁶⁶.

ויתירה מזו: בקיום מצות מילה של אברהם הי' החידוש – שזה הי' באופן של "וכרת עמו הברית"⁶¹, מכיון שאברהם הי' מתיירא שהי' זקן, מה עשה הקב"ה, שלח ידו ואחז עמו שנאמר וכת עמו הברית, לו לא נאמר אלא עמו⁶²:

ולכאורה צריך להבין: למה נקבע שמצוה של הקב"ה יהי' קשור דוקא עם צער. השאלה מתחזקת בנוגע לאברהם: מכיון שזו היתה המצוה הראשונה שהקב"ה ציווה (אותו), מצוה כזו שחודרת בבשר הגשמי, עד שעיי"ז נהי' אברהם "תמים" (משא"כ לפני זה "כל זמן שהערלה כך אתה בעל מום לפני"⁶⁷, מבלי הבט על כל העילויים של אברהם) – אם כן איך זה שאברהם יהי' לו צער מזה⁶⁸, עד שנהי' "חולה"⁶⁹ מזה (ולכן הקב"ה בא לבקר את החולה⁶⁹, עד שזה המקור לכללות מצות ביקור חולים⁷⁰!), לכאורה אדרבה: מכיון שזה הי' המצוה הראשונה ואברהם נהי' עיי"ז "תמים" – הי' מסתבר לומר, שלאברהם הי' בשעת-מעשה רק שמחה ועונג (ובכלל לא הרגיש כל צער⁷¹, ועאכו"כ לא ענין של חולה⁷² – היפך בתכלית מ"תמים")!

בכלל הרי הסדר בשעה שיהודי מקיים מצוה (ועבודתו בכלל) אזי "הקב"ה עוזרו"⁶³. משא"כ במצוה זו הי' "וכרת עמו הברית" – כשני שותפים שוים בקיום המצוה.

ויש לומר שזהו יותר ממה שיהודי (עיי' עבודתו) נהי' "שותף להקב"ה במעשה בראשית"⁶⁴: מבלי הבט על המעלה ד"מעשה בראשית" (שבעת ימי הבנין, שעיי"ז מיוסד ובנוי ("שטעלט זיך אויס") כללות סדר השתלשלות), הרי זה נברא עיי' הקב"ה עם הגדרים וההגבלות שבו, חוקי הטבע וכו' (עיי' ארצך, מולדתך

והביאור בזה הוא⁷³: עיי' מצות מילה נהי' "בריתי בבשרכם", בבשר הגשמי שבגוף. ולכן הי' צריך

ויש לומר שזהו יותר ממה שיהודי (עיי' עבודתו) נהי' "שותף להקב"ה במעשה בראשית"⁶⁴: מבלי הבט על המעלה ד"מעשה בראשית" (שבעת ימי הבנין, שעיי"ז מיוסד ובנוי ("שטעלט זיך אויס") כללות סדר השתלשלות), הרי זה נברא עיי' הקב"ה עם הגדרים וההגבלות שבו, חוקי הטבע וכו' (עיי' ארצך, מולדתך

(64) ראה שבת י, א. קיט, ב.
 (65) כתובות ח, א. ועד שיי"א (אבודרהם ברכות שער ג. הגהמ"י הל' מילה פ"ג ה"ג בשם י"מ. וראה תוס' סוכה מו, א ד"ה העושה) שמטעם זה אין מברכין שהחיינו במצות מילה.
 (66) ראה לקו"ש ח"י ע' 48.
 (67) פרש"י פרשתנו שם.
 (68) כדאיתא במדרש (ב"ר פמ"ז, ט), שאברהם הרגיש ונצטער (אלא ממשיך שם: כדי שיכפול לו הקב"ה שכרו). וראה לקו"ש ח"ה ע' 80 הערה 40. ח"י ע' 48 הערה 37.
 (69) ב"מ פו, ב. פרש"י ר"פ וירא.
 (70) סוטה יד, א.
 (71) ובמכ"ש מהדין של תענית חלום, שהתענית נעשה תענוג אצלו (שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ח ס"ג). וכן הוא אפילו בנוגע לחלום, עאכו"כ בנוגע למצוה, ומצוה גדולה (מצות מילה), ואצל אברהם אבינו*!
 (72) בגימטריא מ"ט, כנגד המ"ט שערי בינה, שמורה על ענין של חסרון, כמאחז"ל חמשים שערי בינה וכולם ניתנו בעולם חסר אחת, כמ"ש ותחסרהו מעט מאלקים.
 (73) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 48. ח"ה ע' 80 ואילך.

(53) ובפרט שנועץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (ספר יצירה פ"א מ"ז).
 (54) תו"ח פרשתנו פ, ג ואילך. אוה"ת שם תתרעב, ב ואילך. וראה תו"א שם יא, ד.
 (55) פרשתנו יז, י.
 (56) שם, יג.
 (57) ראה לקו"ש ח"ה ע' 79 ואילך.
 (58) ועפ"ז מובן שבהשבעת אליעזר עיי' אברהם אמר לו (חיי שרה כד, ב) "שים נא ידך תחת ירכי", אף שלכאורה אי"ז ע"ד הצניעות (ועד שאמרו עליו על רבינו הקדוש שמעולם לא הושיט ידו תחת טבורו – שבת קי"ח, ב), כי מצות מילה היתה המצוה היחידה (לפני מ"ת) שקדושתה היתה בחפצא הגשמי, להשביע בנקיטת חפץ (ראה פרש"י חיי שרה שם. שבועות לח, ב).
 (59) פרשתנו יז, א ובפרש"י. נדרים לב, א.
 (60) ראה ס' השיחות תשמ"ח ע' 46.
 (61) נחמ"י ט, ח.
 (62) פרש"י ישן סוף פרשתנו. מב"ר פמ"ט, ב. יל"ש נחמ"י רמז תתרע"א.
 (63) סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פי"ג.

מהגדר ומציאות וטבע העולם (ארצך, מולדתך ובית אביך), "אל הארץ אשר אראך", מסירת נפשו ורצונו לה'. ולפעול מעין זה בעולם.

עד שזה הביא "וירא אליו ה'", תכלית ההתאחדות עם הקב"ה, ויש לומר – מעין ובדוגמת הגילוי ד"אתה הראת" במתן תורה, שהוא "מעין" הגילוי אלקות באופן של ראי' לע"ל⁸¹ – "והיו עיניך רואות את מוריך"⁸².

י. ויש לקשר זה עם הזמן שקוראים בו את הפרשיות – חודש חשון:

בחודש זה מתחיל עיקר העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" (לאחרי חודש תשרי המרובה במועדות)⁸³. ויש לומר, שנוסף לפירוש בזה, שיהודי הולך לדרכו הוא (בעניני ועובדין דחול), שזה כולל גם את העבודה ד"לך לך מארצך גו'" – שאז מתחיל דרך חדש בעבודה, שיוצא גם מהעבודה דקדושה (ארצך מולדתך ובית אביך) דחודש תשרי, והולך "אל הארץ אשר אראך" – העבודה מתוך מסירת נפש (שלמעלה מטעם ודעת ומדות וטבע דקדושה), עד באופן שעושה מ"דרכו" (דרכו של האדם) – דרכו של הקב"ה, "הארץ אשר אראך".

וכפתגם הידוע של הצמח-צדק⁸⁴ "עשה כאן ארץ ישראל", שבכל מקום בעולם, כמו שהמקום עומד במציאותו וטבעו הוא ("כאן"), הוא עושה "ארץ ישראל", "הארץ אשר אראך", ארץ על שם שרצתה לעשות רצון קונה⁸⁵, וישראל – ע"ש⁸⁶ כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל.

יא. העבודה הנ"ל מודגשת עוד יותר בשבת פ' לך שנה זו – שנת תש"נ, ר"ת "תהא שנת נסים"⁸⁷:

כבר דובר כמ"פ במשך שנה זו, שבשנה זו יש לכל יהודי כחות מיוחדים שעבודתו תהי' באופן של "נסים", נס מלשון הרמה, כמ"ש "ארים נסיו" על ההרים, למעלה מההנהגה בדרך הטבע (אפי' של

להיות בבשר הגשמי כפי שהוא בטבעו הוא, אשר מצד טבע הבשר – מרגיש האדם צער ע"י המילה; ובבשר, בו האדם מרגיש צער (ע"י קיום מצות מילה) פועלים שיתאחד כברית עולם עם הקב"ה.

ועד"ז מובן בנוגע לאברהם: אברהם מצ"ע – מצד המצוה עצמה – אכן לא הי' מרגיש כל צער; אבל מכיון שהברית צריכה לפעול ב"בשרכם" (בטבעו הוא), שיורגש בזה היציאה והליכה "מארצך וממולדתך ומבית אביך" (טבע האדם), לכן הי' לו בזה צער ונהי' חולה [ובפרט אצל אברהם, "שהי' מתיירא שהי' זקן", בגלל זה שהרגיש את טבע הגוף שלן]; ויחד עם זה נהי' בבשר עצמו "בריתי", התאחדות עם הקב"ה.

וכשם שע"י "לך לך גו'" נעשה אח"כ "וירא ה' אל אברם" (כנ"ל), ההתאחדות שע"י הראי' – כך הי' נפעל גם (באופן נעלה יותר) ע"י קיום מצות מילה (באופן שזה חדר בבשר הגשמי שלו, עד כדי כך שנעשה חולה, ואח"כ הי' "וירא אליו ה'" (כפי שכתוב בתחילת הפרשה שלאחרי זה).

ועד"ז נפעל אצל כל יהודי – שאת בריתו מקשרים עם "בריתו של אברהם אבינו"⁷⁴, שע"ז נעשה ההתאחדות עם הקב"ה, עד שזה מביא "וירא אליו ה'"⁷⁵ ("ואע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו"⁷⁶).

ט. ע"פ הנ"ל יש לבאר את ההמשך של שלשת הפרשיות – נח, לך לך ווירא:

תוכן פ' נח הוא אודות המבול שבא "לטהר את הארץ"⁷⁷, ההתחלה דבירור וזיכוך העולם⁷⁸, וע"ז נעשה אח"כ שנח "ראה עולם חדש"⁷⁹, מכיון שע"י המבול נעשה חידוש בעולם, שהעולם נעשה טהור ונתעלה למדרגה חדשה – "לא ישבותו"⁸⁰ (תוקף ונצחיות טבע העולם)⁷⁸.

והפעולה (ד"עולם חדש") הי' הכנה, שלאח"ז יוכל להיות הציווי לאברם "לך לך מארצך גו'", שיצא

(74) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 44 ואילך.

(75) כמובן מסיפור אדמו"ר נ"ע (שיום הולדתו הוא בשבת הבאה – ש"פ וירא, כ"ף חשון), שפעם בהיותו ילד (בן ד' או ה' שנים) נכנס אל זקנו הצ"צ לקבל ברכה ליום הולדתו. וכשנכנס אליו פרץ בבכי, באמרו שלמד בחדר ש"וירא אליו ה'", ומדוע – שאל אדנ"ע – נראה ה' אל אברהם אבינו, ואלינו (אליו) לא נראה!?

מכיון שסיפור זה הגיע לכו"כ מישראל, מובן, שכאו"א, אנשים נשים וטף, שייך לבכות ולתבוע שהקב"ה יהא נראה אליו. והטעם מובן ע"פ המבואר בפנים, כי מאברהם (שמל עצמו בהיותו זקן בן צ"ט שנים, כמענה הצ"צ אל אדנ"ע) נמשך הכח לכאו"א שיהי' "וירא אליו ה'", וע"י בכי' ותביעה אמיתית – בכחו לפעול הדבר בפועל (ואפילו אם איהו לא חזו מזלייהו חזו).

(76) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

(77) ראה תו"א ר"פ נח. ובארוכה – תו"ח שם (נח, ד ואילך).

(78) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 51. וש"נ.

(79) ב"ר פ"ל, ח.

(80) נח ט, כב.

(81) תניא פל"ו.

(82) ישע"י ל, כ.

(83) ראה קונטרס משיחות ש"פ בראשית הערה 1. וש"נ.

(84) אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' תפה.

(85) ב"ר פ"ה, ח.

(86) וישלח לב, כט.

(87) בהבא לקמן – ראה מכתב וא"ו תשרי שנה זו. קונטרס משיחות ימים הראשונים דשנת ה'תש"נ. וש"נ.

ולכל לראש – ללמוד בכל קהילה פרשת השבוע (שהיא בשוה בכל מקום ומקום), כולל גם עם עכ"פ מפרש אחד, אותו מפרש בנגלה דתורה, ואחד בפנימיות התורה.

ובכדי לחסוך החיפוש – יש כבר מן המוכן דרושי חסידות מהצמח-צדק (נדפסו באור התורה), על ריבוי פסוקים מכל סדרה בתורה, כולל גם – פסוק הראשון ופסוק האחרון (שבזה יש חביבות מיוחדת בטבע הלומדים).

נתינת הצדקה:

(ב) אחת מהמצוות הגדולות היא – מצות הצדקה, ששקולה כנגד כל המצוות⁹³, ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא⁹⁴.

בכדי לקבוע הוספה בנתינת הצדקה בשנה זו בפרט – כדאי להנהיג, שמנהל כל מוסד חינוך (חדר, תלמוד תורה, ישיבה קטנה וגדולה) יחלקו (מקופת עצמו או מקופת המוסד) שליחות (מצוה) לצדקה לכל תלמידי המוסד, ולכל עובדי המוסד (המלמדים וכו'). ובכדי להקל – ניתן לחלק פרוטה וכיו"ב, העיקר הוא – הדוגמה חי' בכדי לעורר את התלמיד והתלמידה, והבפועל – לתת צדקה, ובהוספה מדילי, כפי נדבת לבו (לבה) הטהור.

ויעשו זאת עכ"פ פעם אחת בשבוע (ומה טוב –) בערב שבת (לפני שנפרדים לפני שבת) – כשענין הצדקה (צרכי העניים) הוא בהדגשה יתירה.

כמו-כן כדאי להנהיג בכל המוסדות היהודיים והאירגונים – שמנהל המוסד יחלק לכל העובדים (פעם בשבוע עכ"פ) שליחות לצדקה.

ויש מקום לומר – שכדאי גם להנהיג כך במוסדות ואירגונים לא יהודיים, מכיון שצדקה נוגעת לישוּבו העולם (ולכמה דיעות⁹⁵ הרי צדקה היא אחת מהמצוות בני נח), ובפרט במדינה זו שעמוד התווך שלה – נתינת הצדקה.

ויש לפרסם זה בכל מקום ומקום, ובודאי לתקבל ההצעה ותצליח למעלה מהמשוער.

יג. ויהי רצון, שע"י ההוספה בכל עניני העבודה

ההרים) – שיהי' אצלו "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", להתעלות למעלה מטבעו, רצונו, מדות ומוחין, אפילו טבע דקדושה, ובאופן של "על ההרים", ובזה גופא – ארים נסי על ההרים, ו"נסים" לשון רבים, נס בתוך נס ונס למעלה מנס – למעלה מעלה, מכיון שלאחרי שמגיע למעלה מטבעו שלפני זה, נעשה זה גופא "ארצך", ונדרש שיעלה למעלה יותר, עד "אל הארץ אשר ארצך" – להתמסר כולו לרצון ה'.

ונוסף לעבודתו הפרטית באופן כזה, יש להעלות גם את כל בני ביתו, וחלקו בעולם, עד כל העולם כולו, כולל גם בהשפעה גם על אוה"ע שיקיימו שבע מצוות בני נח שלהם⁸⁸.

יב. כדאי, תמיד, לקשר החלטה כללית עם הצעה בפועל. לכן מציעים ההצעות הבאים להלן, בין ההוספות שצריכים להתווסף במשך השנה, שנת תש"נ, בהתאם לר"ת, תהא שנת נסים – עבודה באופן של הרמה, למעלה מהעבודה עד עתה:

"להקהיל קהילות בכל שבת ללמוד בהם תורה לרבים":

(א) כמדובר בארוכה בשבת הקודמת⁸⁹ – הי' כדאי לעורר ולפרסם בכל מקום ומקום שנמצאים שם בני ישראל – לחדש, בחיות חדשה ובתוקף קיום התקנה "לקהיל קהילות בכל שבת להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים"⁹⁰, נגלה דתורה ופנימיות התורה, שנתגלתה ונתבארה בתורת החסידות, ובפרט בעניני התורה השייכים לזמן זה, ולקבל החלטות טובות בתורה עבודה וגמילות חסדים, ובכל ענינים טובים, כולל ובמיוחד – בצרכי הציבור של כל קהילה (מפקחין על צרכי ציבור בשבת⁹¹).

בכדי לאחד יחדיו את הקהילות בכל מקום ומקום, כדאי שנוסף לשיעורים הקבועים בתורה בכל מקום לפי ענינו – שיקבעו גם, שבכל המקומות ילמדו גם ענין אחד הווה לכולם בתורה (עכ"פ שורות אחדות בכמות, המחזיק מרובה באיכות) – הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה⁹².

88 ראה רמב"ם הל' מלכים ס"ח.

89 קונטרס משיחות ש"פ נח.

90 יל"ש ר"פ ויקהל. וראה תו"ש שם (אות ה), וש"נ. – והובא

להלכה – שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז ס"ג.

91 ראה שבת קנ, א.

92 ויש לומר, שע"י לימוד פנימיות התורה (ובפרט בענין אחד ע"י

כל הקהילות) ניתוסף עוד יותר באחדות ישראל מאשר ע"י נגלה דתורה, כי מהחילוקים ביניהם: בנגלה דתורה, ובפרט בהלכה, נראה

יותר החילוקים בין זמן ומקום, ובין איש לאיש, כי לכל זמן ולכל איש יש הענינים והדינים השייכים אליו במיוחד (הלכות שהזמן גרמא, פרשת השבוע וכיו"ב); ואילו בפנימיות התורה העיקר הוא – המסקנא (ועבודה) בעבודת הנפש – באהבת ה' ויראת ה' כו', בהשש מצוות תמידיות בכל זמן ובכל מקום ולכל ישראל.

93 ב"ב ט, א.

94 ראה אגה"ק ס"ט.

95 ראה לקו"ש ח"ה ע' 155 ואילך. וש"נ.

עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי, עד לתוך קודש הקדשים.

וללכת לשם יחד עם כל הבני בית, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁹⁸, וכל הרכוש – כספם וזהבם אתם⁹⁹, ועאכו"כ הבתי כנסיות ובתי מדרשות¹⁰⁰, עם כל הקהילות, וכל המוסדות, וכל בני"י שנמצאים במוסדות אלו,

קהל גדול ישובו הנה – מכל ארצות הגלות, הולכים – ארו עם ענני שמיא¹⁰¹ – "אל הארץ אשר אראך", "והיו עיניך רואות את מוריך".

באופן ד"לך לך גו", מתוך מסירת נפש, ובפרט בהצעות האמורות לעיל – שזה יביא כבר, שכל בני ישראל הולכים תיכף ומיד "אל הארץ אשר אראך".

ובפרט ובהדגשה בדורנו זה – דרא דעקבתא דמשיחא, שבא לאחרי ריבוי העבודה (ד"לך לך גו") מתוך מסירת נפש בכל הדורות שלפני זה (עד לזמן אברהם), כולל גם בהעבודה ד"עשה כאן ארץ ישראל", וכעת כבר נסתיים הכל, כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר שצריך רק "לצחצח את הכפתורים"⁹⁶, וצריך להיות רק "עמדו הכן כולכם"⁹⁷ – ללכת "אל הארץ אשר אראך" בפשטות, ושם גופא – בירושלים



99) ישעי' ס, ט.

100) מגילה כט, א.

101) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

96) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

97) אגרות קודש שלו ח"ד ע' רעט.

98) בא י, ט.

לקוטי שיחות פרשת לך לך כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

שייכות למצוות שלאחר מ"ת, שהן הנותנות כוח לקיים המצוות ולהמשיך על ידן המשכות גם בגשמיות.

(דוגמא לענין זה שלפחות מצוה אחת היתה צריכה להיות כזו שתומשך בגשמיות, מצינו גם אצל הנביאים: כשהורה הקב"ה לנביא לומר נבואה מסויימת⁸, ציווהו הקב"ה, הרבה פעמים, לעשות פעולות שונות בגשמיות בקשר לנבואה - לשכב על צד שמאל, על צד ימין, וכיו"ב. לשם מה היה צריך לכוון את הנבואה בפעולה גשמית? נאמר על כך בספרים⁹ שנבואה עלולה להשתנות (ולהשאר רק ברוחניות), וכדי שהנבואה תתגשם (ובעולם הגשמי), ציוה הקב"ה לנביא לקשור לכל הפחות חלק מהנבואה עם גשמיות).

ב. מצוה אחת זו של האבות שהמשיכה קדושה גם בגשמיות, היתה מצות מילה. מצות מילה מצטיינת בזה שהיא יוצרת קדושה בתוך הדבר הגשמי ואותה קדושה נשארת גם לאחר זמן, כמו שכתוב¹⁰ "והיתה בריתי בבשרכם" שבריתי תהא בתוך בשרכם (הגשמי), "לברית עולם" לברית הקיימת לעד.

ביאור הדבר: תוכן מצות מילה הוא ב' ענינים. ענין אחד הוא, שהמצוה מתבטאת בפעולה החד פעמית, למול את בשר הערלה; וענין שני - שמלבד פעולת המילה ישנה פעולה נמשכת (שהאדם יהיה מהול; וכן - שלא יהיה ערל¹¹).

והנה ממה שפסק הרמב"ם¹² ש"המושך ערלתו" הוא בכלל "המפר בריתו של אברהם אבינו", משמע שהמצוה אינה רק הפעולה החד-פעמית למול, אלא גם לפעול שהאדם יהיה מהול (-אינו ערל). ולכן כשהוא "מושך ערלתו" שעושה פעולה לבטל פעולת המילה, הוא מפר בזה בריתו של אברהם אבינו.

נמצא איפוא ב' ענינים:

א) מצות המילה היא לפעול באבר עצמו, לא רק שהאבר הוא אמצעי שעל ידו מתקיימת המצוה (כמו מצות הנחת תפלין על היד ועל הראש שהמצוה אינה לפעול

א. על המסופר בתורה שאברהם אבינו מל את עצמו כשמלאו לו תשעים ותשע שנה, שואלים¹: אברהם אבינו הרי קיים כל התורה כולה² עד שלא ניתנה - מדוע אם-כן המתין בקיום מצות המילה עד שהקב"ה צוהו על כך?

ויובן בהקדים ההבדל בין המצוות שקיימו האבות לפני מ"ת לבין המצוות שמקיימים בני ישראל לאחר מתן תורה: קיום המצוות על ידי האבות היה בכוחות עצמם. לא היה להם אותו כוח מיוחד מלמעלה לקיום מצוות³ שנתן הקב"ה לישראל ע"י הציווי שלו בעת מ"ת. לכן, אף שגם האבות קיימו מצוות בגשמיות בפועל ממש, לא יכלו, להחזיר את קדושת המצוות בדברים הגשמיים, שהם - הדברים הגשמיים - יתקדשו. (כמו למשל עבודת יעקב אבינו באמצעות ה"מקלות" שבזה המשיך את אותם המשכות עליונות שאנו ממשיכים ע"י מצות התפילין⁴, ועכ"ז לאחר גמר עבודתו עם ה"מקלות", הם נותרו מקלות ללא כל קדושה בהם).

לעומת זאת המצוות שבנ"י מקיימים אחר מ"ת, יש בהם הכח שניתן להם מהקב"ה, ע"י הציווי שלו, להמשיך קדושה, גם בדברים הגשמיים, שה"גשם" יהיה קדוש.

מאידך, אף שהמצוות שלנו הן בדרגא נעלית מהמצוות של האבות, הרי דוקא קיום המצוות על ידי האבות (לפני מ"ת) נתן לנו אפשרות וכח שנוכל לקיים את המצוות בגשמיות⁵, שעל זה נאמר⁶ "מעשה אבות סימן לבנים" שמעשי האבות הם סימן ונתינת כח, סלילת הדרך⁷ לבניהם.

כיוון שהכח לקיום המצוות של הבנים בא מ"מעשה אבות", מן המצוות שהאבות קיימו, היה צריך שלפחות מצוה אחת של האבות תהא כדומה לגמרי למצוות שלאחר מ"ת. היינו שהמצוה תחדור בקדושתה בדבר הגשמי, שהוא עצמו יהא קדוש, והקדושה תשאר בו גם לאחר קיום המצוה על ידו.

וע"י מצוה אחת זו של האבות, יש גם לכל שאר המצוות שלהם - אף שהמשיכו ההמשכות רק ברוחניות -

(1) הובא בתו"א פ' לך ד"ה בעצם היום הזה. וראה לקו"ש ח"א (המתורגם) ע' 35.

(2) קידושין פב, א. יומא כה, ב.

(3) ראה שהש"ר פ"א ע"פ לריה שמניך וגו': כל המצוות שעשו לפניך האבות ויחות היו וכו'. שיחת שבת בראשית (התועדות א) ה"תשכ"א.

(4) זח"א קסב, א. וראה תו"א ויצא כג, ג.

(5) ראה תו"א ר"פ לך, ופ' יתרו ד"ה משה ידבר. תו"ח שם.

(6) אור התורה ר"פ לך. וראה רמב"ן בראשית יב, ו: "כל מה שאירע

לאבות סימן לבנים" וראה שם יב, יו"ד.

(7) ב"ר פ"מ, ו.

(8) יחזקאל ד, ד. שם ו.

(9) רמב"ן שם. לבוש על הרקאנטי לך לך שם. וראה ג"כ דרשות הר"ן ד"ב.

(10) בראשית יז, יג.

(11) ראה מכתב הגאון הרגזובי (נדפס בשדי חמד מילואים לקונטרס המציעה). צפנת פענח לרמב"ם הל' מילה.

(12) הל' מילה פ"ג ה"ח. וראה ג"כ ירושלמי פאה פ"א סוף ה"א.

מצות המילה נשארה לתמיד ועל כן יכול היה אליעזר להשבע במצוה זו.

עפ"י יובן גם מדוע המתין אברהם אבינו בקיום מצות המילה עד שהקב"ה צוהו על כך ולא קיים אותה מעצמו כמו שקיים את כל שאר המצוות - כי מצוה זו דומה למצוות שלאחר מתן תורה בכך שממשיכה קדושה בהגשמי עצמו ועל כן היה צריך ציווי שהוא נתינת כוח מלמעלה.

(מלוקט משיחות כ"ד אייר תשי"א.
י"ד שבט תשי"ב)

ד. ממה שבחר הקב"ה במצות מילה, שדוקא על ידה יהיו מעשי האבות נתינת כוח לכל מצוות הבנים, מובן שבמצוה זו מרומזים ענינים שהם כלליים לכל המצוות. ויובן הדבר על-פי מה שכותב הרמב"ם במורה נבוכים¹⁸ (ישנם ענינים רבים במורה נבוכים¹⁹ שיש להם יסוד בזוהר וקבלה)²⁰, כי אחד מהטעמים למצות מילה, הוא כדי להחליש התאוה הקשורה באבר זה. והרי דבר זה הוא ענין כללי בכל המצוות, "לצרף בהן את הבריות"²¹, לזכך גם את הגוף עד שלא יהיה לו שום תאוה ותענוג בדברים גשמיים והנאתו תהיה רק בענינים של קדושה.

ה. מלבד השייכות הנ"ל בין מצות מילה לכל המצוות, ישנם גם במצות מילה פרטים המבטאים ענינים כלליים בעבודת האדם.

במצוות המילה ישנם, כאמור, שלושה ענינים: (א) עצם פעולת המילה; (ב) שהאדם נעשה ונשאר מהול כמבואר לעיל; (ג) שהוא אינו ערל.

חלוקתה של מצות מילה לשלושה פרטים אלו אינה חקירה בלבד גרידא, כי אם נוגעת גם להלכה, כי נל פרט משלש אלו נוגע לקיום של מצות מילה: יש אופנים שבהם ישנם רק שניים מהפרטים, ויש לפי ההלכה צורך שיהיה גם הפרט השלישי.

כשאדם נולד מהול - ישנו בו שני פרטים: הוא מהול וגם אינו ערל, אבל חסרה אצלו פעולת המילה. לכן הדין²² הוא שהוא צריך "הטפת דם ברית".

כשמלו אדם ואחר כך עשה פעולה היפך פעולת המילה, "משך ערלתו" - היתה אצלו פעולת המילה והוא גם אינו ערל (שלכן מותר הוא באכילת תרומה)²³, אבל

בהיד ובהראש, כי אם, שעל ידי אברים אלה המצוה מתקיימת, ואין היד והראש משתנים ע"י המצוה) אלא שהמצוה היא לפעול באבר הגשמי עצמו שיהא מהול, או - אינו ערל.

ב) מצות המילה אינה רק בשעה שעושה את פעולת המילה, כי אם נמשכת במשך כל ימי חייו של האדם המהול.

ראיה לכך שמצות מילה היא מצוה נמשכת, ממה שהגמ"י¹³ מספרת על דוד המלך כשנכנס למרחץ וראה שהוא ערום אמר: "אוי לי, שאעמוד ערום בלא מצוה", כיון שנזכר במצות מילה נתיישרה דעתו. הרי שמצות מילה היא מצוה נמשכת ומתקיימת על ידו גם לאחר פעולת המילה. שלכן נתיישרה דעתו של דוד המלך כשנזכר במצוה זו; שהרי אין לומר שנתיישרה דעתו משום קיום המצוה בעבר, שהמשיכה או קדושה עליו. שבזה הרי אין הבדל בין מצות המילה למצוות הקשורות בשאר האברים¹⁴.

אמנם גם בשאר מצוות, כמו במצות הנחת התפילין, עתה כיון שהוא לאחר מתן תורה, פועלים התפילין זיכוכן וקדושה בראש וביד שהונחו עליהם התפילין גם לאחור זמן הנחת התפילין (כאמור לעיל) - שהרי ודאי אין להשוות בין יד המניחה תפילין לזו שח"ו אינה מניחה - מ"מ אין זה אלא זיכוכן וקדושה בלבד, ולא שמצוות התפילין עצמה קבועה תמיד ביד. משא"כ במצות המילה שנשארת תמיד בגוף האדם.

ובזה מיושבת קושיית התוספות¹⁵: לשם מה צריכה הגמרא לימוד מיוחד מפסוק שנשים אינן מחויבות למול בניהם והרי נשים פטורות מ"מצות עשה שהזמן גרמא" ומצות מילה קיומה תלוי בזמן מסוים (ביום ולא בלילה).

אבל להאמור לעיל: הנה הן אמנם המילה תלויה בזמן מסוים אבל המצוה שהאדם יהא מהול (אינו ערל), אינה תלויה בזמן וקיימת תמיד בין ביום בין בלילה.

ג. מעלות אלו של מצות מילה, שפועלת בגשמי עצמו שיהא קדוש ושהמצוה נמשכת גם לאחר מכן, היו גם לפני מתן תורה. לפיכך כשאברהם אבינו השביע את עבדו אליעזר (שהנשבע צריך לנקוט בידו בעת השבועה "חפץ של מצוה")¹⁶ אמר לו¹⁷ "שים נא ירך תחת ירכי", כי קדושת

אמונה).
(20) ראה ספר השיחות ה'ש"ת ע' 41 הערה *27. וראה להלן ע' 21 הערה 18.

(21) ב"ר רפמ"ד.

(22) שו"ע יו"ד סי' רסג סעי' ד.

(23) יבמות עב, א. רמב"ם הלי' תרומות פ"ז הל' יו"ד.

(13) מנחות מג, ב.

(14) שו"ת אר"ז סי' יא.

(15) ד"ה אותו, קידושין כט, א.

(16) שבועות לח, ב. שו"ע חו"מ סי' פז סעי' יג, טו.

(17) בראשית כד, ב.

(18) ח"ג פל"ה ופמ"ט.

(19) ראה רשימות אדמו"ר הצי"צ על מו"נ (נדפסו בס' החקירה - דרך

לו שייכות מטבעו לענינים מסויימים של רע - כמבואר בתניא²⁷, שאצל כל אחד מישראל מופרך לגמרי ענין הכפירה ח"ו, עד שעל זה מוכן האדם בלי שום טעם וטענה, למסור נפשו ולסבול יסורים הקשים ביותר.

ועל כך היא ההוראה האמורה, שגם בטוב הבא לישראל בתולדתו, נדרשת עבודה; לא רק שהוא צריך להתייגע להשיג את הטוב שאין לו מצד הטבע, אלא שצריך להתייגע גם על המדות טובות שיש לו מצד הטבע, לשפרן ולזככן ולהעלותן בקדושה.

ז. בזה גם יובן מה שכותב אדמו"ר הזקן להלכה בשולחן ערוך²⁸: אף ש"גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא ב"ג שנים ויום א" - (שלכן מפרשים חז"ל ש"מלך זקן וכסיל"²⁹ הכוונה ליצר הרע ו"ילד מסכן וחכם" הכוונה ליצר טוב - יצר הרע נקרא "זקן" מפני שהוא מקדים לבוא אל האדם בשלוש עשרה שנה לפני יצר טוב, שמתעם זה נקרא "ילד"), אבל "תחזילת", כניסת נפש זו הקדושה, הוא על ידי ועם חינוכו של ילד יהודי לתורה ומצוות, וגם ב"מצות מילה".

וטעם הדבר: טבע הגוף ונפש הבהמית מצד עצמם הוא להמשך לכל דבר גשמי וחומרי, כמו שנאמר בפסוק³⁰: "רוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ", וכאשר על ידי מצות מילה נחלשת הלהיטות והתענוג בגשמיות - כנ"ל ממורה נבוכים - ועל ידי זה האדם מקבל להיטות ותענוג בקדושה, אז מקבל הגוף, בפנימיותו, את הנשמה האלוהית - "כניסת נפש דקדושה".

ח. להלכה זו - בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן - אין מצוין כל מקור. ויש לומר שמקורו מספר מנורת המאור לרבי ישראל אלנקאוה, שמביא להלכה כהדיעה בגמרא³¹: "קטן מאימתי בא לעולם הבא כו' משעה שנימול", שמשעה שילד יהודי נימול הוא קם לתחיית המתים³².

זה שגוף של ישראל יכול לקום לתחיית המתים הוא מחמת ההשפעה של הנשמה על הגוף, באופן פנימי, פסקו זה של מנורת המאור ש"משעה שנימול" יקום התינוק לתחיית המתים, משמש איפוא מקור לפסק של אדמו"ר הזקן, שתחילת כניסת נפש הקדושה באדם היא על ידי מצות מילה.

גם קודם המילה, ואפילו טרם שנולד, יש כבר לנשמה קשר עם הגוף, כדברי הגמרא³³ על תינוק במעי אמו: "ונר

חסרה אצלו המצוה להשאיר מהול, כמובא לעיל מהרמב"ם שהוא "מפר בריתו של אברהם אבינו".

נולד עם שני ערלות ומלו רק ערלה אחת מתוך השתיים - נעשתה אצלו פעולת המילה והוא גם מהול, אך הוא גם ערל²⁴.

ו. בשלשה פרטים האמורים של מצות מילה נרמזים ענינים כלליים בעבודת האדם.

כשם שבמצות מילה חייבת להיות פעולה של מילה, המביאה בהכרח לשתי תוצאות, מהול ואינו ערל, כך גם בכללות עבודת האדם בתורה ומצוות חייבת להיות "עבודה", ופעולה ועבודה כזו שתביא לידי שתי תוצאות, מהול ואינו ערל.

"מהול" פירושו, עבודה בקו של ועשה טוב: שיתגלה הטוב הנמצא אצל האדם מישראל, שהטוב שלו יתבטא גם ביחס לעצמו - במחשבה דיבור ומעשה בלימוד התורה וקיום המצוות בפועל ממש, בחיי היום-יום; ובין בנוגע לזולת - להשפיע על יהודי שני, עד כמה שהדבר אפשרי.

"אינו ערל" בעבודה, הוא הקו של "סור מרע": לא להיות ערל, תחת שליטת הערל - יצר הרע²⁵ - שלא יהיה בתוכו שום רע ושום תאוות, לא תאוות גסות ("מילה" - כריתת הערלה הגסה) וגם לא תאוות דקות ("פריעה" - כריתת הערלה הדקה).

וכשם שבמצות מילה הרי אף כשנולד מהול חסרה אצלו בהמצוה ויש צורך בהטפת דם ברית. כך הוא גם בעבודה. כמ"ש אדמו"ר הזקן בתניא²⁶, כי מי שהוא מתמיד בטבעו, ולכן מקיים "ועשה טוב". מצד הטבע ("מהול"); וגם אם הוא בטבעו מצונן - קר לתאוות, ובמילא זהיר ב"סור מרע" ("אינו ערל"), אף על פי כן נקרא "לא עבדו", כי עדיין חסרה אצלו עבודה - והוא צריך להתייגע יותר מכמו שהוא מצד טבעו. כמו כן הוא גם אצל מי שה"סור מרע ועשה טוב" באו לו על ידי גייעתו בעבר, אבל עתה, כשהדבר הפך אצלו לרגילות וטבע שני, הרי עתה אין לו די בעבודה זו וצריך להתייגע יותר מרגילותו, כמבואר שם בתניא.

וזהו הוראה לכל אחד מישראל, שחייב הוא להתייגע תדיר בעבודת ה', לא להסתפק בטוב שיש בו כבר. שהרי כל אחד מישראל, אפילו כזה שאינו צדיק וגם אינו בינוני, יש בו מדות טובות טבעיות ותכונות לעשיית טוב וגם אין

24) ראה שבת קלה, רע"ב. צפנת פננת לרמב"ם הל' מילה רפ"א.

25) סוכה נב, א.

26) פט"ו.

27) פי"ח ואילך.

28) מהדר"ב סי' ד סע"ב.

29) קהלת ד, יג. קה"ר שם. זהר ר"פ וישב.

30) קהלת ג, כא.

31) סנהדרין קי, ב. וראה להלן שיחת יט כסלו הערה 10.

32) מנורת המאור ח"ד פ' גידול בנים (ע' קלא). ראה ג"כ שו"ע י"ד סי'

רסג סע"ה.

33) נדה ל, ב.

לקוטי שיחות לך לך

לעולם הבא" (כאמור לעיל); והשכר ל"סור מרע" (אינו ערל) הוא מה שחז"ל אומרים³⁶, שאברהם אבינו יושב על פתח גיהנום, ומוציא משם כל אדם שאינו ערל³⁷.

וסוף כל סוף בזכות המצוה גם נגאל משעבוד מלכויות (ששעבוד מלכויות הוא אותו ענין הגיהנום)³⁸, וכמאמר רז"ל³⁹ הבט לברית גו' אף על פי שאין לישראל מעשים טובים הקב"ה גואלן בזכות המילה, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחת י"ט נסלו תשכ"ב)

דלוק על ראשו וכו'"³⁴ ו"משביעין אותו תהי צדיק וכו'" - משביעים הנשמה על התנהגותה בתוך הגוף לכשילוד, שמזה נראה, שכבר אז יש לנשמה קשר עם הגוף. אלא שקשר זה אינו אלא קשר מקיף, כהלשון "ונר דלוק לו על ראשו", הנשמה מאירה מעליו. ואילו "כניסת נפש דקדושה", בגוף בפנימיות נפעל בעת המילה.

ט. ב' ענינים אלו האמורים לעיל, שמצות מילה צריכה לפעול - שהאדם יהא מהול ושללא יהיה ערל מתבטאים גם בב' סוגי שכר המצוה³⁵:

השכר ל"ועשה טוב" (מהול) הוא מה שהוא "בא

תנחומא ס"פ לך): בשמ"ר המדבר בהבטחת הקב"ה שאין ישראל מהולים יורדים לגיהנום, מספיק שמלאך מושך ערלת החוטא (אף שאו החוטא אינו מפר בריתו של א"א, ערל אינו - אבל סו"ס אינו מהול). בעירובין דקאי דאברהם אבינו מסיק, אין הנ"ל יכול למנוע זה (כיון דלא היפר החוטא הברית). בב"ר באותן שחטאו הרבה (אבל לא באו על עכו"ם, שבעירובין) ואברהם אבינו יושב בו אין מספיק שימושך ערלתן (כבשמ"ד), כ"א מביא ערלה ממש שאו ה"ה ערל כו'. ודלא כבעירובין שמדייק רש"י "כמי שאינו נימול". ולא - ערל. וכנ"ל דעת הרמב"ם, ודו"ק. ואכ"מ.

(38) כמאמר רז"ל (ב"ר פמ"ד, כא. ונתבאר בתו"א ד"ה מים רבים בפ' נח) שבחר לו אברהם אבינו שעבוד נגד גיהנום.

(39) אגדת בראשית פ' יז.

(34) ראה לקו"ת דברים יח, ג. (ועייג"כ במאמרים המצויינים שם).

(35) ראה תניא פל"ט: שכר מצוה מצוה פי' שמשכרה נדע מהותה.

(36) עירובין יט, א. ב"ר פמ"ח, ח.

(37) אין להקשות ממה שאיתא בגמרא שם: בר מישאל שבא על בת עכו"ם דמשכה ערלתו כו', אף שגם משך אינו ערל (כנ"ל סעי' ה') ורק שאינו מהול - כי מכיון דהמושך ערלתו מפר בריתו של אברהם אבינו - אין אברהם אבינו "מסיק להו כו'". (וע"ד שעל כרת דיוהכ"פ - אין יוהכ"פ עיצומו מכפר, גם לדעת רבי (כריתות ז, א). ואף דיו"כ, גם כשאינו מתענה, מכפר (לדעת רבי) אעבירות דכל השנה - הרי גם בנדו"ד, המדובר לא בסתם עבירות ועונשין, כ"א רק בדוגמת קדושת וכת דיו"כ, היינו) בזה שדוקא מצות מילה מצלת, היינו מהעונש דירידת גיהנום, שבזה - מושך כו' אינה מצילתו). ועפ"ז יומתק השינוי במרו"ל בענין זה בעירובין, ב"ר, ושמ"ר פי"ט, ח (ועד"ז

יום ראשון ז' מר-חשון

ממה שכתב הארי"ל דמקרא דהינו תורה שכתב הוא בעשיה, והרי מפרש בזהר ובכתבי הארי"ל מקומות אין מספר, שהיא - ספירת תפארת, שהוא "עיר אנפין" - מדות, דאצילות? - הרי שהיא גם למעלה מ"מלכות דאצילות", כיצד, איפוא, אומרים שהיא

ב"עשיה"? אלא - כשאומרים שמקרא היא ב"עשיה", הכוונה היא שמתלבשת בעשיה. וכן הוא בהדיא - במפורש, בספר הפנינות, שמקרא ומשנה ותלמוד וקבלה כלם באצילות, אלא שמקרא מתלבש עד עשיה, - שכן, במקרא - תורה שבכתב - העיקר הוא ענין האותיות, ואותיות הן

הרי ענין של "עשיה", נכתבות בדיו על הקלף, ומשנה - מתלבשת, עד היצירה, - שכן, משנה היא הענין של הלכות - כשר ופסול וכו' - שבאות מחסד וגבורה, הרי זו התלבשות ב"יצירה", שעולם היצירה הוא עולם המדות, "שית ספירין מקננין ביצירה", ותלמוד - מתלבש, בכריאה. - שכן, "תלמוד" הוא טעמי ההלכות - הרי זה התלבשות ב"בריאה" שעולם ה"בריאה" הוא עולם ההשגה בו מאירה "בינה", "אימא עילאה מקננא בכורסי" - בעולם הבריאה. להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק תורה באה בהתלבשות עד שמצד ההתלבשות שייך גם עליה לומר "עץ הדעת טוב ורע".

ומה שכתב הארי"ל ש"המשניות הן במלכות דיצירה, - ואילו אנו אומרים כאן מהזוהר שהמשניות הן ב"מלכות דאצילות"? רוצה לומר לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה בה מלכות דאצילות, - כפי ש"מלכות דאצילות" באה בהתלבשות ב"מלכות דיצירה" - שם הוא ענין המשניות

ה"יצירה", ומלכות דיצירה נקרא "שפחה" - המשמשת וטפלה לאלה המלובשים בה, שזה לגבי מלכות דאצילות, - דבר זה מתרץ מה שרבנו הזקן הביא לעיל מהירושלמי, פרק ראשון של מסכת ברכות, שרבי שמעון בן יוחאי סובר, שגם לקריאת שמע לא מפסיקים כי אם ממקרא ולא ממשנה שהיא למעלה ממקרא, והרי סתירה לכך ממה שרבי שמעון בן יוחאי עצמו אומר ברעיא מהימנא שמשנה היא שפחה ומקרא - מלכא? אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה שהוא אומר שמשנה היא שפחה - הרי זה כפי שהיא באה בהתלבשות ב"מלכות דיצירה", אך כפי שמשנה היא בעצם - היא ב"מלכות דאצילות", וכך גם במקרא ישנו הבדל בין כפי שהיא בעצם לבין כפי שהיא באה בהתלבשות, ובלשון רבנו הזקן: ומלכות דבריאה נקרא "אמה". - שלמעלה מ"שפחה", ותדע, - ראייה שקיים הבדל בין כפי שזה בעצם לבין כפי שזה בא בהתלבשות.

אגרת הקדש

ומ"ש הארי"ל שהמשניות הן במלכות דיצירה ר"ל לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה בה מלכות דאצילות ומלכות דיצירה נקרא שפחה לגבי מלכות דאצילות ומלכות דבריאה נקרא אמה ותדע ממ"ש הארי"ל דמקרא דהיינו תושב"כ הוא בעשיה והרי מפורש בזהר ובכתבי הארי"ל מקומות אין מספר שהיא תפארת שהוא ז"א דאצילות אלא שמתלבשת בעשיה וכן הוא בהדיא בספר הכוונות שמקרא ומשנה ותלמוד וקבלה כולם באצילות אלא שמקרא מתלבש עד עשיה ומשנה עד היצירה ותלמוד בכריאה.

יום שני ח' מר-חשון

"לרע לו", להעלאת ניצוצי הקדושה מאדם בליעל של קליפה. להלן, יתרו רבנו הזקן מה שהקשה על דברי הרעיא מהימנא שברשת נשא, שבזמן ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט מתפרנסים תלמידי חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי

הארץ נותנים להם ואשר לכן הם מתעסקים בידי איסור והיתר וכו', ועל כך שאל ממה שתלמידי חכמים, בזמן בית שני, היה להם שדות וכרמים משלהם כמו שהיה לעמי הארץ, ואף על פי כן היה עיקר התעסקותם בידי איסור והיתר וכו'? יסביר רבנו

הזקן, שהכוונה היא, שבזמן שליטת "עץ הדעת טוב ורע", בזמן הגלות, כשהשכינה משפיעה לחיצונים, שהם בקליפת "נוגה",

והנה, כשהמלכות דאצילות מתלבשת בקליפת נגה, כדי לברר הניצוצות שנפלו בחטא אדם הראשון, וגם - לברר הרפ"ח - 288 ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים - בקבלה ובחסידות מוסבר בפרוטרוט ענין שבירת הכלים ונפילת הניצוצות שבעקב השבירה,

אזי גם המלכות דאצילות נקרא בשם "עץ הדעת טוב ורע" לגבי - ובהשוואה ל-"עיר אנפין" דאצילות, שאינו יורד שם, ו - ז"א נקרא "עץ חיים". והנה, התלבשות המלכות בקליפת נגה הוא סוד גלות השכינה - אשר שלט האדם - של קליפה, באדם - של קדושה, כו". - כמובא לעיל, באגרת הקודש סימן כ"ה מספר הגלגלים" על שליטת הקליפה בזמן הגלות, שזה

אגרת הקדש

והנה כשהמלכות דאצי מתלבשת בקליפת נוגה כדי לברר הניצוצות שנפלו בחטא אדה"ר וגם הרפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים אזי גם המלכות דאצי נקרא בשם עץ הדעת טוב ורע לגבי ז"א דאצילות שאינו יורד שם ונקרא עץ חיים והנה התלבשות המלכות בקליפת נוגה הוא סוד גלות השכינה אשר שלט

הזקן, שהכוונה היא, שבזמן שליטת "עץ הדעת טוב ורע", בזמן הגלות, כשהשכינה משפיעה לחיצונים, שהם בקליפת "נוגה",

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליטי"א: "וראה תניא ח"א פ"מ בהגה".

השכל המבהירים את ההלכה, כְּנֹדֶע ד'אורייתא מְחַכְמָה נְפִיקָתָא², וּבְחַכְמָה דִּיקָא אֲתַפְרִיזוּ, - כידוע, שתורה באה מחכמה, ועל ידי חכמה דוקא מתבררים הניצוצות, וכשם שבירור ההלכה, שתהיה הלכה ברורה ובהירה, בא על ידי חכמה ושכל, כך

ומהתמצית בלבד מתפרנסים תלמידי חכמים, ואז עסקם של תלמידי חכמים הוא בדיני איסור והיתר, טומאה וטהרה, כדי לברר את הברורים, לברר את המותר והטהור מהאסור והטמא, דבר שבא על ידי הפלפול והעיון בהלכות אלו. וכפי שיסביר להלן, זה גם מסיר

את ההעלם וההסתרה, שיהיה פסק הלכה ברור ובהיר. ובלשון רבנו הזקן: וְהוּוּ שְׁפָתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא: - מפרשת נשא, כאמור לעיל, "וּבְזִמְנָא דְאִילָנָא דְטוֹב וְרַע שְׁלֵמָא כּו' אִינוֹן כּו'", - ובזמן ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט כו', יש לתלמידי חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ נותנים להם, דְהִינּוּ בְּזִמְן גְלוֹת הַשְּׂכִינָה שְׁ - השכינה, מְשַׁפְּעָת לְחִיצוֹנִים שְׁהֵם בְּקִלְפַת נְהָה, שְׁהַעֲרַב רַב יוֹנְקִים מְשֵׁם, וּמִתְמַצִּית נְזִיזִין תְּלִמְדֵי חֲכָמִים בְּגְלוֹת, וְאִז - בזמן של גלות השכינה, עֵקֶר עֲבוֹדַת הָאָדָם וְעֵקֶר עֲסָק תְּהוֹרָה וְהַמְצוֹת הוּא לְבָרַר הַנִּיצוּצוֹת כְּנֹדֶע מְהֵאֲרִיז"ל, לְכֵן עֵיקֶר עֵינֵין הַלְיָמוֹד הוּא בְּעִיּוֹן וּפְלִפּוֹל הַלְכָה בְּאִיסוֹר וְהִיתֵר טוֹמְאָה וְטַהֲרָה לְבָרַר הַמּוֹתֵר וְהַטְהוֹר מְהֵאֲסוֹר וְהַטְמָא ע"י עִיּוֹן וּפְלִפּוֹל הַלְכָה בְּחַכְמָה בִּינָה וְדַעַת כְּנֹדֶע דְאֹרִי"ו מְחַכְמָה נְפִיקָתָא וּבְחַכְמָה דִּיקָא אֲתַבְרִירוּ וְהִינּוּ חַכְמָה עֵילָאָה דְאִצִּילוֹת הַמְלוּבֶשֶׁת בְּמַלְכוּת דְאִצִּי' סוּד תּוֹרָה שְׁבַע"פ (בסוד אבא יסד ברתא) המלוכשת במלכות דִּיצִירָה (וסוד) [סוד] הַמְשֻׁנּוֹת וּבְרִיתוֹת בְּקִלְפַת נְהָה, שְׁכַנְגַד עוֹלָם הַדְּעַת [נ"א הרע] שְׁכַנְגַד עוֹלָם הַעֲשִׂיָה שְׁשֵׁם מִתְחִיל בְּחִי' בְּק"נ שְׁכַנְגַד עוֹלָם הַעֲשִׂיָה שְׁשֵׁם מִתְחִיל בְּחִי' הַרַע [שְׁכַנְגַד] - שבעולם ה"יצירה", קליפת "נוגה" היא מחצה על מחצה, מחצית טוב ומחצית רע, [נְסַח אַחֵר: וְהַפְּרִיָּתוֹת, הַמְלַבְּשׁוֹת בְּקִלְפַת נְהָה שְׁכַנְגַד עוֹלָם הַעֲשִׂיָה, שְׁשֵׁם מִתְחִיל בְּחִינַת הַרַע שְׁכַנְגַד], - שבעולם ה"עשיה", קליפה "נוגה" היא רובה רע ומיעוטה טוב, כְּנֹדֶע - כידוע, מְהֵאֲרִיז"ל.

אגרת הקדש

האדם באדם כו' וז"ש ברע"מ ובזמנא דאילנא דטו"ר שלטא כו' אינון כו' דהיינו בזמן גלות השכינה שמשפעת לחיצונים שהם בקליפת נוגה שהערב רב יונקים משם ומתמצית ניזונין תלמידי חכמים בגלות ואז עיקר עבודת האדם ועיקר עסק התורה והמצוות הוא לברר הניצוצות כנודע מהארז"ל לכן עיקר ענין הלימוד הוא בעיון ופלפול הלכה באיסור והיתר טומאה וטהרה לברר המותר והטהור מהאסור והטמא ע"י עיון ופלפול הלכה בחכמה בינה ודעת כנודע דאורי"ו מחכמה נפיקתא ובחכמה דייקא אתברירו והיינו חכמה עילאה דאצילות המלוכשת במלכות דאצ"י סוד תורה שבע"פ (בסוד אבא יסד ברתא) המלוכשת במלכות דיצירה (וסוד) [סוד] המשונות ובריתות בקליפת נוגה שכנגד עולם היצירה ששם מתחיל בחי' הדעת [נ"א הרע] שבנוגה [נ"א והברייתות המלוכשות בק"נ שכנגד עולם העשיה ששם מתחיל בחי' הרע שבנוגה] כנודע מהארז"ל.

את ההעלם וההסתרה, שיהיה פסק הלכה ברור ובהיר. ובלשון רבנו הזקן: וְהוּוּ שְׁפָתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא: - מפרשת נשא, כאמור לעיל, "וּבְזִמְנָא דְאִילָנָא דְטוֹב וְרַע שְׁלֵמָא כּו' אִינוֹן כּו'", - ובזמן ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט כו', יש לתלמידי חכמים, המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ נותנים להם, דְהִינּוּ בְּזִמְן גְלוֹת הַשְּׂכִינָה שְׁ - השכינה, מְשַׁפְּעָת לְחִיצוֹנִים שְׁהֵם בְּקִלְפַת נְהָה, שְׁהַעֲרַב רַב יוֹנְקִים מְשֵׁם, וּמִתְמַצִּית נְזִיזִין תְּלִמְדֵי חֲכָמִים בְּגְלוֹת, וְאִז - בזמן של גלות השכינה, עֵקֶר עֲבוֹדַת הָאָדָם וְעֵקֶר עֲסָק תְּהוֹרָה וְהַמְצוֹת הוּא לְבָרַר הַנִּיצוּצוֹת כְּנֹדֶע מְהֵאֲרִיז"ל, לְכֵן עֵיקֶר עֵינֵין הַלְיָמוֹד הוּא בְּעִיּוֹן וּפְלִפּוֹל הַלְכָה בְּאִיסוֹר וְטַהֲרָה, לְבָרַר הַמּוֹתֵר וְהַטְהוֹר מְהֵאֲסוֹר וְהַטְמָא, - שמבררים ומבהירים זאת על ידי עיון ופלפול הלכה בְּחַכְמָה בִּינָה וְדַעַת, - בשלשת כוחות

יום שלישי ט' מרחשון

הטעם, שְׁהַטְעֵם' הוּא סוּד הַסְפִּירָה חֲכָמָה עֵלְאָה, - חכמה עליונה, שְׁנִפְלוּ מִמֶּנָּה נִיצוּצֵין בְּקִלְפוֹת בְּשִׁבְרֵת הַפְּלִים, וְהֵם - הניצוצות של חכמה - הטעם, שְׁם בְּחִינַת גְלוֹת, שְׁהַקְלִיפּוֹת שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם וּמַעֲלִימִים חֲכַמַת תְּהוֹרָה מְעִלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. - מהנבראים שבעולמות העליונים כמו נשמות ומלאכים, ומבני האדם כאן למטה. וְהוּוּ שְׁפָתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא, - מפרשת נשא, כנוכר לעיל בתחילת האגרת, שְׁהַקּוּשִׁיא - המקשה להבנת ענין בתורה, הִיא מְסַפְרָא דְרַע. - מצד הרע, מקליפות שחן רע וכן מסתירות על החכמה של תורה.

וּמַשְׁכִּיל יְבִין עֵינֵין פְּלֵא גְדוֹל מוֹה מְאֹד, מַה נַּעֲשֶׂה בְּשָׂמִים מְפַעֵל עַל יְדֵי עִיּוֹן וּבְרִיר הַלְכָה פְּסוּקָה מִן הַגְּמָרָא וּפּוֹסְקִים' רְאוּחוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, מַה שְׁהִיָּה בְּהַעֲלֵם דְבַר קִדְּם הָעִיּוֹן הַלּוֹ, - לפני שהתעמק בלימוד הגמרא, היתה ההלכה הפסוקה מוסתרת ולא ידועה, כִּי עַל יְדֵי זֶה - על ידי התעמקותו בזה ובירורו את ההלכה, מְעַלָּה הַלְכָה זו מְהַקְלִיפּוֹת שְׁחִי מְעִלְיָמִים וּמְכַסִּים אוֹתָהּ, - את ההלכה, שְׁלֵא הִיתָה יְדוּעָה כָּלָל, אוֹ שְׁלֵא הִיתָה מוֹכְנַת הַיָּטִב בְּטַעְמָה', - לא הבינו היטב טעם ההלכה - ועל ידי עיונו ובירורו מבינים כעת את

אגרת הקדש

והמשכיל יבין ענין פלא גדול מזה מאד, מה נעשה בשמים מפעל על ידי עיון ובריר הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים' ראשונים ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלו כי ע"י זה מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים ומכסים אותה שלא היתה ידועה כלל או שלא היתה מובנת היטב בטעמה שהטעם הוא סוד הספי' חכמה עילאה שנפלו ממנה ניצוצי' בקליפות בשבה"כ והם שם בבחי' גלות שהקליפות שולטים עליהם ומעלימי' חכמת התורה מעליונים ותחתונים וז"ש בר"מ שהקושי' היא מסמרא דרע.

המשכיל יבין ענין פלא גדול מזה מאד, מה נעשה בשמים מפעל על ידי עיון ובריר הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים' ראשונים ואחרונים, מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלו, לפני שהתעמק בלימוד הגמרא, היתה ההלכה הפסוקה מוסתרת ולא ידועה, כִּי עַל יְדֵי זֶה - על ידי התעמקותו בזה ובירורו את ההלכה, מְעַלָּה הַלְכָה זו מְהַקְלִיפּוֹת שְׁחִי מְעִלְיָמִים וּמְכַסִּים אוֹתָהּ, - את ההלכה, שְׁלֵא הִיתָה יְדוּעָה כָּלָל, אוֹ שְׁלֵא הִיתָה מוֹכְנַת הַיָּטִב בְּטַעְמָה', - לא הבינו היטב טעם ההלכה - ועל ידי עיונו ובירורו מבינים כעת את

2. זח"ב פה, א. ועוד. 3. זח"ב ונד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובכ"ז שייך בירור הטעם - כדלקמן". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שהייתה ידועה - בכמה הלכות בגמרא ובפרט בפוסקים". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיאור גדול הגלות (והגאולה), אף שההלכה עצמה ידועה - אינה בגלות".

יום רביעי י' מרחשון

הַכְּמָה (לְגִלוֹת) וְלַחֲדָשׁ שֶׁכָּל חֲדָשׁ, הֵן בְּהִלְכוֹת, הֵן בְּאַגְרוֹת,
– בחלק האגדה שבתורה, הֵן בְּנִגְלוֹת, – של תורה, הֵן בְּנִסְתָּרִים,¹⁰ –
של תורה; כְּפִי בְּחִינַת שְׂרָשׁ נִשְׁמָתוֹ, – בכל אחד מחלקי התורה
האמורים. וּמִהֵיב בְּדָבָר, – לחדש חידושי תורה ולגלות תעלומות

אגרת הקדש

חכמה, לְהַשְׁלִים נִשְׁמָתוֹ
בְּהַעֲלֵאת כָּל הַנִּיצוּצוֹת
שֶׁנִּפְּלוּ לְחֻלְקָה וְלִגְדוּלָה,
– שנשמה זו תעלה ניצוצות
אלה, בְּנִדְעָי. (וְכָל דְּבָרֵי
תוֹרָה, וּבִפְרָט דְּבַר הַלְכָה,
היא ניצוץ מהשכינה,
שְׁהִיא היא דְּבַר ה',
בְּדָאִיתָא – כמובא
בְּגִמְרָא¹²: "דְּבַר ה' – זו
הַלְכָה", סוּד מַלְכוּת
דְּאִצִּילוֹת
לְחֻלְקָה דְּאִצִּילוֹת,
וּמְלֻבָּשִׁים בְּמַלְכוּת
דִּיצִירָה, וְיִרְדוּ בְּקַלְפַת
נְגַה בְּשִׁבְרֵת הַכְּלִים). –
הרי שדברי תורה בכלל,
וְ"דְבַר ה'" הַלְכָה, בפרט,
הם בגלות בקליפה
(המסתירה עליהם), והאדם
המחדש חידוש בתורה או
מתרץ קושיא ומברר את

ההלכה לאשורה – מברר ומעלה ניצוץ השכינה מתוך הקליפה.
וְזֵהוּ שְׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא¹³: "כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה, אָמַר
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ פְּדָאֵנִי וְאֵת בְּנֵי מִבִּין
הָאֲמוֹת הָעוֹלָם". – שכן, על ידי עסק התורה פודים ניצוצות
השכינה (של "דבר ה'") מגלות הקליפות. וזאת הוא כעת,
כשהשכינה היא בגלות בקליפת "נוגה" הרי עסק התורה הוא לברר
בירורים ולהעלות ניצוצות השכינה מהקליפות, שלכן הרי כאמור,
עיקר עסק התורה הוא בהלכות איסור והיתר, כשר ופסול וכו',

והנה, הַעֲלִיּוֹנִים – הנשמות והמלאכים הנמצאים בעולמות
העליונים יותר, אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְבָרֵר וְלַהַעֲלוֹת – הניצוצות
מִהַשְׁכִּירָה שֶׁבְּקַלְפַת נְגַה, אֵלֶּיָּא הַתְּחַתּוֹנִים לְבַר, – הנשמות
הנמצאות למטה בעולם זה בגוף – יש בהם הכוח לברר הניצוצות,

לְפִי שְׁהֵם מְלַבָּשִׁים בְּגוֹף
הַמְרִי – הנקרא "מִשְׁכָּא
דְּחַוְיָא" – עור של נחש,
מְקַלְפַת נְגַה, – כמובא
בפרק ל"א בחלק הראשון
של ספר ה"תניא"
(מזוהר⁷), וכפי שביארנו
שם, ש"חויא" (נחש) נקראים
"שלש הקליפות הטמאות",
והגוף שהוא קליפת נוגה
נקרא "משכא דחויא", העור
והלבוש של הנחש, וכפי
שענין זה מוסבר בפרוטרוט
במאמר דיבור המתחיל
"ותפקנה" מכ"ק אדמו"ר
ה"צמח צדק" ב"ספר
החקירה" עמוד 136, וְהֵם –
הנשמות שבגופים כאן
למטה, מְתִישִׁים בְּחָה – של
הקליפה, בְּשִׁבְרֵת
הַתְּאֻוֹת, וְאֵתְּכִיָּא –
ונכנעת כְּמִרְא אֲחֵרָא,
וְ"יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אֲוִן". – כלשון הפסוק בתהלים⁸. ולכן, דוקא
הן – הנשמות שלמטה בגוף – יש בכוחן לברר ולהעלות מהקליפות,
יש בכוחן להעלות חכמת התורה שהקליפות מסתירות. וְלִבְּנֵי בָּאִים
הַעֲלִיּוֹנִים – הנשמות שבעולמות העליונים, לְשִׁמְעַ חֲדוּשֵׁי תוֹרָה
מִהַתְּחַתּוֹנִים⁹, – מה שהנשמות כאן למטה מחדשות, מֵה
שְׁמַחֲדָשִׁים וּמְגַלִּים תְּעֻלּוֹמוֹת הַחֲכָמָה שְׁהִיוּ בְּבוּשִׁים בְּגוֹלָה עַד
עֲתָה. – עד שהנשמה שבגוף חידשה וביררה את ההלכה או את
טעמה וחידושה בתורה, וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל יוֹכֵל לְגַלוֹת תְּעֻלּוֹמוֹת

7. תקו"ז תכ"א (מח, ב). 8. צב, י. 9. ראה זח"ג קעג, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכנה"ל – ובכאו"א מעלה". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ה'ל' ת"ת לאדה"ז פ"א סו"ס"ד (וש"נ – בהמ"מ בהוצאת קה"ת)". 12. שבת קלח, ב. 13. ברכות ת, א.

זאת היו צריכים לעסק - בדינים אלה, גם כי - למרות שהעסק בזה היה לא בשביל - לדעת הלכה למעשה בלבד, אלא שהיה עקר עבודתה להתיישב כח הסמך אחר, ולהעלות ניצוצי הקדושה על ידי התורה והעבודה, כמו שנתפאר במקום אחר.²²

ואחר הדברים והאמת, יובן היטב בתוספת באור הרעיון מהימנא דלעיל, כמה שאמר "אילנא דטוב ורע בו", - שזה איסור והיתר וכו', רוצה לומר קליפת נגה, שהוא עולם תורה העקר, - ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" (בסוף ספר ה"תניא") מציינ הרבי שליט"א, שצריך לומר "עיקר עולם הזה, או "עולם הזה בעיקר", כלומר, שקליפת "נוגה" היא העיקר

אגרת הקדש

אסור וטומאה יותר מישראל שלא יארע להם פסול וטומאה ואסור כי לא יאונה כו' וגם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל. מה שאין כן בומן בית שני היו צריכים לעסוק גם כי לא בשביל הלכה למעשה בלבד אלא שזהו עיקר עבודה להתיישב כח הס"א ולהעלות ניצוצי הקדושה ע"י התורה והעבודה כמ"ש במ"א. ואחר הדברים והאמת יובן היטב בתום ביאור הר"מ דלעיל במה שאמר אילנא דטוב ורע כו' ר"ל קליפת נוגה שהוא עולם הזה העיקר כמ"ש בע"ח וד"ל:

של עולם הזה, כפי שעולם זה הוא לפני ביאת המשיח, שאז שולטת קליפת "נוגה", זו השליטה של "עץ הדעת טוב ורע", ואילו לאחר ביאת המשיח, תבטל שליטתה של קליפת "נוגה", והעבודה אז לא תהיה בירור הניצוצות, כי אם הענין של יחודים עליונים. כמו שכתוב בעץ חיים, ודי למבין:

ישראל, פסול וטומאה ואסור, "כי לא יאונה כו'". - לצדיק כל און¹⁸ - וכך יהיו אז כל ישראל בגלוי ובפועל במדריגת צדיק, וגם אפשר וקרוב הדבר - לומר, שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם אבינו עליו השלום, - שידעו

מפנימיות התורה כל הענינים של נגלה דתורה, שכן, הגמרא¹⁹ הרי אומרת שאברהם אבינו קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה, והרי ישנם ענינים בתורה ובמצוות שלא היה שייך שיהיו אז בגשמיות, כמו למשל תפילין שכתוב בהם ענין יציאת (מגלות) מצרים וכדומה, אלא, קיום המצוות של אברהם אבינו היה בפנימיות וברוחניות (כפי שמסביר רבנו הזקן

ב"תורה אור"²⁰ וב"לקוטי תורה"²¹) - הרי שידע כל עניני התורה מפנימיות התורה, וכך ידעו זאת כל ישראל בזמן המשיח. וְלִכְּנֵן אֵין צְרִיכִים - לא יצטרכו, לעסק בהם - בהלכות איסור והיתר, טומאה וטהרה, כ"ל. מה שאין כן בזמן בית שני - למרות שלא התפרנסו מעמי הארץ, שכן היה להם משלהם שדות וכרמים, בכל

יום שישי י"ב מרחשון

חיותו בעולם זה, וביכולת התלמידים לקבל ממנו ברוחניות בענינים של תורה ועבודה - יותר מאשר לפני ההסתלקות; וכן גם בגשמיות מגינים הצדיקים על העולם הזה אחרי הסתלקותם יותר מאשר לפני הסתלקותם.

כו. מה שכתב - רבנו הזקן ל - חסידים, יושבי ארץ הקדש תבנה ותבונן כמחרת בימינו אמר²³, לנחמם בכפלים תושיעה²⁴, על פטירת הרב הגאון והמפורסם איש אלקים קדוש²⁵, נר ישראל עמוד הימני פטיש החוק²⁶, מורנו הרב מנחם מנדל נשמתו ע"ן.

אגרת הקדש

בו מה שכתב ליושבי אה"ק תובכ"א לנחמם בכפלים לתושיה על פטירת הרב הגאון המפורסם איש אלקים קדוש נ"י ע"ה פ"ה מהור"ר מנחם מענדל נ"ע.

כפי המצויין בהקדמה לאגרת הקדוש זו (סימן כז). כתב רבנו הזקן אגרת זו אל חסידים אחרי הסתלקות רבי מענדלעל מויטבסק (מהורודוק) זכורנו לברכה, בתור "אגרת תנחומים" לנחם את החסידים, וסיים את האגרת בקריאה של התעוררות אל החסידים אודות צדקה בכלל ואודות החזקת משפחת רבי מענדלעל מויטבסק בפרט.

באגרת זו מנחם רבנו הזקן את החסידים שקבלו מהצדיק, גם ברוחניות, גם בענינים של תורה ועבודה, וגם בגשמיות, על ידי ברכתו ועצותו - שצדיק אחרי הסתלקותו נמצא עדיין בעולם זה (והוא מביא מהוהור, שזה עוד יותר מאשר לפני זה כשהיה בחיים

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דרך בזמה"ו פלוגת תוס' (ורש"י) דדוקא במידי דאכילה (חולין ה, ב) "דזיל בתר טעמא דלעת"ל שלימות כל העולם כו'". 19. יומא כח, ב. כידושין פב, א. 20. לך לך יא, ד. 21. שמיני יח, ג. 22. ראה לקוטי תורה בהעלותך לב, ד. 23. בלוח התיקון מציינ כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאגרת זו נכתבה לחסידים שבחזון לארץ, ומ"ש כאן שנכתב "ליושבי אה"ק תובכ"א" הוא ט"ס "כיון שבסוף אגה"ק זה - נדפס בס' גזי נסתרות - אור רב פ"ו - מדובר ע"ד שלא למעט "ח"ו מכל כסף הקדשים אשר יקדישו לה' מדי שנה בשנה (כצ"ל)..לרבותינו שבא"י תובכ"א", וממשיך שמבקש שיהי הכסף מוכן לשלחו בהקדם לאה"ק. הוספה לאח"ז: "מובן הדוחק גדול בכנה"ל שהרי כותרת זו נמצאת בכל הדפוסים והייתה לעיני רבותינו נשיאנו מתחיל מ"בני המחבר" והצ"צ. ולכן נלפענ"ד לומר דתרווייהו איתנהו: חלק המתאים (והוא הנדפס, ובהשמטת השורה ע"ד "המוכ"ז" - שמזה ג"כ מובן שהגיהו אגה"ק זה) נכתב לאה"ק וכולה - ל"הנדכאים כו' שבמדינתנו". ובלאה"כ מסתבר לומר שכתב אדה"ז אגרת תנחומין להנדכאים כו' שבאה"ק". 24. ע"ד ל' הכתוב - איוב יא, ו. 25. ע"ד ל' הכתוב - מלכים ב' ד, ט. 26. ע"ד ל' חז"ל - ברכות כח, ב.

אהובי אחי ורעי אשר – יקרים לי **בנפשי כו'**, – בהתאם למובא ב"לקוטי הגהות" על "תניא", הכוונה ב"אהובי" – על דרך לשון המדרש²⁷ "לא זו מחבבה עד שקראה בתי", כבת החביבה על אביה במיוחד, "אחיי" – על דרך "לא זו מחבבה עד שקראת אחותי",

אהבה שהיא אחוואית, "ורעי" – על דרך "לא זו מחבבה עד שקראה אחותי", כאהבתה של אם, ו"אשר כנפשי" – על דרך "קראה בשמו"²⁸ – האהבה כפי שהיא לנפש העצמית, ו"כו'" הכוונה יותר מאשר הנפש העצמית, המוסב על יחידה שבנפש, ה' עליהם יחיו, חיים עד העולם, – בהתאם לפירוש האמור ב"לקוטי הגהות" מוסב ה' עליהם יחיו" על מקיפים – עליהם, ו"חיים עד העולם" היינו המשכת המקיף בפנימי, ו**וצאצאיהם אתם ורע אמת ברוכי ה' המה מעתה ועד עולם. אחרי דרישת שלומם כמשפט לאוהבי שמו, פאתי לדבר על לב נדכאים הנאנחים**

אגרת הקדש

אהובי אחי ורעי אשר כנפשי כו' ה' עליהם יחיו חיים עד העולם וצאצאיהם אתם זרע אמת ברוכי ה' המה מעתה ועד עולם. אהר"ש כמשפט לאוהבי שמו כאתי לדבר על לב נדכאים הנאנחים והנאנקים ולנחמם בכפליים לתושיה אשר שמעה אוני ותבן לה על מארז"ל דשבק חיים לכל חי כי צדיק באמונתו יחיה וביראת ה' לחיים וברשפי אש שלהבת אהבתו מחיים לכל בהן חי רוחו [נ"א ונשמתו] כל ימי חלדו ויהי בהעלות ה' רוחו ונשמתו אליו יאסוף ויעלה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות שבק חי רוחו פעולתו אשר עבד בה לפנים בישראל פעולת צדיק לחיים לכל חי היא נפש כל חי הקשורה בנפשו בחבלי עבותות אהבה רבה ואהבת עולם כל תמוט לנצח אשר מי האיש החפץ חיים לדבקה בה' חיים בעבודתו תדבק נפשו והיתה צרורה בצרור החיים את ה' בחיי רוח אפינו אשר אמרנו בצלו נחיה כגוים אשר שבק לנו בכל אחד ואחד כפי בחי' התקשרותו כאמת ואהבתו אהבת אמת המהורה מקרב איש ולב עמוק כי כמים הפנים וכו' ורוח אייתי רוח

והנאנקים, – מתוך צער על הסתלקות הצדיק רבי מענדעלע, ולנחמם בכפלים לתושיה, אשר שמעה אוני – מה שמע רבנו הזקן מאחרים, ותבן לה²⁹, על מאמר רז"ל³⁰ ד"שבק חיים לכל חי" – שהשאר חיים לכל החיים, כשצדיק מסתלק אומרים עליו שהשאר חיים לכל החיים, שבפשטות הכוונה היא, שאחרים נשאר בחיים כשהוא עזב את העולם, ברם, לא ברור, לפי זה, הלשון "שבק", שהרי את החיים של האחרים לא הוא שהשאר להם? יסביר רבנו הזקן להלן, שלשון חכמינו ז"ל מדויקת, שכן הכוונה היא אכן שהוא השאר מחייו לאחרים, שהרי מה הם החיים של צדיק – אין הם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים של אמונה, יראת א' ואהבת ה', בהן כתוב הלשון "חיים", ובשעה שצדיק עוזב את העולם הוא משאיר מאמונתו, יראתו ואהבתו, לכל מקושריו, שיכולים לקבל יותר מאשר כשנשמתו היתה בגוף, כי "צדיק בְּאִמּוּנָתוֹ יִחְיֶה"³¹, – הרי שלגבי אמונה משתמשים בלשון "חיים", וכן יראת ה' – כתוב³² לְחַיִּים, – שיראת ה' נותנת חיים, וברשפי אש שלהבת אהבתו – להקדוש ברוך הוא, שזה יותר מאשר מחיים, לְכָל בְּהֵן – להכניס בהם חיי רוחו [נְשָׁמָתוֹ] – שהוא מכניס בהם לא רק רוחו כי אם גם נשמתו, "רוח" יש לה

יותר שייכות לתלמידים המקבלים מרוחו, כפי שיאמר רבנו הזקן להלן, אלא כפי המובא ב"לקוטי הגהות" שמן הסתם בן הרז המועבר אליו כולל גם, נשמה למרות שבתלמיד אחר הרי זה רוח בלבד, כָּל יְמֵי חַלְדוֹ, – הוא מכניס את רוחו בענינים של אמונה, יראה ואהבה, וְיִהְיֶה בְּהַעֲלוֹת ה' רוחו, – בשעת

הסתלקותו של הצדיק, וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו – אל הקדוש ברוך הוא, יִאֲכַף³³, ויעלה בעליו אחר עילוי עד רום המעלות – שְׂבָק – הוא משאיר אה, חיי רוחו, "פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר עֲבַד בְּה' לְפָנָיו בְּיִשְׂרָאֵל, – שהשפיע בהם ברוחו הענינים של אמונה, יראת ה' ואהבת ה'. "לפנים" יכולה להיות משמעותה גם הפנימיות, מה שהשפיע בהם ענינים אלה בפנימיות, פְּעֻלַת צַדִּיק לְחַיִּים³⁴ – שעבודת הצדיק היא בשביל החיים, לתת להם חיים, הרי הוא משאיר זאת לְכָל חַי, היא נֶפֶשׁ כָּל חַי – בחיים של תורה ומצוות, תְּקַשְׁרָה

בְּנַפְשׁוֹ בְּחַבְלֵי עֲבוֹתוֹת אֲהָבָה רַבָּה וְאַהֲבַת עוֹלָם, – אהבה גדולה ואהבת נצח, כָּל תְּמוּט לְנֶצַח, אֲשֶׁר מִי הָאִישׁ הַחֲפֵץ חַיִּים, – המחפש לְדַבְּקָה בְּה' חַיִּים – בְּעֲבוּרָתוֹ – של הצדיק, תְּדַבֵּק נֶפְשׁוֹ, וְהִיתָה – ותהיה צְרוּרָה בְּצְרוּר חַיִּים אֵת ה', בְּחַיֵּי רוּחַ אִפְּנוֹ – כמו האויר שאדם שואף על ידי נחיריו, שעל ידי זה הוא חי, אֲשֶׁר אִמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נְחִיָּה בְּגוֹיִם³⁵, – כלומר, בחינת חי שבנשמה שלמעלה מבחינת נשמה, וזה נותן חיות עליונה יותר בבחינת מקיף, שבחינת זו יכולים לעבור את הקשיים של הענינים הלא-יהודיים (ענינים שאינם קדושה), אֲשֶׁר שְׂבָק לָנוּ, כְּבָל אֲחָד וְאֲחָד כְּפִי בְּחִינַת הַתְּקַשְׁרוּתוֹ בְּאֵמֶת, – לצדיק, וְאַהֲבָתוֹ, – לצדיק, אֲהֲבַת אֵמֶת הַמְּהוּרָה, – אהבה אמיתית טהורה, מְקַרֵּב אִישׁ וְלֵב עֲמוֹק, – בהתאם לכך, הרי כפי מדת התקשרותו אל הצדיק וכפי מדת האמת והטהרה של אהבתו לצדיק, משאיר לו הצדיק מרוחו והשפעה בענינים של אמונה, יראה ואהבה, כִּי "בְּמִים הַפָּנִים וְכוּ'", – לב האדם לאדם³⁶, כשיש לו אהבה לצדיק, הרי משתקף ויוצר אהבה מהצדיק אליו, וְרוּחַ – רוח האהבה שיש לו לצדיק, אֵינִי – מביאה רוּחַ – אל הצדיק, וְאִמְשִׁיךְ – וממשיכה רוּחַ³⁷, – שהיא גבוהה בהרבה, וְרוּחוֹ – של הצדיק,

27. שמו"ר ס"פ פקודי ועוד. 28. זח"א קנד, ב. 29. ע"ד ל' הכתוב – יחזקאל ט, ד. 30. הובא בכמה שו"ת. (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "וברמב"ם הלכות יבום ספ"ד בנוסח גט חליצה וכן בכתובת יבמין חיי לרבנן ולכל ישראל שבק". 31. חבקוק ב, ד. 32. משלי יט, כג. 33. ל' הכתוב – איוב לד, יד. 34. משלי י, טז. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב איכה ד, כ". 36. משלי כז, יט. 37. זח"ב קסו, ב.

”דרך” ל”אורח”, ש”דרך” היינו דרך סלולה שכבר סלל הצדיק שכולם יכולים ללכת בה, ו”אורח” היינו דרכים חדשות ונתיבים הנוצרים כעת, מותאמים לפי אופן עבודתו של כל אחד, וכן – לעיין ב”לקוטי תורה” שיר השירים (יב, ב). ומה שרבנו הזקן מדבר בענין חיי הצדיק בשלשה ענינים אלה, אמונה, יראה ואהבה, דוקא – הוא מפני

(כפי שהוא מביא ב”אגרת הקודש” סימן א) שהן ה”זרועות” המחזיקות את כל הגוף, הרי שהן היסוד והעיקר בעבודת ה’.

עומדת בקרבנו ממש, – רוחו של הצדיק עומדת ומשפיעה בפנימיות בנו – מקושריו, כי בראותו ילדיו – תלמידים נקראים “בנים”³⁸, מעשה ידיו בקרבנו יקדישו שמו ותבנה, אשר יתגדל ויתקדש, כאשר גלך בדרך ישראל, אשר הורנו מדרךיו, ונלכה בארחותיו נצח סלה ועד. – הרבי שליט”א מציין, בקשר

ל”הורנו מדרךיו ונלכה בארחותיו”, לעיין בוהר חלק ב’ (רטו, א) ובוהר חלק ג’ (ס”פ קדושים), שם דן הוהר בהבדל שבין

אגרת הקדש

ואמשיך רוח ורוחו עומדת בקרבנו ממש כי בראותו ילדיו מעשה ידיו בקרבנו יקדישו שמו ותבנה אשר יתגדל ויתקדש כאשר גלך בדרך ישראל אשר הורנו מדרךיו ונלכה בארחותיו נס”ו.

שבת קודש י”ג מרחשון

הנקראת “שדה אשר ברכו ה’”, שבה נמשך מ”ז”א דאצילות” המשכת יתר, מצד עליית התורה והעבודה של הצדיק, ומכך באים הרהורי התשובה והמעשים טובים בתלמידים, וזה נקרא “גידולי גידולין”, המאיר לארץ וחוצות, – בארץ ישראל ובחוץ לארץ,

וגם אנחנו אלה פה היום פלנו חיים בדרךיו – “דרך הקדש יקרא לה”⁴⁴. – לא רק דרך של קדושה, כי אם דרך של “קדש” שלמעלה מ”קדוש” בוי”ו. על כל פנים יוצא שהצדיק והשפעתו נמצאים אחרי הסתלקותו גם בעולם המעשה ובמדה מרובה יותר. זאת בעבודת ה’ במלי השמיא; – בענינים רוחניים, שהתלמידים יכולים לקבל מהצדיק אחרי הסתלקותו יותר מאשר לפני

וזה שכתוב בזה הקדוש³⁹ יצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מכתיוהי, – צדיק שנפטר נמצא בכל העולמות יותר מאשר בחייו, שלכאורה, נכון הדבר רק בעולמות עליונים, שם הוא נמצא יותר כשהוא עולה לשם, אך, בעולם התחתון הזה – כיצד

הוא נמצא שם יותר אחרי פטירתו והסתלקותו? – דהינו שגם בזה העולם המעשה – “היום לעשותם”⁴⁰ – ש”היום” בעולם הזה, הוא עיקר ענין המעשה – קיום המצוות בפועל, כפי שהגמרא⁴¹ אומרת: “היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם”²⁹², במילי דשמיא. ובמילי דעלמא בפירוש אתמר בווה”ק דצדיקיא מגנין על עיקר ענין ואלמלא צלותא דצדיקיא בההוא עלמא לא אתקיים עלמא רגעא חדא וכל הקרוב קרוב אל משכן ה’ בחייו קודם לברכה:

אגרת הקדש

וז”ש בוה”ק דצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מכתיוהי דהיינו שגם בזה העולם המעשה היום לעשותם אשתכח יתיר כי המעשה (גדול) [גדל] והולך גידולי גידולין מן אור זרוע לצדיק בשדה אשר ברכו ה’ המאיר לארץ וחוצות וגם אנחנו אלה פה היום כולנו חיים בדרךיו דרך הקדש יקרא לה. זאת בעבודת ה’ במילי דשמיא. ובמילי דעלמא בפירוש אתמר בווה”ק דצדיקיא מגנין על עיקר ענין ואלמלא צלותא דצדיקיא בההוא עלמא לא אתקיים עלמא רגעא חדא וכל הקרוב קרוב אל משכן ה’ בחייו קודם לברכה:

הסתלקותו. ובמלי דעלמא – בענינים והשפעות גשמיים שהצדיק ממשיך, בפרוש אתמר – נאמר במפורש בזה הקדוש⁴⁵, דצדיקיא מגנין על עלמא, – שהצדיקים מגינים על העולם, ובמיתתהון יתיר מכתיוהון, – ואחרי הסתלקותם – במדה מרובה יותר מאשר בחייהם בעולם זה, ואלמלא צלותא דצדיקיא בההוא עלמא – ולולא תפלתם של הצדיקים בעולם ההוא, לא אתקיים עלמא רגעא חדא. – לא היה העולם הזה מתקיים אפילו רגע אחד, הרי שהצדיקים מגינים על העולם הזה בענינים הגשמיים, אחרי הסתלקותם, במדה מרובה יותר מאשר בחייהם בעולם זה, וכל הקרוב קרוב אל משכן ה’ – לצדיק, בחייו – קודם לקרבנה: – הבאה על ידי ומן הצדיק.

הזה הוא עולם המעשה – הרי גם בעולם המעשה אשתכח יתיר, – נמצא הצדיק שנפטר במדה מרובה יותר, ובתלמידים שעליהם השפיע ומשפיע, הכוונה היא, שגם בעולם המעשה שלהם, לא רק בעבודתם הרוחנית של אמונה, יראה ואהבה, נמצא הצדיק והשפעתו במדה מרובה יותר מאשר לפני פטירתו, אלא גם בעולם המעשה שלהם, בענינים של מעשה – תשובה ומעשים טובים – הוא נמצא במדה מרובה יותר, שהם מקבלים יותר השפעה, כי המעשה – של תלמידיו ומקושריו, (גדול) [גדל] והולך, גידולי גידולין, מן אור זרוע לצדיק”⁴² ב”שדה אשר ברכו ה’”, – על דרך הנאמר בספר בראשית⁴³, שהכוונה היא על גן עדן. בהתאם לביאור שלהלן על אגרת זו, הכוונה היא לאור הנמשך ומאיר ב”מלכות דאצילות”

ועוד. 38. ספרי (הובא בפרש”י) עה”פ ואתחנן ו, ז. 39. ח”ג עא, ב. 40. ואתחנן ז, יא. 41. עירובין כב, א. 42. תהלים צז, יא. 43. תולדות כז, כז. 44. ע”ד ל’ הכתוב – ישעי’ לה, ח. 45. ח”ג עא, ב.

יום שישי	ז חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, ששי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: אך . . . "קמד" הכל אחד.		
יום ראשון		
		הסדר לאחר מתן תורה הוא: הסרת ערלת הגוף, הלשון, הלב – מעשה דבור מחשבה, אברהם אבינו שהי' קודם מ"ת הרי בתחילה הכיר את בוראו – מחשבה, אח"כ פרסם אלוקותו, – דבור, ואחר כך מילה – מעשה.

שבת	ח חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, שביעי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תניא: ומ"ש . . . "288" מסטרא דרע.		
יום שני		
		מצוה לשון צוותא וחבור, והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ב"ה, שהוא המצוה את הציווי ההוא. וזהו שכר מצוה מצוה, דזה מה שנתחבר עם עצמות אוא"ס מצוה הציווי, זהו שכרו. ויובן במשל גשמי: איש פשוט ביותר יש לו בטול פנימי אל החכמה ומעלת חכם, בבטול דהעדר תפיסת מקום לגמרי. וכן גם בהרגש החכם הרי איש הפשוט אינו נכנס אצלו בגדר אנושי כלל – ואין זה דמבטלו ודוחה אותו, ח"ו, דזהו מדה רעה – ונחשב בעיניו שאין לו קשר של יחס עמו כלל. והי' כאשר החכם יצווה לאיש הפשוט לעשות איזה דבר בשבילו, הנה בציווי זה נולד מציאותו של האיש הפשוט, הן לעצמו שמרגיש מציאותו אשר הוא יכול לקיים מצות החכם ולו ציווה החכם לעשות דבר, והן בעיני החכם נחשב למציאות אשר אליו ידבר ויצווה, ולכד זאת הרי ציווי זה מאחד החכם הרם ונעלה עם האיש הפשוט ביותר. והנמשל מובן.
		ומובן ג"כ אשר ביחס להנ"ל, אין הבדל כלל במה יהי' הציווי, אם דבר גדול ונעלה או קטן ופשוט.

יום ראשון	ט חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וירא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: והנה העליונים . . . "קמה" עו"ג.		
יום שלישי		
		בהיות אאמו"ר בן ד' או ה' שנים נכנס אל זקנו הצ"צ בש"ק פ' וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו הצ"צ: אז א איד א צדיק, צו ניין און ניינציג יאָר איז מחליט אז ער דארף זיך מל זיין, איז ער ווערט אז דער אויבערשטער זאָל זיך באווייזען צו אים. [כשיהודי צדיק בגיל תשעים ותשע שנים, מחליט שעליו למול את עצמו, ראוי הוא שהקב"ה יתגלה אליו.]

יום שני	י חשוון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וירא, שני עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: אבל במצאת . . . בע"ח וד"ל.		
יום רביעי		
		דער רבי (רבנו הזקן) פלעגט זאָגען אויף אצילות "אויבען". מען דערציילט אז אין כתב פלעגט ער פון התרגשות, מער ווי "אצי" ניט קענען אָנשרייבען.

תרגום חפשי

הרבי (רבינו הזקן) ה' מכנה את [עולם] ה'אצילות' – "למעלה". מספרים, שלכתוב יותר מאשר 'אצי', לא ה' מסוגל מרוב התרגשות.

יום שלישי יא חשון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: כז. אהוביי . . . "קמו" נס"ו.

בתו"א ד"ה פתח אלי' (פ' וירא) בסעיף המתחיל והנה הצמצום: "שבחי' עינים היא מקור בחי' כלים", צ"ל "שהם בחי' עינים ומקור בחי' כלים". שם ד"ה ארדה נא בסעיף המתחיל והנה בזהר: "דפי' משוטטים", צ"ל "דפי' משוטטות".
לד"ה פתח אלי' ישנם הגהות מאאמו"ר שהתחיל לכתבם בחורף רנ"ב.

יום

חמישי

יום רביעי יב חשון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: וז"ש . . . קודם לברכה.

אחת מתורות הראשונות של רבינו הזקן – ונקראו אז בשם "ווערטער": ["פתגמים": שמע ישראל – א איד דערהערט [יהודי קולט] – הוי' אלקינו – אז כחנו וחיותינו איז דאָס למעלה מן הטבע, און – הוי' אחד. [שכוחנו וחיותנו הם למעלה מהטבע, ואשר – "הוי' אחד"].

יום

שישי

יום חמישי יג חשון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: איתא . . . "292" ועלול כנודע.

דער בעש"ט פלעגט לערנען מיט זיינע תלמידים א שיעור גמרא. דער אופן פון דעם לערנען איז געווען מיט גרויס חריפות און גאונות, און מ'האָט געלערענט דעם רמב"ם אלפס רא"ש און אנדערע מפרשים פון די ראשונים וועלכע זיינען שייך געווען צו דער גמרא וואָס מ'האָט געלערענט. דער בעש"ט פלעגט אָפטייטשען די ווערטער אין אידיש. אז מ'האָט געלערענט ערכין און געקומען צום מארו"ל (טו ב) לשון תליתאי קטיל תליתאי, האָט דער בעש"ט דאָס אויסגעטייטשט: לשון הרע הרג'ט אלע דריי: דעם אויסטראכטער דעם דערציילער און דעם צוהערער, נאָר דאָס איז אין לבושים רוחנים, וואָס דאָס איז שווערער, ווי רציחה אין גשמיות.

שבת

קודש

תרגום חפשי

הבעל-שם-טוב למד עם תלמידיו שיעור בגמרא. אופן הלימוד היה בחריפות וגאונות גדולה, ולמדו את הרמב"ם, אלפס, רא"ש ושאר מפרשים מהראשונים שהיו שייכים לגמרא הנלמדת. הבעל-שם-טוב תירגם את המילים לאידיש. כשלמדו מסכת ערכין והגיעו למארו"ל (טו, ב): "לשון תליתאי קטיל תליתאי", פירשו הבעל-שם-טוב: "לשון הרע קוטלת כל השלושה: למספרו, ולמקבלו ולאומרו. אך זהו בלבושים הרוחניים, שזה קשה יותר מרציחה בגשמיות".

אגרות קודש

ב"ה, ז' מ"ח, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב, בו כותב אודות השידוך שמתעסק בו, ושואל אם מוכרח הדבר שבדוקא הוא בעצמו יכיר המדוברת, נוסף על מה שמכיר אותה עד עתה, וכמו שיש מחבריו אומרים לו בזה, למרות הכתוב בספרים המדברים בעניני מוסר וצניעות.

הנה כיון שהמדוברת דרה בעיר שישנם כמה ת"ח, ובטח גם ידידים, בודאי כמה אופנים על פי התורה והמוסר ישנם להוודע ע"ד המדוברת כל אותם הענינים שצריכים להוודע, ומובטחים אנו שע"י קיום הכתוב שמזכיר ג"כ במכתבו, קדושים תהיו, ובלשון חז"ל ורז"ל, קדש עצמך במותר לך, הנה אותו שאומר על עצמו כי קדוש אני מרבה ברכתו ומקדשו הרבה מלמעלה (עיין יומא ל"ט רע"א), ובהצלחה בכל עניניו ובענין עיקרי כהנ"ל ביחוד.

המורם מהאמור, שאם ישנם איזה פרטים אודות המדוברת שאינם ברורים אצלו, יש לבררם ע"י ידידים וכיו"ב, וזה די ומספיק.

בברכה להוספה בתורה ומצותי' וכהציווי מעלין בקדש ולבשו"ט בכל האמור לעיל,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ז"י"ג מרחשון ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות יבום וחליצה פרק ג

א. האומר: 'זה בני', או שאמר: 'יש לי בנים' - הרי זה נאמן, ופטר את אשתו מן החליצה ומן היבום [כשימות].
ב. אומר: 'זה אחי', או שאמר: 'יש לי אחים' - אינו נאמן לאסר את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם; שהרי זה מתפנן לאסרה לאחר מותו.

ג. היה מחזק שיש לו אחים, ואמר בשעת מיתתו: 'אין לי אחים' - אינו נאמן; וכן אם אמר על מי שהחזיק אחיו: 'אין זה אחי' - אינו נאמן. לא היה מחזק באחים, ויצא עליה קול שיש שם עדים שיעידו שיש לבעלה אחים, והעדים במדינה אחרת - אפלו אמר הוא בשעת מיתתו: 'אין לי אח' - הרי זה חושש, ותמתין עד שיבואו העדים שאמרו [עליהם שהם יודעים] וישאלו [יחקרו אותם].

ד. מי שזנה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, ונתעברה, ואמר: 'זה העבר ממני הוא', ואפלו היא מודה לו - אף על פי שהוא בנו לענין ירשה - הרי זה ספק לענין יבום; כשם שזנתה עמו, כך זנתה עם אחר, ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי, והרי אין לו חזקה? אלא לעולם ספק הוא, ולהחמיר דנין בו - וחולצת, ולא מתגיבמת.

ה. נאמן עד אחד להעיד ליבמה בעלה, ומתגיבמת על פיו; או שמת יבמה, או שנתן לבעלה בן, להתייר לזר. ואפלו עבד, או אשה, או גוי מסיח לפי תמו [ללא כוונת עדות] - מעיד במיתת היבם, כמו שמעיד לאשת איש להתייר, כמו שבארנו בהלכות גרושין.

ו. וחמש הנשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אין מעידין לה שמת יבמה; ודין עדות זו כדין אותה עדות, לענין עדים שמכחישין זה את זה במיתת היבם, ולכל דבר.

ז. שתי יבמות [הנשואות לשני אחים] שבאו ממדינה היבם, זו אומרת: 'מת בעלי', וזו אומרת: 'מת בעלי' - זו אסורה [לזר] מפני בעלה של זו [שהיא זקוקתו], וזו אסורה מפני בעלה של זו; שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה, כמו שבארנו.

ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד, עומדת באסורה; שאינה אסורה מפני בעלה, אלא מפני יבמה. וזו שאין לה עד, מתרת; שהרי העד העד מעיד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר 'מת בעלי'.

ט. לזו בנים ולזו אין בנים - זו שיש לה בנים, מתרת; ושאין לה בנים, אסורה. היה להן יבם אחר כאן, הרי זה מיבם לשתייהן.

י. מת זה היבם שיבם אותן - אסורות להנשא לזר, כשהיו בתחלה. נתקבמו ונתגרשו, הרי אלו מתרות לזר.

יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי', ותנשא או תתיבם - אין היבמה נאמנת לומר 'מת יבמי', שתנשא לזר; הואיל והוא אסור לאו, שמא יהיה קל בעיניה. וכן אין היבם נאמן לומר 'מת אחי', שייבם את אשתו - שמא יעניו נתן בה. ואין האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי', שתפנס לביתה, ואין האיש נאמן לומר 'מתה אשתי', שישא את אחותה - עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה, ואחר כך תפנס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה, כמו שבארנו.

יב. לפיכך, האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת היבם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או שאמרה: 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה נאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן לי יבם [נוולד לבעלי אח] במדינת היבם ומת' - בין שאמרה 'מת היבם ואחר כך מת בעלי', בין שאמרה 'מת בעלי ואחר כך מת היבם שנתן לי' - הרי זו נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

יג. האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת היבם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת בני' - נאמנת, שהרי היתה בחזקת התר לזר [שהרי יש לו בן]. אמרה: 'מת בני ואחר כך מת בעלי' - אינה נאמנת להתיבם; וחוששין לדבריה, וחולצת ולא מתגיבמת.

יד. הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן [נוולד] לי בן במדינת היבם ומת, ואחר כך מת בעלי' - נאמנת ומתגיבמת, שהרי היתה בחזקת התר ליבמה בעת שהלכה. אמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנתן לי' - אינה נאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה; וחוששין לדבריה, וחולצת ולא מתגיבמת.

טו. במה דברים אמורים? בשתייהן פסולה לכהנה מתחלתה, כגון שהיתה גרושה או חלה [פסולה לכהונה], או שאמרה: 'במערה היינו כשמתו' [ולא ידוע מי מת ראשון]. אבל אם אין הדבר כן, אינה חולצת - שמא תחליץ, ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל מת תחלה, ונמצאת חליצה זו אינה כלום, ותנשא לכהן, ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן, וידמה שהחלוצה מתרת לכהנה, והוא אינו יודע בעדים שבאו; לפיכך לא תחליץ ולא תתיבם, אלא תשאר בחזקת זקוקה כשניצאת, עד שיבואו עדים.

טז. וכן אשה שהלה בעלה וצרתה [אשתו השנייה] למדינת היבם, ובאו ואמרו לה: 'מת בעליך' - הרי זו לא תחליץ ולא תתיבם לעולם, עד שיודע אם ילדה צרתה או לא ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה חדשים ממיתת הבעל, ותהיה מתרת לזר על כל פנים, שאם ילדה צרתה, הרי נפטרה זו, ואם לא ילדה, הרי נחלצה? גזירה, שמא יודע אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קימה, ונמצאת זו שאינה

ו. כיצד חולצין? מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב, ואיננו תפזר בפשטן; ולובשו בזמין, וקושר רצועותיו על רגלו; ועומד הוא והיא בבית דין, ומקרין ליבמה בלשון הקדש: "מאן זבמי וגו'", ואחר כך מקרין ליבם: "לא חפצתי לקחתה"; ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו, וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ; ומשישטמט רב העקב, התרה היבמה לזר.

ז. ואחר כך עומדת ויוקרת בארץ כנגד פניו, רק הנראה לדינין - שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת קריאה ובכשעת רכיקה; וצריכין הדינין לראות הרק יוצא מפיה. ואחר כך מקרין לה: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".

ח. הכל בלשון הקדש, שנאמר: "ככה" - בלשון הזה; וכל היושבין שם ענין אחריה: 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל', שלשה פעמים. וצריך שתתפזר היבמה שתחלוץ לו, ויתפזר הוא שיחלוץ לה; ויעשו מעשים אלו לשמן [לשם מצוות חליצה]. והסומה אינו חולץ, שנאמר: "וירקה בפניו"; ואין זה רואה הרק.

ט. נמצא סדר חליצה כך הוא: קוראה היא תחלה: "מאן זבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה זבמי"; ואחר כך קורא הוא: "לא חפצתי לקחתה"; ואחר כך תחלוץ, ואחר כך תרק; ואחר כך תקרא: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".

י. ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה לא היא ולא הוא, או שרקקה ואחר כך חלצה, או שקראה ואחר כך רקקה - חליצתה כשרה. יא. ולמה לא תחזר ותרק על הסדר? שמא יאמרו: 'רכיקה לבדה אינה כלום, ואינה פוסלת מן האחין' [והרי היא פוסלת, כדלהלן].

יב. חלצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה - חליצתה כשרה; ואין צריך לומר, שחלצה וקראה ולא רקקה, או שחלצה ורקקה ולא קראה - שחליצתה כשרה.

יג. כמה דברים אמורים? בשיהיו יכולין לדבר, והרי הם ראויין לקרות. אבל אלמת או אלם, אינן חולצין; ואם חלצו, חליצתן פסולה; ואינן כחרש או חרשת שחלצו, שלא עשו כלום - לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת. יד. רקקה בלבד, או שרקקה וקראה ולא חלצה - הרי זו בחליצה פסולה. קראה היא והוא, ולא חלצה ולא רקקה - לא עשה כלום, שנאמר: "ככה יעשה לאיש" - המעשה שהוא החליצה והרכיקה, היא שמועיל; אבל הקריאה אינה מעכבת ואינה מועלת.

טו. חלצה ורקקה וקראת, והן יושבין או מטין על צדיהן, או שהיה שרוף הנעל קשור על שוקו מן הארבעה וילמטה [בין השוק לידו], או שחלצה בפני שלשה עמי הארץ שאינן יודעין להקרות, וכן הסומה שחלצה - חליצתה כשרה.

חליצה, ותנשא לכהן אחר שחלצה, ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שבאו, שהחלצה מתרת לכהן, ויעיד שראה אותה נשאת לכהנה על פי בית דין. לפיכך אם היתה אסורה לכהנה מתחלה - הרי זו חולצת לאחר תשעה, ותנשא לזר.

טז. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת - תמתין תשעים יום כשאר היבמות, ותחלוץ או תתיבם; ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת, הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה.

יז. האשה שמת בעלה, והיתה לה חמות במדינת הים - אינה חוששת שמא ילדה חמותה וכבר נתן [נולד] לה יבם במדינה אחרת; שלא גזרו בדבר זה, אלא נעמיד אותה על חזקתה, והרי היא מתרת. והוא הדין לאשה שמת בעלה, והיה לו בן במדינה אחרת - הרי זו מתרת לזר; ואין חוששין שמא מת הבן, אלא העמד אותה על חזקתה.

יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עבור חמותה, שמא נולד לה יבם קדם מיתת הבעל.

יט. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: 'מת בעלך ואחר כך מת בנך', ונשאת, ואחר כך נודע שחלוף היו הדברים - תצא, והולד כשר; אמרו לה: 'מת בנך ואחר כך מת בעלך', ונתיבמה, ואחר כך נודע שחלוף היו הדברים - תצא, והולד שנולד לפני השמועה או לאחר השמועה ממזר.

הלכות יבום וחליצה פסק ד

א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר יבמה למקום שהוא שם, וכאה לדינין, והם קוראין לו, ונותנין לו עצה ההוגנת [ראויה] לו ולה. אם עצה טובה ליבם [שממתימים הם זל"ז], יועצין אותו ליבם; ואם עצה טובה לחלוץ - כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן, או היא זקנה והוא ילד - יועצין אותו לחלוץ.

ב. וצריכין הדינין לקבוע מקום שישבו בו, ואחר כך תחלוץ שם בפניהם, שנאמר: "ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים" וגו'. לא נועדו [סיכמו ביניהם] ולא קבעו מקום, אלא נקרו נקרה [קרה מקרה], ונקראת היא והוא לפנייהם, וחלצו - חליצתה כשרה.

ג. ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שיהיו רגילין; ותהיה יכולה לקרות "לא אבה" בנשימה אחת, ואחר כך תאמר "זבמי" - כדי שלא יהיה משמע דברייה: 'אבה זבמי'.

ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא קראת בנשימה אחת, אין מקפידין על זה; אבל אם אינה יכולה, מרגילין אותה עד שתדע.

ה. והחליצה ביום, ולא בלילה, ובפני שלשה שיועצין להקרות בשורה. ואם אהד מן השלשה גר - פסול, ואפלו היה אביו גר ואמו ישראלית; עד שיהיה אביו ואמו מישראל. ומצותה [לכתחילה] בחמשה, כדי לפרסם הדבר; ואותן השנים, אפלו היו עמי הארץ.

והוא [היבס] קצץ [נמוך] - אינו פלוס; ואם אחר שהגיע לנגד פניו - אף על פי שלא הגיע לארץ, פשר. וכן אם לא ראו הדיינים הרק בפשיצא מפיה, פשר.

כד. תליצה מטעית, פסולה. כיצד? כגון שאמרו לו: 'חלץ לה ובכף אמה כונסה', או שאמרו לו: 'חלץ לה, שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך פלוס, ואם רצית אחר כך ליבם תיבם', וכיוצא בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמרו לו: 'חלץ לה על מנת שתתן לה מאתים זוז', או על תנאי כך וכך - אף על פי שלא נתנה ולא נתקנס התנאי, תליצתה פשרה; והרי נתפון לחלץ לה.

כה. המוסר מודעא על התליצה [הצהיר לפני החליצה שהוא אנוס], תליצתו פסולה; לפיכך ראוי לדיינין לומר לו לבטל המודעא, בדרך שעושין בגט. לתצוהו ישראל והפנהו עד שחלץ - אם פדין עשו, תליצתו פשרה; ואם שלא פדין, כגון שטעו או שהיו הדייטות - תליצתו פסולה. ואם הגויים אנוסיהו מעצמן - אם הנה הדין נותן שיחלץ, תליצתו פסולה; ואם שלא פדין, אינה תליצה.

כו. כל מקום שאמרנו 'אינה תליצה', או 'לא עשה פלוס', או 'אינה פלוס' - הרי היא כאלו לא נתליצה לו, ולא נאסרו עליה קרובותיה, ולא נפסלה מן הפנה, ומתרת להתיבם. וכל מקום שאמרנו 'תליצתה פסולה' - נאסרו עליה קרובותיה, ונפסלה מן הפנה, ונאסרה על האחין, ואינה מתבמת; ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ תליצה פשרה.

כז. עברה ונשאת - הרי זה חולץ לה תליצה פשרה, והיא תחת בעלה; ואין מוציאין אותה מידו.

כח. יבמה שגדלה בין האחים, הרי זו מתרת להתיבם; ואין חוששין לה שמה תליצה לאחד מהן בינו לבינה ונפסלה עליהן. אבל אם ראינה שחלצה נעלו של אחד מהן - נפסלה, שמה נתפנה לתליצה; וצריכה תליצה פשרה להתירה לזר.

כט. גט תליצה שאנו כותבין - אינו אלא [תיעוד של -] מעשה בית דין, כדי שיהיה בידה ראיה שנתליצה. ואין הדיינים חולצין אלא אם כן מכירין [שזו יבימתו]. לפיכך מי שראו זאת שנתליצה - כותבין לה גט תליצה, אף על פי שאינן מכירין שזו היא אשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו; שהרי הדיינים שחלצה בפניהם הכירו זה, ואחר כך תליצה. וזה הוא גסח גט תליצה שנתגו בו העם:

ל. "ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך למנין פלוני למניאנא די רגילנא לממני ביה [למנין שאנו רגילים למנות בו] במקום פלוני, אנחנא דיני דמקצתנא תתימין לתתא [אנו הדיינים שמקצתינו חתומים למטה], כמותב תלתא בתרא הוינא יתבין בכי דינא [במושב שלושה כאחד היינו יושבים בבית דין], וסליקת לקדמנא [ועלתה לפנינו] פלונית בת פלוני ארמלת [אלמנת] פלוני, ואקריבת לקדמנא גויברא חד די שמיה [והביאה לפנינו אדם אחד ששמו] פלוני בן פלוני, וכן אמרה לנא [לנו] פלונית דא [זו]: 'פלוני בר פלוני דנא [זה] אחויה דפלוני מאבוחה הוא

טז. תליצה בלידה, או שחלצה בפני שנים, או בפני שלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול [לדון דיני ממונות], או שהיה המנעל קשור למעלה מן הארבעה, או שהתיר הוא ושמטה היא, או שהתירה היא ושמט הוא, או שנתפנה היא ולא נתפון הוא, או שנתפון הוא ולא נתפנה היא, וכן קטנה שחלצה לגדול - תליצתה פסולה. וכן אם תליצה בפני יחיד, ואפלו בינו לבינה, ובלידה - הרי זו תליצה פסולה; אבל חרש שוטף וקטן שחלצו, וכן החולץ למי שהיא פטורה מן התליצה ומן היבום - אינה תליצה.

יז. יבם שרגלו הימנית חתוכה, אינו חולץ בשמאל; ואם תליצה מעל שמאלו, תליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה לאחור, או הפוכה על צדה, או שהיה מהלך על ראשי אצבעות רגליו - הרי זה אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעץ עקבו בארץ, וזה אינו יכול; ואם תליצה למי שרגלו כף, תליצתה פסולה.

יח. ויבמה שידיה חתוכות - חולצת לכתחלה ואפלו בשניה, שלא נאמר ו'חלצה בידה'. תליצה במנעל של בגד [בד], אינה תליצה; אבל אם תליצה במנעל שאין לו עקב, או שהיה תפור בפשתן, או שהיה מנעל של שער או של סיב [חוטים מהצומח] או של שעם [עץ אלון] או של עץ, או שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו, או קטן שאינו חופה רב רגלו, או מנעל פרום [קרוע] שאינו חופה רב הרגל, או נפחת [נקרעה סוליתו] שאין מקבל רב הרגל - תליצתה פסולה.

יט. תליצה בסנדל של עץ ומחפה עור, או שהיתה קרקעיתו עור ולחיינו [צדדיו] של שער, או שחלצה סנדל של שמאל מעל רגלו הימנית, או שלא היה המנעל שלו, או שהיה המנעל גדול שיכול להלך בו, או קטן שחופה רב רגלו, או נפרם שחופה רב הרגל, או נפחת שמקבל רב הרגל - תליצתה פשרה.

כ. סנדל המסגר [פרחה בו צרעת והוסגר ע"י הכהן לבדוקו] והמחלט [נטמא ע"י הכהן], ושל עבודה זרה שמניחין אותו ברגלי הצורה [פסל] - לא תחלץ בו; ואם תליצה - תליצתה פשרה, ואף על פי שהוא אסור בהנחה. אבל סנדל של תקרבת עבודה זרה [מעור בהמה שהוקרבה לעז], ושל עיר הנדחת, או שנעשה למת שיקבר בו - אם תליצה בו, תליצתה פסולה; שהרי אינו עומד להלך בו.

כא. קרעה המנעל מעל רגלו, או ששרפתה, או שהיה לבוש שני מנעלין ותליצה העליון - אף על פי שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו, הרי זו תליצה פסולה.

כב. יבמה שאכלה שום ורגגיר [חרדל] וכיוצא בהן מדברים שמזיכין [מריבם] את הרק, והיה הרק זב מפיה - אינו פלוס, עד שיהיה הרק מעצמו [ויורקה].

כג. רקקה דם, או שהיה שותת מפיה - אינו פלוס; אבל אם מצצה ורקקה - פשר, שאי אפשר לדם שנמצץ בלא צחצוחי [טיפות] רק. רקקה וקלטתו [אחותו] הריח קדם שיגיע לנגד פניו, כגון שהיתה [היבמה] ארכה [גבוהה]

לב. "ביום פלוני, כף וכף לירח פלוני, שנת כף וכף למנן פלוני למניא די רגילנא לממני ביה [בתאריך פלוני לחודש פלוני למנין השנים שבו רגילים למנות], איף פלוני כן פלוני אתא לקדמנא [פלוני בא לפנינו], וכן אמר לנא [וכך אמר לנו]: 'דפלוני כן פלוני אחי דמן אבא שכיב, וחי רבנן ולכל ישראל שבק [אחי מאב מת והותיר חיים] לרבנן ולכל ישראל, ובר וברת ומורית ומקסין ומקסין שמא בישראל לא שבק [לא הותיר אחיו בן ובת יורש ונוחל ומקיס שם בישראל], ושבק אתתא התיא די שמא פלונית בת פלוני [השאיר אשה ושמה פלונית בת פלוני], וחיא לי מן אורייתא ליבומי יתה [ואני צריך לייבם אותה מדין תורה], כדכתיב בספר אורייתא דמשה יבא עליה'. וצביאת פלונית דא ואתיבמת לפלוני בר פלוני יבמה לאוקומי שמא בישראל [והסכימה פלונית זו להתייבם ליבם פלוני בן פלוני כדי להקים שם בישראל], כדכתיב ויהי הברוך אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל'. וכתב לה פלוני יבמה לפלונית יבמתיה כסף וזוי מאתן דתאזו לה [מאתיים זוז הראויים לה] דהו כתיבין לה בכתבתה דכתב לה בעלה דקמאה, ואוסיף לה מדיליה כף וכף. ודא נדוניא דהנעלת ליה' [וזוהי הנדוניה שהכניסה לו] וכו', כשאר טפסי כתבות.

טפס הכתבה:

לג. ביום פלוני לירח פלוני, שנת כף וכף למניא די רגילנא לממני ביה במאתא פלונית דעל נהרא פלוני מותבה, איף פלוני כן פלוני אמר לה לפלונית בתולתא כלתא: 'הוי לי לאנתו [לאשה] כדת משה וישראל, ואנא כמימרא דשמאי [במאמר ובעזרת השם] אפלא ויאיקר [אעבוד ואקיר] ואסוכר [ואכלכל] ואיוון ואפרנס ואכסי יתיכי [אלבישה] כהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומייקרין ומסוכרין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקשוט כמנהג יהודים שמוקירים ומפרנסים ומלבישים נשותיהם באמונה], ויהבנא ליכי מוהרי בתולתי כסף וזוי מאתן דאינון מזוי כספא טבא עשרין זוזין ותמשה וזוי [ואביא לך מוהר מאתיים וחמישים זוז ששוים לעשרים וחמשה זוזים מכסף טהור] דתאזו ליכי [הראויים לך], ומזוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומעל עליכי פאורח כל ארעא [ומזונותיך ומלבושך וסיפוקיך ולבוא עליך כמנהג כל הארץ]. וצביאת כלתא פלונית דא, ונתת ליה לאנתו [ורצתה כלה פלונית להיות לו לאשה]. ורצה והוסיף לה תוספת על עקר כתבה עד משלם כף וכף. ודא נדוניא דהנעלת ליה כף וכף [וזוה סכום הנדוניה שהכניסה לו], הכל נתקבל חתן זה ויבא לידו ונעשה ברשותו, ונקח הכל על עצמו במלנה ורשו [וחוב]. וכך אמר לנא חתנא דנן: 'אתריות כתבה דא פלה עקר ונדוניא ותוספת עם שאר תנאי כתבה, קבלית עלאי ועל ירתאי בתראי [קבלתי עלי ועל כל יורשי אחרי] ועל כל שפר ארג [כל הנראה נחמד] נכסין וקנינין דאית לי תחות [תחת] כל שמאי, דקניתי ונדעית אנא למקני, מקרקעי ומטלטלי, מטלטלי אגב מקרקעי, כלהון יהון אתראין

דהוינא נסיבנא ליה, ושכיב [אחיו של פלוני מאבא, שהייתי נשואה לו ומת], וחי רבנן ולכל ישראל שבק [השאיר], ובר וברת גרית ומקסין ומקסין שמא בישראל לא שבק [ובן ובת ומנחיל ומקיס שמו בישראל לא השאיר], ודהדין פלוני אחוהי חזי ליבומי יתה [וזוה פלוני אחיו ראוי לייבם אותי]. כעל רבנן, אמרו ליה, אי צבי ליבומי יתה - ייבם [כעת חכמים, אימרו לו אם רוצה היבם לייבם אותי], ואי לא - יטלע לי קדמיכון רגליה דמינא ופשרי סיניה מעל רגליה וארוק באנפוהי' [ואם לא, יצדד לפניכם את רגלו הימנית ואתיר נעלו מעל רגלו, וארוק בפניו]. ואשתמודענהי לפלוני דנא, דאחיה דפלוני מיתנא מאבוהי הוא [ונתברר לנו שפלוני זה אחיו של פלוני המת מאביו הוא], ואמרנא ליה: 'אי צבית ליבומי יתה - ייבם, ואי לא - אטלע לה קדמנא רגלך דמינא ותשרי סינך מעל רגלך ותרוק באנפך' [ואמרנו לו אם רצונך לייבם אותה - ייבם, ואם לא צדד לה לפנינו את רגלך הימנית ותתיר נעלך מעל רגלך ותירוק בפניך]. ועני ואמר: 'לית אנא צבי ליבומי יתה' [וענה ואמר לנו אין אני רוצה לייבם אותה]. מיד אקרינהא לפלונית דא [מיד הקרינו לפלונית זו]: 'מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי'. ואף להאי פלוני אקרינא ליה [וגם לפלוני זה הקרינו לו]: 'לא חפצתי לקחתה', ואטלע לה רגליה דמינא ופשרת סיניה מעל רגליה, ורקת באנפוהי רוקא דאיתחזי לנא מפומה על ארעא [וצידד לה את רגלו הימנית, והתירה נעלו מעל רגלו, ורקקה בפניו רוק הנראה לנו, מפיה על הארץ]. ותוב אקרינהא [ושוב הקרינו לה]: 'ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל'. ואנחנא דיני וכל דהו יתבין קדמנא ענינא בתריה [ואנו הדיינים, וכל אלה שהיו יושבים לפנינו, ענינו אחריה]: 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל' תלתא זמני [שלוש פעמים]. ומדאיתעביד עובדא דא קדמנא, שרינהא לפלונית דא למהך להתנסבא לכל מאן דתצבי, ואנש לא ימחא בידיה מן יומא דנן ולעלם [ומשנעשה מעשה זה בפנינו, התרונה לפלונית זו לילך ולהינשא לכל מי שתרצה, ואיש לא ימחה בעדה מיום זה ועד עולם]. ובעית מננא פלונית דא גטא דחליצותא דא, וכתננא ויהבנא לה לזכו [וביקשה מאיתנו פלונית זו גט חליצה זה, וכתבנו ונתנו לה לזכות] כדת משה וישראל".

לא. ומעידין עליו שלשה, או שנים מן השלשה, או שנים שראו החליצה אף על פי שאינן הדיינים שחלצה בפניהם, כמו שבארנו. ואפלו אשה, ואפלו עבד, או קטן שהוא מכיר וכוון - נאמנין לומר: 'זה הוא פלוני וזו היא יבמתו, וחולצין על פיהן; וכן בשאר עדות של תורה, בין לעדות קמון בין לעדות אסור - שזה דבר העשוי להגלות הוא; ואפשר לידע אמתת הדבר שלא מפיהן, כענין שבארנו בסוף הלכות גרושין. ואם רצה היבם לייבם - מקדש ומיבם וכוונתו לה כתבה, כמו שהודענו. וזה הוא נסח כתבת יבמין שנהגו בו העם:

שנעשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או שבצעל או נתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שנתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה - הרי זה נקרא 'מאמר פסול'; בין המאמר שקדמוהו המעשים האלו, בין המאמר שנתאחרו אחריו.

ז. כיצד? נתן גט או חליץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר לה או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שבא על יבמתו או נתן לה מאמר, וחזר ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שנתן מאמר ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר אחר או בעלה - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון בין המאמר האחרון.

ח. נמצאת למד, שהמאמר - בין שקדמו מאמר אחר, או גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחד מאלו - הרי זה מאמר פסול; חוץ מן הנותן מאמר ובעל לבעלת המאמר - שזו היא כהלכתה.

ט. הבעילה שבוועל היבם את יבמתו תחלה, או אחר מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת 'בעילה פשוטה'. ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין מאחיו, בין בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה, בין ממנו בין מאחיו - הרי זו נקראת 'בעילה פסולה'.

י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא קדמה דבר אחר - נקראת 'חליצה מעלה'. ואם קדמה גט או מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה - הרי זו נקראת 'חליצה פחותה'.

יא. יבמות רבות הבאות מבית אחד [שהניח המת נשים רבות], בינן שנובעלה אחת מהן בעילה פשוטה, או נחלצה חליצה מעלה - התירו הכל, ונסתלקה זקת היבום [קשר היבום] מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או נתן לה מאמר פסול - נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו שנובעלה או שנתן לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה להתיירן לזר, שאין זקת היבום מסתלקת בבעילה פסולה. יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - התרה להנשא לזר, זו שנוחלצה. אבל צרתה אסורה עד שתחליץ גם היא, או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנוחלצה החליצה הפחותה, שאין חליצה פחותה מסלקת זקת היבום מבית זה עד שתחזר על כל האחין, או עד שתחליץ כל אחת מהן.

יג. כל יבמה שנובעלה ליבמה, בין בעילה פשוטה בין בעילה פסולה, ואפלו בעלה אחר שחליץ לה, בין הוא בין אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות, ואפלו בעל צרתה אחר שבצעל בעילה פשוטה, בין הוא בין אחיו - הרי זו צריכה גט, שהרי נעשית אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה שנתן לה מאמר, בין מאמר פשוט בין מאמר פסול - הרי זו צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור אסור המאמר.

יד. כבר בארנו, שהגט אינו דוחה היבמה דחקה גמורה [להתירה לזר], וכן המאמר אינו קונה בה קנין גמור; אבל הבעילה קונה קנין גמור, והחליצה דוחה אותה דחקה או

וערכאין לכתבה דא כלה עקר ונדוניא ותוספת [עיקר כתובה והתוספת והנדוניה, כולם יוכלו] לאתפרצא מנהון בתי וכתר מותי ואפלו מגלימא דאפתפאי' [מגלימה שעל כתפיו]. וקנינו מפלוני דנן [נעשה קנין] על כל מאי דכתוב ומפרש לעיל קנין שלם דלא פאסמכתא [הבטחה שתמית] ודלא כטפסי דשטרי [לא כטופס מצוי חסר משמעות], אלא כחמר חזק כל שטרי כתבות הנוהגות בישראל וכהגון וכתקון רבותינו ז"ל. וחתמנו על שטר כתבה דא בזמן הנוצר למעלה, והכל שריר ובריר וקיים.

לד. ואם היתה כתבת אלמנה, כותב פלונית ארמלתא [אלמנה פלונית]; ואם היתה כתבת גרושה, כותב פלונית הגרושה - כדי שלא יבשל בה כהן. וכותב: 'ויהינא ליכי מוהריבני כסף זוני מאה דאינון מוזי כספא טבא תריסר זוני ופלא זונא דחאזו ליכי'.

לה. כשפותבין גט יבמין או כתבת יבמין - משרטט [בקלף קוים ישרים ל-] מקום הפסוקים; שאסור לכתב שלש תבות בלא שרטוט. ויבמה שחלצה, מתרת להנשא ביום חליצתה, שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום [ממות בעלה].

הלכות יבום וחליצה פרק ה

א. היבמה שנתן לה היבם גט כריתות - פסלה [מלהתייבם לו] ופסל את צרותיה, עליו ועל שאר האחין; שהרי נעשה כמי שחליץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן, הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן הכהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נתרת לזר עד שיחליץ לה.

ב. המאמר [קידושי כסף של היבם, כתקנת חכמים] - אף על פי שאינו קונה ביבמה קנין גמור, ואינה נעשית בו אשת איש גמורה - צריכה ממנו גט, ואינה נתרת לזר אלא בחליצה.

ג. כיצד? העושה מאמר ביבמתו ולא רצה לבעל [אלא להוציאה] - צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו, וצריך לחליץ לה, כדי להתירה לאחרים; שאין היבמה נתרת לזר אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה; אבל הגט פוסלה ליבום ואינו מתירה לזר, והמאמר אינו קונה בה קנין גמור בבעילה.

ד. נתן מאמר ליבמתו, וחזר ונתן גט למאמרו - מה שעשה [המאמר], הרי בטלו, והתרה. ויראה לי, שלא התרה אלא לאחיו; אבל זה שנתן הגט, נאסרה עליו.

ה. נתן גט לזקתו ולא למאמרו - פסלה עליו ועל שאר האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו [להפקיע קידושיה], וחליצה להתירה לזר.

ו. המאמר שנתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שנתן לה המאמר - הוא הנקרא 'מאמר פשוט'. ואם קדמו גט או חליצה, בין מיבם זה בין מיבם אחר, בין בה בין בצרתה, וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או

ולא בא עליה משהגדיל - צריכה גט, וחליצה; גט - מפני ביאתו שהוא כמאמר; וחליצה - להתייר לזר, שהרי לא נבעלה בעילה שקונה קנן גמור. ואם בא עליה משהגדיל, הרי זו צריכה גט בלבד.

כב. ואחד בן תשע שנים ויום אחד, ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות [שדינו כקטן] ולא נולדו בו סימני סריס [מין עקר], כמו שבארנו בתחלת הספר.

כג. קטנה (יתומה שהשיאוה) שראויה למאן [דיה במיאון בבעלה כדי לבטל נישואיה], והתירשת - אף על פי שקדושי שתייהן מדברי סופרים כמו שבארנו - שני מיני קדושין הן: קטנה - יש לה קדושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, וקדושיה תלוין [בספק] עד שתגדיל. והתירשת - תקנו לה נשואין כדי שלא תשאר פנויה לעולם [וקידושיה מדרבנן בלבד], לפיכך אם היו כל היבמות הפאות מביאת אחד קטנות או חרשות - ביאתה של אחת מהן פוטרת את כלן.

כד. היתה אחת חרשת ואחת קטנה - אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. וכיצד תקנתן? מלמדין את הקטנה שתמאן, וכונס את החרשת; ואם רצה לגרשה - כותב לה גט אחר שכתוב עליה, ותתר לזר.

כה. היתה אחת פקחת ואחת חרשת - ביאת הפקחת או חליצתה, פוטרת את החרשת; ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת, שאין קדושיה אלא מדברייהן. וכן גדולה וקטנה - ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת את הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה.

כו. היו שתייהן קטנות הראויות למאן, וכא היבם על אחת מהן, וחסר וכא הוא או אחיו על השניה - לא פסל את הראשונה; אבל מלמדין את השניה שתמאן, ויבם זה את יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה.

כז. וכן הדין בקטנה וחרשת, שבא היבם תחלה על הקטנה, וחסר וכא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את הקטנה, והתירשת צריכה גט; שביאת הקטנה מעלה מביאת החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן [כשתגדל תהיה מקודשת מדאורייתא]; לפיכך יבם הקטנה שנבעלה תחלה.

כח. בא היבם תחלה על החרשת, וחסר וכא הוא או אחיו על הקטנה - פסל את החרשת; ומלמדין את הקטנה שתמאן, והתירשת יוצאה בגט.

כט. היו אחת פקחת ואחת חרשת, בא היבם על הפקחת, וחסר וכא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את הפקחת, והתירשת צריכה גט. בא היבם על החרשת, וחסר הוא או אחיו וכא על הפקחת - פסל את החרשת, והתירשת יוצאה בגט, והפקחת בגט וחליצה.

ל. היו גדולה וקטנה, בא על הגדולה, וחסר הוא או אחיו וכא על הקטנה - לא פסל את הגדולה; ומלמדין את הקטנה שתמאן. בא על הקטנה, וחסר וכא הוא או אחיו על הגדולה - מלמדין את הקטנה שתמאן; ויבם הגדולה, שבעילתה קונה קנן גמור.

גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר [כדלהלן] - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה, וחליצה אחר חליצה - אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה אחר הבעילה אינם כלום.

טו. כיצד? יבם שנתן גט ליבמתו, וחסר ונתן גט לצרתה - הרי זה אסור בקרובות שתייהן. וכן שני יבמין שנתנו שני גטין ליבמה אחת זה אחר זה - הרי זה כגרושה לשניהן, ושניהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור בקרובות זו שנתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו, וחסר וחלץ לצרתה בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר זה ליבמה אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ אותה אסור בקרובותיה, שנה חולץ לשאר הנשים שאין לו עליה זקה.

טז. וכן הבעל יבמתו, וחסר בין הוא בין אחיו וחלץ לה או לצרתה - אין חליצה זו כלום; וכן אם חסר אחיו ונתן גט לה או לצרתה, אינו כלום. חסר אחיו ונתן לה מאמר, או בעל - לא עשה כלום; מאחר שבעל אחיו תחלה, קנה קנן גמור, ואין הקדושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן מאמר לצרתה, או בעל צרתה - צריכה גט, כמו שבארנו.

יז. שני יבמין שיבמו שתי יבמות הפאות מביאת אחד [נשי אח אחד], ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו בגט ויתרו לזרים, ואסורות ליבמין. לפיכך, ראובן שהיה בירושלים, ולו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור, ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור, ושמעו שמת ראובן - הדין נותן שלא יבם אחד מהן עד שיודע מה עשה אחיו, שפא קדם ויבם. קדם אחד מהן ויבם - אין מוציאין מידו, עד שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלץ קדם שיודע מה עשה אחיו - אין מונעין אותו.

יח. יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד - ביאתו כמאמר מן הגדול, שאינו קנן גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום אחד - אם נתנו תחלה מועיל, והרי הוא פסול בו על הגדול [מלייבמה]; אבל אם נתנו בסוף, אינו כלום. וגטו וחליצתו אינם כלום, בין בתחלה בין בסוף.

יט. כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, או שנתן לה מאמר תחלה - פסלה על שאר האחים. אבל אם עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחסר בן תשע שנים ויום אחד ונתן לה או לצרתה מאמר - לא עשה כלום, ולא פסלה על אחיו הגדול; חסר בן תשע וכא עליה או על צרתה אחר מאמר אחיו הגדול - פסלה על הגדול, בשני גדולים שעשו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.

כ. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, וחסר אחיו הגדול וכא עליה, או חלץ, או נתן גט לה או לצרתה - הרי זה פסלה על הקטן; וכן אם חסר הקטן וכא על צרתה, או בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה או על צרתה - נפסלה עליו, כדין מאמר ומאמר.

כא. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, והגדיל

יום שני

הלכות יבום וחליצה פרק ו

א. יש אחים שהן ראויין ליבום או לחליצה; ויש אחים שאינן ראויין, לא ליבום ולא לחליצה, ואין להן זקה כלל [קשר ליבם], אלא יבמתו מתרת לזר. ויש אחים שהן ראויין לחליצה, ואינן ראויין ליבום; ויש אחים שהן ראויין ליבום, ואינן ראויין לחליצה.

ב. ואלו שאין להן זקה כלל: סריס [מיו עקר] חמה [מלידה] ואנדרוגיגוס [יש בו סימני זכרות ונקבות] - מפני שאינן ראויין לולד [להוליד], ולא היתה להן שעת הכשר.

ג. ואלו מבימין ולא חולצין: התרש והשוטה והקטן, מפני שאין בהן דעת לחלץ. וכשבים התרש, אינו מוציא לעולם, מפני שבעלתו עושה אותה אשת איש גמורה, ואין גרושיו גרושין גמורין; וכן תשע שנים ויום אחד שבים, אינו יכול לגרש עד שיגדיל, כמו שבארנו.

ד. ואלו חולצין ולא מבימין: הספקות - בגון שהיתה ספק ערוה - ופצוע דבא [נפצעו ביצין] וזרות שפכה [נכרת גידו] וכיוצא בהן ממיני הסרוס, והזקן ביותר שתשש כחו וכשל; ואם בעל סריס [שנסתרט בדי -] אדם - קנה, שהרי היתה להן שעת הכשר, ומוציא בגט, מפני שהוא אסור לבוא בקהל. והטמטום [שאינו בו לא סימני זכרות ולא נקבות] חולץ ולא מבים, מפני שהוא ספק; ואם נקבע [נותח] ונמצא זכר - רצה חולץ, רצה מבים. ושאר האחים - או חולצין או מבימין.

ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום; ויש יבמות שהן ראויות לחליצה, לא ליבום; ויש יבמות שאינן ראויות לא לחליצה ולא ליבום, ואין עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר.

ו. ואלו שמתבימות ולא חולצות: התרשת והשוטה והקטנה, לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין; ואם רצה היבם לגרש את התרשת בגט אחר שיקבעל אותה, הרי זה מגרש.

ז. ואלו חולצות ולא מתבימות - אסורי לאוין, והשניות, ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגרשת, חולצת ולא מתבימת - שמה פגוע [יכשל] בערוה, שאשת אחיו שגרשה אסורה עליו משום ערוה. אבל מי שהיא מקדשת לאחיו בספק קדושין - הרי היא כשאר כל היבמות, וחולצת או מתבימת; שאין פאן דבר לחוש לו. וכן אשת התרש וזקנה ועקרה, הרי הן כשאר כל היבמות - רצה חולץ, רצה מבים; שזקנה ועקרה היתה להן שעת הכשר.

ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום: אשת סריס חמה ואנדרוגיגוס, ואשת השוטה, ואשת הקטן, ואילונית [עקרה], ומי שהיא ערוה [קרובה], שגאמר: "ולא ימחה שמו מישראל" - פרט לסריס חמה ואנדרוגיגוס, ששמן מחוי, הואיל ואינן ראויין לולד מתחלת ברייתן,

הרי הן כמיין בפני עצמו. "והיה הכבד אשר תלד" - פרט לאילונית, שאינה ראויה לולד מתחלת ברייתה. "לא תהיה אשת המת" - פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להן אישות כלל. "ולקחה לו לאשה" - פרט לערוה, שאין לו ביה לקוחין.

ט. כיצד יבמה שהיא ערוה על יבמה [- יבם שלה]? כגון שהיתה אחות אשתו, או אמה, או בתה - הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה כלל, שגאמר: "ולקחה לו לאשה ויבמה" - מי שראויה ללקוחין וקדושין תופסין בה, היא שהיא זקוקה ליבם.

י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו, או אסור עשה, או שהיתה שניה - הרי זו חולצת ולא מתבימת. ומפני מה צריכה חליצה? מפני שיש בה לקוחין; הואיל וקדושין תופסין בהן, הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתבימו, שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוציא עשה ולא תעשה, יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל חכמים גזרו, שלא יתבימו חבי לאוין ולא שניות - גזרה שמה יבוא עליה ביאה שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד. לפיכך, אם עבר ובעל יבמתו האסורה משום לאו או משום עשה, ואין צריך לומר שניה [היינו ערוה מדרבנן] - הרי זה קנה קנן גמור, ומוציאה בגט; והיא וכל צרותיה מתרות לזר, שהרי נפטרו.

יא. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ויבא עליה כהן גדול - לא נפטרה צרתה, שאין עשה [מצות יבום] דוחה את לא תעשה ועשה [איסור אלמנה לכהן ג], והואיל ולא קנה מן התורה קנן גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחלץ.

יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או טעה ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו - אין זו [נחשבת] אשתו [של המת], שאין קדושין תופסין בה, ואינה לא בת יבום ולא בת חליצה; ואם היתה לה צרה, חולצת או מתבימת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מתרת ליבם, ורצה היבם לשא אותה וליבם צרתה - הרשות בידו.

יג. היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו, או משום עשה, או שהיתה שניה לבעל, ולא היתה אסורה על היבם מצד מאלו הצדדים - הרי זו מתרת ליבם; חוץ ממחזור גרושתו משנשא ונת - שהיא חולצת ולא מתבימת. וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם, או ספק ערוה על בעלה - הרי זו חולצת ולא מתבימת. לפיכך, מי שקדש אשה בספק קדושין, ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה, ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו - הרי זו חולצת ולא מתבימת; ומוציא את אשתו בגט מספק. ושתייהן אסורות עליו: יבמתו, מפני שהיא ספק ערוה; וארוסתו, מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו, שהיא כשניה, כמו שבארנו.

יד. מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה עליו

כא. שתי יבמות הפאות מבית אחד, שהאחת מהן ערוה על היבם, והרי הערוה אילונית - צרתה מתרת, וחולצת או מתניבמת: הואיל והאילונית אינה בת יבום - הרי זו כמו שאינה, ונפלה וקתו על צרתה בלבד. וכן אם גרש אחיו את הערוה או מאנה בו קדם שימות, [שהיתה קטנה שדי לה במיאון לבטל נישואיה] או שמתה בחיי בעלה, ואחר כך מת אחיו - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתניבמת; ואין אומרין: 'הואיל ונעשית צרה לערוה שעה אחת, תאסר לעולם', שאין הצרה אסורה, עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה ליבום.

כב. היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו שמת בספק, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה קטנה הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו, אף על פי שמאנה ביבם - צרתה חולצת ולא מתניבמת.

כג. הלכה צרת הערוה ונשאת לאחר, ואחר כך נמצאת הערוה אילונית - תצא הצרה מבעלה ומיבמה; וצריכה גט מבעלה וחליצה מיבמה כדי להתיירה לשוק ולכל העולם.

כד. יבם שיבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית, ונמצאת הערוה שאינה אילונית - תצא מיבמה בגט, והולד ממזר.

כה. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ואחד נשוי נכרית - מת הנשוי נכרית, ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות - הרי הנכרית חולצת ולא מתניבמת, מפני שהיא צרת אחות אשתו, בזקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד, אלא אפלו גרש האחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרית, ומת המגרש - הרי הנכרית חולצת ולא מתניבמת, הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזקה שעה אחת; שאם תתיבם, שמא יבואו ליבם אותה ואפלו לא גרש זה שמת אחרון את אשתו.

כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין, שהרי צרת ערוה בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה מתרת ליבם, כמו שבארנו? מפני שאסור צרת הערוה בנשואין ידוע לכל, ואינו באין להתיר הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור צרת ערוה בזקה אינו ידוע לכל, ובאין להתיר הצרה ואפלו לא נתגרשה הערוה.

כז. שלשה אחים נשואין שלש נשים נכריות, ומת אחד מהן, ועשה השני מאמר [קידושי כסוף] ביבמתו, ומת קדם שיכנס, ונפלו שתייהן לפני היבם - הרי אלו חולצות ולא מתניבמות; מפני שבעלת המאמר עליה זקת שני יבמין, ונמצאת כאלו היא אשת שני מתים; ודרשו חכמים ואמרו: "אשת המת", לא אשת שני מתים. לפיכך, כל אשה שעליה זקת שני יבמין, חולצת ולא מתניבמת, וכן צרתה; ואסורין מדברי סופרים.

כח. ומפני מה לא יחלץ לבעלת המאמר שעליה זקת שני יבמין, ויבם צרתה? גזרה, שלא יאמרו: 'שתי יבמות הפאות מבית אחד, אחת חולצת ואחת מתניבמת'; ולפיכך אסרו אף צרתה.

משום ערוה, והשניה אינה ערוה - כשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום, כך צרתה פטורה; ולא נפלה לו זקה על בית זה כולל, שנאמר: "אשר לא יבנה את בית אחיו" - בית שיש לו לקוחין באיזו מהן שירצה, הוא שיש לו עליו זקה; ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו, שהרי אין לו בו לקוחין - אינו בונה אפלו מקצתו שהוא מתר. ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו - שהרי אין לו עליה זקה.

טו. לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה על שמעון ושתייהן ראויות ללוי - אין לשמעון זקה על בית זה, והרי שתייהן פחת זקת לוי; יבם לוי האחת מהן שהיא צרת ערוה של שמעון, והיתה לו אשה אחרת, ומת לוי ונפלו שתייהן לפני שמעון - שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום משמעון: האחת, מפני שהיתה צרת ערוה; והשניה, מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה עד סוף העולם - שכל אשה שאין לו עליה זקה, באסור אשת אח עומדת לעולם.

טז. וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו [שנולד אחר שמת], הואיל ואין לו עליה זקה - שנאמר: "פי ישובו אחים יחדיו", עד שישבו שניהן בעולם. ואם לא היתה ביניהן ישיבה בעולם - הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח, ופטורת צרתה.

יז. כיצד ראובן שמת והניח אשה, ונפלה לפני שמעון, ואחר שמת ראובן נולד לוי, בין שנולד קדם שיבם שמעון אשת ראובן בין שנולד אחר שיבמה - הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם; לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי - שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום. **יח.** עשה שמעון מאמר [קידושי כסף כתקנת חכמים קודם יבום] ביבמתו אשת ראובן, ומת קדם שיכנס אותה - הרי לוי חולץ לצרתה, ולא מיבם; שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור, כמו שבארנו.

יט. אשה שזנתה פחת בעלה ברצון ובעדים, ומת קדם שיגרשנה, ונפלה לפני יבם - הרי היא פטורה מן החליצה ומן היבום וכן צרתה, כאלו היתה ערוה על היבם; מפני ששטמאה כותובה בה בעריות, שנאמר: "והיא נטמאה". אבל שוטה [שקיימא לה בעלה שלא תיסתור עם פלוני ונסתרה עימו] שמת בעלה קדם שישקנה מי המרים [הבודקים אם זינתה], או שאינה בת שתייה [כגון ארוסה] אלא בת גרושין - הרי זו חולצת ולא מתניבמת; ואם היתה לה צרה - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתניבמת.

כ. וכן שתי יבמות הפאות מבית אחד, שהיתה האחת מהן שניה על היבם, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, או אילונית [עקרה] - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתניבמת. אבל החולץ ליבמתו, והלכה אחות חלוצתו, או אמה, וכיוצא בהן ונשאת לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת ונפלו שתייהן לפניו - כשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו, כך צרתה אסורה; והרי שתייהן כשניות לו, וחולצות ולא מתניבמות. ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו? מפני שמתחלפת בצרת חלוצתו [ויאמרו צרת חלוצתו נשא].

[קידשה בכסף כתקנת חכמים לפני היבום], ואחר כך מת בעל האחות השני, ונפלה האחות השנייה לפני האח השלישי - הרי זה נותן גט לבעלת המאמר וחולץ לה, וחולץ לאחותה האחרונה, כדי להתירן לזר.

ז. מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת, ונפלו שתייהן לפני בעל האחות - בעלת המאמר פטורה מן החליצה ומן היבום, שהרי היא אחות אשתו; והאשה האחרת, חולצת ולא מתניבמת, שאין המאמר קונה קנן גמור עד שיפטר את הצרה.

ח. אחד מן היבמין שקדש אחות יבמתו - אומרין לו: 'המתן ואל תגרושנה ואל תשאנה עד שניבם אחיד, או יחלץ, ליבמה זו הזוקקה לכלכם'. חלץ לה אחיו, או יבמה, או שמתה היבמה - הרי זה יכנס ארוסתו; מתו אחיו בלם - מוציא את ארוסתו בגט, ויבמתו בחליצה. ואם מתה ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת האחים בין שמתה לאחר מיתתן - חזרה היבמה להתרה, ורצה מיבם רצה חולץ.

ט. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ויש לכל אחת משתייהן צרה, ומתו הנשואין את האחיות, ונפלו האחיות וצרותיהן ליבום - אם חלץ לצרות, נפטרו אחיות; אבל אם חלץ לאחיות, לא נפטרו צרותיהן עד שיחלצו הצרות; מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעלה כפי אינו ראויות להתיבם, וחליצה שאינה מעלה אינה פוטרת את הצרה, כמו שבארנו.

י. ויראה לי, שפך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד, והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה וכיוצא בה, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה - שאם חלץ לאסורה [שחליצתה פחותה], לא התרה צרתה; חלץ לצרה, התרה האסורה.

יא. שלשה אחים, שנים מהן נשואין שתי אחיות, והשלישי נשוי נכרית, מת אחד מבעלי אחיות, ויבם הנשוי נכרית את אשתו, ואחר כך מתה אשתו של שני, ואחר כך מת השלישי, ונפלו שתי נשוי לפני השני שאין לו אשה - הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום: האחת, מפני שהיתה אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, ונאסרה עליו לעולם משום אשת אח, כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו; והנכרית, משום צרתה.

יב. וכן שני אחים נשואין לשתי אחיות, ומת אחד מהן, ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עולמית, הואיל ונאסרה עליו בשעת נפילה. אבל המגרש את אשתו והחזירה ומת - הרי זו מתרת ליבם; ואף על פי שהרי נאסרה עליו בתיי אחיו בשעה שגרשה, הרי חזרה להתרה, וכשמת אחיו - בהתרה היתה עומדת.

יג. קטנה שהשיאה אביה, וגרשה בעלה, והחזירה ומת, ועדין היא קטנה - הרי זו אסורה ליבם; מפני שגרשיה גרושין גמורין, שהרי אביה השיאה; ואין חזרתה [שנישאת בשנית] חזרה גמורה, שאין קדושי קטנה גמורין, כמו שבארנו.

כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת - חזרה להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטלו [ע"י הגט]; ורצה חולץ לה, רצה מיבם.

ל. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת כשהוא קטן, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול - הרי זו חולצת ולא מתניבמת; שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול, כמו שבארנו, ונמצא עליה זקת שני יבמין.

לא. מי שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנתקדשה לראובן ונשאתה לרעה, וחזרה ונתקדשה לשמעון, ומתו שניהם - מתניבמת ללוי, ואינה אשת שני מתים; אם קדושי ראובן קדושין, אין קדושי שמעון כלום; ואם קדושי שמעון קדושין, אין קדושי ראובן כלום.

הלכות יבום וחליצה פרק ז

א. שנים מן האחים נשואין לשתי אחיות, ומתו שניהן, ולא נודע איזה מהן מת ראשון - הואיל ואי אפשר ליבם שתייהן, והרי זקה [רשות וקשר היבום] נפלה על שתייהן - שתייהן חולצות ולא מתניבמות; ואפלו היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שניה [ערוה מדרבנן], או מחיבי עשה, או מחיבי לאוין - הרי אלו חולצות ולא מתניבמות. אבל אם היתה אחת מהן ערוה עליו, כגון שהיתה אם אשתו, או בתה - הרי אחותה מתרת לו, ורצה חולץ רצה מיבם; שהרי לא נפלה זקתו על שתייהן, שאין זקה על הערוה.

ב. היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה, והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה - האסורה לזה מתרת לאחיו, והאסורה לזה מתרת לאחיו, שהרי נפלה זקת כל אח מהן על המתרת לו בלבד; ורצה חולץ לזו המתרת לו, רצה מיבם.

ג. מת אחד מן האחין, ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך מת שני, ונפלה אשתו שהיא אחות הראשונה ליבום, והרי שתייהן קימות - שתייהן חולצות ולא מתניבמות, כמו שבארנו.

ד. מתה האחרונה - חזרה הראשונה להתרה, וחולצת או מתניבמת. מתה הראשונה - הרי האחרונה באסורה עומדת, וחולצת ולא מתניבמת: שהרי לא היתה ראויה ליבום בשעת נפילתה. וכן אם קדם אחד מן האחים וחלץ לאחרונה - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי הזקה שאסרה אותה, הסירה אחיו בחליצתו.

ה. וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מהן, וקדם ויבם את האחרונה שהיא מתרת לו - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם, נתיבמה למתו לה. אבל אם היתה האחרונה היא שאסרה על אחד מהן בלבד משום ערוה, הרי הוא מיבם לראשונה. ושאר האחים אסורין בשתייהן, וחולצין ולא מתניבמין כמו שבארנו; ואם קדמו וכןסו כל אחד אחת מן האחיות, מוציאין מידן.

ו. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, מת אחד מבעלי אחיות, ועשה השלישי ביבמתו מאמר

עם האחרת, ואי אפשר לשא שתייהן משום ערוה. וכן כל מקום שנאמר 'אחות אשתו', או 'אחות יבמתו' - אחד אחותה, או אמה, או בתה; ענין הדברים - אחת מקרובותיה שהן ערוה עמה.

הלכות יבום וחליצה פ"ח

א. מי שקדש אחת משתי אחיות, ואין יודע איזו מהן קדש, ומת, ולו אח אחד - חולץ לשתייהן, כדי להתיירן לאחרים. היו לו שני אחין - אחד חולץ לאחת מהן בתחלה, והשני מיבם לשניה על כל פנים: אם זו היא שקדש אחיו, הרי יבם אותה; ואם אינה אשת אחיו, הרי נשא אשה משאר הנשים, ואחותה שהיתה אשת אחיו, כבר נחלצה. אבל לא יבם האחת תחלה - שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא שנשא קרובת זקוקתו; קדמו שני האחים וכנסו שתי היבמות - אין מוציאין מיבם.

ב. שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קדש, וזה אינו יודע איזו קדש, ומתו שניהן - לזה אח ולזה אח - זה חולץ לשתייהן, וזה חולץ לשתייהן. לזה אח אחד ולזה שנים - היחיד, חולץ לשתייהן בתחלה; והשנים, אחד חולץ ראשון, והשני מיבם. ואם קדמו וכנסו - אין מוציאין מיבם, ואפלו היו כהנים; שהחליצה שחלץ היחיד, מספק חלץ; והחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים, ובספק חלוצה לא גורו.

ג. היו לזה שני אחים ולזה שני אחים - אחיו של זה חולץ לאחת, ואחיו של זה חולץ לאחת; ואחר כך האח השני של זה מיבם חלוצתו של זה, והאח השני של זה מיבם חלוצתו של זה. קדמו שני אחים וחלצו לשתייהן - לא יבמו שני האחים האחרים; אלא אחד חולץ בתחלה, ואחיו מיבם לשניה. ואם קדמו וכנסו, אין מוציאין מיבם. **ד.** האשה שהיו לה בנים, והיו לכלתה בנים, ונתעברה האשה ונתעברה פלטה, וילדו שתייהן במחבוא אחת, ונתעברו שני הילדים, והגדילו התעורבות ונשאו נשים ומתו - ביצד הן נטרות? בני הפלה חולצין לשתייהן בתחלה, ולא מיבמין - שכל אחת משתייהן ספק שהיא אשת אחיו ותהיה מתרת לו, ספק שהיא אשת אחי אביו והיא ערוה עליו. אבל בני הזקנה, או חולצין או מיבמין: שאם היא זו אשת אחיו, הרי יבמה; ואם היא אשת בן אחיו, מתרת היא לו - שפבר נחלצה.

ה. מתו הבנים הידועים [הוודאיים] של זקנה ושל פלטה, והרי בני התעורבת קימין - בני התעורבת לנשי בני הזקנה, חולצין ולא מיבמין; שהיא ספק אשת אחי אביו, שהיא ערוה עליו. ולנשי בני הפלה - אחד חולץ בתחלה, ואחד מיבם על כל פנים: אם בן הפלה הוא זה שחלץ תחלה, הרי חלץ אשת אחיו, והשני מן התעורבת הוא בן הזקנה, ומת לו נשא אשת בן אחיו אחר שגחלצה מיבמה; ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה, הרי חלץ לאשת בן אחיו ולא עשה פלום, והשני מן התעורבת הוא בן הפלה, והרי יבם אשת אחיו.

יד. והוא הדין למגרש פקחת, ונתחרשה, והחזירה ומת, והניחה חרשת - שהיא אסורה ליבם, ואינה חולצת ולא מתניבמת. וצרת קטנה זו, או חרשת זו - חולצת או מתניבמת. ואם החזירה כשהיא קטנה וגדלה או חרשת ונתפקחה אצלו, ואחר כך מת - הרי זו מתרת ליבמה.

טו. שני אחים נשואין לשתי אחיות, היו שתייהן קטנות הראויות למאן [שדי במיאונן לבטל נישואיהן] או חרשות, ומת אחד מהן - תצא משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום. היו אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה; מת בעל הגדולה - קלמדין את הקטנה שתמאן בכעלה, ותהיה גדולה זו מתרת ליבמה.

טז. שני אחים חרשין נשואין לשתי אחיות פקחות, או חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת, וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחין, או חרשין, או אחד פקח ואחד חרש, ומת אחד מהן - אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום, משום אחות אשה; שהרי אין נשואי אחד משניהן נשואין גמורין.

יז. שני אחים אחד פקח ואחד חרש, נשואין לשתי אחיות פקחות, או אחת חרשת ואחת פקחת, והרי הפקחת היא אשת הפקח - מת החרש - תצא אשתו, משום אחות אשה. מת הפקח - הואיל ונשואי הפקח שמת נשואין גמורין וזקת זה החרש גמורה [מן התורה], ונשואי החרש אינם נשואין גמורין - הרי זה מוציא את אשתו בגט, מפני שאחותה זקוקה לו; ואשת אחיו הפקח אסורה לעולם, שאינו יכול לכנס מפני אחותה, ולא יחלץ, מפני שהוא חרש.

יח. ולמה גזרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו החרשת, והם אינן בני חיוב, אלא הרי הן כקטן אוכל גלות, שאין בית דין מצוין להפרישו? אמרו חכמים: אם תשב אשתו עמו, נמצאת אחותה נשאת לך, ויאמרו: נפטרה משום אחות אשה; לפיכך מוציא החרש אשתו בגט, כדי שתהיה אחותה אסורה לעולם.

יט. וכן שני אחים פקחין נשואין לשתי אחיות, אחת פקחת ואחת חרשת - מת בעל החרשת, תצא משום אחות אשה. מת בעל הפקחת, מוציא את אשתו החרשת בגט, ואת אשת אחיו בחליצה, מפני שהוא פקח ויכול לחלץ. **כ.** שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, והחרש נשוי שתי נשים פקחות, האחת מהן ערוה על הפקח, ומת החרש - שתייהן פטורות על כל פנים: אם נשואי הערוה נשואין, הרי השניה צרתה ופטורה; ואם אין נשואי הערוה נשואין, כך לא יהיו נשואי צרתה נשואין.

כא. היתה בתו וכיוצא בה חרשת, ונשואה לאחיו הפקח - צרתה חולצת ולא מתניבמת; שאין נשואי החרשת גמורין.

כב. כל מקום שאמרנו בהלכות אלו 'שתי אחיות' - אחד שתי אחיות, או אשה ובתה, או אשה ובת בנה, וכיוצא בהן; ענין הדברים - שהן שתי נשים שהאחת מהן ערוה

יום שלישי

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לקנס המפתה; (ב) שישא האונס אנוסה; (ג) שלא יגרש האונס; (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם; (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות נערה בתולה פרק א

א. מי שפתה בתולה, קונסין אותו משקל חמשים סלעים של כסף מזקק [טהור]; וזה הוא הנקרא 'קנס'. וכן אם אנס אותה. וקנס זה - מצוות עשה של תורה, שנאמר: "ונתן האישה השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף".

ב. ואיזה הוא מפתה ואיזה הוא אונס? מפתה - לרצונה; ואונס - שפא עליה בעל כרחיה. כל הנבעלת בשדה - הרי זו בחזקת אנוסה, ודנין בו דין אונס, עד שיעידו העדים שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר - הרי זו בחזקת מפתה, מפני שלא זעקה, עד שיעידו עדים שהיא אנוסה, כגון ששלף חרב ואמר לה: 'אם תזעקי, אהרג אותך'.

ג. המפתה שלא רצת להנשא למפתה, או שלא רצה אביה לתנה לו, או שלא רצה הוא לכנס - הרי זה נותן קנסה, והולך; ואין כופין אותו לכנס. ואם רצו וכנסה - אינו משלם קנס, אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות. אבל האנוסה שלא רצת היא או אביה להנשא לאונס - הרשות בידם, ונותן קנס. רצת היא ואביה ולא רצה הוא - כופין אותו וכונס ונותן קנס, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", הרי זו מצוות עשה - אפלו היא חגרת או סומה או מצרעת, כופין אותו לכנס. ואינו מוציא לרצונו לעולם, שנאמר: "לא יוכל שלחה כל ימיו" - הרי זו מצוות לא תעשה.

ד. ואין לה כתובה - שלא תקנו חכמים כתובה לאשה אלא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וזה אינו יכול להוציא.

ה. היתה אנוסה זו אסורה עליו - אפלו מחיבי עשה, ואפלו שגיה [אסורה עליו מדרבנן] - הרי זה לא ישאנה; וכן אם נמצא בה דבר זמה [שזנתה] אחר שכנסה, הרי זה יגרשנה - שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אשה הראויה לו. ו. כהן גדול שאנס בתולה או שפתה אותה - הרי זה לא יכנס, מפני שהוא מצוה לשא את הבתולה, ובשעה שישא זו, אינה בתולה; ואם כנס, יוציא בגט.

ז. אף על פי שנאמר באונס: "לא יוכל שלחה" - בין שקדמו [מצות -] עשה, שנאמר: "ולו תהיה", הרי נתקו לעשה [נתנה התורה אפשרות לתקן הלאו]; ונמצאת זו מצוות לא תעשה שנתקה לעשה, שאין לוקין עליה אלא אם לא קים עשה שבה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. לפיכך אונס שעבר וגרש - כופין אותו להחזיר, ואינו

ו. מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון, והיו לה בנים מן הראשון ומן השני - אם מת זה הבן הספק - בני הראשון ובני האחרון חולצין לאשתו, ולא מיבמין; שכל אחד מהן שיבוא ליבם, שפא אינו אחיו מאביו; והרי הוא אחיו מאמו בודאי, ואשת אחיו מאמו אסורה על האדם לעולם משום ערוה. וכן זה הבן הספק - חולץ לנשותיהן [הוודאיים] ולא מיבם.

ז. היה בן לראשון ובן לשני, שלא מאשה זו שנשאת בתוך זמן [ג' חודשים], ומת אחד מהן - הרי זה הבן הספק חולץ לאשת זה שמת או מיבם; שאם אחיו מאביו הוא, הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחיו מאביו - הרי אין ביניהן אהבה [קשר משפחת] כלל, לפיכך מתר לו לשא את אשתו.

ח. מת הבן הספק - אחד משני הבנים הודאין חולץ לאשתו תחלה, והשני מיבם על כל פנים; אם אחיו הוא, הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחיו וכן האב האחר הוא, הרי נחלצה מאחי בעלה.

ט. מי שהלך בעלה למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת, ואחר כך בא הבעל הראשון, ומתו שניהן, לזה אחים ולזה אחים - אחיו של זה ואחיו של זה, חולצין ולא מיבמין.

י. חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע, ונתעברו חמשותף וילדו פאחת במחבואה, ונתערכו הולדות והגדילו התערכת, ונשאו נשים ומתו החמשה האנשים, ונפלו חמש הנשים לפני החמשה הבנים הודאין, שאין אחד מהן יודע איזו היא אשת אחיו - ביצד תקנתו? ארבעה מהן חולצין לאחת תחלה, והחמישי ישא זו שנתחלצה ארבע חליצות על כל פנים.

יא. ביצד? אם אשת אחיו היא, הרי יבם אותה; ואם אינה אשת אחיו - הרי היא אשת אח אחד מהארבעה, והרי חלצו לה ארבעתן תחלה. וכן השניה - חולצין לה ארבעה, והאחד מן הארבעה זה שנשא הראשונה, והחמישי ישאנה. עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים, אחר שנתחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות. יב. ולעולם הזה בכל הספקות בעקרים אלו; שכל מי שנסתפק לה שפא בת חליצה היא לאיש זה או אינה צריכה לחליצה ממנו - אינה נותרת להנשא לזר, עד שיתחלץ לה אותו האיש; וכל מי שסתפק לה שפא ביאתה אסורה על איש זה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - אינה מתגיבמת לו. וכל שנתחלצה חליצה מעלה או נבעלה בעילה כשרה - התרה צרתה לזר.

יג. ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספקות שאירעו לעגן יבום וחליצה, שהרי בארנו כל העקרין שעליהן תסמוך. ותדע מי הוא שחולץ, ומי הוא שמיבם, ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום, ומי היא הראויה ליבום.

וחיב המפתה לתן בשת ופגם, יתר על הקנס הקצוב בתורה; יתר עליו האונס, שהוא נותן את הצער; שהנכבצלת ברצונה אין לה צער, ואנוסה יש לה צער; וכן הוא אומר באנוסה: "תחת אשר ענה".

ב. נמצא המפתה משלם שלשה דברים: קנס, ובשת, ופגם; ומהאונס, ארבעה: קנס, ובשת, ופגם, וצער.

ג. קנס, שנה בכל; אחד הבא על בת כהן גדול, ואחד הבא על בת גר או ממזרת - קנסה חמשים פסוף. אבל הבשת והפגם והצער - אינן שוין בכל, וצריכין שומא [הערכה].

ד. כיצד שמין הבשת? הכל לפי המביש והמתביש - שאינו דומה המביש נערה חשוכה וממשפחה מיחסה, למביש קטנה עניה בזויה; ואינו דומה המתביש מאדם חשוב וגדול, למי שבישו אחד מן הנבילים וקל מן הקלים. ה. ולפי זה, רואין הדינין מעלתה ומעלתו; ושמין כמה ממון ראוי לאביה ולמשפחה לתן [כמה היו מוכנים לתת כדי ש-] ולא יארע להן דבר זה מאדם זה, וכמוהו [כסכום הזה] חזב לשלם.

ו. פגם, לפי יפיה - רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת בשוק, כמה היא שנה בעולה וכמה הייתה שנה בתולה, כשאדם רוצה לקנות שפחה בתולה לתנה לעבדו שהוא רוצה בהנחתו וטובתו; ורואין כמה פחתה, וישלם. צער - לפי קטנותה וכן גופה ולפי שניו וגופו; או מדין כמה האב רוצה לתן ולא תצטער זו מזה, ויתן.

ז. המפתה - נותן בשת ופגם מיד, ואינו נותן את הקנס אלא אם כן לא נשאה, שגאמר: "ואם מאן זמאן אביה לתתה לו, כסף ישקל כמהר הבתולות". אבל האונס - נותן ארבעה דברים מיד, וכונס; לפיכך כשתרצה להתגרש, או אם מת - אין לה כלום [דמי כתובה].

ח. באו עליה שנים, אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה: זה שבא עליה שלא כדרכה - אם הוא ראשון, חזב בבשת ופגם; ואם הוא אחרון, חזב בבשת בלבד, ששכר נפגמה. וזה שבא עליה כדרכה - בין ראשון בין אחרון, חזב בקנס ובשאר הדברים; אבל אין בשת ופגם של בת שלא נכבצלה כלל, כבשת ופגם זו שנכבצלה שלא כדרכה.

ט. כבר הודענו הבנות שאין להן קנס, ועשר הן: הבוגרת, והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה בנישואין שהשיאה], והמתגרשת, והאילונית [עקרה], והשוטה, והחרשת, והגירית, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית שנשתחררה], והיוצא עליה שם רע [שם זנות]; ושאר הבנות, יש להן קנס.

י. כל בת שיש לה קנס - יש לה בשת ופגם; ואם הייתה אנוסה - צער. וכל בת שאין לה קנס - כף אין לה לא בשת ולא פגם, אם נתפתתה, וכן אם נאנסה, חוץ מבוגרת וממאנת ושוטה וחרשת.

יא. כיצד? האונס את הבוגרת ואת הממאנת - אף על פי שאין להן קנס, יש להן בשת ופגם וצער; והאונס שוטה או חרשת, משלם צער בלבד. אבל המפתה את בלן, פטור מכלום.

לוכה; מתה גרושתו קדם שיחזירנה, או שנתקדשה לאחר, או שהיה כהן שאסור בגרושה - הרי זה לוקה; שהרי עבר על לא תעשה, ואינו יכול לקים עשה שבה.

ח. אין האונס או המפתה חזב בקנס, עד שזכאו עליה כדרכה, ובעדים; ואינו צריך התראה. ומאימתי יהיה לבת קנס? מאחר שלש שנים גמורות, עד שתבגר. נכבצלה בתוך שלש שנים, אין ביאתה ביאה; כא עליה משפגרה, אין לה קנס - שגאמר: "נערה בתולה", לא הבוגרת.

ט. ואחת שיש לה אב, או שאין לה אב - יש לה קנס. ואלו שאין להן קנס: הבוגרת, והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה בנישואין שהשיאה], והאילונית [עקרה], והשוטה, והחרשת, ומי שצא עליה שם רע בגלותה וכאו שנים והעידו שתבעה אותן לזנות עמה, והמתגרשת מן הנישואין ועדין היא נערה בתולה. אבל המתגרשת מן הארוסין - אם נאנסה, יש לה קנס; ואם נתפתתה, אין לה קנס.

י. הגירית, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית שנשתחררה] - אם נתגירה ונפדית ונשתחררה והיא בת שלש שנים או פחות - יש לה קנס. ואם הייתה בת שלש שנים ויום אחד כשנתגירה או כשנפדית או כשנשתחררה, אין לה קנס; הואיל וביאתן ביאה, הרי הן כבעולות.

יא. הייתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה - אם הייתה מחיבי ברות, כגון אחותו ודודתו והנדה וכיוצא בהן, או שהייתה מחיבי לאוין - אם התרו בו, הרי זה לוקה ואינו משלם קנס; שאין אדם לוקה ומשלם. ואם לא הייתה שם התראה - הואיל ואינו חזב מלקות, הרי זה משלם קנס.

יב. הייתה מחיבי עשה או שניה וכיוצא בה שאסורה מדברי סופרים - בין התרו בו בין לא התרו בו, חזב בקנס; שאין כאן מלקות.

יג. הייתה מחיבי מיתת בית דין, כגון בתו ואשת בנו וכיוצא בהן - בין התרו בו, בין לא התרו בו - פטור מן הקנס, שגאמר: [גבי נוגף אשה הרה ומת עוברת] "ולא יהיה אסון - ענוש יענש", הא אם היה שם אסון [שמתה האשה], אין שם ענש [אינו משלם דמי הולד]; ואף על פי שהריגת האשה בשנגה, שהרי לא נתפגמו לה, שגאמר: "כי ינצו אנשים, ונגפו אשה הרה" - הא למדת שלא חלק באסון בין שוגג למזיד לפטור מן התשלומין. והרי הוא אומר: "מכה נפש בהמה ישלמנה, ומכה אדם יומת" - מה מכה נפש בהמה, לא חלק בו בין שוגג למזיד לחיבו בתשלומין, אף מכה נפש אדם, לא חלק בו בין שוגג למזיד לפטור מן התשלומין.

יד. והוא הדין לכל עברה שיש בה מיתת בית דין, שאין בה תשלומין.

טו. בא עליה ומתה - הרי זה פטור מן הקנס, שגאמר: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה", לא לאבי המתה; והוא שתמות קדם שתעמד בדין.

הלכות נערה בתולה פרק ב

א. חמשים פסוף של קנס, הם דמי הנאת שכיבה בלבד.

רכיל בעמידה; ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף מזקק (טהור); ואם הייתה יתומה, הרי הן של עצמה.

ב. והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת - פטור מן הקנס ומן המלקות; ואינו חייב עד שיוציא על הנערה, שנאמר: "והוציאו את בתולי הנערה", "נערה" מלא דבר הכתוב.

ג. אין דנין דין זה אלא בפני הפיית (בית המקדש), ובכית דין של עשרים ושלושה - מפני שיש בדין מוציא שם רע דיני נפשות, שאם נמצא הדבר כמו שאמר, הרי זו נהרגת. אבל האונס והמפתה, דנין בהן ככל זמן בשלשה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין.

ד. ומצות עשה של תורה, שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו [נשואה לו] לעולם, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אפלו עורת או מפת [חולת] שחין. ואם גרשה - עבר על 'לא תעשה', שנאמר: "לא יוכל לשלחה כל זמיו". וכופין אותו ומחזיר, ואינו לוקה, כמו שבארנו באונס; ואם קדם אחד וקדשה, או שמטה, או שהיה כהן שאסור בגרושה - לוקה על גרושיה.

ה. נמצא בה דבר זמה [שזינתה תחתיו], או שנמצאת אסורה עליו מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, ואפלו שניה [אסורה לו מדברנו] - הרי זה גרשנה כגט: שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אשה הראויה לו. ולמה לא יבוא עשה וידחה לא תעשה, בין במוציא שם רע בין באונס, וישא זו האסורה לו? שהרי אפשר שלא תרצה היא לישב, ונמצא עשה ולא תעשה קמיין.

ו. כיצד הוצאת שם רע? הוא שיבוא לבית דין ויאמר: נערה זו בעלתי אותה ולא מצאתי לה בתולים, וכשבקשתי [חקרתי] על הדבר, נודע לי שזנתה תחתי אחר שארסתי, ואלו הן עדי שזנתה בפניהן; ובית דין שומעין דברי העדים, וחקרין עדותן: אם נמצא הדבר אמת, נסקלת; ואם הביא האב עדים והומו העדים שהביא הפעל, ונמצא שהעידו שקר - יסקלו, וילקה הוא, ויתן מאה סלע. ועל זה נאמר: "ואלה בתולי בתי", אלו העדים שיזמו עדי הפעל. חזר הפעל והביא עדים אחרים, והיום עדי האב - הרי הנערה ועדי אביה נסקלין; על זה נאמר: "ואם אמת היה הדבר הזה", מפי השמועה [מסורת ממשה רבינו ע"ה] למדו שפרשה זו, יש בה עדים וזוממין וזוממי זוממין.

ז. הוציא עליה שם רע והיא בוגרת - אף על פי שהביא עדים שזנתה תחתיו כשהיתה נערה, הרי זה פטור מן המלקות ומן הקנס; ואם נמצא הדבר אמת - הרי זו תסקל, אף על פי שהיא בוגרת, הואיל ובעת שזנתה נערה הייתה.

ח. כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתה [כמפורט לעיל] - כף המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכן הנכרית שנתגירה והשפחה [הכנענית] שנתחררה, פחותה מבת שלש שנים - אפלו הייתה הורטה [הריון אמה ממנה] שלא בקדשה [בהיותה

יב. אין אדם משלם קנס ככל מקום בהודאת פיו, אלא על פי עדים. לפיכך, האומר: 'אנסתי' או 'פתיית בתו של פלוני' - אינו משלם קנס; אבל משלם בשת ופגם בהודאת פיו. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו: 'אנסתי' או 'פתיית אותי', והוא אומר: 'לא היו דברים מעולם' - הרי זה נשבע שבועת הסת [שבועה מדברנו]; שאלו הודה, הנה משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו.

יג. אמרה לו: 'אנסתי אותי', והוא אומר: 'לא כי אלא פתיית' - הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער, ומשלם בשת ופגם; שהרי הודה במקצת הטענה, כמו שיתבאר במקומו.

יד. שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס - הרי הן של אב, שכל שבח ועורים לאב; ואם אין לה אב, הרי הן של עצמה.

טו. מפתה או אנוסה שלא תבעה [המגיע לה] עד שפגרה, או עד שנישאת, או עד שמת האב - הארבעה דברים [לאנוסה] או השלשה [למפותה], שלה. עמדה בדין ותבעה אותו [כשהיא נערה], ואחר כך בגרה או נשאת - הרי הן של אב; ואם מת האב אחר עמידתה בדין - הרי הן של אחים, שהן יורשי האב; מעת שעמדה בדין, וכה בהן האב.

טז. הבת שנתארסה ונתגרשה, קנסה לבדו לעצמה; נאנסה או נתפתה ואחר כך נתקדשה לאחר, קנסה וישאר הדברים לאביה - שאין הארוסין מוציאין מרשות האב.

יז. אני אומר, שזה שנאמר בתורה: "אל תחלל את בתך להזנותה" - שלא יאמר האב: 'הואיל ולא חיבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב, הריני שוכר בתי הבתולה לזה לבוא עליה ככל ממון שארצה, או אניח זה לבוא עליה בחנם, שיש לאדם למחל ולתן ממונו לכל מי שירצה'; לכך נאמר: "אל תחלל את בתך להזנותה". שזה שחיבה תורה לאונס ולמפתה ממון, לא מלקות - בשארע הדבר מקרה, שלא מדעת אביה, ולא הכינה [זימנה] עצמה לקוף, שדבר זה אינו הונה תמיד, ואינו מצוי; אבל אם הניח זה בתו הבתולה מוכנת [מזומנת ומיועדת] לכל מי שיבוא עליה, גורם שתמלא הארץ זמה, ונמצא האב נושא בתו והאח נושא אחותו, שאם התעבר ותלד לא יודע בן מי הוא. והמכין בתו לקוף, הרי היא גדשה, ולוקה הכולע והנבעלת משום "לא תהיה גדשה"; ואין קונסין אותו, שלא חיבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל זו שהכינה עצמה לקוף, בין מדעתה בין מדעת אביה - הרי זו גדשה; ואסור קדשה אחד הוא, בין בבתולה בין בכעולה. ולפיכך אמרו חכמים, שהיוצא עליה שם רע בגלותה, אין לה קנס, כמו שבארנו - שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה ברצונה.

הלכות נערה בתולה פרק ג

א. המוציא שם רע על בת ישראל, ונמצא הדבר שקר - לוקה, שנאמר: "ויסרו אותו"; ואזהרה שלו מ"לא תלך

עם פלוני ופלוני, ונסתרה עם שניהן כאחד, ושהתה כדי טמאה - אפלו הן שני אחיה, או אביה ואחיה - הרי זו אסורה עד שתשתה.

ד. אמר לה בפני שנים: 'אל תדברי עם פלוני' - אין זה קנוי; ואף על פי שנסתרה עמו בעדים ושהתה כדי טמאה - לא נאסרה עליו, ואינה שותה בקנוי זה.

ה. וכן אם אמר לה: 'אל תסתרי עמו', וראוה מדברת עמו - אין זו סתירה, ולא נאסרה ולא שותה; וכן אם לא קדם קנוי, ובאו שנים והעידו שנסתרה עם זה ושהתה כדי טמאה - לא נאסרה על בעלה, ואינה שותה.

ו. אמר לה: 'אל תסתרי עם פלוני', והיה קטן פחות מכן תשע שנים ויום אחד, או שאמר לה: 'אל תסתרי עם בהמה זו' - אין זה קנוי, שנאמר: 'ושכב איש אותה' -

פרט לקטן ולבהמה, שאינן אוסרין אותה עליו.

ז. בעל שמחל על קנויו קדם שתסתרי - קנויו מחול, וכאלו לא קנא לה; אבל אחר שתסתרי אינו יכול למחול. גרשה - הרי זה כמי שמחל; ואם החזירה - צריף לקנות קנוי אחר.

ח. קנא לה בפני שנים, וראה אותה שנסתרה עם זה שקנא לה עליו, ושהתה כדי טמאה - הרי זו אסורה עליו, ויוציא ויתן כתובה; שאינו יכול להשקותה על פי עצמו. וכן אם שמע העם מרובין אחריה אחר הקנוי, עד ששמע מהנשים הטוות [צמר] לאור הלכה נושאות ונותנות בה, שזנת עם האיש שקנא לה עליו - הרי זה אסור לו לקימה, ויוציא ויתן כתובה.

ט. בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קנוי ושהתה כדי טמאה - אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת עליו, יוציא ויתן כתובה; ואם לאו, הרי אשתו מתרת לו.

י. ואלו שבית דין מקניין להן: מי שנתקרב בעלה, או נשפטה, או שהיה במדינה אחרת, או שהיה חבוש בבית האסורין; לא להשקותה, אלא לפסלה מכתבתה.

יא. ביצד? שמעו בית דין שהעם מרובין אחריה, קוראין לה ואומרין לה: 'אל תסתרי עם פלוני'. באו עדים אחר כך שנסתרה עמו ושהתה כדי טמאה - בית דין אוסרין אותה על בעלה לעולם, וקורעין כתבתה; וכשיבוא בעלה, או יבריא, או יצא מבית האסורין - נותן לה גט; ואינו יכול להשקותה, מפני שלא קנא לה.

יב. שמת מי המרים ונקתה מהן [לא מתה מהם], וחרר וקנא לה מהאיש שהשקה על ידו, ונסתרה עמו - אינו משקה אותה על ידו פעם שניה, אלא תאסר עליו לעולם, ותצא בלא כתובה. אבל אם קנא לה עם אחר, ונסתרה עם האחר בעדים - משקה אותה פעם שניה, ואפלו כמה פעמים; והוא כשישקה אותה כל פעם בגלל איש אחר.

יג. השקה אותה, וגרשה, ונשאת לאחר, וקנא לה עם האיש שהשקה אותה הבעל הראשון בגללו, ונסתרה עמו בעדים - הרי הבעל השני משקה אותה על ידו, מפני שהוא בעל שני; ואפלו מאה ונשאת לזה אחר זה, משקין אותה על ידי איש אחד; ואין אומרין: 'ובאי שהחזיקה לזה וטמאה', עד שיהיה שם עד.

גויה או שפחה] ולדתה בקדשה - המוציא עליה שם רע פטור מן הקנס ומן המלקות, שנאמר: "כי הוציא שם רע על בתולת ישראל", עד שתהיה הרתה ולדתה בקדשה.

ט. קדש נצרה וגרשה, וחרר וקדשה והוציא עליה שם רע, והביא עדים שזנתה תחתיו בקדושין הראשונים, ונמצאו זוממין - הרי זה פטור. וכן אם הייתה יבמתו שפנסה, והוציא עליה שם רע, והביא עדים שזנתה תחת קדושי אחיו, ונמצאו זוממין - הרי זה פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכל הפטור - אם רצה לגרש, יגרש.

י. אינו חייב עד שיעלל אותה בדרבה, ויוציא שם רע [שנבעלה לזר] בדרבה. בעלה שלא בדרבה, ואמר: 'לא מצאתיה בתולה' - פטור; ומכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].

יא. וכן אם אמר: 'לא מצאתיה בתולה', ולא אמר שזנתה תחתיו, או שאמר 'זנתה תחתיו', ולא הביא עדים אלא באו מאליהן - הרי זה פטור, אף על פי שהעדים נהרגים אם הוזמו.

יב. זה שנאמר בתורה: "ופרשו השמלה" - לשון כבוד [כשהכוונה היא], שנושאין ונותנין בסתרי הדבר; וכן זה שניאמר האב: "ואלה בתולי בתי", הם זוממי עדי הבעל. וזה שנאמר: "ואם אמת היה הדבר" תהרג, בשזנתה אחר הארוסין בעדים, שנאמר: "לזנות בית אביה"; אבל קדם הארוסין, כבר דנה תורה בה שהיא פטורה מכלום, ובעלה חייב בתשלומי מומן בלבד, בין פתה בין אנס.

בריש רחמנא דסיען

יום רביעי

הלכות שוטה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות לשוטה כתורת הקנאות הסודרה בתורה; (ב) שלא לתן שמן על קרבנה; (ג) שלא לתן עליו לבונה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות שוטה פּרָק א

א. קנוי [החראה] האמור בתורה: 'וקנא את אשתו' - הוא שיאמר לה בפני עדים: 'אל תסתרי עם פלוני'; אפלו היה [זה שעליו אמר "אל תסתרי עימו"] אביה, או אחיה, או גוי, או עבד, או שחוף, והוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד.

ב. הסתירה האמורה בתורה: 'ונסתרה' - היא שתסתרי עם אותו האיש שאמר לה 'אל תסתרי עמו' בפני שני עדים. אם שהתה עמו כדי טמאה, שהוא כדי לצלות [על האש] ביצה [של תרנגולת] ולקמעה [לשתותה] - הרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר; ובזמן שאין שם מי שוטה - תאסר עליו לעולם, ותצא בלא כתובה.

ג. קנא לה עם [על] שנים כאחד ואמר לה: 'אל תסתרי

שהיא רוצה לשנות ובעלה רוצה להשקותה, אלא יוצאות בלא כתבה, משכיבואו עדי סתיירה אחר עדי קנוי, ונאסרו על בעליהן לעולם; וחמש עשרה נשים הן, ואלו הן: ארוסה, ושומרת יכם; ומת בעלה בלא בנים וממתנה שאחיו ייבמה, וקטנה אשת הגדול, וגדולה אשת הקטן, ואשת אנדרוגינוס [יש בו איבר זכרות ואיבר נקבות], ואשת הסומא, או החגר, או האלם, או מי שאינו שומע, או שהוא פרות יד, וכן החגרת, והאלמת, והסומא, וכוותת כף, ושאונה שומעת - כל אחת מאלו אינה ראויה לשנות. ג. ומנין שאינן ראויות לשנות? שנאמר: "אשר תשטה אשה תחת אישה" - פרט לארוסה ושומרת יכם, שאינה תחת אישה; "אשה" - פרט לקטנה; "אישה" - פרט לאשת קטן ואשת אנדרוגינוס שאינו איש; "ונצלם מעיני אישה" - פרט לאשת סומא; "והעמיד להן את האשה" - פרט לחגרת; "ונתן על פניה" - פרט למי שאין לה כף, או שהיתה עקמה, או יבשה שאינה יכולה לקח כה, ואפלו כפה אחת, שנאמר: "כפיה"; "ואמרה האשה" - פרט לאלמת; "ואמר אל האשה" - פרט למי שאינה שומעת. והרי הוא אומר: "אשה תחת אישה", עד שתהיה היא שלמה כמוהו והוא שלם כמוה; הא למדת, שכל דבר שמעכב אותה מלשנות, מעכב את בעלה מלהשקותה; וכל המעכב את הבעל מלהשקותה, מום כמוהו מעכב אותה מלשנות.

ד. קטנה שהשיאה אביה - אם זנתה בריצונה, נאסרה על בעלה; לפיכך מקנין לה - לא להשקותה, אלא לפסלה מכתבתה, כמו שאמרנו. אבל קטנה בת מאן [קטנה יתומה שהשיאה ומבטלת נישואיה במיאונה בנישואין אלו] - אין מקנין לה, שאין לה רצון להאסר על בעלה; ואפלו הנה כהן, לא נאסרה עליו.

ה. קנא לארוסתו או לזקוקתו [יבימתו קודם שיבמה], ונסתרה אחר שנשא - הרי זו שותה, כשאר כל הנשים. נשואה שקנא לה, ונסתרה קדם שיבעל אותה בעלה - אינה שותה, ויוצאה בלא כתבה, ונסורה עליו לעולם, שנאמר: "ויתן איש כף את שכבתו, מבלעדי איש", שקדמה שכיבת בעל לשכיבת בועל.

ו. הגיורת, והמשחררת, ואשת הגר, ואשת עבד משחרר, ומגורת, ואשת ממזר, ואשת הסרים [עקרו], בין סריס חמה [מלידה] בין סריס [בידי] אדם [כגון שתה כוס עיקרין], המתרות לבעליהן - הרי הן ככל הנשים ושותות.

ז. מעברת ומניקה - מקנא לה ומשקה אותה כמות שהיא. אשה העומדת לשנות, ומת בעלה קדם שתשטה - אינה שותה, ולא נוטלת כתבה.

ח. כל איש שבא ביאה אסורה ממיו אחר שהגדיל - אין המים המארים בודקין את אשתו; אפלו בא על ארוסתו בבית חמיו, שאסורה מדברי סופרים - אין המים בודקין את אשתו, שנאמר: "ונקה האיש מעון, והאשה ההיא תשא את עונה" - בזמן שהאיש מנקה מעון, האשה תשא את עונה.

יד. האשה שקנא לה בעלה, ונסתרה אחר הקנוי עמו בעדים, והרי היא עומדת לשנות [כדי להבדק], ובא עד אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה עמו - הרי זו אסורה על בעלה לעולם, ואינה שותה, ויוצאה בלא כתבה; ואפלו היה עד טמאה זה אחד מעדי הסתיירה, שנאמר: "ועד אין כה", והרי עד.

טו. אפלו אשה, ועבד, ושפחה, ופסול לעדות בעברה מדברי סופרים, ואפלו קרוב - נאמן לעדות שוטה להעיד עליה שזנת, ותאסר על בעלה לעולם, ואינה שותה, ותצא בלא כתבה; הואיל וקדם הקנוי והסתיירה בעדים כשרים, והתורה האמינה עד אחד בטמאה - הרי כלן כשרין לעדות טמאה. אף חמש נשים ששונאות זו את זו [המנויות בהלכות גירושין יב, טז], מעידות זו על זו שנטמאת, ונאמנת עליה לאסרה על בעלה, ושללא להשקותה; אבל לא לפסלה מכתבתה, אלא נוטלת כתבתה ויוצאה.

טז. בא עד אחד כשר ואומר 'נטמאת' - הרי זו אינה שותה, כמו שבארנו; בא אחר והכחישו ואמר 'לא נטמאת' - אין שומעין לו; שעד אחד בטמאת שוטה כשנים; ואין דבריו של אחרון דוחין דברי הראשון, שהוא כשנים.

יז. באו שניהן כאחד, זה אומר 'נטמאת', וזה אומר 'לא נטמאת', או שאמר אחד 'נטמאת', ובאו שנים אחריו ואמרו 'לא נטמאת' - הרי זו שותה.

יח. בא עד אחד כשר, ונשים רבות, או פסולין רבים, כאחד - העד אומר 'נטמאת', והנשים והפסולין אומרים 'לא נטמאת' - הרי זו שותה; שעד אחד ופסולין רבים, כמחצה על מחצה הם.

יט. היו כלן פסולין, הולכין אחר הרב. כיצד? שתי נשים אומרות 'נטמאת', ושלש אומרות 'לא נטמאת' - הרי זו שותה; שלש אומרות 'לא נטמאת', וארבע אומרות 'נטמאת' - הרי זו אינה שותה. היו מחצה למחצה, הרי זו שותה.

כ. כל שוטה שאינה שותה מפני עדי טמאה - הרי זו אסורה על בעלה לעולם, ותצא בלא כתבה; שהרי נאסרה בקנוי וסתיירה, והשתיה שתתירה נמנעה [אינה נבדקת בשתייה] - שהרי יש כה עד [שנטמאה], כמו שבארנו.

הלכות שוטה פרק ב

א. אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה - אין כופין אותה לשנות; אלא אם רצת, ואמרה: 'הן נטמאתי' - תצא בלא כתבה, ונאסרה על בעלה לעולם; ואינה שותה. וכן אם אמרה: 'איני טמאה, ואיני שותה' - אין כופין אותה לשנות, ותצא בלא כתבה. וכן אם אמר בעלה: 'איני רוצה להשקותה', או שבעלה בעלה אחר שנסתרה - הרי זו אינה שותה, ונוטלת כתבתה ויוצאה; והיא אסורה עליו לעולם.

ב. ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשנות, אף על פי

הלכות שוטה פקק ג

א. כיצד סדר השקאת שוטה? הפעל בא לבית דין שבעירו, ואומר להן: 'אשתי זו קנאתי לה בפני פלוני ופלוני שלא תסתור עם פלוני, ונסתרה עמו, ואלו עדי, והיא אומרת שהיא טהורה, ואני רוצה להשקותה לבדק הדבר'. ובית דין שומעין דברי העדים, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים לשמרו שמה יבוא עליה קדם שתיה, שהרי נאסרה עליו עד שתשתה; ומשלחין אותו לירושלים, שאין משקין את השוטה אלא בית דין הגדול של שבעים וקנים במקדש.

ב. הגיעו לירושלים, בית דין הגדול מושיבין אותה ביניהן, ומאמין עליה שלא בפני בעלה, ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשתה. ואמרין לה: 'בתי, הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושים; אל תגרמי לשם הגדול שנקתב בקדשה, שימחה על המים'. ואמרין לה: 'בתי, הרבה קדמויך [בעבירה זו] ונשפטו [מן העולם], ואנשים גדולים ויקרים תקף עליהן ונקשלו'; ומגידין לה מעשה יהודה ותמר פלתו, ומעשה ראובן בפילגש אביו על פשוטו, ומעשה אמנון ואחותו, כדי להקל עליה עד שתודה. אם אמרה: 'הן נטמאתי', או 'איני שוטה' - יוצאה בלא כתובה, והולכת לה.

ג. עמדה בדבורה שהיא טהורה - מביאין אותה לשער מזרחי של עזרה, שהוא כנגד קדש הקדשים; ומעלין אותה ממקום למקום, ומקיפין בה, כדי ליגעה עד שתקצר נפשה - אולי תודה.

ד. אם עמדה בדבורה - מביאין אותה כנגד שער המזרח מבחוץ, ומעמידין אותה שם. היתה מתכסה בלבוש, מתכסה בשחורין; ואם הוה השחורין נאין לה, מתכסה בכגדים שאין לה בהן נוי. ומסירין כל חלי [תכשיטי] כסף וזהב שעליה.

ה. ומקבצין עליה קבוץ גדול של נשים, שכל הנשים הנמצאות שם חיצות לראותה, שנגמר: "ונסורו כל הנשים, ולא תעשינה פזמתכנה"; וכל איש שיחפץ לבוא ולראותה, יבוא ויראה. והיא עומדת ביניהן, בלא רדיד [צעיף-גור] ולא מטפחת, אלא בכגדיה וכפח שעל ראשה, כמו שהאשה בתוך ביתה.

ו. ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה, מפני שהיא מפרת אותן, ודעתה מתישבת בהן.

ז. ואחר כך משביעה הכהן בלשון שהיא מפרת, ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קנוי וסתירה שקנא לה בעלה ונסתרה; ואומר לה בלשון שהיא מפרת: "אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית טמאה תחת אישך - הנקי ממי המרים המאריים האלה. ואת, כי שטית תחת אישך וכי נטמאת, ויתן איש בך את שכבתו מבצעדי אישך יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנה צבה. וכאו המים המאריים האלה במעיה, לצבות בטן ולנפיל ירך"; והיא אומרת:

ט. לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחיבי לאוין או מחיבי עשה, אפלו שניה [אסורה מדרבנן], וקנא לה ונסתרה - אינה שוטה, אלא תצא בלא כתובה, ותהיה אסורה עליו אף משם זה. עבר ונשא מעברת חברו ומינקת חברו [אחר מיתה או גירושין] - הרי זו שוטה, שאין כאן עברה.

י. מי שאין לו אשה הראויה לו ולא בנים, ונשא עקרה או זקנה או אילונית [עקרה מלידה] - אינה שוטה, ולא נוטלת כתובה; היו לו בנים, או אשה אחרת ראויה לו - הרי זה משקה אותה, אף על פי שהיא זקנה או עקרה או אילונית ואינה ראויה לו; שלא נאמר בתורה "ונורעה ורע" אלא בראויה לו - שאם היתה יולדת בצער, תלד ברוח; הנה דרבה לילד נקבות, תלד זכרים.

יא. היו לו אשה ובנים, ומתו בין קנוי לסתירה - כבר נראית [העקרה] לשותה, ומשקה אותה. לא היו לו בנים, ולא אשה הראויה לו, אלא זו האילונית וכיוצא בה, ונולד לו בן מגרושתו בין קנוי לסתירה - כבר נדחת האילונית מלשותה.

יב. כל אשה שהיה לה קנוי וסתירה, ולא שתת מי המרים - בין שלא רצה בעלה להשקותה, בין שלא רצתה היא, בין שבא לה עד טמאה, או הודת, או היתה מאלו הנשים שאינן ראויות לשותה, או שקנאו לה בית דין - הואיל ונאסרה על בעלה מכל מקום, הרי היא אסורה על זה שנתיהדה עמו לעולם, כדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם עבר ונשאה - מוציאין אותה מתחתיו בגט, אפלו היו לה ממנו בנים; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו ע"ה] למדו - כשם שטמאה לבעל, כך טמאה לבעל.

יג. אבל אם לא קדם קנוי, וכאו עליה שני עדים שנסתרה עם איש זה, וראו דבר מכער, כגון שונכסו אחריו ומצאונה חוגרת חגורה או מצאו רק למעלה מן הפילה [ויגון שעל המיטה] וכיוצא בזה - אם הוציאה בעלה בדרך מכער זה - הרי זו לא תנשא לנטען, אלא אסורה עליו. ואם עבר ונשאה, והיו לה בנים ממנו - לא תצא; ואם לא היו לה בנים, תצא.

יד. כמה דברים אמורים? שנוכחה [רעשה] העיר עליה ועל זה הנטען יום ומחצה או יותר, ואמרו: 'פלוני וזה עם פלונית', ולא פסק הקול - והוא שלא היו לה או לו אויבים שמעבירין הקול. אבל אם לא היתה שם רנה לדבר זה בעיר, או פסק הקול שלא מחמת יראה - אם נשאת לנטען לא תצא, אף על פי שאין לה בנים; אפלו בא עד אחד שזנתה עמו, לא תצא.

טו. מי שהוציאה בעלה בעדי דבר מכער, ונשאת לאחר וגרשה - הרי זו אסורה להנשא לנטען שיצאת מתחת בעלה בגללו; ואם נשאת - לא תצא, אף על פי שאין לה בנים.

טז. כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזנתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון - הרי זו תצא מזה, ואף על פי שיש לה ממנו כמה בנים. וכל שאמרנו 'תצא', תצא בלא כתובה.

והנודות מטמאות עזרת נשים; והן מוציאים אותה מעזרת הנשים שהיא עומדת בה. ובטנה צבה [מתנפחת] בתחלה, ואחר כך תפל ירכה ותמות.

יז. באותה השעה שתמות היא, ימות הנואף שהשקה על ידו בכל מקום שהוא; ויארע לו מארעות שארעו לה, "לצבות בטן ולנפיל ירך". וכל הדברים האלו - בשלא חטא הבעל מעולם; אבל אם בעל בעילה של אסור - אין המים בודקין את אשתו, כמו שבארנו.

יח. ואם עבר והשקה את אשתו [אחר שבא עליה] - הרי זה מוסיף על חטאתו פשע: שגורם לשם המפך שימחה במים לבטלה, ומוציא לעז על מי שוטטה - שאשתו אומרת לאחרות שזנתה ולא בדקו בה, והיא לא תדע שמעשי הבעל גרמו.

יט. לפיכך, משרבו המנאפין בגלוי בבית שני, בטלו הסנהדרין את מי המרים, וסמכו על הכתוב בקבלה: "לא אפקד על בנותיכם כי תזנינה, ועל פלותיכם כי תנאפנה".

כ. שוטטה שהיה לה זכות תלמוד תורה - אף על פי שאינה מצויה על תלמוד תורה - הרי זו תולה לה [מאריך את חייה], ואינה מתה לשעתה [מיד]; אלא נמוקת [מתנוונת] והולכת, ונחלאים כבדים באין עליה, עד שתמות אחר שנה או שתיים או שלש, לפי זכותה; והיא מתה בצבית בטן ובנפילת איברין.

כא. שוטטה ששתת מי המרים ולא מתה מיד - הרי היא מתרת לבעלה, ואפלו היה בהן; ואף על פי שהתחילו החלאים לבוא עליה, וחלו שאר אבריה, הואיל ולא צבתה בטנה והתחיל ירכה לנפל, הרי זו מתרת. אבל משתתחיל בטנה לצבות ירכה לנפל - הרי זו אסורה ודאית.

כב. שוטטה ששתת והיתה טהורה - הרי זו מתחזקת, ופניה מזהירות; ואם היה בה חלי, יסור; ותתעבר ותלד יצר; ואם היה דרכה לילד בקשי, תלד במהרה; היה דרכה לילד נקבות, תלד זכרים.

כג. באו עדי טמאה אחר ששתת - הרי זו תצא בלא כתבה, ואסורה לבעלה, ואפלו לא ארע לה דבר מדברים האלו; מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין זנותה; ועוד, שמא בעלה אינו מנקה מעון, ולפיכך לא בדקו המים את אשתו. אבל אם בא עד אחד והעיד שהיא טמאה - הרי זו תשב תחת בעלה, שהרי שתת.

כד. אשה שזנתה באנס או בשגגה, או שבא עליה זה שקנא לה עמו דרך איברין [שכב עמה בקירוב בשו] - אין המים בודקין אותה, שנאמר: "והיא לא נתפשה" - פרט לאנוסה, שהרי נתפסה בחזקה; "ותמעל מעל באישה" - פרט לשוגגת; "ושכב איש אותה שכבת זרע" - פרט לבא עליה דרך איברין.

יום חמישי

הלכות שוטטה פקד ד

א. בחמשה עשר באדר נפנין בית דין לצרכי הרבים,

"אמן אמן" בלשון שהיא מפרת. ומודיעה שהבטן תלקה ותחלה והדרך בסוף, כדי שלא להוציא לעז על המים [שיאמרו לא עשו המים כסדר המפורש בתורה].

ח. ואחר כך מביא מגלה של עור טהור [מבהמה טהורה], כמו ספר תורה, וכותב עליה בלשון הקדש בדיו שאין בו קלקנות [חומצת נחושת], לשמה של אשה כמו הגט; כותב כל הדברים שהשביע אותה בהם, אות באות ומלה במלה, וכותב את השם ככתבו, ואינו כותב "אמן אמן".

ט. ואחר כך מביא כלי חרס שלא נעשה בו מלאכה מעולם, ולא יראה ככלי בלה מארץ הזמן; ואם החזירו לכפושן עד שנתחדש, פשר. ונותן לתוכו חצי לג מים מן הפיור, ובחצי לג שהנה במקדש הנה מודדו; ונקנס בו להיכל.

י. ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס, ובו טבלה של שיש וטבעת קבועה בה; מגביה הטבלה, ולוקח עפר מקרקע המשכן, ונותנו על פני המים, כדי שיראה [יהיה ניכר] על פני המים. ונותן לתוכן דבר מר, כגון לצנה [צמח שעליו מרים] וכיוצא בה, שנאמר: "מי המרים". ומוחק לתוכן המגלה, לשמה; וימחק יפה יפה, עד שלא ישאר במגלה רשם הנכר.

יא. ואחר כך כהן אחר בא אליה, מפתגי העורה, ואוחז בבגדיה מפנגד פניה, וקורע עד שהוא מגלה את לבה; ומגלה שערה, וסותר מחלפות [שערות] ראשה כדי לנולה. ומביא חבל מצרי [שעשוי מסיב מיוחד], כדי להזפירה מעשה מצריים [זנות] שעשת, ואם לא מצאו מצרי, מביא חבל מכל מקום; וקושרו למעלה מדידה, כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת זרמה, שהרי נקרעו.

יב. ואחר כך מביא עשרון קמח שעורים משל בעל [על חשבון הבעל], ונותנו בקפיפה מצרית [סל], והתחבל והקפיפה באין משיגרי הלשכה [ממותר הכסף בלשכת התרומות]; ונותנו על ידיה, כדי ליגעה.

יג. ואחר כך לוקח המנחה מן הקפיפה, ונותנה לכלי שרת, ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה; ואם נתן - לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה, שנאמר: "לא יצק עליו שמן, ולא יתן עליו לבונה".

יד. ובכל הזמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה - יהיו המים בפלי כיד הפהן, ויראה אותה את המים, שנאמר: "ובידי הפהן יהיו מי המרים המאירים".

טו. ואחר כך משקה אותה. ואחר שתשתה, לוקח כלי שרת שיש בו המנחה ונותנו על ידיה, וכהן מניח ידו תחתיה, ומניפה במזרח כשאר כל התנופות, מוליך ומביא ומעלה ומוריד; ואחר שמונה, מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבחה, כשאר מנחות של יחיד. וקומץ ומקטיר הקמץ; והשאר נאכל לכהנים.

טז. אם טהורה היא - יוצאה והולכת לה, והרי היא מתרת לבעלה. ואם טמאה היא - מיד פניה מוריקות, ועיניה בולטות, והיא מתמלאה [ונאית] גידים גידים. והן אומרים: 'הוציאוה! הוציאוה!' כדי שלא תפרש נדה,

אֹתָן; וְאִם הִשְׁקָה, כִּשְׁר. נִשְׁפְּכוּ הַמַּיִם - הֲרִי זֶה כּוֹתֵב מְגַלֵּה אַחֲרָה, וּמְבִיא מַיִם אַחֲרֵימ. נִשְׁפְּכוּ וְנִשְׁפְּרִי מִהֵן - לֹא יִשְׁקָה אֶת הַשָּׂאֵר; וְאִם הִשְׁקָה, כִּשְׁר.

יב. מִי שׁוֹטֵה שְׁלוֹנוֹ [עבר עליהם לילה], נִפְסְלִין בְּלִינָה. הַקְּדִים עֵפֶר לַמַּיִם, פֶּסֶל. לֹא הִזָּה שֵׁם עֵפֶר בְּהִיכָל - מְבִיא עֵפֶר מִבְּחוּץ, וּמְנִיחוֹ בְּהִיכָל, וְלוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ, וְנוֹתֵן עַל פְּנֵי הַמַּיִם; וְאִינוּ מְבִיא אֶפֶר [שריפה], אֲבָל מְבִיא רְקֻבוּבִית [ידק רקוב] שֶׁהִיא כְּעֵפֶר.

יג. וְלֹא יִחְפֹּר בְּקִרְדֵּם בְּהִיכָל וְיוֹצִיא עֵפֶר, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר הִזָּה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן"; וְאִם חִפֵּר וְהוֹצִיא עֵפֶר, כִּשְׁר.

יד. הַקְּרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאָחַר כֶּף הַשְּׁקָה - כִּשְׁרָה. נִטְמָאת מִנְחָתָה קִדְם שְׁנִינְחָנָה בְּכָלִי שְׂרַת - הֲרִי זֶה תְּפֻדָּה כְּכֹל הַמִּנְחֹת שִׁיטְמָאוּ קִדְם שִׁיחַקְדָּשׁוּ בְּכָלִי שְׂרַת, וְכִבִּיא מִנְחָה אַחֲרָה. נִטְמָאת הַמִּנְחָה אַחַר שִׁקְדָּשָׁה בְּכָלִי שְׂרַת - הֲרִי זֶה תִּשְׂרָף. וְכֵן אִם אָמְרָה 'טְמָאָה אֲנִי' קִדְם שִׁתְקַמֵּץ הַמִּנְחָה, אוֹ שֶׁאָמְרָה 'אֲנִי שׁוֹתֵה', אוֹ שֶׁלֹּא רָצָה בְּעֵלָה לְהִשְׁקוֹתָהּ, אוֹ שֶׁבָּאוּ עֲדֵי טְמָאָה, אוֹ שֶׁמַּת הוּא, אוֹ שֶׁמַּתָּה הִיא - הֲרִי הַמִּנְחָה כְּלָה נִשְׂרַפֵּת; וְאִם אֲרַע אֶחָד מֵאלוֹ אַחַר שֶׁקָּרַב הַקִּמְץ, אֵין הַשְּׂרִירִים נֹאֲכָלִין.

טו. הִזָּה בְּעֵלָה כֶּהֵן - אֵין שְׂרִירֵי מִנְחָתָה נֹאֲכָלִין, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לְבַעַל חֶלֶק בָּהּ; וְאִינָה עוֹלָה כְּלָה לְאִשִּׁים כְּמִנְחַת זָכָרִי כִּהְנָה, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לָהּ חֶלֶק בָּהּ; אֲלֹא הַקִּמְץ קָרַב לְעֵצָמוֹ, וְשְׂרִירֵים מִתְפַּזְרִין עַל בֵּית הַדָּשָׁן. נִמְצְאוּ עֲדֵיהָ [שהעידו שנטתרה] זֹמְמִין, מִנְחָתָה תִּצָּא לְחֵלִין.

טז. הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הֲרַבָּה [אל תסתרי עם פלוני ופלוני ופלוני], וְנִסְתְּרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִהֵן - הֲרִי זֶה מְבִיא מִנְחָה אַחַת עַל יְדֵי [בשביל] כָּלן כְּשִׁמְשָׁקָה אוֹתָהּ, שְׁנֹאֲמַר: "מִנְחַת קְנָאוֹת" - מִנְחָה אַחַת לְקַנְיִין הֲרַבָּה.

יז. יֵשׁ לְבַעַל לְגַלְגַּל עֲלֶיהָ [לכלול] בְּשִׁבּוּעָה, שְׁלֹא זִנְתָה עִם אִישׁ זֶה שֶׁקָּנָא לָהּ בּוֹ, וְלֹא עִם אִישׁ אַחֵר, וְשְׁלֹא זִנְתָה תַּחְתִּירֵי מִשְׁנַחֲרָסָה קִדְם שִׁתְנַשָּׂא, וְלֹא אַחֵר שִׁנְשָׂאת; אֲבָל אִינוּ מְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ שְׁלֹא זִנְתָה קִדְם הָאֲרוּסִין, וְלֹא אַחֵר שִׁגְרָשָׁה, אִם גִּרְשָׁה וְהִחְזִירָה - שְׂאֵם זִנְתָה בְּעַת זֶה, לֹא תֵאָסֵר עֲלָיו, וְכָל שִׁתְבַּעַל וְלֹא תִהְיֶה אֲסוּרָה לוֹ, אִינוּ מִתְנַהֵג עִמָּה [אינו מכליל בשבועה]. לְפִיכָף, אִם כָּנַס יְבָמְתוֹ, אִינוּ מְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ שְׁלֹא זִנְתָה כְּשֶׁהִיְתָה שׁוֹמֵרַת יָבָם [בין מות אחיו ליבום]; אֲבָל מְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ שְׁלֹא זִנְתָה תַּחַת אַחִיו, שְׂאֵם זִנְתָה תַּחַת אַחִיו, הֲרִי זֶה אֲסוּרָה עֲלָיו. וְכֵן אִם גִּרְשָׁה וְהִחְזִירָה, מְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ שְׁלֹא זִנְתָה תַּחְתִּירֵי בְּנִשְׂוֹאִין הָרֵאוּשִׁים. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ בְּלֶהֱבֵא, שְׁלֹא תִזְנֶה תַּחְתִּירֵי, וְשְׁלֹא תִזְנֶה אַחֵר שִׁיחְזִירָהּ, אִם יִגְרַשׁ וְיִחְזִיר; לְפִיכָף כְּשִׁתְזַנְּנָה לְהֵבֵא - מִיָּם בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ, וְיִאֲרַעוּ לָהּ אוֹתָן הַמְאֲרַעוֹת; לְכַף נֹאֲמַר: "אֲמֵן אֲמֵן" - "אֲמֵן" מֵאִישׁ זֶה, "אֲמֵן" מֵאִישׁ אַחֵר; "אֲמֵן" נְשׂוּאָה, "אֲמֵן" אֲרוּסָה; "אֲמֵן" לְשֶׁעֶבֶר, "אֲמֵן" לְהֵבֵא.

יח. מִצְוֹת חֻמְמִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַנּוֹת לְנִשְׁוֹתֵיהֶן, שְׁנֹאֲמַר: "וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ"; וְכָל הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ, נִכְנָסָה

וּבּוֹדֵקִין עַל הָרְאוּיָה לְשִׁתּוֹת לְהִשְׁקוֹתָהּ, וְעַל הָרְאוּיָה לְקָנָא לָהּ וְלְהוֹצִיאָהּ בְּלֹא כְּתֻבָּה לְקָנָא לָהּ [כגון אם שנתחרש בעלה] וְלְהוֹצִיאָהּ; וּבְכָל זְמַן מִשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת.

ב. וְאֵין מִשְׁקִין אֶת הַשׁוֹטֵה אֲלֹא בַּיּוֹם, וְכָל הַיּוֹם כִּשְׁר לְהִשְׁקִית שׁוֹטֵה; וְאֵין מִשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת בְּאַחַת, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִעֲמִיד אוֹתָהּ".

ג. שׁוֹטֵה שְׂאֲמָרָה 'אֲנִי שׁוֹתֵה' מִחֻמַּת יְרָאָה וּפְחַד - יֵשׁ לָהּ לְחֹזֵר וְלֹאֲמַר 'הֲרִינִי שׁוֹתֵה'; אֲבָל אִם אָמְרָה 'אֲנִי שׁוֹתֵה', וְהִיא בְּרִיאָה, וְאִינָה יְרָאָה וְלֹא פוֹחַדָּת - אִינָה יְכוּלָה לְחֹזֵר וְלֹאֲמַר 'הֲנִי שׁוֹתֵה'.

ד. אָמְרָה 'אֲנִי שׁוֹתֵה' קִדְם שִׁתְמַחֵק הַמְגַלֵּה - הֲרִי מְגַלְתָּהּ נִגְנָזָת, וְאִינָה כִּשְׁרָה לְהִשְׁקוֹת בָּהּ שׁוֹטֵה אַחֲרָה; וּמִנְחָתָה מִתְפַּזְרֶת עַל הַדָּשָׁן [מקום שריפת קדשי קדשים שנשרפה]. וְאִם אָמְרָה 'אֲנִי שׁוֹתֵה' אַחֵר שִׁנְמַחֲקָה הַמְגַלֵּה - מְעַרְעֵרִין [מכריימים] אוֹתָהּ וּמִשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כְּרַחֵה. וּמְאִמִּין עֲלֶיהָ [דוחקין בה] שִׁתְשַׁתָּה; וְאוֹמְרִין לָהּ: 'בְּתִי, אִם בְּרוּר לָךְ הַדְּבָר שֶׁטְהוּרָה אֲתָּ, עֲמִדִי עַל בְּרַחֲךָ וְשְׁתִּי, וְאֵל תִּפְחָדִי, לְפִי שֶׁאֵין הַמַּיִם דּוֹמִין אֲלֹא לְסֵם [עשב מרפא] יָבֵשׁ מְנַח עַל בְּשָׂר חַי: יֵשׁ שֵׁם מִכָּה, מְחַלְחֵל וְיוֹרֵד; אֵין שֵׁם מִכָּה, אִינוּ עוֹשֶׂה כְּלוּם'.

ו. אָמְרָה: 'טְמָאָה אֲנִי' - אֵף עַל פִּי שִׁנְמַחֲקָה הַמְגַלֵּה - הַמַּיִם נִשְׁפְּכִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן קְדוּשָׁה; וּמִנְחָתָה מִתְפַּזְרֶת עַל הַדָּשָׁן.

ז. מְגַלַּת שׁוֹטֵה שִׁכְתֻּבָּה בְּלִילָה - פְּסוּלָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְכַתֵּב וְהִשְׁקָה וְהִקְרִיב" - כִּשֵׁם שֶׁקָּרְבָּנָה בַּיּוֹם, כֶּף כְּתִיבַת הַמְגַלֵּה וְהִשְׁקִיתָהּ בַּיּוֹם. כְּתֻבָּה לְמַפְרַע [בסדר הפוך] - פְּסוּלָה, שְׁנֹאֲמַר: "הֲאֵלָה", עַל הַסֵּדֶר. כְּתֻבָּה קִדְם שִׁתְקַבֵּל עֲלֶיהָ הַשְּׁבֻעָה - פְּסוּלָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִשְׁבִּיעַ וְכַתֵּב".

ח. כְּתֻבָּה אֲגָרָת [ללא שירותוט שורות] - פְּסוּלָה, שְׁנֹאֲמַר: "בִּסְפָּר". כְּתֻבָּה עַל שְׁנֵי דַפִּין [עמודים] - פְּסוּלָה, שְׁנֹאֲמַר: "בִּסְפָּר" - סֵפֶר אֶחָד, וְלֹא שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה. וְאִינוּ כּוֹתֵב לֹא עַל הַנִּזְר [העשוי מעשבים], וְלֹא עַל הַדְּפִתְרָא [עור שאינו מעובד], אֲלֹא בְּמְגַלַּת סֵפֶר [עור מעובד], שְׁנֹאֲמַר: "בִּסְפָּר"; וְאִם כְּתֻבָּה עַל גִּזְר אוֹ דְפִתְרָא, פְּסוּלָה.

ט. "וְכַתֵּב הַכֹּהֵן" - הֵיא לְמַדְתָּ שְׂאֵם כְּתֻבָּה יִשְׂרָאֵל אוֹ כֶּהֵן קָטָן, פְּסוּלָה. אִינוּ כּוֹתֵבָה לֹא בְּקָמוּס [שרף אילן], וְלֹא בְּקַלְקַנְתוֹס [חומצת נחושת], וְלֹא בְּכָל דְבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ נִכְר וְעוֹמֵד - אֲלֹא בְּדִיו שֶׁאֵין בּוֹ קַלְקַנְתוֹס, שְׁנֹאֲמַר: "וְכַתֵּב וּמָחָה", כְּתֻבָּה שֶׁהוּא יְכוּל לְהַמְחֹת; וְאִם כְּתֻבָּה בְּדָבָר הַמְתַקֵּים [שאינו נמחה], פְּסוּלָה.

י. נִשְׂאָר בְּמְגַלֵּה רֵשֶׁם כְּתֻבָּה נִכְר - פְּסוּלָה, עַד שִׁימַחֵק יָפָה יָפָה. כְּתֻבָּה אוֹת אַחַת וּמְחַקָּה, וְחֹזֵר וְכַתֵּב אוֹת שְׁנִינָה וּמְחַקָּה, עַד שֶׁהִשְׁלִים - פְּסוּלָה, עַד שִׁתְהִיָּה כְּלָה כְּתוּבָה.

יא. כְּתֻבָּה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, אוֹ שִׁמְחָקָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה - פְּסוּלָה. כְּתֻבָּה שְׁתֵּי מְגַלוֹת לְשִׁתֵּי סוֹטוֹת, וּמְחַקֵּן לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד, אוֹ לְתוֹךְ שְׁנֵי כּוֹסוֹת וְעַרְבָן בְּכוֹס אֶחָד, וְהִשְׁקָה לְשִׁתִּיהֶן - פְּסוּלָה, שֶׁכָּל אַחַת לֹא שִׁתָּה מְגַלְתָּה. מְחַקֵּן לְשְׁנֵי כּוֹסוֹת וְעַרְבָן, וְחֹזֵר וְחֹלְקֵן לְשְׁנֵי כּוֹסוֹת - לֹא יִשְׁקָה

גדול אלמנה; (לב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, אפלו בלא נשואין; (לג) שישא כהן גדול בתולה בנערותה; (לד) שלא ישא כהן גרושה; (לה) שלא ישא זונה; (לו) שלא ישא חללה; (לז) שלא יקרב אדם לאחת מכל העריות, ואף על פי שלא בעל. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות אסורי ביאה פרק א

א. הבא על אחת מכל העריות במזיד - חייב כרת, שנאמר: "כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה - ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם", שניהם הבועל והנבעלת; ואם היו שוגגין - חייבין חטאת קבועה. ויש מן העריות שהיא במיתת בית דין, יתר על הכרת השוה בכלן.

ב. אותן העריות שיש בהן מיתת בית דין - אם היו שם עדים והתראה, ולא פראשו ממעשיהן - ממיתין אותן מיתה האמורה בהן.

ג. ואפלו היה העובר תלמיד חכמים - אין ממיתין ולא מלקין, עד שתהיה שם התראה; שלא נתנה התראה בכל מקום, אלא להבחין בין שוגג למזיד.

ד. העריות שיש בהן מיתת בית דין - מהן שמיתתן בסקילה, ומהן בשרפה, ומהן בחנק. ואלו שמיתתן בסקילה: הבא על אמו, ועל אשת אביו, ועל אשת בנו, והיא הנקראת 'פלתו', והשוכב עם זכר, והשוכב עם בהמה, והאשה המביאה את הבהמה עליה.

ה. ואלו הן העריות שמיתתן בשרפה: הבא על בת אשתו, בחיי אשתו, ועל בת בתה, ועל בת בנה, ועל אם אשתו, ועל אם אמה, ועל אם אביה, והבא על בתו, ועל בת בתו, ועל בת בנו.

ו. אין לך ערוה בחנק, אלא אשת איש בלבד - שנאמר: "מות יומת הנאף והנאפת"; ומיתה האמורה בתורה סתם, היא חנק. ואם הייתה בת כהן - היא בשרפה ובועלה בחנק, שנאמר: "ובת איש כהן כי תחל לזנות באש תשרף". ואם הייתה נערה מארסה - שניהם בסקילה, שנאמר: "כי יהיה נערה בתולה מארשה... וסקלתם אתם באבנים". וכל מקום שנאמר בתורה: "מות יומתו דמיהם כם", הרי הן בסקילה.

ז. ושאר העריות פלן בכרת בלבד, ואין בהן מיתת בית דין; לפיכך, אם היו שם עדים והתראה - בית דין מלקין אותן; שפך חייבי כרתות לזקין.

ח. הבא על אחת מחייבי לאוין במזיד - הוא לוקה והיא; בשוגג - פטורין מכלום. והבא על אחת מן השניות [איסורי עריות בדרגה שניה, מדרבנן] במזיד - מפין אותו מפת מדרות מדבריהם. אכל הבא על אחת מחייבי עשה, אינו לוקה; ואם הפו אותן בית דין מפת מדרות כרי להרחיק מן העברה, הרשות בידם.

ט. אנוס פטור מכלום - מן המלקות, ומן הקרפון, ואין צריך לומר מן המיתה; שנאמר: "ולנערה לא תעשה דבר". במה דברים אמורים? בשנאנס הנבעל; אכל הבועל

בו רוח טהרה. ולא יקנא לה לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה בטלה, ולא מתוך מריבה, ולא להטיל עליה אימה; ואם עבר וקנא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו, הרי זה קנוי.

יט. אין ראוי לקפץ ולקנות בפני עדים תחלה, אלא בינו לבניה בנחת ובדרך טהרה והזהרה, כדי להדריכה בדרך ישרה, ולהסיר המכשול. וכל שאינו מקפיד על אשתו ובניו ובני ביתו, ומזהירן, ופוקד [בדוק] דרכיהם תמיד, עד שידע שהם שלמים מכל חטא ועון - הרי זה חוטא, שנאמר: "וידעת פי שלום אהלך [אשתך]; ופקדת נוד [ביתך], ולא תחטא".

כריף ורמנא דסייען. נגמר ספר רביעי, בעזרת שדי. ומגן פרקים של ספר זה - שלשה ותמשים: הלכות אישות - חמשה ועשרים פרקים; הלכות גרושין - שלשה עשר פרקים; הלכות יבום וחליצה - שמונה פרקים; הלכות נערה בתולה - שלשה פרקים; הלכות שוטה - ארבעה פרקים.

בשם ה' אל עולם.

פעמי הכן באמרתך, ואל תשלט בי כל און.

ספר חמישי והוא ספר קדשה

הלכותיו שלש, וזה הוא סדרן: הלכות אסורי ביאה, הלכות מאכלות אסורות, הלכות שחיטה.

הלכות אסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלישים מצוות - אחת מצוות עשה, ושש ושלישים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לבא על האם; (ב) שלא לבא על אשת אב; (ג) שלא לבעל אחות; (ד) שלא לבעל בת אשת אב; (ה) שלא לבעל בת הבן; (ו) שלא לבעל בת; (ז) שלא לבעל בת הבת; (ח) שלא לשא אשה ובתה; (ט) שלא לשא אשה ובת בנה; (י) שלא לשא אשה ובת בתה; (יא) שלא לבעל אחות אב; (יב) שלא לבעל אחות אם; (יג) שלא לבעל אשת אחי האב; (יד) שלא לבעל אשת הבן; (טו) שלא לבעל אשת אח; (טז) שלא לבעל אחות אשתו; (יז) שלא לשפכ עם בהמה; (יח) שלא תביא אשה בהמה עליה; (יט) שלא לשפכ עם זכר; (כ) שלא לגלות ערוה אב; (כא) שלא לגלות ערוה אחי האב; (כב) שלא לבעל אשת איש; (כג) שלא לבעל נדה; (כד) שלא להתחתן בגויים; (כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'; (כו) שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל ה'; (כז) שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל ה'; (כח) שלא יבוא ממזר בקהל ה'; (כט) שלא יבוא סריס בקהל ה'; (ל) שלא לסרס זכר, אפלו בהמה חיה ועוף; (לא) שלא ישא כהן

טז. הבא על הבהמה, או שהביא בהמה עליו - שניהן נסקלין, שנאמר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך"; בין שרכצה, בין הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד חיה ועוף - הכל בסקילה; ולא חלק הכתוב בהמה בין גדולה לקטנה, שנאמר: "ובכל בהמה" - אפלו ביום לדתה, הבא עליה בין כדרפה בין שלא כדרפה, כיון שהערה בה או הערת בו - חיב.

יז. קטן כן תשע שנים ויום אחד שבא על הבהמה או הביאה עליו - היא נסקלת על ידו, והוא פטור; היה כן תשע או פחות, אין סוקלין את הבהמה. וכן קטנה בת שלש שנים ויום אחד שהביאה בהמה או חיה עליה - בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה, כיון שהערת בה הבהמה, בין כדרפה בין שלא כדרפה - הבהמה נסקלת, והיא פטורה. ואם היתה גדולה, שניהן נסקלין; ואם היתה מבת שלש שנים ולמטה, אין הבהמה נסקלת.

יח. וכן השוכב עם בהמה בשגגה, והאשה שהביאה את הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה נסקלת על ידו, ואף על פי שהם גדולים. כל העריות כלן שהיה אחד גדול ואחד קטן - הקטן פטור, והגדול חיב כמו שבארנו. אחד ער ואחד ישן - הישן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג - המזיד חיב, והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד כרצון - האנוס פטור, כמו שבארנו.

יט. ואין העדים נזקקין לראות המנאפין שהערו זה בזה והכניס ממכחול בשפופרת - אלא משיראו אותן דבוקין זה בזה כדרך כל הבועלין, הרי אלו נהרגין בראיה זו; ואין אומרינן: 'שמא לא העירה', מפני שהחזקת צורה זו שהעירה.

כ. מי שהחזק בשאר בשר [לקרוב] - דנין בו על פי החזקה, אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב; ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו. כיצד? הרי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו, ובא עליה בעדים - הרי זה לוקה או נשרף או נסקל; ואף על פי שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו, או אמו, או בתו - אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים, ותינוק מרכב לה על כתפה, והגדילתו בחזקת שהיא בנה, ובא עליה, והביאוה לבית דין וסקלוה. ראיה לדין זה, מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת - ומנין לנו ראיה ברורה שזה אביו? אלא בחזקה; כך שאר הקרובים בחזקה.

כא. איש ואשה שבאו ממדינת הנם, הוא אומר: 'אשתי', והיא אומרת: 'בעלי' - אם החזקה בעיר שלשים יום שהיא אשתו, הורגין עליה; אבל בתוף השלשים יום, אין הורגין עליה משום אשת איש.

כב. האשה שהחזקה נדה בשכונותיה, בעלה לוקה עליה משום נדה. המקנא לאשתו, ונסתרה, ובא עד אחד והעיד שנטמאת, והיה בעלה כהן, ובא עליה אחר כך - הרי זה לוקה עליה משום זונה; אף על פי שעקר העדות בעד אחד, בכך החזקה בו זונה.

- אין לו אנוס, שאין קשוי [של האבר] אלא לרעת. ואשה שתחלת ביאתה באנוס וסופה כרצון - פטורה מכלום; שמשעתחיל לבעל באנוס, אין בנדה שלא תרצה, שיצר האדם וטבעו כופה אותו לרצות.

י. המכניס ראש העטרה בלבד - הוא הנקרא 'מערה', מלשון "את מקורה הערה"; והמכניס כל האבר, הוא הנקרא 'גומר'. וכל הביאות האסורות, אחד המערה ואחד הגומר, ואף על פי שלא הוציא שכבת זרע, ואף על פי שפרש ולא גמר; כיון שהכניס ראש העטרה - נתחייבו שניהן מיתת בית דין, או פרת, או מלקות, או מפת מרדות. ואחד הבא על האשה כדרפה, ואחד הבא עליה שלא כדרפה, משערה בה - יתחייבו שניהן מיתה, או פרת, או מלקות, או מפת מרדות; בין שהיו שוכבין, בין שהיו עומדין - על הכנסת העטרה הוא החיוב.

יא. כל הבא ביאה אסורה בלא קשוי, אלא שהיה האבר שלו מדלדל כמו אבר המתים, כגון החולים, או מי שנולד כך, כגון סריס חמה [מלידה] - אף על פי שהכניס את האבר בנדו - אינו חיב לא פרת ולא מלקות, ואין צריך לומר מיתה; שאין זו ביאה. אבל פוסל הוא מן התרומה, ובית דין מפין את שניהן מפת מרדות.

יב. הבא על ערוה מן העריות כמתעסק [=בלי כוונה], אף על פי שאין פונתו לכף - חיב; וכן בחיבי לאוין ובשנינות. אבל הבא על ערוה מן העריות והיא מטה - פטור מכלום; ואין צריך לומר בחיבי לאוין שהוא פטור. והבא על הטרפה [פגוע באבריו הפנימיים שמיתתו קרובה], או ששכב עם בהמה טרפה - חיב; מי הוא, אף על פי שסופו למות מחלי זה; ואפלו שחט בה שני סימנין ועדין היא מפרקסת - הבא עליה חיב, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה.

יג. כל אשה אסורה מאלו, אם היתה בת שלש שנים ויום אחד ומעלה - גדול הבא עליה חיב מיתה או פרת או מלקות; והיא פטורה מכלום, אלא אם כן היתה גדולה. ואם היתה פחותה מזה - הרי שניהן פטורין, שאין ביאתה ביאה. וכן אשה גדולה שבא עליה קטן - אם היה כן תשע שנים ויום אחד ומעלה - היא חייבת פרת, או מיתה, או מלקות; והוא פטור. ואם היה כן תשע שנים ולמטה, שניהן פטורין.

יד. הבא על הזכור, או הביא זכור עליו - כיון שהערה, אם היו שניהן גדולים, נסקלין, שנאמר: "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", בין שהיה בועל או נבעל. ואם היה קטן כן תשע שנים ויום אחד ומעלה - זה שבא עליו או הביאו על עצמו, נסקל; והקטן, פטור. ואם היה הזכור כן תשע או פחות, שניהן פטורין; וראוי לבית דין להכות הגדול מפת מרדות, לפי ששכב עם זכור, ואף על פי שהוא פחות מכן תשע.

טו. אחד הבא על הזכור, או הבא על אנדרוגינוס [עם סימני זכר ונקבה] דרך זכרותו - ואם בא עליו דרך נקבותו, פטור. והטמטום, ספק הוא; לפיכך הבא על הטמטום, או אנדרוגינוס דרך נקבותו - מפין אותו מפת מרדות. והאנדרוגינוס מתר לשא אשה.

ח ואם בא עליה לאחר מיתת אשתו - הרי אלו בכרת, ואין בהן מיתת בית דין, שנגאמר: "באש ישרפו אותו ואתהו" - בזמן ששפתיהן קצמות, שהן אשתו וזו שבא עליה, הרי הוא והערוה נשרפין; ובזמן שאין שפתיהן קצמות, אין שם שרפה.

ט. וכן אחות אשתו, ערוה עליו עד שתמות אשתו; בין אחותה מאמה בין אחותה מאביה, בין מן הנשואין בין אחותה מזנות - הרי זו ערוה עליו.

י. עבר ונאף עם אחת ממשבע נשים אלו, בין בשגגה בין בודון - אף על פי שהוא והנאפית במיתת בית דין או בכרת, לא נאסרה אשתו עליו; חוץ מאחות ארוסתו, שהיא אוסרת אשתו עליו, כמו שבארנו בהלכות גרושין.

יא. הבועל אשה דרך זנות - לא נאסרו עליו קרובותיה, שהן המשבע נשים שאמרנו. אבל חכמים אסרו על מי שנאף עם אשה לשא אחת ממשבע נשים קרובותיה, כל זמן שהיונה קצמת - מפני שהיונה באה לקרובותיה לבקר אותן, והוא מתיחד עמה, ולכו גם בה, ויבוא לידי עברה שיקבל הערוה; ולא עוד, אלא אפלו נטען על אשה - הרי זה לא ישא אחת מקרובותיה, עד שתמות זו שנטען עליה. ואם כנס הקרובה שזנה עם קרובותיה, לא יוציא.

יב. מי שנטען על ערוה, או שיצא לו שם רע עמה - לא ידור עמה במקומו אחר, ולא יראה באותה השכונה. ומעשה באחד שהיו כרננין אחריו עם חמותו, והכזו אותו חכמים מפת מרדות מפני שעבר על פתח ביתה.

יג. הבא על אשה ובתה דרך זנות, או על אשה ואחותה, וכיוצא בהן - הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכריות; שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא בנשואין, לא בזנות. וכן אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה, או פתה אותה - הרי זו מתרת לו, וישאנה; שלא נאמר אלא "אשת", ואין כאן אישות.

יד. אביו או בנו שנשא אשה - הרי זה מתר לשא בתה או אמה, כמו שבארנו. ומתר לאדם לשא אשת בן אחיו; ונשוא אדם אשה ובת אחותה, או בת אחיה כאחת. ומצוות חכמים שישא אדם בת אחותו, והוא הדין לבת אחיו, שנגאמר: "ומבשרך לא תתעלם".

יום שישי

הלכות אסורי ביאה פרק ג

א. הבא על אשת קטן, אפלו היתה יבמה שבא עליה בן תשע שנים יום אחד - הרי זה פטור; וכן הבא על אשת חרש ושוטה, ואשת טמטום ואנדרויגניוס, ועל החרשת והשוטה אשת הפקח, ועל אשה שהיא מקדשת בספק או מגרשת בספק - כלן פטורין. ואם היו מזידין, מפין אותן מפת מרדות.

ב. הבא על הקטנה אשת הגדול - אם קדשה אביה, הרי זה בחנק; והיא פטורה מכלום, ונאסרה על בעלה כמו שבארנו בהלכות סוטה. ואם היא בת מאון, מפין אותה מפת מרדות; והיא מתרת לבעלה, ואפלו היה בהן.

כג. האב שאמר: 'בתי זו מקדשת היא לזה', אף על פי שהוא נאמן ותנשא לו - אם זנת, אינה נסקלת על פיו, עד שיהיו שם עדים שנתארסה בפניהם. וכן האשה שאמרה: 'מקדשת אני' - אינה נהרגת על פיה, עד שיהיו שם עדים או תחוק.

הלכות אסורי ביאה פרק ב

א. אשת אביו, ואשת בנו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו - ארבעתן ערוה עליו לעולם, בין מן הארוסין בין מן הנשואין, בין בחיי בעליהן בין אחר מיתת בעליהן, חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן, בין שנתגרשו. ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה, חיב שפתיים: משום שאר בשר, ומשום אשת איש; ששהי שניהם האסורין באין כאחת.

ב. לפיכך, הבא על אמו שהיא אשת אביו - חיב שפתיים; בין בחיי אביו, בין לאחר מיתת אביו, אחת משום אמו ואחת משום אשת אביו. אחד אחיו מאביו או אחיו מאמו, בין מן הנשואין בין מזנות - אשתו ערוה עליו; אבל אשת אחי אביו מן האם, הרי היא שניה כמו שבארנו. ואחד אחותו מאביו או מאמו, בין מן הנשואין בין מזנות - כגון שזנתה אמו או אביו עם אחרים, והיתה לו אחות מזנות - הרי זו ערוה עליו, שנגאמר: "מולדת בית, או מולדת חוץ".

ג. בת אשת אביו שהיא אחותו - היא הערוה עליו, שנגאמר: "ערוות בת אשת אביו מולדת אביו"; אבל אם נשא אביו אשה, והיתה לה בת מאיש אחר - הרי הבת מתרת לו, שאין זו מולדת אביו. והלא משום אחותו הוא חיב עליה, ולמה נאמר "בת אשת אביו"? לחיב עליה אף משום זה.

ד. לפיכך, הבא על אחותו שהיא בת נשואת אביו - חיב שפתיים: אחת משום "ערוות אחותך", ואחת משום "ערוות בת אשת אביו". אבל אם אנס אביו אשה או פתה אותה, והוליד ממנה בת, ובא עליה - אינו חיב אלא משום אחותו בלבד, שאין בת האנוסה בת אשת אביו.

ה. אחות אמו, בין אחותה מאביה בין אחותה מאמה, בין מן הנשואין בין שהיתה אחותה מזנות - הרי זו ערוה עליו משום אחות אב; וכן אחות אב, בין מן האם בין מן האב, בין מן הנשואין בין מזנות - הרי זו ערוה עליו משום אחות אב.

ו. הבא על אשה דרך זנות, והוליד ממנה בת - אותה הבת ערוה עליו משום בתו; ואף על פי שלא נאמר בתורה 'ערוות בתך לא תגלה', מאחר שאסר בת הבת, שמת (הכתוב) מן הבת; ואסורה מן התורה, ואינו מדברי סופרים; לפיכך הבא על בתו מנשואתו - חיב שפתיים, משום בתו ומשום ערוות אשה ובתה.

ז. בין שקדש אדם אשה, נאסרו עליו מקרובותיה שש נשים, וכל אחת מהן ערוה עליו לעולם, בין כנס (לחופה) בין גרש, בין בחיי אשתו בין לאחר מותה; ואלו הן: אמה, ואם אמה, ואם אביה, ובתה, ובת בתה, ובת בנה. ואם בא על אחת מהן בחיי אשתו, שניהן נשרפין.

בית דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי הביאות נחשבות לו כעברות הרבה. וכן אם בא ביאה אחת שתיכין עליה משמות [לאויס] הרבה - אם היה שוגג, מביא קרבן על כל שם ושם, אף על פי שהיא ביאה אחת, כמו שיתבאר בהלכות שגגות; ואם היה מזיד, הרי זו נחשבת לו כעברות הרבה. וכן יש בא ביאה אחת, ולוקה עליה מלקיות הרבה כמו שיתבאר.

יג. "שפחה חרופה" האמורה בתורה - היא שחציה שפחה וחציה בת חורין, ומקדשת לעבד עברי, שנאמר: "לא יומתו, כי לא חפשה" - הא אם נשתחררה פלה, תיכין עליה מיתת בית דין, שהרי תעשה אשת איש גמורה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

יד. ביאת שפחה זו, משנה מכל ביאות אסורות שבתורה - שהרי היא לוקה, שנאמר: "בקרת תהיה"; והוא תיב קרבן אשם, שנאמר: "והביא את אשמו". אחד שוגג אחד מזיד בשפחה חרופה מביא אשם; והבא עליה ביאות הרבה, בין בידון בין בשגגה - מביא אשם אחד. אבל היא תיבת מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה, כשאר תיבי לאוין.

טו. המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו - פטור, עד שיגמר ביאתו. ואינו תיב אלא על הגדולה, הבעולה, המזידה, ובכזונה; אבל אם היתה קטנה, או שלא היתה בעולה, או שהיתה שוגגת או אנוסה או לשנה - פטור. וכן אם בא עליה שלא בדרפה, פטור - שבשפחה חרופה לא השנה ביאה בדרפה לביאה שלא בדרפה, שנאמר: "שכבת זרע". אבל בשאר ביאות, לא חלק בין ביאה לביאה, שנאמר: "משכבי אשה", מגיד הכתוב ששני משכבות לאשה.

טז. כל מקום שאמרנו בשפחה חרופה שהוא פטור - הוא פטור מן הקרבן, והיא פטורה מן המלקות; אבל מפין אותן מפת מידות מדבריהם, אם היו שניהן מזידין וגדולים.

יז. בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה - היא לוקה, והוא מביא קרבן; והוא שתהיה גדולה ובעולה ובכזונה, כמו שבארנו - שאין האיש תיב קרבן עד שתתתיב היא מלקות, שנאמר: "בקרת תהיה והביא את אשמו".

הלכות אסורי ביאה פרק ד

א. הנדה, הרי היא כשאר כל העירות. המערה בה, בין בדרפה בין שלא בדרפה - תיב כרת, ואפלו היתה קטנה בת שלש שנים ויום אחד, כשאר עריות; שהבת מטמאה בנדה ואפלו ביום לדתה, וכת עשרה ימים מטמאה בזיבה. ודבר זה מפי השמועה, שאין הפרש בין גדולה לקטנה לטמאת נדות וזיבות.

ב. ואחד הבא על הנדה כל שכעת הימים, ואפלו לא ראתה אלא יום ראשון, ואחד הבא על יולדת זכר כל שכעה, או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר, או על הזבה

ג. בת כהן שזנתה כשהיא אשת איש - בין שהיה בעלה כהן בין שהיה ישראל, ואפלו היה בעלה ממזר או נתין [מד' אומות שישבו בא"י] או שאר מחיבי לאוין - הרי זו בשרפה, שנאמר: "ובת איש כהן, כי תחל לזנות באש תשרף"; ובעלה כהן. וכן בת ישראל אשת כהן כהן, כדן כל אשת איש.

ד. הבא על נערה מארשה, שניהן בסקילה. ואינו תיבין סקילה עד שתהיה נערה בתולה מארשה, והיא בבית אביה; היתה בוגרת, או שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה, אפלו מסרה האב לשלוחי הבעל וזנת בדרך - הרי זו כהן.

ה. והבא על קטנה מארשה בבית אביה - הוא בסקילה, והיא פטורה. ונערה מארשה בת כהן שזנת, בסקילה.

ו. באו עליה עשרה, והיא בתולה ברשות אביה, זה אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן כהן. במה דברים אמורים? שבאו עליה בדרפה; אבל אם באו עליה שלא בדרפה - עדין היא בתולה, וכלן בסקילה.

ז. נערה מארשה שהיתה משתרת או גיורת - אף על פי שנשתחררה או נתגירה והיא פחותה מבת שלש שנים, הרי זו כהן ככל אשת איש.

ח. דין חדש יש במוציא שם רע, ומה הוא החדוש? שאם נמצא הדבר אמת, ובאו עדים שזנתה כשהיתה נערה מארשה, ואף על פי שזנתה אחר שיצאה מבית אביה, ואפלו זנתה אחר שנכנסה לחפה קדם בעילת הבעל - סוקלין אותה על פתח בית אביה; אבל שאר נערו מארשות שלא היה להן דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר שיצאו מבית האב - הרי הן כהן כמו שבארנו. הא למדת, שבאשת איש שלש מיתות: יש אשת איש שהיא כהן, ויש אשת איש שהיא בשרפה, ויש אשת איש שהיא בסקילה.

ט. והיכן סוקלין את נערה מארשה שזנתה? אם זנתה בבית אביה - אף על פי שלא העידו עליה העדים אלא אחר שבאה לבית חמיה ונשאת, הרי זו נסקלת על פתח בית אביה; וזנת בבית חמיה קדם שימסר אותה האב - אף על פי שהעידו עליה אחר שחזרה לבית אביה, הרי זו נסקלת על פתח שער העיר ההיא.

י. באו העדים אחר שבגרה, או אחר שבעלה בעלה - אף על פי שהעידו שזנתה בבית אביה כשהיתה נערה, הרי זו נסקלת בבית הסקילה.

יא. היתה הורטה שלא בקדשה, ולדתה בקדשה - נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצותה לסקל אותה על פתח שער העיר - אם היתה עיר שרבה גויים, סוקלין אותה על פתח בית דין. וכל מי שמצותה לסקל אותה על פתח בית אביה - אם לא היה לה אב, או שהיה לה אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית הסקילה; לא נאמר "פתח בית אב" אלא למצוה.

יב. הבא על ערוה מן העירות ביאות הרבה - תיב כרת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה; אף על פי שאין

פרש והוא בקשיו, חייב כרת כמי שבעל נדה. והוא הדין בשאר עריות. אלא כיצד יעשה? נועץ צפראגי רגליו בקרקע, ושוקה ואינו מזדבזע [וז] עד שימות האבר, ואחר כך נשפט ממנה.

יב. ואסור לו לאדם שיבוא על אשתו סמוך לוֹסְתָהּ, שְׂמָא תְרָאָה דָם בשעת תשמיש, שְׂנָאָמָר: "והזרתם את בני ישראל מטמאתם". וכמה? אם היה דרפה לראות ביום, אסור לשמש מתחלת היום; ואם היה דרפה לראות בלילה, אסור לשמש מתחלת הלילה.

יג. עבר וסתה ולא ראתה - מתרת לשמש אחר שתעבר עונת הוסת. כיצד? היה דרפה לראות בשש שעות ביום, אסורה לשמש מתחלת היום; ועברו שש שעות ביום ולא ראתה - אסורה לשמש עד לערב. וכן אם היה דרפה לראות בשש שעות בלילה, ועברו ולא ראתה - אסורה לשמש עד שתזרח השמש.

יד. דרך בני ישראל ובנות ישראל, לעולם לבדק עצמן אחר התשמיש. כיצד? מקנח האיש עצמו במטלית נכונה לו, ומקנחת האישה עצמה במטלית נכונה לה; ורואין בהן, שְׂמָא תְרָאָה דָם בשעת תשמיש. ויש לאיש להניח אשתו שתבדק במטלית שלו - מתוך שְׂנָאָמְנָת על שלה, נְאָמְנָת על שלו.

טו. בגדים אלו שמקנחין בהן - צריכין שיהיו של פשותן, שְׂחָקִים [שנשחקו ונתרככו] וּלְכָנִים; והן הנקראין 'עדים' בענין זה. והבגד שמקנח בו נקרא 'עד שלו'; והבגד שמקנחת היא בו נקרא 'עד שלה'.

טז. הצנועות אינן משמשות עד שיבדקו עצמן תחלה קדם תשמיש. ואשה שאין לה וסת, אסורה לשמש עד שתבדק; לפיכך היא משמשת בשני עדים, אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש. אבל אשה שיש לה וסת, אינה צריכה לפני התשמיש, אלא משום צניעות. אבל אחר התשמיש - הכל צריכין שני עדים, אחד לו ואחד לה. אפלו מעברת, ומניקה, וזקנה, וקטנה - לא תשמש אלא בשני עדים, אחד לו ואחד לה. אבל בתולה ויושבת על דם טהר - אינה צריכה עדים, שהרי הדם שותת ממנה.

יז. המשמש מטתו פעמים רבות, אינן צריכין לבדק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא מקנח בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלו או על עד שלה - הרי זו טמאה. שמששה מטתה, וקנחה עצמה, ואבד העד - הרי זו לא תשמש פעם שנייה עד שתבדק בעד אחר תחלה, שְׂמָא דָם הִיא על העד שאבד.

יח. הניחה העד תחת הכר או תחת הפסת ונמצא עליו דם, אם משוף [=מרוח] - טמאה, שחזקתו מן הקנח; ואם היה עגל - טהורה, שאין זה אלא דם מאכלת שנהרגה תחת הכר.

יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וסתתו בירכה, ולמחר נמצא עליו דם - הרי זו טמאה; ואין אומרים: 'שְׂמָא כְּשִׁטְתָּהּ אֹתוֹ בִּירְכָה נִהְרְגָה מְאֻכְלָת'. קנחה עצמה בעד

כל ימי זוכה וספירתה, בין שפחה בין משחררת - הכל בכרת, שְׂנָאָמָר בְּנֵדָה: "שבעת ימים תהיה בנדתה", ובזוכה נאמר: "כל ימי זוב טמאתה, כימי נדתה תהיה", וביוולדת הוא אומר: "כימי נדת דותה תטמא", וטמאה שבעים בנדתה".

ג. כמה דברים אמורים שהטמאה תלויה בימים? בששבעה ימים מקנה אחר הימים הספורים. אבל נדה וזוכה ויוולדת שלא טבלו במי מקנה - הבא על אחת מהן, אפלו אחר כמה שנים - חייב כרת, שבימים וטבילה תלה הפתוי, שְׂנָאָמָר: "ורחצו במים" זה בנין אב לכל טמא, שהוא בטמאתו עד שייטבל.

ד. הגויים - אין חייבין עליהן משום נדה, ולא משום זכה, ולא משום יולדת. וחקמים גזרו על כל הגויים, זכרים ונקבות, שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו - לענין טמאה וטהרה.

ה. כל דם שתראה היוולדת בתוך שלשה ושלשים של זכר, וששה וששים של נקבה - הוא הנקרא 'דם טהר'; ואינו מונע את האשה מבעלה, אלא טובלת אחר שבעה לזכר וארבעה עשר לנקבה, ומשמשת מטתה אף על פי שהדם שותת.

ו. כל חייבי טבילות טבילתן ביום, חוץ מנדה ויוולדת, שהרי הוא אומר בנדה: "שבעת ימים תהיה בנדתה", השבעה פלן בנדה וטובלת בליל שמיני; וכן יולדת זכר בליל שמיני, ויוולדת נקבה בליל חמשה עשר, שהיוולדת בנדה, כמו שבארנו.

ז. נתאחרה ימים רבים ולא טבלה - כשטבבל, לא תטבל אלא בלילה; שאם תטבל ביום, יטעו, ותבוא נדה אחרת לטבל בשביעי.

ח. היתה חולה, או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים, או מפני הצנה, או מפני שנוצלין שיערי המדינה בלילה - הרי זו טובלת ביום השמיני, או בימים של אחריו ביום.

ט. כל הנשים שיש להן וסת [קביעות בראיית דם] - בחזקת טהרה לבעליהן, עד שתאמר לו: 'טמאה אני', או עד שתחזק נדה בשכונותיה. הלך בעלה למדינה אחרת, והניחה טהורה - כשיבוא אינו צריך לשאל לה, אפלו מצאה ישנה - הרי זה מתר לבא עליה שלא בעונת וסתה, ואינו חושש שְׂמָא נדה היא; ואם הניחה נדה - אסורה לו, עד שתאמר: 'טהורה אני'.

י. האשה שאמרה לבעלה: 'טמאה אני', וחזרה ואמרה: 'טהורה אני', ודרך שחוק והתל אמרתי לך תחלה - אינה נאמנת; ואם נתנה אמתלא [הסבר] לדבריה, נאמנת. כיצד? תבועה בעלה, ואחותו או אמו עמה בחדר, ואמרה לו: 'טמאה אני', ואחר כך חזרה ואמרה: 'טהורה אני', ולא אמרתי לך טמאה אני אלא מפני אחותך או אמי, שְׂמָא רְאוּ אֹתָנוּ - הרי זו נאמנת. וכן כל פיוצא בזה.

יא. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: 'נטמאתי' - לא יפרש מיד והוא בקשיו, שהינה לו ביציאתו כביאתו; ואם

כלו, והוא המקום הארץ שמתקבץ ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הנלד, ונפתח הרבה בשעת לדה - קוראין אותו 'פרוודור', כלומר שהוא בית שער לרחם.

ד. ובשעת גמר ביאה, האבר נכנס בפרוודור; ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות. ולמעלה מן החדר ומן הפרוודור, בין חדר הפרוודור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה, והשכילים שבהן מתפשלת שכבת זרע שלה - מקום זה הוא הנקרא 'עליה'. וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוודור, ונקב זה קוראין אותו 'לול'; והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.

ה. דם הבא מן החדר - כלו טמא, חוץ מדם טהר, שהתורה טהרתו, ודם קשי, כמו שיתבאר; ודם העליה כלו טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעיים או בכבד או בפליה וכיוצא בהן. ודם הנמצא בפרוודור - אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא, שחוקתו מן החדר; וחיבין עליו על ביאת המקדש, ושורפין עליו תרומה וקדשים. ואין אומרים: 'שמה מן העליה ירד דרך הנקב', שרב הדמים הנמצאים באו, מן החדר. נמצא הדם בפרוודור חוץ לנקב, הרי טמא גם כן - שמה מן החדר בא, או מן העליה שנת דרך הלול; לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו על ביאת המקדש.

ו. לא כל משקה היוצא מן החדר מטמא, אלא הדם בלבד, שנאמר: "דם יהיה זובה"; לפיכך אם שנת מן הרחם לבן או משקה ירק, אף על פי שסמיכתו בדם - הואיל ואין מראיו מראה דם, הרי זה טהור.

ז. וחסשה דמים טמאים באשה, והשאר טהור; ואלו הן: האדם, והשחר, וכקרן פרס, וכמימי אדמה, וכיין המזוג. ח. האדם, כיצד הוא ינינו? כעמוד שניצא ראשון מדם הקנה של בני אדם; גותן הדם בכוס, ומקיף לו ורואה. והשחר - כעין הדיו היבש. כקרן פרס [חלק יפה שבאירוס] כיצד? יביא פרס לח בגוש האדמה שעליו, ולוקח מן הכרור [מובחר] שבו הקנה האמצעי שלו, שכלו כמו קנה הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל קנה שלשה עלים; ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי, ורואה בו. כמימי אדמה כיצד? יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה, ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר כקלפת השום; ואין שעור לא למים ולא לעפר. ומעכרן [שהיו עכורים] בכלי, ומשער בהן לשעתו ובמקומו כשהן עכורין; ואם צללו, חוזר ומעכרן.

ט. ארבע מראות האלו - אם הנה מראה הדם כמראה כל אחד מהן או עמק מהן, הרי זה טמא; הנה דוהה ממנו, הרי זה טהור. כיצד? הנה הדם שחר יתר מן הדיו היבש, טמא; הנה [מערוב. עם גון אחר] ממנו, כגון שהיה מראהו כעין חזית השחר, או כעין הזפת, או כעין העורב - הרי זה טהור. וכן בשאר השלש מראות.

י. כיין המזוג כיצד? חלק אחד יין מן היין השרוני

שאינו ברוק לה, ולא ידעה אם היה עליו דם קדם שתקנת בו או לא הנה, ונמצא עליו דם - אם הנה הדם כגריס ועוד, הרי זו נדה; הנה פחות מכאן - טהורה, שאינו אלא מן המאכלת.

כ. מי שראת דם בשעת תשמיש, הרי זו מתרת לשמש כשתטהר פעם שניה; ראת דם בפעם שניה, משמשת פעם שלישית; ראת דם כף בשלישית, הרי זו אסורה לשמש עם בעלה זה לעולם. במה דברים אמורים? שלא היה שם דבר לתלות בו. אכל אם שמשה סמוך לוסתה, תולה בוסת. היתה בה מכה, תולה במכה; ואם הנה דם מפתה משנה מדם שתראה בעת התשמיש, אינה תולה במכה. ונאמנת אשה לומר: 'מפה יש לי בתוך המקור שממנה הדם יוצא', ותהיה מתרת לבעלה, ואף על פי שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש.

כא. מי שראת דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא לשני; נשאת לשני, וראת דם כף בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא לשלישי. נשאת לשלישי, וראת דם כף בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית - הרי זו תתגרש; ואסורה להנשא עד שתבריא מחלי זה.

כב. כיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא נרפאת? מביאה שפופרת [צינור] של אבר [עופרת] ופיה רצוף [פתח כפול, משני הצדדים] לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה, ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומוך מנח על ראשו, ודופקת אותו עד שגיע המוך לצואר הרחם, ומוציאה המוך. אם נמצא דם על ראש המוך, בידוע שהדם שהיא רואה בשעת תשמיש מן המקור. ואם לא נמצא על המוך כלום - בידוע שהדם שרואה מדחס הצדדין, וטהורה היא; ומתרת להנשא לאחרים, כמו שבארנו בהלכות אישות.

הלכות אסורי ביאה פרק ה

א. האשה מטמאה באנס, בין לנדה בין לזיבות. כיצד? כגון שקפצה ממקום למקום, או ראת בהמה או עוף מתעסקין זה עם זה וחסדה וראת דם, וכן כל פיוצא כזה - הואיל וראת דם מכל מקום, נטמאת; ומטמאה בכל שהוא - ואפלו ראת דם טפה כחרדל, הרי זו כמי שזב ממנה דמים הרבה.

ב. כל הנשים מטמאות בפית החיצון; ואף על פי שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא שנת, הואיל ויצא מבין השנים - הרי זו טמאה, ואף על פי שעדין הדם בכשרה, שנאמר: "דם יהיה זובה בכשרה". ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום שגיע אליו האבר בשעת גמר ביאה; ובין השנים עצמו כלפנים.

ג. משל משלו חסמים באשה: הרחם שבו נוצר הנלד, והוא הנקרא 'מקור', והוא שדם נדה וזכה יוצא ממנו - קוראין אותו 'חדר', לפי שהוא לפני לפנים. צואר הרחם

זו מתרת לכעלה ארבעה ימים ביום ובלילה, אף על פי שהדם שותת; והוא שלא חית המכה. ואם ראת דם בבית אביה, ואחר כך נשאת - אין לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה, ופורש; ויהיה דם בתולים זה כאלו הוא תחלת נדה. ובגגת שלא ראת מימיה - נותנין לה כל לילה הראשון.

כ. ארבעה לילות שנותנין לנערה שלא ראת דם, אף על פי שהן בסרוגין - בועל לילה, וממתין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוכל לילה שניה; והוא שלא חית המכה.

כא. וכן קטנה שנותנין לה עד שתחיה המכה, אפלו לא חית שנה - הרי זה בועל כל השנה, בין בסרוגין בין יום אחר יום.

כב. קטנה שנשאת ונעשת נערה תחת בעלה, ועדין הדם שותת מחמת המכה - כל בעילות שבעל כשהיא קטנה, לו כלילה אחת; ומשלימין לו ארבעה ימים בימי הנערות. ואפלו היו השלשה ימים שנותנין לה בימי הנערות בסרוגין, ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר; והוא שלא תחיה המכה.

כג. כיצד יודעין אם חית המכה או לא חית? היתה רואה הדם בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה, ובעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חית המכה. פסק הדם ולא ראת כלל, בין עומדת בין יושבת על הכל - כבר חיתה המכה; וכן אם לא פסק כלל, אלא תראה הדם ואפלו כשהיא יושבת על הכרים והכסתות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה.

כד. היתה רואה בעת תשמיש - הרי זה מחמת המכה; שמשה מטתה ולא ראת דם, ואחר כך ראת דם שלא מחמת תשמיש - הרי זה דם נדה.

כה. הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחסר ובעלה ויצא דם - אפלו היתה קטנה, הרי זה דם נדה; שאילו היה דם בתולים, היה בא בתחלה. הבועל פחות מבת שלש ויצא דם - הרי זה דם בתולים.

שבת קודש

הלכות אסורי ביאה פ"ק ו

א. דם הנדה, ודם הנזבה, ודם הקשי [לפני לידה], ודם היולדת, ודם טהר של יולדת - כלו דם אחד הוא, ומן המקור הוא בא, ומענין אחד הוא. ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו, ותהיה רואה דם זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.

ב. כיצד? כשתראה האשה דם תחלה, או כשתראה בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו נדה כל שבעת הימים, בין ראת כל שבועה בין שלא ראת אלא טפה ראשונה בלבד; וראתה דם ביום השמיני - הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא עת נדתה.

ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים שבין וסת נדה ווסת נדה, הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.

[מאיזור השרון] של ארץ ישראל, חי (=ללא תוסף) וחדש, ושני חלקים מים; הנה מראה הדם צמק ממנו או דוהה ממנו - הרי זה טהור, עד שיהיה כמוזג זה בלבד. ונאמנת אשה לומר: 'כמראה זה ראיתי ואבדתי', והחכם מטמא לה או מטהר.

יא. כיצד מקיף ורואה? לוקח המטלית שיש בה הדם בידו, ומביט בו ובודיו, או בעלה של כרפס, או בדם הקנה שבכוס, או במימי אדמה, או במזג שבכוס, ועורף לפי מה שענינו רואות, ומטמא או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של כוס מבחוץ, אלא במשקה שבכוס; ויהיה הכוס רחב, משקלו מנה, ומחזיק שני לגין, כדי שתפגס בו האורה ולא יהיה אפל.

יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה, ובחמה; ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה, אלא טביעות עין יש לחכם בדמים, ובעת שיראה מיד יטמא או יטהר; ואם נסתפק לו במראה מן הפראות, צריך להקיף ולערוף לדם או לדיו או לשאר הפראות.

יג. המפלת חתיכה, אף על פי שהיא אדמה - אם יש עמה דם, טמאה; ואם לאו, טהורה. ואפלו נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו טהורה; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

יד. הפילה חתיכה קרועה ודם אגור בתוכה - טמאה. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין יבחושין [יתושים] - אם היה מראה דברים אלו אדם, תטיל למים פושרין; אם נמוחו - הרי זו טמאה, שדם הוא שקפה, וכל הרואה דם יבש, טמאה; ואם שהו פושרין מעת לעת ואחר כך נמוחו - הרי זו ספק טמאה. ואם לא נמוחו מעת לעת - הרי אלו ממה, וטהורה היא.

טו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים, ורמשים - אם יש עמהם דם, טמאה; ואם לאו, טהורה.

טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוודור, וראת הדם בתוך השפופרת - טהורה, שנאמר: "דם? היה זוכה בכשרה", עד שתראה בכשרה כדרך שהנשים רואות; ואין דרך האשה לראות בשפופרת.

יז. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מימי רגלים, בין שהשתינה והיא עומדת, בין שהשתינה והיא יושבת - הרי זו טהורה. ואפלו הרגיש גופה ונודעוזה, אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא זו, שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בתחלת [מעין] או בפליה.

יח. דם בתולים - טהור הוא; ואינו לא דם נדה, ולא דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה. וכיצד דין הבתולה בדמים? אם נשאת קטנה - בין לא ראת דם מימיה, בין שראת דם בבית אביה, הרי זו מתרת לבעלה, עד שתחיה המכה; שכל דם שתראה, מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר שתחיה המכה, הרי זו נדה.

יט. נשאת כשהיא נערה - אם לא ראת דם מימיה, הרי

יג. הבא על זכה גדולה ביום השביעי של ספירה אחר ששטבלה, או על זכה קטנה ביום השמור אחר ששטבלה - פטור מן הכרת; כיון ששטבלה בזמן הראוי לטבילתה, טהורה. ואשה זו תרבות רעה, שהרי בעילתה ומגעה תלויין.

יד. כיצד הן תלויין? אם נשלם היום אחר הטבילה ולא ראת דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה טהור, ובעילתה אחר הטבילה אין חיבין עליה כלום. ואם ראת דם ביום זה אחר ששטבלה - נמצאת זכה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע טמא, והיא ובעלה חיבין בקרבן. ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק.

טו. זכה שספרה ששת ימי נקיים ובשביעי ראת דם - אפלו סמוך לשקיעת החמה - סתרה הכל, וחורת למנות מאחר היום הטמא שבעת ימי נקיים.

טז. פלטה שכבת ורע בתוך ימי הספירה - סותרת יום אחד, מפני שהיא כזב שראה קרי, שפותר יום אחד. ראת דם בעשירי מימי זיבתה, ובאחד עשר, ובשנים עשר - אף על פי שראת בשלשה ימים זה אחר זה - אינה זכה גדולה, אלא יצאת מזיבות קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת ימי נדתה, והרואה בימי נדתה אינה זכה, כמו שבארנו.

יז. ומה הוא זה שכתוב בתורה "או כי תזוב על נדתה"? שאם ראת שלשה ימים סמוך לנדתה, הרי זו זכה; כגון שראת בשמיני לנדתה ובתשיעי ובששירי, שהם ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהם ימי זיבתה. ראת דם באחד עשר מימי זיבתה, וטבלה לערב שהוא ליל שנים עשר, ושמשוה מטתה - אף על פי שהיא טמאה ובעלה טמא, ועושין משכב ומושב, אינן חיבין כרת; מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זכה. הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.

יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתנן החמה - הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זכה קטנה; ואם עבר ובעלה, שניהן פטורין מכלום. ואפלו ראת דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר - אין בכך כלום, שזה דם נדה הוא, ואינו מצטרף ליום שלפניו.

יט. ראת דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות, וראת בתשיעי ובששירי - הרי זו ספק זכה: שמא ראיה ראשונה בליל שמיני היתה, ונמצאת שראת שלשה ימים זה אחר זה בתחלת ימי זיבתה. וכן אם ראת דם בתשיעי ועשירי מימי זיבתה, וראת בסוף יום אחד עשר בין השמשות - הרי זו ספק זכה: שמא ראיה אחרונה ביום אחד עשר היתה, והרי ראת שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.

כ. נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם, ואפלו פסק בשני לנדתה, וישגגה או הוידה ולא בדקה עד לאחר נדתה רבים, ויכשבדקה מצאה טמא - אין אומרים: 'שמא כל אותן הימים היתה טמאה', אלא כל אותן הימים שלא בדקה בחזקת טהרה. בדקה עצמה

ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן הנקראין 'ימי נדתה', בין ראת בהם דם בין לא ראת. ומפני מה נקראין 'ימי נדה'? מפני שהם ראויין לנדה, וכל דם שתראה בהן - דם נדה יחשב.

ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבעה - הן הנקראין 'ימי זיבתה', בין ראת בהן דם בין לא ראת. ולמה נקראין 'ימי זיבה'? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן - דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו, שהם ימי נדתה ימי זיבתה.

ו. כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות, או עד שיעקר הוסת ליום אחר - תספר לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר, שבעה ואחריהן אחד עשר; ותזהר בפנין, כדי שתדע בעת שתראה דם, אם בימי נדה ראת או בימי זיבה; שכל ימיה של אשה כך הן, שבעה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלדה, כמו שיתבאר.

ז. אשה שראת דם בימי זיבתה יום אחד בלבד, או שני ימים זה אחר זה - נקראת 'זכה קטנה', ונקראת 'שומרת יום כנגד יום'. ואם ראת שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו זכה גמורה, והיא הנקראת 'זכה גדולה', ונקראת 'זכה סתם', שנאמר: "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים"; ומעוט "ימים" שנים, "רבים" שלשה.

ח. אין בין זכה גדולה לזכה קטנה, אלא ספירת שבעה והבאת קרבן - שזכה גדולה צריכה לספר שבעת ימים נקיים, וזכה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד; וזכה גדולה מביאה קרבן בשתטהר. אבל לענין טמאה ואסור ביאה, שתייהן שוות.

ט. כיצד? ראת דם בימי זיבתה, בין שראת בתחלת הלילה בין שראת בסוף היום - הרי אותו היום כלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מעת שראת עד ששקעה החמה; ומשמרת כל הלילה. אם לא ראת כלום בלילה - משמרת למחר וטובלת אחר שתנן החמה, ומשמרת כל היום; אם לא ראת כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מתרת לבעלה לערב.

י. ראת דם גם בשני, בין ביום בין בלילה אחר ששטבלה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל ליל שלישי. אם לא ראת - משמרת למחר וטובלת אחר שתנן החמה, ומשמרת כל היום; אם לא ראת כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד שני ימים הטמאים, ומתרת לבעלה.

יא. ראת דם גם בשלישי, בין ביום בין בלילה - הרי זו זכה גדולה, וצריכה לספר שבעה ימים טהורים בלא דם, שנאמר: "וספרה לה שבעת ימים, ואחר תטהר". וטובלת ביום השביעי אחר הנן החמה, והרי היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה קרבנה - שתי תורים, או שני בני יונה.

יב. זכה קטנה ששטבלה בלילה של יום השמור, או זכה גדולה ששטבלה בליל שביעי - כאלו לא טבלה, והרי היא נדה ששטבלה בתוך שבעה.

צער, וְלָדָה - הָרִי זוּ יוֹלְדֶת בְּזוּב. זֶה הַכֹּלֵל: קָשִׁי הַסְמוּךְ לַלָּדָה, אֵינן זוּ יוֹלְדֶת בְּזוּב; שְׁפִי סְמוּךְ לַלָּדָה, הָרִי זוּ יוֹלְדֶת בְּזוּב.

ד. חַל שְׁלִישִׁי לְרֵאֲיִתָּהּ לְהִיּוֹת בְּיוֹם הַלָּדָה - אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ בְּשִׁפִּי, אֵינן זוּ יוֹלְדֶת בְּזוּב, שֶׁהָרִי יוֹם הַלָּדָה סְמוּךְ לְקָשִׁי. רָצָת שְׁנֵי יָמִים, וּבְשְׁלִישִׁי הַפִּילָה, וְאֵינן יְדוּעַ מַה הַפִּילָה - הָרִי זוּ סָפַק וְזָכָה וְסָפַק יוֹלְדֶת.

ה. בִּיצַד דִּין יוֹלְדֶת בְּזוּב? צָרִיכָה לִישָׁב שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים, וְטוֹבֵלֶת לְעָרֹב, וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה לָּהּ דָּם טָהוֹר; וּמִבִּיאָה קָרְפֵּן וְזָכָה וְקָרְפֵּן יוֹלְדֶת. לְפִיכֵן, אִם יִלְדָה זָכָר - אֶפְלוּ פֶסֶק הַדָּם בְּיוֹם הַלָּדָה, סוֹפְרַת שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים, וְטוֹבֵלֶת. וְאִם יִלְדָה נְקֵבָה, וְסוֹפְרָה שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים, וְשָׁלְמוּ עִם אַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁל לָדָה אוֹ לְאַחֲרֶיהֶן - הָרִי זוּ טוֹבֵלֶת, וּמִתְּרַת לְבַעֲלָהּ; וְאִם שָׁלְמוּ יָמֵי הַסְּפִירָה בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה עָשָׂר - הָרִי זוּ אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ עַד לַיִל תִּמְשָׁה עָשָׂר.

ו. בִּיצַד? הָרִי שָׂרָאָת דָּם שְׁלִשָּׁה יָמִים, וְסוֹפְרָה שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים - הָרִי עֲשָׂרָה, וְעוֹדֵינָה הִיא אֲסוּרָה עַד לַיִל תִּמְשָׁה עָשָׂר; שֶׁכָּל אַרְבָּעָה עָשָׂר הִיא כְּנֻדָּה. וְלָמָּה אֵינן מְצָרִיכִין אֶת הַיּוֹלְדֶת בְּזוּב לְסְפִירַת שְׁבַעָה, אַחַר שְׁבַעָה שָׁל זָכָר וְאַחַר אַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁל נְקֵבָה? מִפְּנֵי שֶׁיָּמֵי לִדְתָהּ וְיָמֵי נִדְתָהּ שְׂאֵינָה רּוֹאָה בִּהְיוֹן, עוֹלִין לָהּ לְסְפִירַת שְׁבַעָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.

ז. יוֹלְדֶת בְּזוּב שְׁלָא פֶסֶק דָּמָה - אֵינן לָהּ דָּם טָהוֹר, אֲלָא כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה כְּדָם זִיבָה הוּא; אֲבָל אִם סוֹפְרָה שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים, וְשָׁלְמוּ אַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁל נְקֵבָה, וְטוֹבֵלָה, וְאַחַר כֵּן רָצָת דָּם בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁל זָכָר וְשְׁמוֹנִים שָׁל נְקֵבָה - הָרִי זֶה דָּם טָהוֹר.

ח. סוֹפְרָה שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים וְלֹא טוֹבֵלָה, וְאַחַר כֵּן רָצָת דָּם - הָרִי זוּ טוֹבֵלֶת, וּמִתְּרַת לְבַעֲלָהּ מִיָּד; שֶׁכָּל יָמֵי טָהוֹר אֵינָן רְאוּיוֹת לֹא לְנִדָּה וְלֹא לְזִיבָה. אֲבָל עֲצָמוּ שָׁל דָּם - טָמֵא וּמִטְמֵא כְּדִין דָּם הַנִּדָּה, עַד שֶׁתִּטְבֹּל.

ט. הַיּוֹלְדֶת נְקֵבָה, וְלֹאֲחַר אַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁלָה נִתְעַבְּרָה, וְהִתְחִיל דָּם הַקָּשִׁי לְבֹא לָהּ בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים - הָרִי הוּא דָּם טָהוֹר, אֲף עַל פִּי שֶׁאֵינן קָשִׁי לְנִפְלִים; שֶׁכָּל דָּמִים שֶׁתִּרְאָה בְּתוֹךְ יָמֵי טָהוֹר, טָהוֹר הוּא עַד שֶׁתִּפִּיל הַגּוֹלֵד. וּכְשֶׁתִּפִּיל - תִּהְיֶה טָמֵאָת לָדָה, אִם הַפִּילָה זָכָר טָמֵאָת זָכָר, וְאִם הַפִּילָה נְקֵבָה טָמֵאָת נְקֵבָה. וּמוֹנָה יָמֵי טָמֵאָה וְיָמֵי מִלֵּאת מְגוֹלָד שְׁנֵי; אֶפְלוּ הֵיוּ תְּאוּמִים, וְהַפִּילָה הַיּוֹם אַחַד, וְהַפִּילָה הָאַחַר אַחַר כְּפָה יָמִים - מוֹנָה לְשְׁנֵי יָמֵי טָמֵאָה וְיָמֵי מִלֵּאת.

י. זָכָה שֶׁפֶסֶק זִיבָה, וְהִתְחִילָה לְמַנּוֹת שְׁבַעַת יָמִי נְקִיִּים, וּבָא לָהּ דָּם קָשִׁי בְּתוֹךְ יָמֵי נְקִיִּים - אֵינן סוֹתֵר, וְיָמֵי הַקָּשִׁי עוֹלִין לָהּ לְעִנְיָן שְׁבַעָה; וְכֵן אִם יִלְדָה בְּשְׁבַעַת יָמֵי נְקִיִּים - אֵינן הַלָּדָה סוֹתֵרֶת, וְיָמֵי הַלָּדָה עוֹלִין לָהּ לְמַנְיָן שְׁבַעָה, וְאֲף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמֵאָה בִּהְיוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם טָהְרָה מִזִּיבָה" - בִּיּוֹן שֶׁטָהְרָה מִזִּיבָה, אֲף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמֵאָה טָמֵאָה אַחֲרֶיהָ, כְּגוֹן טָמֵאָת לָדָה, אוֹ טָמֵאָת נִדָּה, אוֹ טָמֵאָת

וּמִצָּאָה טָמֵא, אֶפְלוּ בְּדָקָה בְּשִׁבְעֵי לְנִדְתָהּ, וּבֵינן הַשְּׂמִשּׁוֹת לֹא בְּדָקָה עֲצָמָה כְּדִי לְפָרֵשׁ מִטְּמֵאָת נִדָּה, אֲלָא הַמִּתְיַנְיָה יָמִים, וְאַחַר כֵּן בְּדָקָה וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זוּ סָפַק זָכָה; וְאִם מִצָּאָה טָמֵא - הָרִי זוּ זָכָה וְדִאֲיִת; שֶׁבִיּוֹן שֶׁבִּתְחִלָּה מִצָּאָה טָמֵא וּבְסוֹף טָמֵא, הָרִי זוּ בְּחֻזְקָת שְׁלָא פֶסֶק הַדָּם. וְיוֹם רֵאשׁוֹן שָׁל נִדָּה - אֲף עַל פִּי שֶׁמִּצָּאָה בּו טָהוֹר, הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁמִּצָּאָה טָמֵא, שִׁיּוֹם רֵאשׁוֹן כְּלוּ הַחֻזֵק הַמַּעֲיָן פְּתוּחַ.

כא. זָכָה שֶׁבְּדָקָה עֲצָמָה בְּרֵאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה וּמִצָּאָה טָהוֹר, וְלֹא בְּדָקָה עַד יוֹם שְׁבִיעֵי וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זוּ בְּחֻזְקָת טָהוֹר, וּכְאֵלוּ בְּדָקָה כָּל שְׁבַעָה וּמִצָּאָה טָהוֹר.

כב. וְכֵן אִם בְּדָקָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה וּמִצָּאָה טָהוֹר, וּבְיוֹם הַשְּׂמִינִי וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זוּ בְּחֻזְקָת טָהוֹר. בְּדָקָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְזִיבָתָהּ וּמִצָּאָה שֶׁפֶסֶק הַדָּם, וְלֹא בְּדָקָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה, וּבְשִׁבְעֵי בְּדָקָה וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זוּ בְּחֻזְקָת טָהוֹר. וְהוּא הַדִּין לְזָב בְּכָל אֵלוּ הַבְּדִיקוֹת, שֶׁהוּא טָהוֹר, וְעָלוּ לוֹ יָמֵי הַסְּפִירָה.

כג. כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא סָפַק נִדָּה סָפַק זָכָה - צָרִיכָה לִישָׁב שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים מִסָּפַק, וְטוֹבֵלֶת בְּלַיִל שְׁמִינִי, וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ; וּמִבִּיאָה קָרְפֵּן וְזָכָה וְאֵינן נֶאֱכָל, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.

הַלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיאָה פְּרָק ז

א. מְעַבְּרַת שֶׁהִתְחִילָה לְהַצְטַעַר, וְאַחֲזוּיָה חֲבָלֵי לָדָה, וְהִתְחִיל הַדָּם לְצֵאת קֶדֶם שֶׁתִּלְד - אוֹתוֹ הַדָּם, הוּא הַנִּקְרָא 'דָּם הַקָּשִׁי'. הֵיאָף דִּינוֹ? אִם בָּא בִיָּמֵי נִדְתָהּ - הָרִי הוּא דָּם נִדָּה, וְהָרִי זוּ טָמֵאָת נִדָּה. וְאִם בָּא בִיָּמֵי זִיבָתָהּ - הָרִי זוּ טָהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר בְּזָכָה: "דָּם יִהְיֶה זִיבָה בְּבִשְׂרָה" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, זִיבָה מִחֲמַת עֲצָמָה, וְלֹא מִחֲמַת וָלָד; וּבִלְבָד שֶׁתִּלְד וְלָד חַי; אֲבָל אִם הַפִּילָה - אֵינן קָשִׁי לְנִפְלִים. אֶפְלוּ הֵיךָ הַדָּם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד עִם הַחֲבָלִים וְהַצְעַר אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם קֶדֶם שֶׁתִּלְד - הָרִי זֶה דָּם קָשִׁי, וְטָהוֹר; אֲבָל אִם הִתְחִיל הַדָּם קֶדֶם הַלָּדָה בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם אוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה דָּם זִיבָה, וְהָרִי הִיא יוֹלְדֶת בְּזוּב.

ב. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׁלָא פֶסֶקוֹ הַצְרִירִים וְהַחֲבָלִים וְהַצְעַר, אֲלָא מִתְקַשָּׁה וְהוֹלְכֶת עַד שֶׁיִּלְדָה. אֲבָל אִם רָצָת דָּם שְׁלִשָּׁה יָמִים אוֹ יָתֵר בִּיָּמֵי זִיבָתָהּ בְּצַעַר וְחֲבָלִים, וּפֶסֶק הַצְעַר וְרוּחַ לָהּ מִן הַחֲבָלִים אַחַר הַשְּׁלִשָּׁה יָמִים, וְעַמְדָה בְּנַחַת אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת - אֲף עַל פִּי שְׁלָא פֶסֶק הַדָּם, וְאֲף עַל פִּי שֶׁחֲזוֹר הַצְעַר וְהַחֲבָלִים אַחַר אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת - הָרִי זוּ זָכָה; שֶׁאֵלוּ הֵיךָ הַדָּם מִחֲמַת הַגּוֹלָד, לֹא פֶסֶק הַצְעַר וְלֹא הַחֲבָלִים; וְאִם יִלְדָה אַחֲרֵי כֵן - הָרִי זוּ יוֹלְדֶת בְּזוּב.

ג. רָצָת יוֹם אַחַד בְּלֹא צַעַר וּשְׁנַיִם בְּקָשִׁי, וְיִלְדָה, אוֹ שְׁנַיִם בְּלֹא צַעַר וְיוֹם בְּקָשִׁי, וְיִלְדָה, אוֹ יוֹם בְּקָשִׁי וְיוֹם בְּלֹא צַעַר וְיוֹם בְּקָשִׁי, וְיִלְדָה - אֵינָה יוֹלְדֶת בְּזוּב; אֲבָל אִם רָצָת יוֹם אַחַד בְּקָשִׁי וּשְׁנַיִם בְּלֹא צַעַר, וְיִלְדָה, אוֹ שְׁנַיִם בְּקָשִׁי וְאַחַד בְּלֹא צַעַר, וְיִלְדָה, אוֹ יוֹם בְּלֹא צַעַר וְיוֹם בְּקָשִׁי וְיוֹם בְּלֹא

כ. היתה רואה שבועה טמאין ושבעה טהורין - משמשת השבוע הראשון הטהור הסמוך לנדתה, ויבוא אחריו שבוע טמא, תקבע בו זכה, והשבוע הטהור שיבוא אחריו לספירה, ואסורה לשמש בו; ונמצאת שלא שמשה מטתה בארבעה שבועות, אלא שבוע אחד. וכן כל ימיה, משמשת שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. כיצד? שבוע תמישי - הרי היא זכה; שבוע ששי, שהיא בו טהורה - לספירה; שבוע שביעי - זכה; שבוע שמיני - לספירה; שבוע תשיעי, שהיא רואה בו - חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי זיכה; משמרת יום אחד מן השבוע העשירי הטהור, ומשמשת ששה; שבוע אחד עשר, שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זיכה, וחמשה מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים משבוע שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר - זכה, ושבוע ארבעה עשר - לספירה; וכן שבוע חמשה עשר - זכה; שבוע ששה עשר - לספירה, ושבוע שבעה עשר - זכה; ושבוע שמונה עשר - לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר, שבכל שמונה עשר שבועות, משמשת שמונה עשר יום; ואלו לא ארע לה חלי זכה, והיתה שבוע נדה ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל השמונה עשר שבועות, אחד עשר שבועות, שהם שבועה ושבעים יום.

כא. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור - משמשת שמונה עשר יום, שהן כמו רביע הימים; וזה הוא שאמרו חכמים: 'משמשת רביע ימיה'.

כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה יום. כיצד? שמונה טמא שבתחלה - שבועה מהן ימי נדיתה, ויום אחד זיבות סמוך לנדיתה; משמרת לו יום אחד מן השמונה הטהורין, ומשמשת שבועה; ואחר כך יבואו לה שמונה טמאין - מהן שנים תשלים ימי זיבתה, וששה מימי נדיתה; ויבואו שמונה טהורין - יום אחד מהן תשלים ימי נדיתה, ומשמשת שבועה שניות; ואחר כך יבואו לה שמונה טמאים - מהן ארבעה תשלים ימי זיבתה, וארבעה מימי נדיתה, נמצאת זכה גדולה וצריכה ספירת שבועה; ויבואו לה שמונה טהורים - סופרת מהן שבועה, ומשמשת יום אחד. נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל ארבעים ושמונה.

כג. היתה רואה תשעה ימים טמא ותשעה ימים טהור - משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר יום לעולם. כיצד? תשעה הטמאים - שבועה מהן לנדיתה, ושנים זיבות סמוך לנדיתה; משמרת להן יום אחד מן התשעה הטהורין, ומשמשת שמונה. וכן לעולם.

כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור, ומעשרה ולמעלה, אפלו אלף יום טמא ואלף יום טהור - יהיה ימי שמושה כמנין זיבתה. כיצד? עשרה הטמאין - מהן שבועה נדה, ושלושה ימי זיכה; עשרה הטהורין - סופרת מהן שבועה, ומשמשת שלשה. נמצאו ימי השמוש

צרעת - הרי זו סופרת בהן; ואין טמאות אלו וכיוצא בהן סותרין הספירה.

יא. ימי לדתה וימי נדיתה - אם לא ראת בהם דם - הרי אלו עולין לה לספירת שבועת ימי נקיים; ואם ראת בהם דם - אין עולין לה ימי הראיה, ולא סותרין כל הימים, אלא משלמת על הימים שספרה, כשיפסק הדם; שאין סותר הכל אלא ראיה של זוב, אבל אלו סותרין יומן בלבד.

יב. מאחר שתבין כל העקרין שבארנו, יתבאר לך מה שאמרו חכמים, שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחר יום מאה וארבעה עשר יום, ולא תהיה זכה. כיצד? שנים לפני נדיתה, ושבעה ימי נדיתה, ושנים לאחר ימי נדיתה, וארבעה עשר קשי, ושמונים של זככה, ושבעה ימי נדה, ושנים אחר ימי הנדה. הא למדת, שכל דם שתראה האשה אחר ימי מלאת תחלה - הוא תחלת נדיתה, ואין משיחין על וסתות שמקדם; לפיכך הרואה דם בסוף ימי מלאת בין השמשות, הרי זו ספק נדה, שמא בלילה ראת הדם, שהוא תחלת ימי נדיתה.

יג. כבר בארנו, שהנדה שראת דם כל שבועה - מתרת לשמש בליל שמיני אחר שתטבל; וזכה קטנה - משמרת יום אחד טהור, וטובלת, ומתרת לשמש לערב; וזכה גדולה - סופרת שבועת ימי נקיים, וטובלת, ומתרת לשמש בליל שמיני. ואין בין זמן נדה לנדדה, אלא אחד עשר יום בלבד; ובאותם האחד עשר, תהי זכה קטנה או גדולה.

יד. ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרין, יתבאר לך זה שאמרו חכמים, האשה שהחזקה כל ימיה, יום תראה דם ויום לא תראה דם - בתחלה משמשת בליל שמיני וביום השמיני שהוא יום אחד אחר ימי נדיתה; ומשמשת בכל שמונה עשר יום ארבע לילות בלבד, ואינה יכולה לשמש בימים, שהיום הטהור הוא שמור ליום הטמא. לפיכך, אם היתה רואה הדם בכל יום טמא מתחלת הלילה - אינה משמשת אלא בשמיני בלבד, שהוא יום אחד אחר נדיתה. **טו.** היתה רואה שני ימים טמאים ושני ימים טהורים - משמשת בשמיני, ובשנים עשר, וששה עשר, ויום עשרים.

טז. היתה רואה שלשה ימים טמאים ושלושה טהורים - משמשת שני ימים מהשלושה הטהורין שאחר ימי נדיתה, שהאחד מהן שמור לשנים הטמאין הסמוכין לנדיתה, ושוב אינה משמשת לעולם, שהרי החזקה זכה גדולה, ואין לה שבועת ימי נקיים.

יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים וארבעה ימים טהורין - משמשת יום אחד שאחר נדיתה, ושוב אינה משמשת לעולם.

יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים וחמשה ימים טהורים - משמשת השלושה הסמוכים לנדיתה, ושוב אינה משמשת לעולם.

יט. היתה רואה ששה ימים טמאין וששה ימים טהורין - משמשת בחמשה ימים הסמוכים לנדיתה תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

ז. הנה דרכה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנת לששה עשר - שניהם אסורין; שנת לשבעה עשר - הטר ששה עשר ונאסר שבעה עשר, וחמשה עשר באסורו עומד; שנת לשמונה עשר - נאסר שמונה עשר, והתרו בלם.

ח. הנה דרכה לראות יום עשרים, ושנת ליום שנים ועשרים - שניהם אסורין; הגיע עשרים ולא ראת, שנים ועשרים וראת - עדין שניהם אסורין. הגיע יום עשרים וראת - טהר יום שנים ועשרים, שהרי חזרה לו סתה הקבוע, ונעקר שנים ועשרים, מפני שלא נקבע שלשה פעמים.

ט. אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראת בהן; בין שראת יום אחד, אינה קובעת וסת בכל השבועה. וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן האחד עשר יום; אבל קובעת וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן. ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה, הרי זו חוששת לוסת; וכל וסת שנקבעה בימי זיבתה, אם נעקרה אפלו פעם אחד - נעקרה, ואינה צריכה להעקר שלשה פעמים; שחזקת דמים מסלקין הן בימים אלו.

י. כיצד חוששת לוסת? אם ראת דם בוסת זו, אפלו יום אחד - תשב לנדה מספק, ואסורה לשמש באותו היום, ואפלו לא ראתה בשאר ימי הוסתות. ואם ראתה שלשה ימים, הרי זו זכה.

יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד, הרי זו משבחת, ואף על פי שיש לה וסת קבועה; שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת. וכל אחד עשר יום של ימי זיבתה - הרי היא בהן בחזקת טהרה, ואינה צריכה בדיקה; אבל אחר ימי זיבתה - צריכה לבדק.

יב. ישבה ולא בדקה, בין באנס בין בראון - הרי זו בחזקת טהרה, עד שתבדק ותמצא טמא.

יג. האשה שלא בדקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר ימים בדקה ומצאה טמא - אף על פי שהיא טמאה למפרע עד שעת וסתה, כמו שיתבאר בענין טמאה וטהרה - הרי זו אינה מטמאה את בועלה למפרע, ואינה מונה אלא משעה שראת; ואם מצאה עצמה טהורה, הרי זו בחזקת טהרה. יד. וכן אשה שראת דם מתמת מפה שיש לה במקור - אף על פי שראת בשעת וסתה, היא טהורה והדם טהור; שהוסתות מדבריהם, כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משקב ומושב.

טו. הסומה - בודקת עצמה ומראה לחברתה; אבל התרשת והשוטה צריכות פקחות לבדק אותן ולקבע להן וסתות, ואחר כך יהיו מתרות לבעליהן.

טז. כל אשה שטעת ולא ידעה עת וסתה, וראת דם - חוששת לזיבות. לפיכך, אם ראת יום אחד או שנים - יושבת תשלוש שבועה, שמא דם זה בימי נדתה הוא; ואם ראת שלשה ימים - סופרת שבועת ימי נקיים, שמא בימי זיבתה היא עומדת.

יז. וכיצד היא עושה לתקן וסתה, ולידע אם היא זכה ודאית או ספק זכה, ולידע ימי זיבתה? הכל לפי ימים

שלשה, וימי זיבות דמה שלשה. וכן מאה יום טמאין ומאה טהורין, המאה הטמאים - שבועה מהן לנדה, ושלשה ותשעים זיבות; המאה הטהורין - שבועה מהן לספירה, ושלשה ותשעים לשמוש. וכן אלה, וכן כל מגזן ומגזן על הדרך זו.

הלכות אסורי ביאה פרק ח

א. יש אשה שיש לה וסת, ויש אשה שאין לה וסת, אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה יום קבוע לראיתה. וזו שיש לה וסת - היא שיש לה יום קבוע, או מעשרים יום לעשרים יום, או מארבעה ועשרים יום לארבעה ועשרים יום, או פחות או יותר.

ב. וקדם שיבוא הדם, תרגיש בעצמה; מפקחת ומתעטשת, וחוששת פי כרשה ופולי מעיה, ויסתמר שער בשרה, או יחס בשרה, וכיוצא במארעות אלו; ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן, בשעה קבועה לה מיום וסתה.

ג. ככר בארנו, שכל אשה שאין לה וסת - אסורה לשמש עד שתבדק עצמה תחלה. ושיש לה וסת - אסורה לשמש בכל עונת וסתה; אם וסתה ביום, אסורה לשמש כל אותו היום; ואם וסתה בלילה, אסורה לשמש כל אותה הלילה. יום הוסת, תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם.

ד. לפיכך, צריכות הנשים להזהר בוסתות, עד שתדע היום והשעה שנקבעה בה וסתה. הנה דרכה לראות ביום עשרים, ובא יום עשרים ולא ראת, ובא יום שלשה ועשרים וראת - הרי יום עשרים ויום שלשה ועשרים, שניהם אסורין; וכן אם ראת פעם שניה ביום שלשה ועשרים, ולא ראת ביום עשרים - עדין שניהם אסורין. ראת פעם שלישית ביום שלשה ועשרים, ולא ראת ביום עשרים - טהר יום עשרים, ונעקרה הוסת ליום שלשה ועשרים; שאין האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלשה פעמים, ואינה מסהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלשה פעמים.

ה. כל וסת שנקבעה מתמת אנס, אפלו ראת בו כמה פעמים - אינו וסת, שמפני האנס ראתה. קפצה וראתה, קפצה וראתה - קבעה לה וסת לימים בלא קפיצה. כיצד? קפצה באחד בשבת וראת דם, ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת וראת דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת ולא ראת דם, ולאחר השבת ראת בלא קפיצה - הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע שהיום גרם לה לראות, לא הקפיצה, וככר נקבע יום זה שלשה פעמים. וכן כל פיוצא בזה.

ו. ראת יום חמשה עשר בהדש זה, ויום ששה עשר בהדש של אחריו, ויום שבועה עשר בהדש של אחריו - הרי קבעה לה וסת לולוג. בא הדש רביעי וראת ביום שבועה עשר, עדין לא נקבע לה וסת, וכל יום שראת בו, חוששת לו להבא; בין שיגיע אותו היום ולא תראה בו, טהר אותו היום מן הוסת - שאין צריך עקירת שלשה פעמים אלא יום שנקבע שלשה פעמים.

מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה - הרי השלשה לאחר הנדה, וישאר לה מימי זיבתה שמונה. וכן אם ראת שלשה עשר יום - ישאר לה מימי זיבתה שבעה, והן מי הספירה.

כא. משכה בראית הדם, אפלו ראת אלף יום - פשיפסק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים, ואחר השבעה יתחילו ימי הנדה לזו שטענת.

כב. הא למדת, שכל הטועה - אינה מונה משיפסק הדם פחות משבעה, ולא יתר על שבעה עשר, ויבואו ימי נדתה. פיצד? ראת יום אחד ופסק הדם - מונה שבעה עשר, ששה לתשלום נדתה ואחד עשר ימי זיבתה; ויבואו ימי נדתה. ואם ראת שלשה עשר או יתר - מונה שבעה משיפסק הדם, ויבואו ימי נדתה כמו שבארנו.

שתראה בהן. פיצד? ראת יום אחד או שנים - משלמת עליהן השבעה, ותתחיל למנות האחד עשר יום מאחר השבעה.

יח. ראת שלשה ימים - הרי זו ספק זבה, שמא יום אחד מהן קדם נדתה, ושנים מתחלת הנדה; וכן אם ראת ארבעה - שמא שנים קדם הנדה, ושנים מתחלת הנדה. ויושבת חמשה תשלום ימי נדה, ואחד עשר ימי זיבה אחר החמשה.

יט. וכן אם ראת תשעה ימים - הרי זו ספק זבה, שמא שנים קדם ימי נדה ושבעה של נדה; ומתחלת למנות אחד עשר יום אחר התשעה שפסק הדם. וכן אם ראת אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה, שמא שנים קדם הנדה, ושבעה של נדה, ושנים לאחר הנדה, וישאר לה מימי זיבתה תשעה.

כ. ראת שנים עשר יום - הרי זו זבה ונדאית. שאפלו היו

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - ז' י"ג מרחשון ה'תשס"ז

מקרה, ומקצתו אינו מקרה - נראה לי, שאם היה הקרוי כנגד הפתח, שהוא חיב במזונה. ומעמידין הדלתות, ואחר כך קובעין את המזונה.

ו. הר הבית הלשכות והעזרות, ובתי פנסיות ובתי מדרשות - שאין בהן בית דירה - פטורין, לפי שהן קדש. בית הפנסת של כפרים שהאורחין דרין בו, חיב במזונה; וכן בית הפנסת של כרפין, אם היה בו בית דירה. כל השערים שהיו במקדש, לא היה להן מזונות - חוץ משער יקנור, ושלפנים ממנו, ושל לשכת פלהדרין; מפני שהלשכה הזאת, היתה בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי ההפרכה.

ז. בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות [מחסי יין ושמן] - פטורין מן המזונה, שנאמר: "ביתך" - ביתך המיוחד לך, פרט לאלו וכיוצא בהן. לפיכך, רפת בקר שהנשים יושבות בה ומתקשטות בה - חיבת במזונה, שהרי יש בה יחוד לדירת אדם. בית שער, אכסדרה, ומרפסת, והגנה, והדיר - פטורין מן המזונה, מפני שאינן עשויין לדירה; ואם היו בתים החיבין במזונה פתוחין למקומות אלו, חיבין גם הם במזונה.

ח. לפיכך, אחד שערי חצרות, ואחד שערי מבואות [רחוב שחצרות פתוחין אליו], ואחד שערי מדינות ועירות - כלן חיבין במזונה, שהרי בתים החיבין במזונה פתוחין לתוכן. ואפלו עשרה בתים, זה פתוח לזה, וזה פתוח לזה - האיל והפנימי חיב במזונה, כלן חיבין במזונה; ומפני זה אמרו: 'שער הפתוח מן הגנה לחצר, חיב במזונה'.

ט. בית הפסא, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ובית הברסקי [בית עיבוד עורות], וכיוצא בהן - פטורין מן המזונה, לפי שאינן עשויין לדירת כבוד. ספת החג בקה, ובית שבספינה - פטורין מן המזונה, לפי שאינן עשויין לדירת קבע. שתי סכות של יוצרין [אומנים], זו לפני מזו

יום ראשון

הלכות מזונה פרק ו

א. עשרה תנאין יש בבית, ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזונה, ואם חסר תנאי אחד מהן, פטור מן המזונה; ואלו הן: שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר, ושיהיה לו שתי מזונות [עמודים מב' צידי הפתח], ויהיה לו משקוף, ותהיה לו [לבית] תקרה, ויהיה לו דלתות, ויהיה גבה השער עשרה טפחים או יותר, ויהיה בית חל [פרט לבית כנסת וכיו"ב], ויהיה עשוי לדירת אדם, ועשוי לדירת כבוד [פרט למרחץ וכיו"ב], ועשוי לדירת קבע.

ב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המזונה; ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשונה, אף על פי שהוא עגל, או בעל חמש זיזות, ואין צריך לומר, שאם היה ארכו יתר על רחבו - הואיל ויש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות, חיב במזונה.

ג. אכסדרה, והוא המקום שיש לו שלשה כתלים ותקרה - אף על פי שיש לה שני פצימין [עמודים] ברוח רביעית, פטורה מן המזונה, מפני שהפצימין להעמיד התקרה הן, ולא משום מזונות נעשו. וכן תקרה שאין לה כתלים, אלא עומדת על עמודים מכאן ומכאן - אף על פי שהיא כתבנית בית, פטורה, לפי שאין לה מזונות, שאילו העמודים להעמיד התקרה הן עשויין.

ד. בית שיש לו מזונה מכאן ומזונה מכאן, וכפה כמין קשת על שתי המזונות במקום המשקוף - אם יש בגובה המזונות עשרה טפחים או יתר - חיב במזונה; ואם אין בהן עשרה טפחים - פטור, מפני שאין לו משקוף.

ה. בית שאין לו תקרה, פטור מן המזונה; היה מקצתו

ג. לא יהיה לו ספר תורה לעצמו קדם שימלך - צריך לכתב אחר שמלך שני ספרי תורה: אחד, מניחו בבית גנניו; והשני, יהיה עמו תמיד - לא יסור מעמו אלא בלילה, או כשיכנס למרחץ, או לבית הכסא, או לישן על מטתו.

ד. ספר תורה שכתבו שלא בשטרטוט [מתיחת קוים על הקלף לישור הכתב], או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף - פסול; אלא או בלו על הגויל, או בלו על הקלף. וכיצד כותבין ספר תורה? כותב כתיבה מתקנת נאה ביותר: יניח בין כל תבה ותבה, כמלא אות קטנה; ובין כל שיטה [שורה] ושיטה, כמלא שיטה; וארף כל שיטה ושיטה - שלשים אותיות, כדי לכתב 'למשפחותיכם למשפחותיכם' שלשה פעמים, וזה הוא רחב כל דף [עמוד] ודף. ולא תהא השיטה קצרה מזה, כדי שלא יהיה הדף באגרת; ולא ארפה יתר על זה, כדי שלא יהו עיניו משוטטות [מחפשות הרבה] בכתב.

ה. לא ימעט [יקטין] הכתב, מפני הרוח שביין פרשה לפרשה [לצורך מרווח תשע אותיות בין פרשה לפרשה]. ונדמנה לו תבה בת חמש אותיות - לא יכתב שתיים בתוך הדף ושלש חוץ לדף, אלא כותב שלש בתוך הדף ושתיים חוץ לדף; לא נשאר מן השיטה כדי לכתב שלש אותיות - מניח המקום פנוי, ומתחיל מתחלת השיטה.

ו. ונדמנה לו תבה בת שתי אותיות - לא יורקנה [יכתבנה] בין הדפין [בין העמודים], אלא יחזור לתחלת השיטה. ונדמנה לו בסוף השיטה תבה בת עשר אותיות, או פחות או יתר, ולא נשאר מן השיטה כדי לכתב את בלה בתוך הדף - אם יכול לכתב חצינה בתוך הדף וחצינה חוץ לדף, כותב; ואם לאו, מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת השיטה.

ז. ומניח בין כל חמש וחמש, ארבע שיטין פנויות בלא כתיבה, לא פחות ולא יתר; ונתחיל החמש מתחלת שיטה חמישית. וכשיגמר התורה, צריך שיגמר באמצע שיטה שבסוף הדף; ואם נשאר מן הדף שיטין הרבה, מקצר ועולה, ונתחיל מתחלת השיטה, ולא יגמר את השיטה. ומתפונן, עד שיהיה "לעיני כל ישראל" באמצע שיטה בסוף הדף.

ח. ויזהר באותיות הגדולות, ובאותיות הקטנות, ובאותיות הנקודות [שיש ניקוד מעליהם], ובאותיות שצורתן משנות כגון הפיין הלפופות [מקופלות], והאותיות העקמות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש. ויזהר בתגין [כתרים] ובמניין - יש אות שיש עליה תג אחד, ויש אות שיש עליה שבעה; וכל התגין - בצורת וין הן, דקין כחוט השערה.

ט. כל הדברים האלו, לא נאמרו אלא למצוה מן המבחר; ואם שנה בתקונו זה, או שלא דקדק בתגין, וכתב האותיות בלן בתקנו, או שקרב את השיטין, או הרחיקן, או האריך בהן, או קצרן - הואיל ולא הדביקן אות לאות, ולא חסר ולא הויתר, ולא הפסיד צורת אות אחת, ולא

החיצונה פטורה מן המזוזה, מפני שאינה קבועה. וכן התניות שבשטוקים פטורין מן המזוזה, מפני שאינן קבועים לדירה.

י. בית שיש לו פתחים הרבה - אף על פי שאינו רגיל לצאת ולבוא אלא בפתח אחד מהן, חייב לעשות מזוזה בכל פתח ופתח. פתח קטן שבין בית ועליה, חייב במזוזה. חדר שבבית, אפלו חדר בחדר - חייב לעשות מזוזה על שער החדר הפנימי, ועל שער החדר החיצון, ועל שער הבית; שכלן עשויין לדירה, וקבועין.

יא. פתח שבין בית המדרש או בית הכנסת וביתו - אם היה רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח, חייב במזוזה. פתח שבין שני בתים, הולכין אחר הציר של דלת יתד שלמעלה ושלמטה] - מקום שהציר נראה עמו, שם קובעין את המזוזה.

יב. והיכן קובעין את המזוזה? בתוך חלל הפתח, בטפח הסמוך לחוץ, בתחלת שליש העליון של גבה השער. ואם קבעה למעלה מזה, כשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. על ימין הנכנס לבית; ואם קבעה משמאל, פסולה. ובית של שפתין, חייב במזוזה.

יג. חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל עת שייכנס ויצא, יפגע ביחוד שמו של הקדוש ברוך הוא - ויזכר אהבתו, ויעור משנתו ושגיתו [עיסוקו] בהכלי הזמן; וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים, אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך בדרך מישרים. אמרו חכמים, כל מי שיש לו תפלין בראשו ויזרועו, ויציית בבגדו, ומזוזה בפתחו - מחזק לו שלא יחטא; שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטא, שנאמר: "חנה מלאך ה' סביב ליראיו, ויחלצם".

יום שני

הלכות ספר תורה פרק ז

א. מצות עשה על כל איש ואיש מישראל, לכתב ספר תורה לעצמו, שנאמר: "ועתה, כתבו לכם את השירה הזאת", כלומר: כתבו את התורה, שיש בה שירה זו [שירת "האזינו"] - לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. ואף על פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה, מצוה לכתב משלו. ואם כתבו בידו, כאלו קבלו מסיני; ואם אינו יודע לכתב, אחרים כותבין לו. וכל המגיע בספר תורה אפלו אות אחת - הרי הוא כאלו כתבו בלו.

ב. המלך מצוה לכתב לו ספר תורה אחר לעצמו לשם המלך, יתר על ספר שהיה לו כשהוא הדיוט - שנאמר: "ויהיה כשכתו על כסא ממלכתו - וכתב לו"; ומגיהין אותו מספר העזרה, על פי בית דין הגדול. זה שהיה לו כשהוא הדיוט, מניחו בבית גנניו; וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה, ספר תורה זה עמו; ונכנס, והוא עמו; יושב בדין, והוא עמו; מסב, והוא כנגדו, שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו".

[מתחת קוים ישרים ליטור הכתב], אפלו כתבן על הגיר. ומתן לכתב שלש תבות בלא שרטוט; יתר על זה, אסור. יז. כרף זה שיש בו ספר תורה נביאים וכתובים - אין קדשתו כקדשת ספר תורה, אלא כחמש מן החמשין; דין [ספר] היתר [על חמשה חומשי תורה], כדין [הספר] החרס [מחמשת החומשים].

יום שלישי

הלכות ספר תורה פ"ח

א. פרשה פתוחה, יש לה שתי צורות: אם גמר באמצע השיטה, מניח שאר השיטה פנוי, ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השנייה, כגון זה: במה דברים אמורים? שנשאר מן השיטה רוח בשעור תשע אותיות; אבל אם לא נשאר אלא מעט, או אם גמר בסוף השיטה - מניח שיטה שנייה בלא פנויה בלא כתב, ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה השלישית, כגון זה:

ב. ופרשה סתומה, יש לה שלש צורות: אם גמר באמצע השיטה, מניח רוח בשעור [תשע אותיות], ומתחיל לכתב בסוף השיטה מתחלת הפרשה שהיא סתומה, עד שימצא הרוח באמצע, כגון זה: ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הרוח בשעור ולכתב בסוף השיטה תבה אחת - ניח הפל פנוי, וניח מעט רוח מראש שיטה שנייה, ויתחיל לכתב הפרשה הסתומה מאמצע שיטה, כגון זה: ואם גמר בסוף השיטה, מניח מתחלת שיטה השנייה בשעור הרוח, ומתחיל לכתב הסתומה מאמצע השיטה, כגון זה: נמצאת אומר, שפרשה פתוחה, תחלתה בתחלת השיטה לעולם; ופרשה סתומה, תחלתה מאמצע השיטה לעולם.

ג. ספר תורה שאינו מגה במלא וחסר, אפשר לתקנו ולהגיהו כמו שבארנו; אבל אם טעה ברוח הפרשיות וכתב פתוחה סתומה, או סתומה פתוחה, או שהפסיק ברוח והניח פנוי במקום שאין בו פרשה, או שכתב כדרך ולא הפסיק ברוח במקום הפרשה, או ששנה צורת השירות [שירת הים והאינון] - הרי זה פסול, ואין לו תקנה, אלא לסלק את כל הדרך שטעה בו.

ד. ולפי שראיתי שבוש גדול בכל הספרים שראיתי בדברים אלו, וכן בעלי המסורות שפותרין ומחברין להודיע הסתומות והפתוחות, נחלקין בדברים אלו, במחלקת הספרים שסומכין עליהן - ראיתי לכתב הנה כל פרשיות התורה, הסתומות והפתוחות, וצורות השירות, כדי לתקן עליהן כל הספרים ולהגיה מהן. וספר שסמכנו עליו בדברים אלו, הוא הספר הידוע במצרים, שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים [כל התורה נביאים וכתובים], שהיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים, ועליו היו הפל סומכין, לפי שהגיהו בן אשר, ודקדק בו שנים הרבה, והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו. ועליו סמכתי בספר תורה שכתבתי בהלכותו.

ספר בראשית: יהי רקיע, יקווי המים, יהי מארת, ישרצו

שנה בפתוחות וסתומות [כדלקמן] - הרי זה ספר כשר. י. יש דברים אחרים, שלא אמרו אותן בתלמוד - נהגו בהם הסופרים, וקבלה היא בידם איש מפי איש; והן: שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף, לא פחות משמונה וארבעים, ולא יתר על ששים; ושיהיה הרוח שבין כל פרשה ופרשה, כמו תשע אותיות 'אשר אשר אשר'; ושיהיה בראש השיטין למעלה משירת הים: הבאים בפרשה, ה', מת, במצרים - חמש שיטין; ולמטה מן השירה - חמש שיטין, תחלת כל שיטה מהן כף; ותקח, אחריה, סוס, ויצאו, ויבאו; ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האינינו: ואע"ה, אחרי, הדרף, באחרית, להקעיסו, קהל - שש שיטין; ולמטה ממנה - חמש שיטין; ויבא, לדבר, אשר, הזאת, אשר.

יא. וכל הדברים האלו, למצוה מן המבחר; ואם שנה לא פסל. אבל אם כתב המלא חסר, או החרס מלא; או שכתב מלה שהיא קרא [נקראת אחרת מכתבתה] וכתב בקראתה, כגון שכתב "ולשכבנה" במקום "ולשגלנה", ו"בשחרים" במקום "ובצעפלים", וכיוצא בהן; או שכתב פרשה פתוחה סתומה, או שכתב סתומה פתוחה; או שכתב השירה [שירת הים או שירת האינינו] לשאר הכתב, או שכתב פרשה אחת כשירה - הרי זה פסול, ואין בו קדשת ספר תורה כלל, אלא כחמש מן החמשין שמלמדן בהן התינוקות.

יב. ספר תורה שאינו מגה, אסור לשהותו יותר על שלשים יום; אלא יתקן, או יגנו. ספר תורה שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף, יתקן; ארבע, יגנו. ואם היה רב הספר מגה, והשאר יש בו ארבע טעיות בכל דף, ונשאר אפלו דף אחד מאותו השאר המשבש בלא ארבע טעיות - הרי זה יתקן.

יג. במה דברים אמורים? שכתב המלא חסר, שנמצא תולה האותיות ששכח ביני השיטות; אבל אם כתב החרס מלא, אפלו יש בכל דף ודף כמה טעיות, הרי זה מתקנו, מפני שהוא גורד ואינו תולה.

יד. מתן לכתב התורה חמש חמש, כל חמש בפני עצמו, ואין בהן קדשת ספר תורה התם; אבל לא יכתב מגלה בפני עצמה, שיהיה בה [רק כמה] פרשיות. ואין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה; ואם דעתו להשלים עליה חמש, מתן. כתב מגלה שלש שלש תבות בשיטה אחת, מתן.

טו. מתן לדבק תורה נביאים וכתובים בכרף אחד, ומניח בין כל חמש וחמש ארבע שיטין, ובין כל נביא ונביא שלש שיטין, ובין כל נביא ונביא משנים עשר שלש שיטין - שאם בא לחתוף, חותף. וסודרין של נביאים, כף הוא: יהושע, ושופטים, שמואל, ומלכים, ירמיה, יחזקאל, ישעיה, ותרי עשר; וסדר הפתובים: רות, ותלים, ואיוב, ומשלי, וקהלת, ושיר השירים, וקנינות, ודניאל, ומגלה, ועזרא, ודברי הימים.

טז. כל כתבי הקדש - אין כותבין אותן אלא בשרטוט

סתומה; ויאמר... ויהי חשף, ויאמר... עוד נגע אָחד - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויאמר מִשֶּׁה, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה וְאֵל אֶהְרֶן - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; ויקרא מִשֶּׁה - פְּתוּחָה; ויהי בְּחֻצֵי הַלֵּילָה - סְתוּמָה; ויסעו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה וְאֶהְרֶן - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויהי בְּעֶצֶם - סְתוּמָה; וידבר קֹדֶשׁ לִי, וְהִיָּה כִּי יבֹאָךְ - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויהי בְּשִׁלַּח - סְתוּמָה; וידבר ה' וַיִּשְׁבוּ וַיִּחַנוּ, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה מֵה תִּצְעַק, ויאמר ה' נְטָה אֶת יָדְךָ, אֲזוּ יִשִּׁיר מִשֶּׁה, וַתִּקַּח מִרְיָם - חֲמִשָּׁתָן פְּתוּחוֹת; ויסע מִשֶּׁה, ויבאו אֵילָמָה, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה הַנְּגִי מִמַּטֵּיר - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וידבר ה' אֵל מִשֶּׁה - פְּתוּחָה; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה - סְתוּמָה; ויסעו כָּל עַדְתּוֹ, ויבא עֲמֹלֶק, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה כְּתָב, וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ, בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי - חֲמִשָּׁתָן פְּתוּחוֹת; וידבר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים, אֲנֹכִי, לֹא תִשָּׂא - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וְכוּר - פְּתוּחָה; כִּבְדוֹ, לֹא תִרְצַח, לֹא תִנְאָף, לֹא תִגְבֹּה, לֹא תִעֲנֶה, לֹא תִחַמְדוּ, לֹא תִחַמְדוּ - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן שָׁבַע; וְכָל הָעַם - פְּתוּחָה; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה - סְתוּמָה; וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים - פְּתוּחָה; וְכִי יִמְכֹּר, מִכֶּה אִישׁ, וְכִי יוֹד, וּמִכֶּה אֲבִיו, וְגִבּוֹ אִישׁ, וּמִקְלָל אֲבִיו, וְכִי יִרְיֹבֵן, וְכִי יִכֶּה אִישׁ, וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים, וְכִי יִכֶּה אִישׁ - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן עֶשֶׂר; וְכִי יִגַּח שׂוֹר - פְּתוּחָה; וְכִי יִפְתַּח, וְכִי יִגַּף, כִּי יִגְבֹּה אִישׁ, כִּי יִבְעַר אִישׁ, כִּי תִצַּא אֵשׁ, כִּי יִתֵּן, כִּי יִתֵּן אִישׁ - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן שָׁבַע; וְכִי יִשָּׂאֵל - פְּתוּחָה; וְכִי יִפְתַּח, מִכְשָׁפָה, זִבְחַ לְאֱלֹהִים - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; אִם כֶּסֶף - פְּתוּחָה; וְאֱלֹהִים לֹא תִקְלַל, לֹא תִשָּׂא, כִּי תִפְגַּע, כִּי תִרְאֶה, לֹא תִטֶּה - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; הִנֵּה אֲנֹכִי - פְּתוּחָה; לֹא תִהְיֶה מִשְׁפַּלָּה - סְתוּמָה; וְאֵל מִשֶּׁה אָמַר - פְּתוּחָה; ויאמר ה' - סְתוּמָה; וידבר ה' - פְּתוּחָה; וְעָשׂוּ אֲרוֹן - סְתוּמָה; וְעִשִּׂיתָ שְׁלֶחַן, וְעִשִּׂיתָ מִנְרַת - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וְאֶת הַמִּשְׁכָּן - סְתוּמָה; וְעִשִּׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים - פְּתוּחָה; וְעִשִּׂיתָ פְּרָכֶת, וְעִשִּׂיתָ אֶת הַמְּזוֹבָח, וְעִשִּׂיתָ אֶת הַחֹצֵר הַמְּשֻׁקָּה, וְאֶתֶּה תִצְוֶה, וְאֶתֶּה הַקֶּרֶב - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; וְעָשׂוּ אֶת הָאֹפֶד - פְּתוּחָה; וְעִשִּׂיתָ מִשְׁבָּצָה, וְעִשִּׂיתָ חֹשֶׁן, וְעִשִּׂיתָ אֶת מְעִיל, וְעִשִּׂיתָ צִיץ, וְזֶה הַדְּבָר, וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; וְעִשִּׂיתָ מְזוֹבָח, וידבר דְּכִי תִשָּׂא, וידבר דוֹעֲשִׂיתָ כִּיֹּר, וידבר דְּבָשָׁמִים - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; ויאמר דְּקַח לָךְ סָמִים, וידבר דְּרֹאֵה קְרָאתִי - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויאמר ה' - פְּתוּחָה; ויִתֵּן אֵל מִשֶּׁה - סְתוּמָה; וידבר דְּלֹף רֹד, ויִפֶּן ויִרֹד - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וידבר דְּלֹף עֲלֶה - סְתוּמָה; ויאמר מִשֶּׁה, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה פֶּסֶל, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה כְּתָב - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; ויקהל מִשֶּׁה - סְתוּמָה; ויאמר מִשֶּׁה, ויאמר מִשֶּׁה, ויאמר מִשֶּׁה אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויעשו כָּל חֻכְמַת לֵב - סְתוּמָה; ויעשו יְרִיעַת - פְּתוּחָה; ויעשו אֶת הַקְּרָשִׁים - סְתוּמָה; ויעשו בְּצִלְאֵל, ויעשו אֶת הַשְּׁלֶחַן, ויעשו אֶת הַמִּנְרָה, ויעשו אֶת מְזוֹבַח הַקְּטֹרֶת - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; ויעשו אֶת מְזוֹבַח הָעֹלָה, ויעשו אֶת הַכִּיֹּר, ויעשו אֶת הַחֹצֵר, אֵלֶּה פְּקוּדֵי, כָּל הַזֵּהָב - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; ויעשו אֶת הָאֹפֶד - פְּתוּחָה; ויעשו אֶת

הַמִּים, תּוֹצֵא הָאָרֶץ, ויִכְלוּ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם - בְּלֶן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שָׁבַע פְּרָשִׁיּוֹת; אֵל הָאִשָּׁה אָמַר, וילָאֲדָם אָמַר - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויאמר ה' אֱלֹהִים - פְּתוּחָה; וְהָאֲדָם יָדַע, זֶה סֹפֵר, ויְחִי שֵׁת, ויְחִי אֲנוֹשׁ, ויְחִי קִינָן, ויְחִי מִהֶלְלָאֵל, ויְחִי יִרְד, ויְחִי חֲנוּךְ, ויְחִי מְתוּשֶׁלַח, ויְחִי לָמֶךְ, ויְחִי נֹחַ - אַחַת עֶשְׂרֵה פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ, בְּלֶן סְתוּמוֹת; ויִרְא ה', אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויאמר אֱלֹהִים לְנֹחַ, וידבר אֱלֹהִים אֵל נֹחַ, ויאמר אֱלֹהִים אֵל נֹחַ - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; ויְהִיוּ בְּנֵי נֹחַ, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת בְּנֵי נֹחַ - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויִכְנַעַן יָלֵד, וילָשֵׁם יָלֵד - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויהי כָּל הָאָרֶץ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שָׁם - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַאֲרַפְכָּשֵׁד חִי, ושלַח חִי, ויְחִי עֶבֶר, ויְחִי פֶלֶג, ויְחִי רֶעוּ, ויְחִי שְׂרוּג, ויְחִי נַחוֹר, ויְחִי תְרַח - בְּלֶן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה פְּרָשִׁיּוֹת; ויאמר ה' אֵל אַבְרָם, ויְהִי רַעֲב, ויְהִי בִימֵי אַמְרָפֶל - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; אַחַר הַדְּבָרִים, וְשָׂרִי אֲשֶׁת אַבְרָם, ויְהִי אַבְרָם, ויאמר אֱלֹהִים אֵל אַבְרָהָם - אַרְבַּעַתָּן סְתוּמוֹת; ויִרְא אֵלֶּי - פְּתוּחָה; ויסע מִשֶּׁם, וְהָ פָקֵד - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויְהִי בַעַת הַהוּא, ויְהִי אַחַר, ויְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, ויְהִיוּ חֵי שָׂרָה - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; וְאֶבְרָהָם זָקֵן - סְתוּמָה; ויסָף אַבְרָהָם, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שְׁמֵעָאֵל, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק, ויְהִי רַעֲב - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; ויְהִי עֶשׂוֹ, ויְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק, ויִצָּא יַעֲקֹב - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וישַׁלַּח יַעֲקֹב - פְּתוּחָה; ויבא יַעֲקֹב, וַתִּצָּא דִינָה - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויאמר אֱלֹהִים, ויִרְא אֱלֹהִים, ויְהִיוּ בְנֵי יַעֲקֹב, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת עֶשׂוֹ - אַרְבַּעַתָּן פְּתוּחוֹת; אֵלֶּה בְנֵי שְׁעִיר - סְתוּמָה; וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים, ויִשָּׁב יַעֲקֹב, ויְהִי בַעַת - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; ויוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָה - סְתוּמָה; ויְהִי אַחַר הַדְּבָרִים, ויְהִי מִקֵּץ - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויִגַּשׁ אֵלֶּי, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, וְאֶת יְהוּדָה - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; ויְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, ויקרא יַעֲקֹב, שְׁמֵעוֹן וְלוֹי, ויְהוּדָה, וְזַבּוּלֹן, וְשִׁשְׁכַר - בְּלֶן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; דָּן, גַּד, מָאֲשֵׁר, נַפְתָּלִי, בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף - חֲמִשָּׁתָן סְתוּמוֹת; בְּנֵי־מִיֵּן - פְּתוּחָה. מִנְיַן הַפְּתוּחוֹת, שָׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים; וְהַסְתוּמוֹת, שְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים; הַפֶּל, אַחַת וַתִּשְׁעִים פְּרָשִׁיּוֹת.

סֹפֵר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת: ויִקַּם מֶלֶךְ חָדָשׁ, ויִלְךְ אִישׁ, ויְהִי בִימֵים הָרַבִּים - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וּמִשֶּׁה הָיָה רַעֲבָה - סְתוּמָה; ויִלְךְ מִשֶּׁה, ויאמר ה' אֵל אֶהְרֶן - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וידבר אֱלֹהִים אֵל מִשֶּׁה - סְתוּמָה; וידבר ה' אֵל מִשֶּׁה וְאֵל אֶהְרֶן - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; אֵלֶּה רְאִשֵׁי בֵית אַבְתָּם, וידבר ה' אֵל מִשֶּׁה - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה רָאֵה נִתְיָד, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה וְאֵל אֶהְרֶן - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה אָמַר אֵל אֶהְרֶן - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה בֹא - פְּתוּחָה; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה אָמַר אֵל אֶהְרֶן, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה הַשָּׁבָם - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה בֹא אֵל פְּרַעַה, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה וְאֵל אֶהְרֶן - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה הַשָּׁבָם - סְתוּמָה; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה, ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה בֹא אֵל פְּרַעַה - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; ויאמר ה' אֵל מִשֶּׁה נְטָה יָדְךָ -

תשיג יד - כלן סתומות, והן שש; אם פתוחות, ואם לא תשמעו לי - שתיקן פתוחות; ואם בזאת - סתומה; וינדבר דאיש כי יפלא - פתוחה; ואם בהמה - סתומה. מנין הפתוחות, שמים וחקמים; והסתומות, שש וארבעים; הכל, שמונה ותשעים.

ספר במדבר סיני: ויהיו בני ראובן - סתומה; לבני שמעון, לבני גד, לבני יהודה, לבני יששכר, לבני זבולון, לבני יוסף, לבני מנשה, לבני בנימין, לבני דן, לבני אשר, בני נפתלי, אלה הפקדים, וינדבר דאף את מטה לוי, וינדבר דאיש על דגלו - כלן פתוחות, והן ארבע עשרה; דגל מתנה ראובן, ונסע אהל, דגל מתנה אפרים, דגל מתנה דן - ארבעתן סתומות; אלה פקודי, ואלה תולדות, וינדבר הקרב, וינדבר ואני, וינדבר דפקד - חמשתן פתוחות; ולקחה, ויאמר דפקד - שתיקן סתומות; וינדבר דקח, וינדבר דנשא, וינדבר דאל תכריתו, וינדבר דנשא - ארבעתן פתוחות; בני מררי, ופקודי בני גרשון - שתיקן סתומות; וינדבר דצו, וינדבר דאיש או אשה כי יעשו, וינדבר דאיש כי תשטה, וינדבר דאיש או אשה כי יפלא, וינדבר דבר אל אהרן - חמשתן פתוחות; יברכה, יאר, ישא, ושמח, ויהי ביום פלות משה, ויהי המקריב - כלן סתומות, והן שש; ביום השני, ביום השלישי, ביום הרביעי, ביום החמישי, ביום הששי, ביום השביעי, ביום השמיני, ביום התשיעי, ביום העשירי, ביום עשתי עשר, ביום שנים עשר, זאת חנכת, וינדבר דבהעלתך, וינדבר דקח את הלויים - כלן פתוחות, והן ארבע עשרה; וינדבר דקח את הלויים - סתומה; וינדבר דועשו, וינדבר דכי יהיה טמא - שתיקן פתוחות; וביום הקים - סתומה; וינדבר דעשה לך, ויהי בשנה השנית - שתיקן פתוחות; ויאמר משה לחכב, ויהי בנסע - שתיקן סתומות; ויהי העם כמתאננים, ויאמר דאספה לי, ויאמר דהיזי ה' תקצר, ותדבר מרים - ארבעתן פתוחות; ויאמר ה' פתאם - סתומה; ויאמר דואביה, וינדבר דשלח לך, ויאמר דעד אנה ונאצני, וינדבר דעד מתי, וינדבר דכי תבאו, וינדבר דבכאכם - כלן פתוחות, והן שש; וכי תשגו, ואם נפש אחת - שתיקן סתומות; ויהיו בני ישראל - פתוחה; ויאמר דמות יומת - סתומה; ויאמר דועשו להם, ויקח קרח - שתיקן פתוחות; וינדבר דהבדלו, וינדבר דהעלו, וינדבר דאמר אל אלעזר - שלשתן סתומות; וילנו - פתוחה; וינדבר דהרמו - סתומה; וינדבר דןקח מאתם, ויאמר דהשב, ויאמרו בני ישראל - שלשתן פתוחות; ויאמר ה' אל אהרן - סתומה; וינדבר ה' אל אהרן - פתוחה; ולבני לוי - סתומה; וינדבר דןאל הלויים, וינדבר דזאת חקת, ויבאו בני ישראל, וינדבר דקח את המטה - ארבעתן פתוחות; ויאמר דיען לא האמנתם, וישלח משה - שתיקן סתומות; ויסעו מקדש - פתוחה; וישמע הכנעני - סתומה; ויסעו מהר ההר - פתוחה; אז ישיר - סתומה; וישלח ישראל - פתוחה; וינרא בלק - סתומה; וישב ישראל, וינדבר דפיניסס, וינדבר דצורו, ויאמר ה' - ארבעתן פתוחות; בני שמעון, בני גד, בני

אבני - סתומה; ויעש את החשן, ויעש את מעיל - שתיקן פתוחות; ויעשו את הכתנת שש, ויעשו את ציץ, ותכל - שלשתן סתומות; ויביאו את המשכן, וינדבר דכיום החדש - שתיקן פתוחות; ויהי בחדש הראשון, ויקח, ויתן את השלחן, וישם את המנרה, וישם את מזבח, וישם את מסף, וישם את הכיר, ויקם את החצר - כלן סתומות, והן שמונה; ויכס הענן - פתוחה. מנין הפתוחות, תשע וששים; ומנין הסתומות, חמש ותשעים; הכל, מאה וארבע וששים פרשיות.

ספר ויקרא: ואם מן הצאן - סתומה; ואם מן העוף - פתוחה; ונפש כי תקריב, וכי תקרב, ואם מנחה על המזבח, ואם מנחת מרחשת, ואם מקריב - חמשתן סתומות; ואם זבח, ואם מן הצאן, ואם עז, וינדבר, ואם כל עדת, אשר נשיא, ואם נפש, ואם כבש, ונפש כי תחטא - כלן פתוחות, והן תשע; ואם לא תשיג, וינדבר ה' - שתיקן סתומות; ואם נפש, וינדבר דנפש, וינדבר דצו - שלשתן פתוחות; וזאת תורת - סתומה; וינדבר דזה קרבן, וינדבר דבר אל אהרן, וזאת תורת האשם, וזאת תורת זבח, וינדבר דבר אל בני ישראל, וינדבר דקח את אהרן - כלן פתוחות, והן שש; ויהי ביום השמיני - סתומה; וינדבר ה' אל אהרן, וינדבר משה, וינדבר ה' אל משה - שלשתן פתוחות; וזה לכם, וכי ימות - שתיקן סתומות; וינדבר דאשה כי תזריע, וינדבר דאדם כי יהיה, ונע צרעת, ויבשר - ארבעתן פתוחות; או בשר - סתומה; ואיש או אשה - פתוחה; ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם, ואיש כי ימרט, והבגד - שלשתן סתומות; וינדבר דזאת תהיה - פתוחה; ואם דל - סתומה; וינדבר דכי תבאו, וינדבר דדברו אל בני ישראל - שתיקן פתוחות; ואיש כי תצא - סתומה; ואשה כי תהיה - פתוחה; ואשה כי יזוב - סתומה; וינדבר דאחרי מות, וינדבר דבר אל אהרן, וינדבר דבר אל בני ישראל - שלשתן פתוחות; איש איש, ערות אביו, ערות אשת אביו, ערות אחות אביו, ערות אחי אביו, ערות פלגף, ערות אשת אחיו, ערות אשה ובתה - כלן סתומות, והן ששים עשרה; וינדבר דבר אל כל עדת, וכי תבאו אל - שתיקן פתוחות; וכי יגור - סתומה; וינדבר דאשר יתן מזרעו, ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים - שתיקן פתוחות; והכהן הגדול, וינדבר דבר אל אהרן - שתיקן סתומות; וינדבר דוינורו, וינדבר דבר אל אהרן ואל בניו - שתיקן פתוחות; וינדבר דשור או פשב - סתומה; וינדבר דבר אל בני ישראל, אלה מועדי ה', וינדבר דכי תבאו אל הארץ - שלשתן פתוחות; ויספרתם לכם - סתומה; וינדבר דבחדש השביעי - פתוחה; וינדבר דאף בעשור - סתומה; וינדבר דבחמשה עשר יום, וינדבר דצו את בני ישראל, ולקחת סלת - שלשתן פתוחות; ויצא בן אשה - סתומה; וינדבר דהוצא את המקלל, וינדבר דכהר סיני - שתיקן פתוחות; וספרת לך, כי ימוף אחיו, ואיש כי ימכר, וכי ימוף אחיו ומטה, וכי ימוף אחיו עמף, וכי

תבנה, לא תחרש, גדלים, כי יקח איש, ואם אמת היה, כי ימצא איש, כי יהיה נער(ה) בתולה, ואם בשדה ימצא, כי ימצא, לא יקח איש, לא יבא פצוע, לא יבא ממזר, לא יבא עמוני, לא תתעב אדמי, כי תצא מתנה, לא תסגיר, לא תהיה קדשה, לא תשיף, כי תדור נדר, כי תבא בכרם, כי תבא בקמת, כי יקח איש אשה, כי יקח איש אשה קדשה, כי ימצא, השמר בנגע הצרעת, כי תשה ברעף, לא תעשק שכיר עני, לא יומתו אבות, לא תטה, כי תקצר, כי תחבט, כי יהיה ריב, כי יגבו אחים, כי ינצו אנשים, לא יהיה לך בכיסך - כלן סתומות, והן חמש ושלשים; זכור את אשר עשה, והיה כי תבוא - שתיהן פתוחות; כי תכלה לעשר, היום הזה - שתיהן סתומות; ויצו משה וזקני ישראל - פתוחה; וידבר משה, ויצו משה את העם, ארור האיש אשר יעשה פסל, ארור מקלה, ארור מסיג, ארור משגה, ארור מטה, ארור שכב עם כל בהמה, ארור שכב עם אחתו, ארור שכב עם חתנתו, ארור מכה, ארור לקח שחד, ארור אשר לא יקים - כלן סתומות, והן שלש עשרה; והיה אם שמע, והיה אם לא תשמע - שתיהן פתוחות; אלה דברי הברית - סתומה; ויקרא משה, אתם נצבים - שתיהן פתוחות; והיה כי יבאו, כי המצוה, ראה נתתי - שלשתן סתומות; וילך משה - פתוחה; ויקרא משה - סתומה; ויאמר ה' אל משה הן, האזינו השמים, ויבא משה, וידבר ה' אל משה בעצם, וזאת הברכה - חמשתן פתוחות; וזאת ליהודה - סתומה; וילוי - פתוחה; לבנימן, וליוסף, ולזבולן, ולגד, ולדן, וילאשר, ויעל משה - כלן סתומות, והן שבע. מנין הפתוחות של ספר זה, ארבע ושלשים; והסתומות, מאה ארבע ועשרים; הכל, מאה ושמנים וחמשים. ומנין הפתוחות של כל התורה, מאתים ותשעים; והסתומות, שלש מאות ותשעה ושמנים; הכל, שש מאות ששים ותשעה.

צורת שירת האזינו - כל שיטה ושיטה, יש באמצעה רוח אחד [של תשע אותיות] כצורת הפרשה הסתומה, ונמצאת כל שיטה חלוקה לשטים; וכותבין אותה בשבע ושלשים שיטות. ואלו הן התבות שבראש כל שיטה ושיטה: האזינו, יערף, בשעירם, פי, הצור, אל, שחת, הלה, הלוא, זכר, בהנחל, יצב, פי, ימצאהו, יסבכנהו, כנשר, ה', ירבהו, וינקהו, חמאת, בני, ודם, שמנת, וינבל, בתועבת, אלהים, לא, ותשכח, מפעם, אראה, בני, כעסוני, בגוי, ותיקד, ותלהט, חצי, וקטב, עם, גם, אשביטה, פן, ולא, ואין, יבינו, וישנים, וה', ואיבינו, ומשדמת, אשפלת, וראש, חתום, לעת, וחש, ועל, ואפס, צור, ישתו, יהי, ואין, מחצתי, פי, אם, אשיב, אשפיר, מדם, הרנינו, ונקם. ואלו הן התבות שבראש חצי כל שיטה אחרונה, שהן באמצע הדף: ותשמע, תול, וכרביבים, הבו, כי, צדיק, דור, עם, הוא, שאל, בהפרידו, למספר, יעקב, ובתהו, יצרנהו, יפרש, ואין, ויאכל, ושמן, עם, עם, וישמן, וישט, וקנאהו, ויבחו, חדשים, צור, וירא, ויאמר, פי, הם, ואני, פי, ותאכל, אספה, מזי, וטון, מחוץ,

יהודה, בני יששכר, בני זבולן, בני יוסף, אלה בני אפרים, בני בנימן, אלה בני דן, בני אשר, בני נפתלי - כלן סתומות, והן אחת עשרה; וידבר ה' - פתוחה; ואלה פקודי הלוי, ותקרבנה - שתיהן סתומות; ויאמר דכך בנות צלפחד, ויאמר דעלה - שתיהן פתוחות; וידבר משה - סתומה; וידבר דצו, וביום השבת, ובראשי חודשיכם - שלשתן פתוחות; ובהודש הראשון, וביום הכפורים - שתיהן סתומות; ובהודש השביעי - פתוחה; ובעשור, ובהמשה עשר, וביום השני, וביום השלישי, וביום הרביעי, וביום החמישי, וביום הששי, וביום השביעי, ביום השמיני - כלן סתומות, והן תשע; וידבר ה' - שתיהן פתוחות; ויצאו משה ואלעזר, ויאמר אלעזר, ויאמר דשא - שלשתן סתומות; ומקנה רב - פתוחה; ויאמרו אם מצאנו, ויגשו אליו - שתיהן סתומות; ויאמר אליהם משה, אלה מסעי - שתיהן פתוחות; וישמע הכנעני, וידבר דבערכת - שתיהן סתומות; וידבר דצו את בני ישראל, וידבר דאלה שמות האנשים, וידבר דבערכת מואב, וידבר דדבר אל בני ישראל, ויקרבו ראשי - חמשתן פתוחות. מנין הפתוחות, שטים ותשעים; והסתומות, שש ושלשים; הכל, מאה ושמנים וחמשים פרשיות.

ספר אלה הדברים: ויאמר ה' אלי, ונפן ונעבר, וידבר ה', ויאמר ה' אלי ראה, ואתחנן - חמשתן סתומות; ועתה ישראל, כי תוליד בנים, אז יבדיל, ויקרא משה - ארבעתן פתוחות; אנכי, לא תשא, שמור, כבוד, לא תרצח, ולא תנאף, ולא תגנב, ולא תענה, ולא תחמד, ולא תתאנה, את הדברים - כלן סתומות, והן אחת עשרה; שמע ישראל - פתוחה; והיה פי יביאך, לא תנסו, פי ישאלך בך, פי יביאך - ארבעתן סתומות; והיה עקב - פתוחה; פי תאמר - סתומה; כל המצוה, והיה אם שכח תשכח, שמע ישראל, בעת ההוא, ועתה ישראל - חמשתן פתוחות; פי הארץ, והיה אם שמע, פי אם שמר תשמרון, ראה אנכי, והיה פי יביאך, פי ירחיב, פי יכרית - כלן סתומות, והן שבע; פי יקום - פתוחה; פי יסיתך, פי תשמע, בני אתם, לא תאכל, את זה תאכלו, כל צפור טהרה - כלן סתומות, והן שש; עשר תעשר - פתוחה; מקצה שלש שנים, מקץ שבע שנים, פי יהיה בך אביון, פי ימכר לך - ארבעתן סתומות; כל הבכור, שמור את חדש - שתיהן פתוחות; שבעה שבעת - סתומה; חג הסוכות - פתוחה; שפטים ושוטרים, לא תשע לך, לא תזבח, פי ימצא בקרבך - ארבעתן סתומות; פי יפלא - פתוחה; פי תבא, לא יהיה לפנהיגים, וזה יהיה, וכי יבא הלוי, פי אתה בא, פי יכרית - כלן סתומות, והן שש; וכי יהיה איש - פתוחה; לא תסיג, לא יקום עד, פי תצא למלחמה, פי תקרב אל עיר, פי תצור - חמשתן סתומות; פי ימצא חלל - פתוחה; פי תצא למלחמה, פי תהיין לאיש, פי יהיה לאיש, וכי יהיה באיש, לא תראה את שור, לא תראה את חמור, לא יהיה כלי גבר - כלן סתומות, והן שבע; פי יקרא - פתוחה; פי

הקפו יתר על ארכו. וכמה הוא ארכו? בגויל [קלף עבה] - ששה טפחים, ששה ארבע ועשרים אצבע ברחב הגודל של די; ובקלף [שהוא דק יותר] - או פחות או יותר, והוא שיהא ארכו כהקפו. וכן אם עשה בגויל פחות מששה ומעט את הכתב, או יתר על הששה והרחיב בכתב, עד שיהיה ארכו כהקפו - הרי זה כפמזנה.

ב. שיעור הגליון [שוליים. קלף ריק ללא כתב] מלמטה, ארבע אצבעות; ולמעלה, שלש אצבעות; וכין דף [עמוד] לדף, שתי אצבעות. לפיכך, צריך שיניח בתחלת כל יריעה ובסופה, רחב אצבע אחת וכדי תפירה - שנמצא כשתתפר היריעה, יהיה בין כל דף ודף בכל הספר פלו, שתי אצבעות. וניח מן העור בתחלת הספר ובסופו, כדי לגל עמוד. וכל השעורין האלו, למזנה; ואם חסר או הויתר, לא פסל.

ג. כיצד יתפון אדם, עד שיעשה הספר שיהיה ארכו כהקפו? מתחיל ומרבע העורות בשונה [ברחבם], ועושה רחב כל עור מהן ששה טפחים, קצב [מדנה] אחד לכל. ואחר כך גולל העורות, ועושה מהן כרף אחד, מהדק יפה יפה; ומוסיף בעורות ומהדק, עד שיעשה הקף הכרף ששה טפחים, שהוא רחב העור. ומודד בחוט של שני, שמקיפו על הכרף.

ד. ואחר כך יעשה פנה שנה, יהיה ארפה ארבעים או חמשים אצבעות; ויחלק אצבע אחת מהן בפנה לשנים ולשלשה ולארבעה חלקים, כדי שידע בו שיעור קצי אצבע, ורכיע אצבע, וכיוצא בזה החלק. וימדד כל עור ועור בכנה זו, עד שידע כמה אצבע יש בכל עור ועור, כדי שידע כמה אצבע בארף כל הכרף.

ה. ואחר כך לוקח עורות אחרים, שנים או שלשה, לבדק בהן שיעור הכתב, וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע, שארף הדף שבע עשרה אצבעות, לפי שהוא מניח גליון למעלה שלש, ולמטה ארבע; אכל רחב הדף, הוא לפי הכתב - אם דק אם עבה. וכן מנין השיטות שבדף, יבואו לפי הכתב, לפי שבין שיטה לשיטה, כמלא שיטה.

ו. ואחר שכותב הדף שבדק בו לפי מה שירצה, ימדד רחב הדף באצבעות הכנה; ויוסיף על רחב הדף שתי אצבעות שבין דף ודף, ויחשב כמה דפין יבואו בכרף שגלל מאותו הכתב שבדק בו, וידע חשבון הדפין. ויראה כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן התורה בלה, ומשער לפי הספר שהוא כותב ממנו. ומחשב - אם עלתה כל התורה לפי מנין הדפין, זה הוא הכתב שכותב בו בכרף; ואם הוציא החשבון שהדפין יותר מן התורה [עודף דפים על הכתב], ירחיב בכתב עד שיתמעט מנין הדפין, ויבדק בדף אחר; ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין, ימעט בכתב עד שירבה במנין הדפין, ויבדק בדף אחר. וכן בדף אחר דף, עד שיקבא החשבון אחד. מאחר שידע רחב הדפין ושיעור הכתב, מתחיל באותו הכרף.

ז. ומחלק כל עור ועור, דפין דפין בשרטוט, כפי רחב הדף שבדק בו, ועלה בחשבון. וכשישאר לו מן העור

אמרתי, לולי, פן, פי, לו, איכה, אם, פי, פי, ענבמו, חמת, תלא, לי, פי, פי, ואמר, אשר, יקומו, ראוי, אני, ואין, ואמרתי, ותאחזו, ולמשנאי, וחרבי, מראש, פי, וכפר.

יב. שירת הים - כותבין אותה בשלשים שיטה: שיטה ראשונה, בדרך; ושאר השיטות, אחת מניחין באמצעה רוח אחד, ואחת מניחין הרוח בשני מקומות באמצעה, עד שתמצא השיטה חלוקה לשלש, ונמצא רוח פנגד הכתב וכתב פנגד הרוח. וזו היא צורתה:

או ישר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר	אשרה ליהוה כי נאה נאה	סוס
ורכבו רמה בים:	עז ומרת יה ויהי לי	
לישועה	יה אלי ואננה	אלהי
אבי וארממנהו:	יהוה איש מלחמה יהוה	
שמו:	מרקבת פרעה וחילו ירה בים	ומבחר
שלשו טבעו בים סוף:	תרחות יבסימו ירדו במצולת כמו	
אבן:	ימינד יהוה נאדרי בכה	ימינד
יהוה תרעז אויב:	וברב נאונד תהרם	
קמיד	תשלח חרנד יאכלמו פקש:	וכריה
אפיד נערמו מים	נצבו כמו נד	
גלים	קפאו תהמת בלב ים:	אמר
אויב ארדף אשיג	אחלק שלל תמלאמו	
נפשי	אריק חרבי תורישמו ידי:	ושפת
ברוח כסמו ים	צללו בעופרת במים	
אדירים:	מי מככה באלם יהוה	מי
כמכה נאדר בקרש	נורא תהלת עשה	
פלא:	נמית ימינד תכלעמו ארין:	נחית
בחדד עם זו נאלת	נהלת בעוד אל נה	
קדשד:	שמעו עמים יגזון	חיל
אחו ושבי פלשת:	או נבהלו אלופי	
אדום	אילי מואב יאחזמו רעד	נמנו
כל ושבי כנען:	תפל עליהם אויבתה	
ופחד	פגל ורועד ידמו באבן	עד
יעבר עמד יהוה	עד יעבר עם זו	
קנית:	תבאמו ותטעמו בהר נחלתך	מבון
לשבתך פעלת יהוה	מקדש אדני בנינו	
ידיד:	יהוה ימלך לעלם ועד:	פי
כא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם את מי הים:	ובני ישראל הלכו בכישה בתוך	הים:

כל התורה בלה, בין בשירות בין בשאר הכתב, יתפון שתהא אות סמוכה לחברתה ביותר, ולא תדבק בה ולא תתרחק ממנה - כדי שלא תראה התכה כשתי תבות, אלא יהיה בין אות לאות בחוט השערה; ואם הרחיק אות מאות, כדי שתראה התכה כשתי תבות לתינוק שאינו רגיל, הרי זה פסול, עד שיתקן.

יום רביעי

הלכות ספר תורה פרק ט

א. אין עושין ספר תורה, לא ארכו יתר על הקפו, ולא

ואפלו קרע הכא בתוך שלש. וכן בין דף לדף, ובין תכה לתכה - יתפר. וכל הקרעים - אין תופרין אותן, אלא בגידין שתופרין בהן היריעות זו לזו; ובכל הקרעים - יזהר שלא תחסר אות אחת, או תשתנה צורתה.

יום חמישי

הלכות ספר תורה פ"ק י

א. נמצאת למד, שעשירים דברים הן, שכל אחד מהן פוסל ספר תורה; ואם נעשה בו אחד מהן - הרי הוא כחמש מן החמשים שקלמדין בהן התינוקות, ואין בו קדשת ספר תורה, ואין קורין בו ברכים; ואלו הן: (א) אם נכתב על עור בהמה טמאה; (ב) שנכתב על עור בהמה טהורה שאינו מעבד; (ג) או שהיה מעבד שלא לשם ספר תורה; (ד) שנכתב שלא במקום כתיבה, על הגויל במקום בשר ועל הקלף במקום שער; (ה) שנכתב על מקצתו על הגויל, ומקצתו על הקלף; (ו) שנכתב על דויכוסטוס [חלק העור הפנימי בבהמה]; (ז) שנכתב בלא שרטוט; (ח) שנכתב שלא בשחר העומד [המתקיים זמן רב]; (ט) שנכתב בשאר לשונות; (י) שכתבו גוי וכיוצא בו משאר פסולין; (יא) שכתב האזכרות בלא בונה [שמות הקב"ה]; (יב) שחסר אפלו אות אחת; (יג) שהוסיף אפלו אות אחת; (יד) שנגעה אות באות; (טו) שגפסה צורת אות אחת, עד שלא תקרא כל עקר, או תדמה לאות אחת - בין בעקר [בתחילת] הכתיבה, בין בנגב [שניקבה האות], בין בקרע, בין בטשטוש [נמחקה מקצת האות]; (טז) שהרחיק או הקריב בין אות לאות, עד שתראה התכה לשתי תבות, או שתי תבות כתבה אחת; (יז) ששנה צורת הפרשיות; (יח) ששנה צורת השירות; (יט) שכתב בשאר הכתב כשירה; (כ) שתפר היריעות שלא בגידי טהורה. ושאר כל הדברים - למצוה, לא לעבב.

ב. ספר תורה הכשר - נוהגין בו קדשה יתרה וכבוד גדול. ואסור לו לאדם למכר ספר תורה, אפלו אין לו מה יאכל, ואפלו היו לו ספרים רבים, ואפלו ישן לקח בו חדש. לעולם אין מוכרין ספר תורה, אלא לשגי דברים - שילמד תורה בדמיו, או שישא אשה בדמיו: והוא, שלא יהיה לו דבר אחר למכר.

ג. ספר תורה שבלה, או שגפסל - נותנין אותו בכלי חרש, וקוברין אותו אצל תלמיד חכמים; וזו היא גניזתו. מטפחות [מעילין] ספרים שבלו, עושין אותן תכריכין למת מצוה; וזו היא גניזתן.

ד. תיק שהוכן לספר תורה, והנח בו; וכן המטפחות, והארזן, או המגדל [בימה להנחת הס"ת בעת קריאתן] שמוניחין בו ספר תורה, אף על פי שהספר בתוך התיק; וכן הפסא שהוכן להניח עליו ספר תורה, והנח עליו ספר תורה - הכל תשמישי קדשה הן, ואסור לזרקן; אלא כשיבלו או כשישברו, נגניזן. אבל הבימות שעומד עליהן אויזו ספר תורה, והלוחות [הברית] שכותבין בהן לתינוק להתלמד - אין בהן קדשה. וכן רמוגי כסף וזהב וכיוצא

שלש אצבעות או ארבע יותר על הדף האחרונה שפיריעה, מניח ממנו רחב אצבע וכדי תפירה, ויקץ השאר ואל יחוש - שבאחרונה יתוסף עורות אחרות על הכרף שגלל, כנגד כל התוספות שקוצץ מכל עור ועור; ואינו צריך לחשב דבר זה, שהכתב מושכו לפי מנין הדפין [מנין הדפים הוא כרוחב הכתב].

ח. וכן הרוצה לעשות רחב הספר יותר על ששה או פחות מששה, על הכרף הזאת הוא מחשב, ויצא ארכו כהקפו, בלא פחות ולא יותר - והוא, שלא יטעה בחשבון. **ט.** רחב הגודל האמור בכל השעורין האלו ובשאר שעורי תורה בלה, והוא הבינוני - כפר דקדקנו בשעורו, ומצאנוהו רחב שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדחק; והן כארף שתי שעורות ברוח. וכל טפח האמור בכל מקום, הוא ארבע אצבעות מזו; וכל אמה, ששה טפחים. **י.** ספר תורה שכתבתי אני - רחב כל דף ודף מדפיו, ארבע אצבעות; ושירת הים ושירת האזינו, רחב כל דף משתייהן שש אצבעות; ומנין השיטין שכל דף ודף, אחת וחמשים; ומנין הדפין של כל הספר, מאתיים ששה ועשרים דף; וארף כל הספר, אלה ושלש מאות וששים ושש אצבעות, בקרוב.

יא. אלו השש אצבעות היתרות בחשבון, לגליון שבתחלת הספר ושכסופו. והעורות שכתבנו בהם, עורות אילים. ובזמן שתראה לכתב על פי המדות האלו, או קרוב להן מעט, הן חסר דף אחד או שנים או שלשה, או יתר דף או שנים או שלשה - לא תיגע ולא תהא צריך לחשבון, אלא מיד יבוא לך ארכו כהקפו.

יב. אין עושין ביריעה פחות משלשה דפין, ולא יתר על שמונה דפין; ונדמנה לו יריעה בת תשעה דפין, חולק אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן. במה דברים אמורים? בתחלת הספר, או באמצעו; אבל בסוף הספר, אפלו פסוק אחד בדרך אחד, עושין אותו דף אחד לבדו, ותופרין אותו עם שאר היריעות.

יג. כשתופרין היריעות, אין תופרין אותן אלא בגידין של בהמה או חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן, כדרך שתופרין התפלין; ודבר זה, הלכה למשה מסיני. לפיכך, אם תפרן שלא בגידין, או בגידי בהמה טמאה - פסל, עד שיתיר ויחזור ויתפר בהלכה.

יד. כשתופרין היריעות, אינו תופר כל היריעה בלה מתחלתה ועד סופה, אלא מניח מעט מלמעלה ומעט מלמטה בלא תפירה, כדי שלא תקרע היריעה באמצעה כשיגלל. ועושה לו שני עמודים של עצ, אחד בתחלתו ואחד בסופו. ותופר העור ששיר בתחלה ובסוף על העמודים בגידין, כדי שיהא נגלל עליהן; וירחיק בין העמוד והכתב שבדף.

טו. ספר תורה שנקרעה בו יריעה - בתוך שתי שיטות [בתוך הכתב בין אות לאות], יתפר; בתוך שלש, לא יתפר. במה דברים אמורים? בישן שאין עפצו [מי פרי האלוו שבו עובד הקלף] נכר; אבל אם נכר הגויל שהוא עפץ - תופר, עובד הקלף]

יום שישי

הלכות ציצית

מצות עשה אחת, והיא - לעשות ציצית על פנפי הכסות. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות ציצית פּרָק א

א. ענף שעושין על פנף הבגד ממין הבגד - הוא הנקרא 'ציצית', מפני שהוא דומה לציצית הראש, שנאמר: "ויקחני בציצית ראשי". וזה הענף - הוא הנקרא 'לָבָן', מפני שאין אנו מצוין לצבועו. ואין לחוט הענף מנין מן התורה.

ב. ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הרקיע, וכורכין אותו על הענף; וחוט זה, הוא הנקרא 'תכלת'. ואין למנין הכריכות שכורף חוט זה שעור מן התורה.

ג. נמצאו במצוה זו, שתי צוויות - שיעשה על הפנף ענף יוצא ממנה, ושיכרף על הענף חוט תכלת, שנאמר: "ועשו להם ציצית ונתנו על ציצת הפנף, פתיל תכלת".

ד. התכלת, אינו מעכב את הלָבָן; והלָבָן, אינו מעכב את התכלת. כיצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לָבָן לבדו; וכן אם עשה לָבָן ותכלת, ונפסק הלָבָן, ונתמעט עד הפנף, ונשאר התכלת לבדו - כשר.

ה. אף על פי שאין אחד מהן מעכב את חברו, אינן שתי מצוות, אלא מצות עשה אחת היא; והלובש טלית שיש בה לָבָן, או תכלת, או שניהם כאחד - הרי קיים מצות עשה אחת. אמרו חכמים הראשונים: "והיה לכם לציצית", מלמד ששניהם מצוה אחת. וארבע הציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת.

ו. כיצד עושין הציצית? מתחיל מונית של טלית שהיא סוף האריג, ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות למעלה, ולא פחות מקשר גודל [מפרק ראשון של האצבע עד הציפורן]; ומכניס שם ארבעה חוטיין, וכופלן באמצע - נמצאו שמונה חוטים משלשלין [משתלשלים], תלויין מן הקרן. וארף החוטיין השמונה, אין פחות מארבע אצבעות; ואם היו יותר על כן, אפלו אמה או שתיים - כשרות. וכל האצבעות [שיעורו -], בגודל. והיה אחד משמונת החוטיין, חוט תכלת; והשבעה, לָבָן.

ז. ולוקח חוט אחד מן הלָבָן, וכורף בו פריכה אחת על שאר החוטיין בצד [בשפת הבגד, ומניחו; ולוקח חוט התכלת, וכורף בו שתי פריכות בצד פריכה של לָבָן, וקושר. ואלו השלש פריכות, הם הנקראין 'חליה'. ומרחיק מעט, ועושה חליה שניה בחוט של תכלת לבדו; ומרחיק מעט, ועושה חליה שלישית; וכן עד חליה אחרונה, שהוא כורף בה שתי פריכות של תכלת, וכריכה אחרונה של לָבָן - מפני שהתחיל בלָבָן, מסיים בו, שמעלין בקדש, ולא מורדיין. ולמה יתחיל בלָבָן? כדי שיהא סמוך לפנף מינה [מיו הכנף]. ועל דרך זו, הוא עושה בארבע הפיפות.

כהן, שעושין לספר תורה לנואי - תשמישי קדשה הן; ואסור להוציאן לחל, אלא אם כן מכר אותן לקנות בדמיהן ספר תורה או חמש.

ח. מתר להניח ספר על גבי ספר, ואין צריך לומר על גבי החמשיין. ומניחין חמשיין על גבי נביאים וכתובים, אבל אין מניחין נביאים וכתובים על גבי החמשיין, ולא חמשיין על גבי ספר תורה. וכל כתבי הקדש, אפלו הלכות והגדות - אסור לזרק אותן. הקמיעין [קלפים עם שמות הקודש לטגולה] שיש בהם ענינים של כתבי הקדש - אין ונכנסין בהן לבית הכסא, אלא אם כן היו מחפות עור.

ו. לא יאחו אדם ספר תורה בזרועו, ויפגס בו לבית המרחץ, או לבית הכסא, או לבית הקברות - אף על פי שהוא כרוף במטפחות, ונתון בתוף התיק שלו. ולא יקרא בו, עד שירחיק ארבע אמות מן הקבר, או מן המת, או מבית הכסא. ולא יאחו הספר כשהוא ערם. ואסור לישוב על מטה שספר תורה עליה.

ז. בית שיש בו ספר תורה - אסור לשמש מטתו בו, עד שיוציאנו, או עד שניחנו בכלי, ויתן הפלי בכלי אחר שאינו מזמן לו [מיוחד, מיוחד]; אבל אם היה מזמן לו - אפלו עשרה פלים זה בתוף זה, בכלי אחד הן. או עד שיעשה לו מחצה גבוהה עשרה טפחים, אם אין לו בית אחר; אבל אם יש לו בית אחר - אסור לשמש מטתו, עד שיוציאנו.

ח. כל הטמאין, ואפלו נדות, ואפלו גוים - מתרין לאחו ספר תורה, ולקרות בו; שאין דברי תורה מקבלין טמאה. והוא, שלא יהיו ידיו מטנפות, או מלכלכות בטיט; אלא ירחצו ידיהן, ואחר כך יגעו בו.

ט. כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך, חייב לעמד מפניו. והיו הכל עומדין, עד שיעמד זה שהוא מהלך בו כשיגיענו למקומו, או עד שיתפסה מעיניהם; ואחר כך, יהיו מתרין לישוב.

י. מצוה ליחד לספר תורה מקום, ולכבד אותו המקום, ולהדרו יתר מדי; דברים שבלוחות הברית, הן הן שבכל ספר וספר. לא ירק אדם כנגד ספר תורה, ולא יגלה ערותו כנגדו, ולא יפשוט רגליו כנגדו, ולא יניחנו על ראשו כמשוי. ולא יחזיר אחריו לספר תורה, אלא אם כן היה גבוה ממנו עשרה טפחים.

יא. היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו - לא יניח ספר תורה בתוף השק, ויניחנו על גבי התמור וירכב עליו; ואם היה מתפחד מן הגנבים, מתר. ואם אין שם פחד - מניחו בחיקו כנגד לבו, והוא רוכב על הבהמה והולך. כל מי שיושב לפני ספר תורה, יושב בכבד ראש ובאימה ופחד, שהוא העד הנאמן על כל באי עולם, שנאמר: "והיה שם בך לעד"; ויכבדנו כפי כחו. אמרו חכמים הראשונים: 'כל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות'.

ברוך רחמנא דסייען

וכשהתיר או חתך התוספת, נמצא השאר נעשה מן עשוי, שצשייתו הראשונה פסולה הייתה.

טז. וכן המטיל לבעלת שלש [כנפים], ואחר כך השלימה לארבע [הוסיף כנף רביעית], והטיל לרביעית - בלה פסולה, שנאמר: "תעשה", ולא מן העשוי.

יז. אין כופלין את הטלית לשנים, ומטילין ציצית על ארבע כנפיה כשהיא פסולה, אלא אם כן תפרה בלה, ואפלו מרוח אחת.

יח. נפסק הכנף שיש בה הציצית - חוץ לשלש אצבעות, תופרה במקומה; בתוף שלש, לא תפר. נתמעטה וזית של בגד שבין חוטי הציצית ובין סוף האריג - אפלו לא נשאר מן האריג אלא כל שהוא, כשרה. וכן אם נתמעטו חוטי הציצית - אפלו לא נשתיר מהן אלא פדי עניבה, כשרה; ואם נפסק החוט מעקרו, אפלו חוט אחד - פסולה.

שבת קודש

הלכות ציצית פּרָק ב

א. תכלת האמורה בתורה בכל מקום, היא הצמר הצבוע כפתוף שבפחל [כצבע כחול המעורב בצבע לבן]; וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין בטהרו של רקיע [כשהוא ללא עננים]. והתכלת האמורה בציצית, צריך שתהא צביעתה צביעה ידועה, שעומדת בפניה, ולא תשתנה. וכל שלא נצבע באותה הצביעה, פסול לציצית; אף על פי שהוא כעין הרקיע, כגון שצבעו באיסטיס [מין צבע] או בשאר המשחירין [הצובעים בצבע כחול חזק] - הרי זה פסול לציצית. ורחל בת עז [שאמה עז ואביה איל], צמרה פסול לציצית.

ב. כיצד צובעין תכלת של ציצית? לוקחין הצמר, ושורין אותו בסיד; ואחר כך מכבסין אותו, עד שיהיה נקי; ומרתיחים אותו באהל [מין צמח] וכיוצא בו, כדרך שהצבעין עושין כדי שיקלט את העין [- הצבע]. ואחר כך מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו [מראהו] לעין [צבע] הים, ודמו שחר פדיו, ובים המלח הוא מצוי. ונותנין את הדם ליורה, ונותנין עמו סממנין [מיני צבעים] כמו הקמוניא וכיוצא בה, כדרך שהצבעין עושין; ומרתיחין אותו, ונותנין בו הצמר, עד שיעשה כעין הרקיע. וזו היא צורת תכלת של ציצית.

ג. תכלת של ציצית, צריכה צביעה לשמה; ואם צבעה שלא לשמה, פסולה. והיורה שיש בה הצבע - אם צבע בה מעט צמר לבדקו אם הוא יפה אם לאו, נפסלה היורה בלה. אלא כיצד יעשה? לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן, ומניח בו מעט צמר שבדק בו; ושורף את שבדק, שהרי נצבע לבדיקה. ושורף הצבע שבכלי שבדק בו, שהרי פגמו ופסלו; וצובע התכלת בשאר הצבע, שלא נפגם.

ד. התכלת אינה נלקחת אלא מן הממחה - חוששין, שמא לא נצבעה לשמה. ואף על פי שנלקחה מן הממחה, אם נבדקה ונודע שנצבעה באחד משאר צבעונין המשחירין שאינן עומדין - פסולה.

ח. כמה חליות הוא עושה בכל כנף? לא פחות משבע, ולא יותר על שלש עשרה; וזו היא מצנה מן המבחר. ואם לא כרף עליה אלא חליה אחת, כשרה; ואם כרף התכלת על רב הציצית, כשרה. ונזאי התכלת - שיהיו כל החליות בשליש החוטין המשלשלין, ושני שלישיהן ענף [שאינו כרוך]. וצריך לפרדו [שהיו החוטים נפרדים], עד שיהיה כציצית שער הראש.

ט. העושה לכן בלא תכלת - לוקח אחד משמונת החוטין, וכורף אותו על שאר החוטין עד שלישן, ומניח שני שלישיהן ענף. וכריכה זו - אם רצה לכרף אותה חליות חליות, כעין שכורף בתכלת - הרשות בידו, וזה הוא מנהגנו; ואם רצה לכרף בלא מגנין חליות, עושה כללו של דבר - יתפון להיות הכורף שלישי, והענף שני שלישין. ויש מי שאינו מדקדק בדבר זה בלבן; ואם כרף הלכן על רב החוטין, או שלא כרף אלא חליה אחת - כשרה.

י. אחד חוטי הלכן, ואחד חוטי התכלת - אם רצה לעשות שזורין [מכמה חוטים], עושה; אפלו היה החוט פסול משמונה חוטין, ושזור עד שנעשה פתיל אחד - אינו נחשב אלא חוט אחד.

יא. חוטי ציצית, בין לכן בין תכלת - צריכין טויה לשם ציצית. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הנאחו בקוצים כשהצאן רוצין ביניהן, ולא מן הנימין [שערות] הנתלשין מן הפהמה, ולא משיורי שתי שהאורג משיר בסוף הבגד - אלא מן הגנה של צמר, או מן הפשתן. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הגדול, ולא משל עיר הנדחת [שעבדה עבודה זרה], ולא משל קדשים; ואם עשה, פסולה. המשפתחה לבהמה, צמרה פסול לציצית; אבל המשפתחה לפשתן הנטוע - הרי זה כשר, שהרי נשתנה.

יב. ציצית שעשה אותה גוי - פסולה, שנאמר: "דבר אל בני ישראל... ועשו להם ציצת"; אבל אם עשה אותה ישראל בלא פונה, כשרה. וציצית שנעשת מן העשוי מקדם, פסולה.

יג. כיצד? הכי כנף [מבגד אחר] שיש בה ציצית, ותפרה על הבגד - אפלו יש באותה הכנף אמה על אמה, פסול, שנאמר: "ועשו להם ציצת", ולא מן העשוי - שהרי זה דומה למי שנעשת מאליה. ומתיר להתיר ציצית מבגד זה, ולתלותה בבגד אחר, בין לכן בין תכלת.

יד. תלה החוטין בין שתי כנפים מזו לזו, וקשר כנף זו כהלכתה וכנף זו כהלכתה, ואחר כך חתכן באמצע, ונפרדו זה מזה - פסול; שהרי בעת שקשרן היו פסולין, לפי ששתי הכנפים מערות [מחוברות] זו בזו בחוטין שביניהן, ובשעה שפסקן, נעשו שתי ציציות - נמצא עושה מן העשוי.

טו. הטיל ציצית על ציצית [ארבע ציציות בנוסף לארבע ציציות] - אם נתפון לבטל את הראשונה - מתיר הראשונה או חותכה, וכשרה. ואם נתפון להוסיף - אף על פי שחתך אחת משתייהן, הרי זו פסולה; שהרי כשהוסיף פסל הכל,

ז. המוצא תכלת בשוק, אפלו מצא חוטין מפסקין [מופרדים] ושזורין [כחוטי ציצית] - פסולה. הלוקח טלית מציעת מן השוק מישראל, הרי היא בחזקתה. מן הגוי - מן התגר [סוחר], פשרה; מן ההדיוט [שאינו סוחר], פסולה.

ח. טלית שהיא פלה אדמה, או ירקה, או משאר צבעונין - עושה חוטי לכן שלה כעין צבעה: אם ירקה, ירקין; ואם אדמה, אדמין. היתה פלה תכלת - עושה לכן שלה משאר צבעונין, חוץ מן השחר, מפני שהוא נראה בתכלת; וכורך על הכל חוט אחד תכלת, כדרך שעושה בשאר ציציות שאינן צבועין.

ט. קשה עגש מי שאינו מניח לכן, יתר מעגש מי שלא הניח תכלת: לפי שהלכן, מצוי לכל; והתכלת, אינה מצויה לכל - לפי שאינה מצויה בכל מקום ולא בכל זמן, מפני הצבע שאמרנו.

ה. כיצד בורקין אותה עד שיוודע אם נצבעה כהלכתה, אם לא? לוקחין תבן וריר [נוזל] של שבלול [מין שרמן], ומי רגלים שנתחמצו [שעברו עליהם] ארבעים יום; ושורין התכלת בכלן, מעת לעת. אם עמדה בעינה [בצבעה] ולא כהתה], פשרה. ואם כהתה - לוקחין בצק של שעורין שמעפשיין [מחמיצים] אותו למוריס [מיץ דגים], ונותנין את זו התכלת שנשתנת בתוכו, ואופה הבצק בתנור; ומוציאין התכלת מן הפת, ורואין אותה: אם כהתה ממה שהיתה, פסולה; ואם הוסיף עינה [התחזק צבעה], והשחרה יותר ממה שהיתה קדם אפיה - פשרה.

ו. חצר [כפר או מושב] שמוכרין בה התכלת, והיו מחזקין בכשרות - לוקחין ממנה סתם, ואין צריך בדיקה, והרי היא בחזקתה, עד שתחשד. המפקיד תכלת אצל הגוי - הרי זו פסולה, שמא החליפה. ואם היתה בכלי, והיה חתום בשני חותמות [שני סימני סגירה], חותם בתוף חותם - פשרה; בחותם אחד, פסולה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ז' ו"ג מרחשון ה'תשס"ז

[לזנות], והוא אמרו יתעלה: "וכי יפתה איש בתולה" (שמות כב, טו). וכבר נתבארנו כל-דיני מצוה זו בפרק ג' ופרק ד' מכתבות.

המצוה הרי"ח — הצווי שנצטווה האונס (הבועל בתולה בעל-כרח) לשא את-אנוסתו, והוא אמרו יתעלה: "ולו-תהיה לאשה תחת אשר ענה לא-יוכל שלחה כל-ימיו" (דברים כב, כט), וכבר נתבאר בגמרא מכות (טו). שלא זו של אונס, שהוא לא יוכל לשלחה, הוא לא-תעשה שקדמו עשה. וכך אמרו: "ואמאי, לא-תעשה שקדמו עשה הוא." הנה נתבאר שזה שנאמר: "ולו תהיה לאשה" — מצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' (לט) ופרק ד' מכתבות (מב).

המצוה השנ"ח — האזהרה שהזהר האונס מלגרש אנוסתו, והוא אמרו: "ולו-תהיה לאשה [וגו'] לא-יוכל שלחה כל-ימיו" (שם) ולא זו קדמו עשה, והוא אמרו: "ולו תהיה לאשה" וכך בארו בגמרא מכות (טו). שזה לא שקדמו עשה, ושם אמרו: "אונס שגרש, אם ישראל הוא (שבידו להחזיר ולקיים הציווי "ולא תהיה לאשה") — מחזיר ואינו לוקה: ואם כהן הוא (שהגרושה אסורה עליו) — לוקה ואינו מחזיר". ודע שאפלו היה ישראל וגרש אנוסתו ומתה קדם שיחזירנה,

יום ראשון

מצות עשה ריז.

המצוה הרי"ז — הצווי שנצטוונו שתחלוץ היבמה (אשת האח שמת) ליבמה אם לא ישאנה, והוא אמרו יתעלה: "וחלצה נעלו מעל רגלו" (דברים כה, ט) וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לכה, והיא מסכת יבמות. וכבר ידעת לשונם (ברכות יג. יבמות לט): "מצות יבום (שאח המת ישאנה) קודמת למצות חליצה", ולפיכך קראו למסכתא "יבמות", אף-על-פי שהיא כוללת דיני היבום והחליצה כאחד.

יום שני

מצות לא תעשה שנו.

המצוה השנ"ז — האזהרה שהזהרו שאר בני אדם מלבוא על היבמה (אשת אח שמת ולא הניח זרע) כשהיא תחת זקת (קשר, שחובה על אח המת — היבם — לישאנה) יבמה, והוא אמרו: "לא-תהיה אשת-המת החוצה לאיש זר" (דברים כה, ה). והעובר על לאו זה — לוקה, היא והוא. וכבר נתבאר דיני מצוה זו ביבמות.

יום שלישי

מצות עשה רכ. ריח. מצות לא תעשה שנח.

מצות עשה ריט. מצות לא תעשה שנט.

המצוה הר"כ — הצווי שנצטוונו בדין המפתה

יום חמישי

מצות לא תעשה קה. של. שלא. שלב. שלג. שלד.

המצוה הק"ה — האזהרה שהזהרנו מלתן לבונה (מין שרף של עץ בשמים) במנחת סוטה, והוא אמרו יתעלה: "ולא-יתן עליו לבנה" (דברים ה, טו) ולשון ספרי (נשא שם): "מגיד שאם נתן שמן או לבונה — עובר בלא-תעשה, כשם שעובר על שמנו כף עובר על לבנתו". ולפיכך גם העובר על לאו זה — לוקה. ובמכלתא: "לא-יצק עליו שמן ולא-יתן עליו לבנה — מגיד שהן שתי אזהרות".

המצוה הש"ל — האזהרה שהזהרנו מלבוא על האם, והוא אמרו: "אמך הוא לא תגלה ערותה" (ויקרא יח, ז). והעובר על לאו זה — בכרת. ואם נתקימה העדות עליו — נסקל אם היה מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על אשת אב, והוא אמרו: "ערות אשת-אביך לא תגלה" (שם, ח), והעובר על זה בכרת ואם נתקימה עליו העדות — בסקילה אם היה מזיד; ובשוגג, מקריב חטאת קבועה. הנה נתבאר לך שהבא על אמו חייב עליה משום אם ומשום אשת-אב, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו, כמו שנתבאר בסנהדרין (נד).

המצוה השל"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על האחות, והוא אמרו יתעלה: "ערות אחותך בת אביך וגו' לא תגלה ערותן" (שם, ט) והעובר על לאו זה במזיד — חייב כרת; ובשוגג — חטאת קבועה.

המצוה השל"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת אשת האב אם היא אחותו, והוא אמרו יתעלה: "בת-אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה" (שם, יא) לאו זה בא לעשות פת אשת האב (איסור) ערוה בפני עצמה. והראיה שפת אשת האב ערוה בפני עצמה היא, שהבא על אחותו פת נשואת אביו (להוציא בתו

או נשאת לאחר — לוקה, שהרי לא קים עשה שבה, כפי הפלל שאצלנו: קימו ולא קימו (כלומר חיוב במלקות או פטור מהם, תלוי במבחן אחד: אם ניתן במצב זה, לקיים את העשה ה"מתקן", את הלאו — שאז פטור ממלקות, או שלא ניתן במצב זה לקיים את העשה — שאז מתחייב במלקות). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפ"ק ג' ופ"ק ד' מכתבות.

המצוה הרי"ט — היא דין המוציא שם רע (נשא בתולה והעליל עליה כי לא מצא לה בתולים), כלומר: הצווי שנצטוינו להלקותו ושתשאר אשתו עמו, לפי שגם בו נאמר: "ולו-תהיה לאשה לא-יוכל לשלחה כל-ימיו" (שם יט). ונתבאר בגמרא מפות (שם) גם בלאו זה, כמו שנתבאר באונס, כלומר: שזה לאו שקדמו עשה (הרי לנו שיש כאן עשה). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפ"ק ג' ופ"ק ד' מכתבות (מה:).

המצוה השנ"ט — האזהרה שהזהר מוציא שם רע מלגרש את-אשתו, והוא אמרו גם בו: "לא-יוכל לשלחה כל-ימיו" (שם). וגם לאו זה קדמו עשה והוא אמרו: "ולו-תהיה לאשה" (שם) ודינו בגרושין לענין המלקות פדין האונס, כמו שנתבאר בסוף מכות. ושם (מכות טו) ובפ"ק ג' ובפ"ק ד' מכתבות נתבארו דיני מצוה זו.

יום רביעי

מצות עשה רכג.

מצות לא תעשה קד.

המצוה הרכ"ג — הצווי שנצטוינו בדין סוטה (אשה שהזהירה בעלה שלא תתיחד עם אדם זר ולא נשמעה) והוא אמרו יתעלה: "איש איש פיי-תשטה אשתו" (במדבר ה, יב), וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו ביצד משקין אותה וכיצד תקריב קרבנה ושאר הנאיה, במסכתא המיוחדת לכך, כלומר מסכת סוטה.

המצוה הק"ד — האזהרה שהזהרנו מלבלול (לערבב) מנחת סוטה בשמן, והוא אמרו יתעלה: "והביא את-קרבנה עליה וגו' לא יצק עליו שמן" (שם טו) ואם הקריבה בשמן — לוקה.

בגזרה שנה "זמה" "זמה". והוא הדין לכתו וכתו בתו לענין ענש, שלמדן זאת מגזרה שנה של "הנה" "הנה" שלגבי בת בנו וכתו בתו כתוב "הנה", כמו שנאמר "הנה" באשה וכתה. ולשון גמרא פרתות (ה): "אל תהי גזרה שנה קלה בעיניך, שהרי (איסור) "בתו" אחד מגופי תורה, ולא למדה הפתוב אלא בגזרה שנה: אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה". והתבונן (בדיוק הלשון) באמרו: "לא למדה הפתוב", ולא אמרו "לא למדנוה" (חכמים), לפי שכל-הדברים האלה קבלה מפי השליח (משה רבנו), והוא פרוש מקבל, כמו שבארנו בהקדמת חבורנו הגדול בפרוש המשנה, ולא שתק הפתוב מלהזכירה אלא מפני שאפשר ללמדה בגזרה שנה (אבל לאמיתו של דבר נחשב כאילו כתוב מפורש בתורה). וזהו ענין אמרו: "לא למדה הפתוב אלא בגזרה שנה" ומספיק אמרו (= זהו גם משמעות הביטוי): "גוף תורה". היוצא מכל-מה-שקדם פאן שהעובר על בתו או בת בתו או בת בנו — בשרפה; ואם לא נודע או שלא נתקיימה עליו העדות — בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג באחת מהן — מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת הבת, והוא אמרו: "ערוך בת-בתך לא תגלה ערותן כי ערוך הנה" (שם, יח, י).

המצוה השל"ז — האזהרה שהזהרנו מלצרו (לישא כאחד), אשה וכתה. והוא אמרו: "ערוך אשה וכתה לא תגלה" (שם, יז), והעובר על זה, והוא שתהיה אחת מהן אשתו וכו' על האחרת — חייב שרפה אם נתקיימה עליו העדות; והוא בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"ח — האזהרה שהזהרנו מלצרו אשה וכת בנה, והוא אמרו: "את-בת בנה" (שם). וגם זה בשרפה וכת אם היה מזיד, או חטאת קבועה אם היה שוגג.

המצוה השל"ט — האזהרה שהזהרנו מלצרו אשה וכת בתה, והוא אמרו ותעלה: "ואת-בת-

שלא מן הנשואין) חייב שפתיים: משום אחרותו ומשום בת אשת אביו, כמו הבא על אמו שהיא חייב שפתיים: משום אמו ומשום אשת אביו, כמו שבארנו. וזה לשונם: אמרו בפרק ב' מיבמות (כב): "תנו רבנן: הבא על אחרותו והיא בת אשת אביו — חייב משום אחרותו וחייב משום בת אשת אביו, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו חייב אלא משום אחרותו בלבד. מאי טעמיהו דרבנן? (מה טעמם של חכמים החולקים על רבי יוסי ומחייבים שתיים) אמרי: מכדי (הנה ראו): פתיב "ערוך אחרותך בת אביך וגו'" — "ערוך בת-אשת אביך מולדת אביך" למה לי? שמע מינה (מכאן משמע) לחיבו משום אחרותו ומשום בת-אשת אביו. והעובר על לאו זה, כלומר: אחרותו בת נשואת אביו — בכרת, בלבד אם היה מזיד; ובשוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"ד — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת הבן, והוא אמרו: "ערוך בת-בנך וגו' לא תגלה" (שם, י).

יום שישי

מצות לא תעשה שלו. שלה.

שלו. שלח. שלט.

המצוה השל"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על הבת עצמה, וזה לא נתבאר בלשון התורה, לא נאמר לנו: ערוך בתך לא תגלה; אלא שתק ממנה מחמת פשטות הענין, לפי שכבר אסר בת הבן וכת הבת — כל-שכן הבת. ובגמרא יבמות (ג). אמרו: "בתו עקר אסורא מדרשא אתיא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דאמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא (בגזרה שוה) הנה הנה ואתיא זמה זמה", כלומר: שהוא אמר בבת בנך וכת בתך "ערוך הנה" (ויקרא יח, י), ואמר באסור אשה וכתה וכת בנה וכת בתה "שארה הנה זמה הוא" (שם, יז), פשם שבאסור אשה וכת בנה וכת בתה נאסרה בתה, כך באסור בת בנו וכת בתו נאסרה גם בתו. ואמר בענין: "אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתה" (שם כ, יד), וכן גם אשה. וכת בנה וכת בתה בשרפה, לפי שנאמר בהן "זמה" ולמדן

תקרב ודַתַּף הוּא" (שם, יד). וְהַעֹבֵר עַל לָאוּ זֶה, בְּכִרְתָּ אִם הָיָה מְזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמ"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּבוֹא עַל אִשֶׁת הַבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת כְּלִתָּף לֹא תִגְלֶה" (שם, טו). וְהַעֹבֵר עַל זֶה — בְּסִקִּילָה. וְאִם לֹא נִתְקַיְמָה הַעֲדוּת אוֹ שְׁלֵא נִוְדַע — הָרִי הוּא בְּכִרְתָּ אִם הָיָה מְזִיד; וּבְשׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁד"מ — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּבוֹא עַל אִשֶׁת הָאֵח, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אִשֶׁת-אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה" (שם, טז). וְהַעֹבֵר עַל לָאוּ זֶה, בְּכִרְתָּ אִם הָיָה מְזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמ"ה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּבוֹא עַל אִחֹת הָאִשָּׁה בְּתַיִי הָאִשָּׁה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִשָּׁה אֶל-אִחֹתָה לֹא תִקַּח" (שם, יח), וְהַעֹבֵר עַל לָאוּ זֶה בְּמִזִּיד — חֵיב כְּרַת; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

בְּתָה לֹא תִקַּח" (שם). וְהוּא בְּכִרְתָּ וּבְשָׂרְפָה אִם הָיָה מְזִיד וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

שבת קודש

מצות לא תעשה שמ. שמא.

שמב. שמג. שדמ. שמה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמ"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּבוֹא עַל אִחֹת הָאֵב, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אִחֹת-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יב) וְהַעֹבֵר עַל זֶה אִם הָיָה מְזִיד — חֵיב כְּרַת; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמ"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּבוֹא עַל אִחֹת הָאֵם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עֲרוֹת אִחֹת-אִמֶּךָ לֹא תִגְלֶה" (שם, יג). וְהַעֹבֵר עַל לָאוּ זֶה בְּמִזִּיד — חֵיב כְּרַת; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמ"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּבוֹא עַל אִשֶׁת אָחִי הָאֵב, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא



תורה אור (מבואר) נר חנוכה (פרק א)

וכתיב בדבר ה' שמים נעשו, ובעשרה מאמרות נברא העולם שהיו מאמר ודבור, ולא נברא בחפץ ורצון בלבד.

ופעם נאמר "בדבר ה' שמים נעשו", שהבריאה היתה על ידי דיבורו של הקב"ה, וכמאמר חז"ל "בעשרה מאמרות נברא העולם", הרי שלא ברא הקב"ה את עולמו ע"י חפץ ורצון בלבד, אלא גם ע"י דיבור ומאמר.

והענין, כי הנה נודע שלכל הדברים יש חומר וצורה, שהחומר הוא ענין הדבר ההוא בכללות, והיינו להיות שמים או ארץ או שמש וירח, והצורה הוא כל ציור וכל תמונה במראה ושטח שיש לכל דבר בדמותו בצלמו על איזה אופן נעשה, כמו השמש והארץ הם כדורים, ומן הארץ לרקיע כו', והשמש והירח הם גלגלים מאירים כו'. וכן עד"ז בכל דבר נברא.

כל נברא מורכב משני חלקים, הנקראים "חומר" ו"צורה". "חומר" הוא עצם החומר הגשמי של הנברא, וצורת הדבר היא תמונתו וציורו. למשל הרקיעים, שהם עשויים מחומר מיוחד ("כמ"ש במדרש נטל אש ומים וטרפן זה בזה ומהם נעשה השמים, וזהו החומר של השמים פירוש עצם השמים שהוא מאש וממים" ומלבד זאת יש להם צורה, שהם עגולים ככדור, וכן גודלם וריחוקם מן הארץ (כמאמר חז"ל מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכן בין רקיע לרקיע כו'). וכן זה שהשמש והירח הם עגולים מאירים וכו'. ועד"ז כל נברא ונברא כלול משני דברים אלה דחומר וצורה, היינו עצם החומר הגשמי שממנו הוא עשוי, וצורתו ותמונתו (שיעור ארכו ורחבו, אם עגול או בעל קרנות או משולש, וכיוצא בזה).

והנה החומר נברא בדבר ה' ובעשרה מאמרות, שבמאמר יהי אור נתהווה בחינת האור מאין לי"ש, וכן במאמר יהי רקיע נתהווה הרקיע מאין לי"ש. אבל אופן צורת הרקיע בדמותו בצלמו הוא נעשה בחפץ ה' שלא בא לכלל גילוי בדבור או מאמר. וזהו החילוק בין שני הכתובים, "בדבר ה' שמים נעשו", ו"כל אשר חפץ ה' עשה":

חומר הנברא נתהווה ע"י דבר ה', שהם ה"עשרה מאמרות", משא"כ צורת הנבראים לא נתפרשה בעשרה מאמרות, ועל זה נאמר "כל אשר חפץ ה'

תוכן הפרק: הטעם שבריאת העולם היתה על ידי דיבורו יתברך, ופירוש הכתוב "כי הוא צוה ונבראו".

נר חנוכה מצוה להניחה כו' משמאל, כדי שתהא מזווה מימין ונר חנוכה משמאל. וצריך להבין הטעם שאין הנר חנוכה ג"כ מימין כמו המזווה. יש להבין הטעם שנר חנוכה הוא משמאל ולא מימין כמו המזווה. ומשמע מזה, שיש שייכות מיוחדת בין תוכן מצות נר חנוכה לשמאל דוקא. ועוד, דמשמע דהא דנר חנוכה משמאל תלוי בכך שהמזווה היא מימין דוקא.

[בהמשך המאמר יבואר כיצד מזווה ונר חנוכה רומזים לכללות עבודת השם, הנחלקת בדרך כלל לשני סוגים: (א) נר מצוה (ב) תורה אור. במצות מזווה באה לידי ביטוי הפעולה הרוחנית של קיום המצות ("נר מצוה"), שפעולה זו שייכת לבחינת "מין"; ובנר חנוכה - הענין ד"תורה אור": השייך לבחינת "שמאל":

וכשם שהכתוב הקדים "נר מצוה" ל"תורה אור": כמ"ש כי נר מצוה ותורה אור, לפי שאור תורה תלוי ב"נר מצוה", כך רק כשיש "מזווה מימין" אפ"ל הפעולה, ד"נר חנוכה משמאל".

כדי להבין את ההבדל בין שני הענינים ד"נר מצוה ותורה אור" וכיצד הענין ד"תורה אור" תלוי ב"נר מצוה" - יקדים לבאר את המטרה הכללית של עבודת האדם עלי אדמות, ואח"כ יבאר שהדרך להגיע אלי' דורשת שני אופני וסוגי עבודה, "נר מצוה ותורה אור".]

אך יובן בהקדים ביאור מ"ש כל אשר חפץ ה' עשה.

יש להקדים יישוב הסתירה בין שני כתובים.

דפעם נאמר "כל אשר חפץ ה' עשה", דלפי הפירוש הפשוט בכתוב, שאין מי שיוכל לעכב את הקב"ה מלעשות את אשר רוצה, אינו מובן, "מהי הרבותא הזאת דכל אשר חפץ עשה", וכי סלקא דעתך ששייך איזה מונע ומעכב לפני בורא עולם ומנהיגו?! אך ע"פ חסידות, החידוש בכתוב זה הוא, שהקב"ה בורא על ידי חפצו ורצונו לחוד, דמיד כשעולה ברצונו יתברך לברוא איזה דבר - מן הרצון עצמו נעשה הדבר מיד, דלא כבשר ודם להבדיל שמרצונו ומחשבתו לא נעשה כלום ואין הרצון אלא הגורם שכח המעשה שבידיו יעסוק בעשיית הדבר.

בי מלכותך מלכות כל עולמים.

וזהו מ"ש "מלכותך מלכות כל עולמים", דהפירוש הפשוט בכתוב זה הוא שהקב"ה הוא מלך על כל העולמות כולם, אולם בחסידות נתפרשה כוונת הכתוב, שכל העולמות כולם מקבלים את שפע חיותם רק ממידת המלכות בלבד.

אין מלך בלא עם.

וטעם הדבר הוא לפי ש"אין מלך בלא עם", פירוש, עצם גדר המלכות מחייב שתהי' מציאות של עם שעליו הוא מולך ושולט (דאדם הנמצא לבדו במדבר שמם לא יכול להיות מלך, מאחר שאין שום בן אדם בסביבתו שעליו יוכל להתנשא ולשלוט עליו). זאת אומרת, שמידת המלכות היא הקשר של האדם עם הזולת. וכך למעלה, שרצונו יתברך להיות "מלך", הוא שיוצר מציאות של נבראים (שעליהם הוא מושל ושולט).

שבחינת מלכות היא בחינת התנשאות והסתלקות.

ועומק הטעם שבריאת העולמות היא על ידי מידת המלכות דוקא - דלכאורה, למה לא תספיק לכך מידת חסדו של הקב"ה, שמצד חסדו וטובו יתברך ברא עולמות ומשפיע להם קיום וחיות?

אך הענין, דיש הבדל יסודי בין השפעה מצד מידת החסד להשפעה שמצד מידת המלכות.

השפעה מצד חסד היא באופן של "קירוב", שהמשפיע מתעניין בטובת המקבל ומתבונן בצרכיו, עד שהעני מרגיש את ה"קירוב" של העשיר אליו.

משא"כ כל מהותה של מלכות היא רוממות והתנשאות, "שצריכים לנשאות את המלך שיהי' מובדל ומרומם, וכמאמר אין יושבין על כסאו ואין רוכבין על סוסו ואין משתמשי' עם שרביטו", וגם כשעוסק בהנהגת המדינה (בחקיקת חוקים כו') ה"ה סגור בהיכלו ואין לו מגע ומשא עם ההמון. ודוקא באופן כזה יכול למלוך ולשלוט עליהם, כי אם הי' מתקרב ביותר אל העם יחסר בהתנשאותו כמלך.

שלא יאיר ויתגלה אלא בבחינת שם בלבד.

ונמצא שהשפעת המלך היא בדרך התנשאות, שאין המלך עצמו מתגלה ומתקרב אל העם, אלא כאילו הוא נשאר מסולק מהם, ורק "שמו" מתפשט על כל המדינה, כמאמר "מלך שמו נקרא עליהם". פירוש: כל הקשר בין אנשי המדינה עם המלך אינו עם המלך

עשה", שצורת הנבראים נבראה על ידי רצונו וחפצו של הקב"ה בלבד, מבלי שתתפרש בדיבורו יתברך.

והנה מה שנברא החומר במאמר ודבור ולא נברא הכל בחפץ ה' ורצונו בלבד.

אלא שזה גופא צריך ביאור: מאחר שביכולתו של הקב"ה לברוא ע"י עצם רצונו וחפצו, וכפי שאכן נבראה "צורת" כל הנבראים, למה לא ברא גם את חומר הנברא באופן כזה, אלא בראו על ידי מאמר ודיבור?

הוא מפני שאז לא הי' גילוי מאין ליש רק שהיה העולם בטל במציאות ממש.

אך הענין, כי רצונו של הקב"ה הוא שיהי' עולם ויהיו נבראים המרגישים את עצמם ל"יש" ודבר נפרד מאלקות, ואם הבריאה היתה רק מצד חפץ ה' ורצונו בלבד, מבלי שיבוא לכלל דיבור, אז לא היו הנבראים בבחינת "יש" אלא היו "בטלים במציאות ממש", היינו שאז הי' נרגש אלקות בגלוי בכל מקום ונקודה בעולם.

ומובן, שאם הי' העולם נברא באופן כזה לא הי' שייך שנבראים יעבדו את הקב"ה, כי אז לא זו בלבד שאין שום מציאות של "רע" (נגד רצונו יתברך) שצריכים להילחם בו, אלא שבכלל לא קיים שום הרגש של "מציאות" (קיומו של "אני"), ואין כאן אלא הוא יתברך, "הוא לבדו הוא ואין זולתו". והרי בריאת העולם היתה כדי שיהיו בני אדם שיעבדו את ה', שלזה צריך שתהי' מציאות "יש".

רק עיקר גילוי היש הוא ע"י דבר ה'.

"ישות" הנבראים באה לידי מציאות רק על ידי דיבורו של הקב"ה דייקא.

[והולך ומבאר את הטעם שישות הנבראים תלוי בדיבורו של הקב"ה:]

כי הוא צוה ונבראו, פירוש, צוה מלשון מצות המלך.

ויובן זה על פי ביאור לשון הכתוב "כי הוא צוה ונבראו" - "צוה" דייקא (ולא נקט "כי הוא אמר ונבראו"), דלשון ציווי מורה על דיבור של מלך (שמצווה על ידי דיבורו), כי ענין הציווי שייך רק במי שמתנשא ויש לו שליטה וממשלה ונמצא, שבכתוב זה מודגש, שדיבורו ית' שממנו נבראו כל הנבראים הוא ה"דיבור" דמידת המלכות.

נקודת ההסברה דלקמן - שיש שתי מדריגות: א) עצם החיות ממידת המלכות שהיא בהתנשאות, "ולא בבחינת התלבשות כח הפועל בנפעל". ב) כפי שהחיות יורד אח"כ ממדריגתו, ומשתלשל ממדריגה למדריגה עד שמתלבש בכל נברא פרטי שבעולם הזה הגשמי, ובמדריגה זו היא ה"התלבשות כח הפועל בנפעל".

וזהו שהולך ומבאר:]

והתלבשות כח הפועל בנפעל הוא למטה בע' שרים, שר של מים שר של כו'.

ידוע, דכל מיני נפשות וכוחות שאנו רואים בכל הברואים שבעולם הזה, "משתלשלים" מעולמות עליונים, דרך גשם וחומר הנברא הוא חידוש גמור שמציאותו מתחלת כאן בעוה"ז, אבל החיות הרוחנית והנפש המלוכשת בכל נברא כבר נמצאת בעולמות רוחניים ומשם יורדת לעולם הזה.

דבר זה מרומז במאמר חז"ל "אין לך כל עשב למטה שאין לו מזל למעלה המכה בו ואומר לו גדל", שה"מזל" הוא מקור חיותו של עשב זה למעלה. זהו גם ענינם של ה"ע' שרים" הנזכרים בחז"ל, דהשר של כל אומה ואומה הוא שורש החיות של מלך האומה למטה. וכן יש שר ומזל למעלה לכל נברא ונברא, כמו "שר של מים", "שר של אש" וכו'.

שהם משמרי האופנים, ויש נבוה מעל נבוה. כשם ששורש הנפש והחיות של נבראים גשמיים הוא ממזל ושר למעלה, כך שורש החיות של השר והמזל למעלה הוא בעולם יותר רוחני, כי יש כמה מדריגות ביצורים העליונים, שעל זה נאמר "גבוה מעל גבוה שומר", וה"שרים" העליונים מקבלים נפשם וחיותם מה"פסולת" (ה"שמרים") של המלאכים היותר תחתונים, הנקראים "אופנים".

שמקבלים ג"כ דרך עילה ועלול עד המלאכים שהם שכלים נבדלים, שהם פני ארי' פני שור שבמרכבה. ובמלאכים גופא, כל מלאך מקבל נפשו וחיותו ממלאך עליון ממנו (כידוע שיש הרבה מדריגות במלאכים), עד המלאכים העליונים ביותר שנקראים "שכלים נבדלים" (לפי שהם נבדלים בתכלית מן החומר), שאלה הם המלאכים שבמרכבה העליונה - פני ארי', פני שור וכו'.

ונמצא, ששפע החיות (ממדת המלכות) המלוכשת בנבראים ממש, יורד ומשתלשל ממדריגה למדריגה - ירידה זו בהדרגה שלב אחר שלב נקראת בספרים בשם

עצמו (כי המלך עצמו הוא איש מורם מעם, ונרמז בלשון הכתוב "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"), אלא רק בכך ששם המלך נקרא על מדינתו ועמו, שהם ברשות המלך ומשתייכים אליו.

[וזוהי נקודת הטעם שהבריאה היא ממדת המלכות דוקא (שהיא היא דבר ה', כנ"ל), כי היות שהוא יתברך "אין סוף", אי אפשר שתתהווה מציאות "יש" אם השפעת החיות מאתו יתברך תהי' באופן של "קירוב" (כהשפעת מידת החסד), שהרי כשנרגש אורו של הקב"ה שאין לו סוף, אין מקום שאינו ממולא מאלקות ובמילא אי אפשר שיהי' שום פירוד מאלקות.

ולפיכך כדי שתהי' מציאות העולמות והנבראים צ"ל השפעת החיות ממדת המלכות, שהקב"ה בעצמו כביכול ברוממות והתנשאות מן העולמות, שבאופן כזה אפשר להעולמות להרגיש עצמם כמציאות נפרדת מן אלקות].

וזהו יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו, כמו עד"מ מלך בשר ודם שמלכותו היא שמו לבד אשר נקרא על מדינתו.

ובזה יובן דיוק הלשון בהמשך הכתוב "יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו" - "שם הוי" דייקא (ולא "יהללו את הוי").

כי מאחר שבריאת העולמות היא ממדת המלכות, כמו על דרך משל מלך המצווה על ידי דיבורו, לפיכך לא מתגלה בנבראים אלא רק "שם ה'" בלבד (שאותו הם מהללים ומשבחים), כמו מלך שרק שמו נקרא על מדינתו (כנ"ל), משא"כ המלך עצמו נשאר בהבדלה ובהתנשאות.

אבל לא בבחינת התלבשות כח הפועל בנפעל ממש.

וכך למעלה, שאין השפעת החיות ממדת המלכות עצמה מלוכשת בנבראים ממש, בבחינת "כח הפועל בנפעל".

[מכאן עד סוף הפרק מיישב רבינו - בתור מאמר המוסגר - שאלה עצומה במה שנתבאר כאן, שסיבת ישות הנבראים היא בגלל שהחיות האלקי שממנו נבראו כל העולמות והנבראים הוא בבחינת "רוממות והתנשאות" (כמו מלך בשר ודם להבדיל שנשאר סגור בהיכלו) - דלכאורה, דבר זה קשה להולמו, דאיך אפשר לומר שאין שום "התלבשות כח הפועל בנפעל", שהחיות מאתו יתברך (שמקורה ממדת המלכות) אינה מלוכשת בתוך הנבראים - וכי מהיכן נובעת החיות והנפש שבכל הנבראים, אם לא מאתו יתברך? !

וכך שפע החיות ממידת המלכות הנמשך במלאכים עליונים נקרא "אין", כי אינו אלא זיו והארה בעלמא ממידת המלכות, וכמשל הנ"ל שרק שם המלך מתפשט על אנשי המדינה, ש"שם" המלך אינו חלק ממהות המלך עצמו, וערכו הוא כערך הארת השמש לגבי השמש, "אין והארה בעלמא".

[ונמצא, שיש שני ענינים: ישנה "התלבשות כח הפועל בנפעל" בכל נברא ונברא, והיא החיות היורדת ומשתלשלת ממדריגה למדריגה מעולם לעולם מחיות המרכבה עד שמתלבשת בכל נברא ונברא; ואילו החיות ממידת המלכות עצמה נשארת בבחינת "התנשאות ורוממות" ואינה מלובשת בנבראים.]

- לאחרי מאמר מוסגר זה, חוזר לענין ראשון - כיצד זה שהבריאה היא על ידי מידת המלכות (דיבורו ית') היא הסיבה לישות הנבראים:]

ומזה נעשה גילוי היש.

והטעם שחיות העולמות נמשכת מאיתו יתברך באופן של התנשאות ורוממות, על ידי מידת מלכותו (דיבורו) יתברך - הוא לפי שרק בדרך זו יכולה להיות נתינת מקום שהנבראים ירגישו עצמם כ"יש" ודבר נפרד מאלקות ("גילוי היש").

ירידה "דרך עילה ועלול" - מהמדריגה הראשונה של נבראים, שהם המלאכים היותר עליונים, עד שמגיע לנבראים פרטיים שבעולם הזה הגשמי.

אבל החיות של פני שור פני ארי' הוא יש מאין ממש.

אבל החיות של המלאכים הללו עצמם, שהיא נשפעת להם ישר ממידת מלכותו יתברך עצמה, אינה נמשכת בהם ממידת המלכות "בדרך עילה ועלול" - היינו בסדר והדרגה ובדרך "קירוב" (שהרי "בחינת המלכות היא בחינת התנשאות" כנ"ל), אלא בדרך "יש מאין ממש".

דהיינו שהמשכת החיות אשר להם הוא בבחינת אין והארה בעלמא, שהוא בחינת שם בלבד.

ופירוש "יש מאין" - דלכאורה מה שייך כאן "יש מאין" המורה על בריאת דבר חדש, והלא כאן אנו מדברים על שפע החיות ממידת המלכות היורד ונמשך אל מלאכים עליונים? - אלא פירוש הדברים:

התואר "אין" כאן משמעו - דבר שאין לו שום חשיבות. ולמשל אור וזיו השמש לגבי השמש עצמו נקרא "אין", לפי שאין האור וזיו חלק מגוף כדור השמש עצמו והוא רק זיו והארה ("אֶפְשִׁיין") מהשמש.



ו דין ברכות אשר יצר ואלהי נשמה ופרושיו טעיפים חיט:

ט יש נוהגין שאחר שברך אחד ברכות השחר וענו אחריו אמן — חוזר אחד מהעונים אמן ומברך גם כן כל ברכות השחר ועונין אחריו אמן, וכסדר הזה עושין כל אותן שענו אמן תחלה, ועושין כן כדי לענות צ' אמנים בכל יום. ואין לערער עליהם ולומר שפבר יצאו ידי חובתן באמן שענו תחלה, מפני שהמברך אינו מכונן להוציא אחרים ידי חובתן, ואפלו אם היה המברך מכונן להוציא אחרים ידי חובתן — הם אינם מכוננים לצאת בכרכתו:

ח המשכים לקום ויודע שיצטרך עוד לישן פעם שניה שנת קבע — יאמר "אלהי נשמה" בלי חתימה, וכשירצה לישן פעם שניה — יאמר ברכת "המפיל" בלי פתיחה, רק יאמר "ברוך המפיל חבלי כו" — עד החתימה ולא עד בכלל, וכשיקום בפעם שניה — יאמר "אלהי נשמה כו" עם חתימתה. אבל ברכת "על נטילת ידיים" — לא יברך, רק בשקם ממטתו בפעם ראשונה, כמו שנתבאר בסימן ד:

ז דין ברכת "אשר יצר" כל היום אחר הטלת מים. ובו ז טעיפים:

דעתו מלהטיל עוד מים ואחר-כך נמלך והטיל עוד מים, אפלו הכי — אינו צריך לברך שתי פעמים "אשר יצר", אלא מברך פעם אחת, ועולה לו אף למה שהטיל בתחלה. הא למה זה דומה, למי שאכל והסיח דעתו מלאכל עוד ושכח ולא ברך ברכת המזון, ואחר-כך נמלך וחזר ואכל — שאינו צריך לברך ברכת המזון שתי פעמים, אלא פעם אחת, ועולה לו אף למה שאכל בתחלה:

ד אין שעור להטלת מים, כי אפלו לטפה אחת חייב לברך, שאם סתם הנקב מלהוציא הטפה ההיא — היה קשה לו, וחיוב להודות. ולכן כשאדם רוצה לילך לבית הכנסת להתפלל, או הולך לאכל, ובזדק את עצמו שמה צטרך לנקביו ומטפטף מעט — צריך לברך "אשר יצר", כיון שנפתחו נקביו:

ה לא יאמר: "רופא חולי כל בשר", אלא "רופא כל בשר":

א כל היום כשעושה צרכיו בין קטנים בין גדולים — מברך "אשר יצר", אבל אין צריך לברך "על נטילת ידיים", אפלו היה נדיו מלכלכות ששפשוף בהם או קנח בהם, ואפלו רוצה ללמד או להתפלל מיד. ואף-על-פי שאי-אפשר לו להתפלל אלא אם כן נטל ידיו במים, אם יש לו מים — מכל מקום, לא תקנו תקמים לברך על הנטילה אלא בשחר, משום דנעשה כברייה חדשה, וכמו שנתבאר בסימן ד, ובנטילת ידיים לאכילה משום סרך תרומה:

ב המטיל מים ולא שפשוף, אם נזהר שלא לגע בערותו — אין צריך לטל ידיו כלל, אפלו אם רוצה להתפלל מיד. מכל מקום, נכון הדבר שיחזן ידיו קדם שילמד או שיזכר את השם, משום שנאמר: "הכון לקראת אלהיך ישראל":

ג מי שהטיל מים ושכח לברך "אשר יצר", אף-על-פי שהסיח

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש

במהלך הדורות – פרק קל"ז

רבי אליהו בעל-שם מוורמייזא הרגיש כי נחל נצחון בפינסק, חומות המבצר המתנגדי נפרצו. שוב לא היתה פינסק נתונה להשפעת המתנגדים האוחזים בהגה. הוא השיג את מטרת בואו לפינסק והוא יכול עתה לשוב לפראג.

על תכניתו זו הודיע רבי אליהו לאנשיו. פינסק היתה שרויה בעיצומה של מחלוקת, בגלל ההתנפלות האלימה של המתנגדים על תלמידי רבי אליהו. המותקפים הזמינו את המתקפים לדין תורה, והללו השתמטו.

רבי אליהו אסף את תלמידיו ואמר להם כי אין הוא רוצה ששיבו למתקיפיהם באותה מטבע של אלימות, ואפילו לא על-ידי זלזולים אישיים, ואת אלה מבין תלמידיו שאינם מסוגלים לעמוד בהתקפות הוא מייעץ להצטרף אליו בדרכו לפראג, שם יכניסם לישיבתו ויספק להם את צרכיהם.

הודעתו של רבי אליהו בעל-שם השאירה רושם עז בפינסק. מרבית תושבי העיר רחשו הוקרה עמוקה אל הבעל-שם הגאון הישיש בעל הדרת הפנים. מדותיו הטובות המיוחדות במינו, טוב לבו, נועם הליכותו והצדקה שפיזר הביאו לו הערכה נרחבת בצבור. רבים מבין אלה שלא היו מסוגלים להבחין בין ההשקפות השונות בדבר הצורך ללמוד קבלה ידעו להעריך את רבי אליהו בעל-שם בשביל הסגולות והרפואות שנתן לחולים. בגלל כל זה לא רצו רוב התושבים, פרט למתנגדים, שהבעל-שם יעזוב את פינסק.

מכל הצדדים זרמו בקשות אל רבי אליהו שישאר בעיר, אך הבעל-שם לא הטח אוזן לכל ההפצרות, ועזב את פינסק. הצטרפו אליו עשרים מתלמידיו. הרבה מאד מלמדני פינסק ומנכבדיה, אשר במשך הזמן היו למעריצי הבעל-שם, ליוו את הבעל-שם, ואת תלמידיו שהצטרפו אליו, בכרכת "צאתכם לשלום" לבבית ובכבוד גדול.

מובן שהמתנגדים בפינסק היו שבועי רצון על עזיבת רבי אליהו את פינסק, וכך גם על הצטרפות עשרות תלמידיו אליו, אך הם הצטערו על כך שבפינסק נותרו רבים מבין בעלי הקבלה, במיוחד כאב לבם על התרבות חסידי הבעל-שם בין בני הדור הצעיר. אברכים וצעירים רבים בין בני הישיבות היו חדורים רוח הקבלה והם החדירו אותה לישיבות.

רבים מבין המושפעים למדו תחלה את הקבלה בחשאי, אך לאט לאט התרבה מספרם, ודרך הקבלה רכשה לה מהלכים גם בישיבות שראשיה התנגדו לה.

עברו שנים ושיטת הקבלה נפוצה במשך הזמן יותר ויותר בפינסק. במשך הזמן נפטר ראש הישיבה ר' זונדל ובמקומו נתמנה הגאון ר' גבריאל. זה לא יכל להחריש נוכח התמסרותם של בני הישיבה לדרך הקבלה והוא פתח במלחמת חרמה נגדם.

היה לו ר' גבריאל תלמיד נאמן, עילוי גדול, בשם ר' אברהם זאב, שהלך בדרך רבו והצטרף למלחמתו בבעלי הקבלה.

ר' גבריאל השיא את תלמידו ר' אברהם זאב עם בתו של אחד מנכבדי העיירה בישנקוביץ. שם פתח ר' אברהם זאב ישיבה שהיתה אמורה לגדל מתנגדים חריפים לקבלה. ברם, הדבר לא עלה בידו, חסידי השיטה החדשה חדרו לכל מקום במחנה היהודי, ובכל מקום היו שתי קבוצות חלוקות.

ר' אברהם זאב היה מאוחר יותר רבו של ר' אברהם הגגן, מי שהיה חותנו של ר' ברוך, אביו של רבי שניאור זלמן, מייסד חב"ד.

"שלשלת יוחסין" זו נמסרה, כפי שידוע לנו כבר, על-ידי ר' אברהם עצמו למשפחתו של ברוך כאשר הגיע לוויטבסק כדי להכיר אותם. עם זאת חשובים גם הפרטים הבאים להלן לשלימות הכרת עברו של ר' אברהם.

— לר' אברהם זאב, רבו של ר' אברהם, היה חבר, אף הוא תלמיד של ר' גבריאל, בשם ר' ישראל יצחק.

ר' ישראל יצחק היה חלוש כוח בטבעו, אך טוב לב באופיו. כל הילדים שנולדו לו מאשתו רחל לא המשיכו לחיות, רחמנא ליצלן. נשארה רק בת אחת בשם שרה.

שרה זו נבחרה על-ידי ר' אברהם זאב להיות כלה לר' אברהם, חותנו של ר' אברהם הבטיח לזוג מזונות על שולחנו, אך אברהם העדיף להתפרנס על-ידי גננות. רעייתו שרה עזרה לו בכך.

שרה עצמה, אף שהיתה בתו של למדן גדול, חונכה כך שבקושי ידעה לקרוא או להבין ביאור החומש. אך עם זאת היה לה לב זהב, והיתה בעלת צדקה וחסד, הודות לחינוכה של אמה. אמה הרגילה אותה מקטנותה להתמסר לעזרת עניים, אלא שהיא עלתה אפילו על אמה במעשי החסד שלה.

רחל נתנה את תכשיטיה לבתה שרה עוד לפני נישואיה, אלא שזו מישכנה אותם, ללא ידיעת אמה, ואת הסכום חילקה לעניים. רק לאחר הנישואין פדתה את התכשיטים.

שרה סייעה, כאמור, לבעלה כפי יכולתה. נוסף להנהגת ביתה וחינוך ילדיה עסקה גם בהשגחה על הפירות והירקות ובפיקוח על עבודת הפרדסים שבעלה חקר אצל הפריצים.

שניהם, ר' אברהם ושרה, היו בעלי צדקה גדולים ומכניסי אורחים. במשך הזמן גם זכו לעושר רב.

אלא שעושרם האמיתי היו לידם הילדים שבהם התברכו, ארבעה בנים ושתי בנות. בנם הבכור היה שמעון, דניאל היה השני, אחריו באה הבת רבקה, ולאחריהם — מאיר, רחל, ובן הזקונים — ישראל יצחק.

למרות מאמצי האב לא גדלו הבנים ללמדנים גדולים כרצונו. הבנות חונכו בדרך הפשוטה והרגילה של אלה שסברו שאין נשים צריכות ללמוד תורה. עם זאת לימדו אברהם ושרה את בנותיהם מדות טובות. רבקה גדלה איפוא להיות בעלת מדות טובות במדה נפלאה, והוריה התגאו בה.

ר' אברהם רצה שיהיה לו נחת מבתו המוצלחת על-ידי כך שיבחר עבורה בעל גדול בתורה וביראה. ברוך היה בעיניו זיווג מצויין ומוצלח לבתו.

ברוך היה רחוק מקבלת החלטות בעניינים מעשיים כגון אם רבקה מתאימה להיות אשה מתאימה לו. הוא השאיר את ההחלטה בידי אחותו דבורה לאה ובעלה ר' יוסף יצחק, העילוי משריי. אחותו וגיסו נתנו ברכתם לשידוך, בלי שהעלו בחלומם כי משידוך זה יצא מי שיטביע רישומו על מהלך חיי היהדות, על-ידי ייסוד כיוון חדש בעבודת הבורא, הכיוון של חכמה בינה ודעת, כפי שהתווה על-ידי אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מליאדי, בנם של ברוך ורבקה.

תם חלק שני של ספר הזכרונות

בריך רחמנא דסייען עד כאן

יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לֵךְ־לְךָ מֵאֶרֶץ
 וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אֲרָאךָ כְּשֵׁי': ב וַאֲעֵשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְאֲבָרְכְךָ
 וְאֲגַדְלֶה שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה כְּשֵׁי': ג וְאֲבָרְכָה
 מִבְּרַכְיֶיךָ וּמִקְלָלְךָ אֲאֹר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל
 מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה כְּשֵׁי': ד וַיֵּלֶךְ אַבְרָם בְּאֶשֶׁר
 דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אֹתוֹ לוֹט וְאַבְרָם
 בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:
 ה וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־
 אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־
 הַנַּפֶּשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לִלְכַת אֶרֶצָה
 כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנָעַן כְּשֵׁי': ו וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכֵם

א וַאֲמַר יי לַאֲבָרָם אֵיזֵל לְךָ
 מֵאֶרֶץ וּמִיִּלְדוּתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ
 לְאֶרֶץ דִּי אַחְזַנְךָ: ב וַאֲעֵבְרְךָ
 לְעַם סְגִי וְאֲבָרְכְךָ וְאֲרַבִּי שְׁמֶךָ
 וְתִהְיֵה מְבָרָךְ: ג וְאֲבָרְךָ מִבְּרַכְךָ
 וּמִלְטָטְךָ אֵילוּט וְיִתְבָּרְכוּן כְּדִילְךָ
 כָּל זְרַעֵי אֶרֶץ: ד וַאֲזַל אַבְרָם
 כְּמָא דְמִלִּיל עִמָּה יי וַאֲזַל עִמָּה
 לוֹט וְאַבְרָם בֶּר שִׁבְעִין וַחֲמֵשׁ
 שָׁנִין בְּמִסְקָה מִחָרָן: ה וְדִבֶּר
 אַבְרָם יַת שָׂרִי אִתְתָּה וַיַּת לוֹט בֶּר
 אָחוּהִי וַיַּת כָּל קְנִינְהוֹן דִּי קְנִי וַיַּת
 נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוֹ לְאוֹרִיטָא בְּחָרָן
 וּנְפָקוּ לְמִזֵּל לְאֶרֶץ דְּכְנַעַן וְאִתּוֹ
 לְאֶרֶץ דְּכְנַעַן: ו וַעֲבַר אַבְרָם

רש"י

עד חרן? אלא כָּךְ אָמַר לוֹ: הַתְּרַחֵק עוֹד מִשָּׁם וְצֵא
 מִבֵּית אָבִיךָ: אֲשֶׁר אֲרָאךָ. לֹא גָלָה לוֹ הָאָרֶץ מִיָּד,
 כְּדִי לְחַבְּבָהּ בְּעֵינָיו וְלִתֵּת לוֹ שָׂכָר עַל כָּל דְּבוּר
 וְדְבוּר. פִּיּוּצָא בּוֹ: (בְּרַאשִׁית כב) "אֵת בְּנֶךָ, אֵת
 יְחִידְךָ, אֲשֶׁר אֶהְבֶּת אֵת יִצְחָק". פִּיּוּצָא בּוֹ (שם):
 "עַל אַחַד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים". פִּיּוּצָא בּוֹ (יונה
 ג): "וַיִּקְרָא אֵלֶיהָ אֵת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דוֹבֵר
 אֵלֶיךָ": (ג) וְנִבְרָכוּ בְּךָ. יֵשׁ אַגְדוֹת רַבּוֹת, וְזֶהוּ
 פְּשׁוּטוֹ: אָדָם אֹמֵר לְבָנוֹ: 'תִּהְיֶה כְּאַבְרָהָם', וְכֵן כָּל
 "וְנִבְרָכוּ בְּךָ" שְׂבַמְקָרָא, וְזֶה מוֹכִיחַ: (בְּרַאשִׁית מח)
 "כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְשִׁימְךָ אֱלֹהִים כְּאַפְרָיִם
 וְכַמְנַשֶּׁה": (ה) אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. שְׁהַכְּנִיסָן תַּחַת
 כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה: אַבְרָם מְגִיר אֵת הָאֲנָשִׁים וְשָׂרִי
 מְגִירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כָּאִלוֹ עֲשָׂאוֹם
 (לְכָךְ כְּתִיב: "אֲשֶׁר עָשׂוּ"). וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא:
 עֲבָדִים וּשְׂפָחוֹת שִׁקְנוּ לָהֶם, כְּמוֹ: (שם לא) "עֲשֵׂה
 אֵת כָּל הַכְּבֹד הַזֶּה", לְשׁוֹן קְנִינָ, (בְּמִדְבָר כא)
 "וַיִּשְׂרָאֵל עוֹשֵׂה חֵיל", לְשׁוֹן קוֹנָה וְכוּנֵס:
 (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ. נִכְנַס לְתוֹכָהּ: עַד מְקוֹם

(א) לְךָ־לְךָ. לְהִנְאֻתָךְ וּלְטוֹבָתָךְ, וְשָׁם אֲעֵשֶׂךָ לְגוֹי
 גָּדוֹל, וְכָאֵן אֵי אַתָּה זוֹכֵה לְבָנִים, וְעוֹד שְׂאוֹדִיעַ
 טַבְעֶךָ בְּעוֹלָם: (ב) וַאֲעֵשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל. לְפִי
 שְׁהַדְרָךְ גּוֹרַמַת לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים: מִמַּעֲטַת פְּרִיָּה
 וּרְבִיָּה, וּמִמַּעֲטַת אֵת הַמָּמוֹן וּמִמַּעֲטַת אֵת הַשָּׁם,
 לְכָךְ הַזְקַק לְשִׁלְשָׁה בְּרָכוֹת הַלָּלוּ, שְׁהַבְטִיחוּ עַל
 הַבָּנִים, וְעַל הַמָּמוֹן וְעַל הַשָּׁם. (סְפָרִים אַחֲרִים:
 וְזֶהוּ: "וַאֲגַדְלֶה שְׁמֶךָ": הַרְיֵנִי מוֹסִיף אוֹת עַל שְׁמֶךָ
 שְׂעַד עֲכָשׁוּ שְׁמֶךָ אַבְרָם, מִכָּאֵן וְאֵילֶךְ, אַבְרָהָם,
 וְאַבְרָהָם עוֹלָה רַמ"ח, כְּנֻגַד אַבְרָיו שֶׁל אָדָם. בְּרִש"י
 יִשְׁן): וְאֲבָרְכְךָ. בְּמָמוֹן (בְּרַאשִׁית רבה): וְהָיָה בְּרָכָה.
 הַבְּרָכוֹת נְתוּנוֹת בְּיָדְךָ. עַד עֲכָשׁוּ הָיוּ בְּיָדִי, בְּרַכְתִּי
 לְאָדָם וְנַח, וּמַעֲכָשׁוּ, אַתָּה תִּבְרַךְ אֵת אֲשֶׁר תַּחֲפֹץ
 (בְּרַאשִׁית רבה). דְּבַר אַחֵר: "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל", זֶהוּ
 שְׂאוֹמְרִים: אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, "וְאֲבָרְכְךָ", זֶהוּ
 שְׂאוֹמְרִים: אֱלֹהֵי יִצְחָק, "וַאֲגַדְלֶה שְׁמֶךָ", זֶהוּ
 שְׂאוֹמְרִים: אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. יְכוּל יְהִיו חוֹתְמִין בְּכָלֶן?
 תְּלַמוּד לומר: "וְהָיָה בְּרָכָה", בְּךָ חוֹתְמִין וְלֹא
 בְּהֵם: מֵאֶרֶץ. וְהֵלֵא כְּבָר יֵצֵא מִשָּׁם עִם אָבִיו וְכֵא

בְּאַרְעָא עַד אֲתֵר שְׁכֶם עַד מִישַׁר
 מוֹרָה וּכְנַעְנָאָה בְּכֵן בְּאַרְעָא:
 ז וְאַתְגְּלִי יִי לְאַבְרָם וְאָמַר לְבְנֵךְ
 אֲתֵן יֵת אַרְעָא הָדָא וּבְנָא תִּמְן
 מִדְּבַחָא קָדָם יִי דְאַתְגְּלִי לֵה:
 ח וְאַסְתַּלַּק מִתְּמֵן לְטוֹרָא מִמְדַּנַּח
 לְבֵית אֵל וּפְרַס מִשְׁכְּנָה בֵּית אֵל
 מִמְעַרְבָא וְעֵי מִמְדִּינְחָא וּבְנָא
 תִּמְן מִדְּבַחָא קָדָם יִי וְצַלִּי בְּשֵׁמָא
 דִּי: ט וְנָטַל אַבְרָם אֶזֶל וְנָטַל
 לְדְרוֹמָא: י וְהָוָה כִּפְנָא בְּאַרְעָא
 וּנְחַת אַבְרָם לְמִצְרַיִם לְאַתוֹתָבָא
 תִּמְן אַרְי תְּקִיף כִּפְנָא בְּאַרְעָא:
 יא וְהָוָה פֶּד קָרִיב לְמִיעַל
 לְמִצְרַיִם וְאָמַר לְשָׂרֵי אֲתַתָּה הָא
 כְּעַן יִדְעִית אַרְי אֲתַתָּה שְׂפִירַת
 חִיזוּ אַתָּ: יב וְיֵהִי פֶד (בִּי אַרְי)
 יַחֲזוּן יִתִּיף מִצְרַאִי וְיִמְרוּן אֲתַתָּה

עַד אֵלוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אִזּוּ בְּאַרְץ כְּשׁׁי:
 וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעֲךָ אֲתֵן
 אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִין שָׁם מִזְבַּח לַיהוָה
 הַנִּרְאָה אֵלָיו כְּשׁׁי: ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהֲרָה מִקְדָּם
 לְבֵית-אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעֵי
 מִקְדָּם וַיְבִין-שָׁם מִזְבַּח לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
 יְהוָה כְּשׁׁי: ט וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנֹסֹעַ
 הַנְּגַבָּה כְּשׁׁי: פ וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ וַיֵּרֶד אַבְרָם
 מִצְרַיִמָה לְגוֹר שָׁם כִּי-כָבֵד הָרַעַב בְּאַרְץ כְּשׁׁי:
 יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרַיִמָה וַיֹּאמֶר
 אֶל-שָׂרֵי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה
 יִפְתַּמְרָאָה אֶתְּ כְּשׁׁי: יב וְהָיָה כִּי-יִרְאוּ אֶתְּךָ

רש"י

יותר, ונוסע משם ונוטה אהלו במקום אחר, וכל
 מסעיו הנגבה, ללכת לדרומה של ארץ ישראל,
 והיא לצד ירושלים. (פרוש: ירושלים היתה
 באמצע העולם וסוף ארץ ישראל, כף פרש
 בישיעה), שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו
 בדרומה של ארץ ישראל, הר המוריה שהיא
 נחלתו, (כבראשית רבה): (י) רַעַב בְּאַרְץ. באותה
 הארץ לבדה, לנסותו אם ירהר אחר דבריו של
 הקדוש ברוך הוא, שאמר לו ללכת אל ארץ כנען
 ועכשו משיאו לצאת ממנה: (יא) הִנֵּה-נָא
 יָדַעְתִּי. מדרש אגדה: עד עכשו לא הפיר בה מתוך
 צניעות שפשיניהם, ועכשו הפיר בה על ידי מעשה.
 דבר אחר: מנהג העולם שעל ידי טרח הדרך אדם
 מתבזה, וזאת עמדה בפניה. ופשוטו של מקרא:
 "הנה-נא" הגיעה השעה שיש לדאג על יפך,
 ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשו אנו
 באים בין אנשים שהרים ומלכערים, אחיהם של

שכם. להתפלל על בני יעקב פשיכאו להלחם
 בשכם: אלוֹן מוֹרָה. הוא שכם, הראהו הר גרזים
 והר עיבל, ששם קבלו ישראל שבועת התורה:
 והכנעני אז בארץ. היה הולך וכובש את ארץ
 ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה
 כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר: (כראשית יד)
 "ומלפי צדק מלך שלם", לפיכך: "ויאמר לזרעך
 אתן את הארץ הזאת", עתיד אני להחזירה לבניך,
 שהם מזרעו של שם: (ז) וַיְבִין שָׁם מִזְבַּח. על
 בשורת הנרע ועל בשורת ארץ ישראל:
 (ח) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם. אהלו: מקדם לבית אל.
 במזרח של בית אל, נמצאת בית אל במערבו,
 הוא שנאמר: "בית אל מים": אהלה. אהלה פתיב,
 פתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר כך את שלו
 (כראשית רבה): וַיְבִין-שָׁם מִזְבַּח. נתנבא שעתידין
 בניו להפשל שם על עון עכן, והתפלל שם עליהם:
 (ט) הַלֹּךְ וְנֹסֹעַ. לפרקים יושב כאן חדש או

הַמְצֵרִים וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ: ^{יג} אִמְרֵינָא אַחְתִּי אֵת לְמַעַן יִיטַב־לִי בַעֲבוּרְךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלֶךָ ^{כס"ז}: ע"ב בחול שני יד וַיְהִי כִּבּוֹא אַבְרָם מִצְרֵימָה וַיִּרְאוּ הַמְצֵרִים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יָפָה הִוא מְאֹד ^{כס"ז}: טו וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרַעֲהַ וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל־פְּרַעֲהַ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעֲהַ ^{כס"ז}: טז וּלְאַבְרָם הַיֹּטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי־לּוֹ צֶאֱן־וּבְקָר וְחַמְזִים וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאַתְנֹת וְגַמְלִים ^{כס"ז}: יז וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת־פְּרַעֲהַ נְגָעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם ^{כס"ז}: יח וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עָשִׂיתְ לִי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא: יט לָמָּה אָמַרְתָּ אַחְתִּי הִוא וְאָקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֶךְ ^{כס"ז}: כ וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פְּרַעֲהַ אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ ^{כס"ז}: יג א וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הִוא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ

דא ויקטלון יתי ויתיד יקמיון: יג אמרי כען אחתי את בדיל דייטב לי בדילך ותתקום נפשי בפתגמיכי: יד והוה פד על אברם למצרים וחזו מצראי ית אתתא ארי שפירא היא לחדא: טו וחזו יתה רכרבי פרעה ושכחו יתה לפרעה ואדברת אתתא לבית פרעה: טז ולאברם אוטיב בדילה והוה לה עאן ותורין וחמרין ועבדין ואמקן ואתנן וגמלין: יז ואיתי יי על פרעה מכתשין רכרבין ועל אנש ביתה על עיסק שרי אתת אברם: יח וקרא פרעה לאברם ואמר מה דא עבדת לי למא לא חויתא לי ארי אתתך היא: יט למא אמרת אחתי היא ודברית יתה לי לאתו וכען הא אתתך דבר ואיזל: כ ופקיד עלוהי פרעה גוברין ואלויאו יתה וית אתתה וית כל דילה: א וסליק אברם ממצרים הוא ואתתה וכל דילה ולוט עמה

רש"י

פושים, ולא הרגלו באשה יפה, ודומה לו: (בראשית יט) "הנה נא אדוני סורו נא": (יג) למען ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות: (יד) ויהי כבוא אברם מצרימה. היה לו לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין אותה בתבה, ועל ידי שתבעו את המכס, פתחו וראו אותה: (טו) ויהללו אותה אל-פרעה. הללוה ביניהם לומר: 'הגונה זו למלך': (טז) ולאברם היטיב. פרעה בעבורה: (יז) וינגע ה' וגו'. במכת ראתן לקה, שהתשמיש קשה לו (בראשית רבה): ואת

ביתו. פתרגומו: ועל אנש ביתה, (ומדרשו: לרבות פתליו ועמודיו וכליו, ברש"י ישן): על דבר שרי. על פי דבורה. אומרת למלאך: הן! והוא מפה: (יט) קח ולך. לא פאכימלך שאמר לו: "הנה ארצי לפניך", אלא אמר לו: לך ואל תעמד, שהמצריים שטופי זמה הם, שנאמר: (יחזקאל כג) "וורמת סוסים ורמתם": (כ) ויצו עליו. על אודותיו, לשלחו ולשמרו: וישלחו. פתרגומו: 'ואלויאו': (א) ויעל אברם וגו' הנגבה. לבא לדרומה של ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה:

וְלוֹט עָמוּ הַנְּגַבָּה כְּשִׁי׃ ב וְאַבְרָם כָּבַד מְאֹד
 בַּמִּקְנֵה בַּכֶּסֶף וּבִזְהָב כְּשִׁי׃ ג וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו
 מִנְּגַב וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הָיָה שֵׁם
 אֵהֱלָה בַּתְּחֵלָה בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי כְּשִׁי׃
 ד אֶל-מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה
 וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה כְּשִׁי׃ שְׁלִישִׁי
 ה וְגַם-לְלוֹט הֵהָלַךְ אֶת-אַבְרָם הִיָּה צֹאן-וּבִקָּר
 וְאֵהֱלִים כְּשִׁי׃ ו וְלֹא-נָשָׂא אַתֶּם הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת
 יַחֲדוּ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשֶׁבֶת
 יַחֲדוּ כְּשִׁי׃ ז וַיְהִי-רִיב בֵּין רְעִי מִקְנֵה-אַבְרָם וּבֵין
 רְעִי מִקְנֵה-לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אִזּוּ יָשָׁב
 בְּאֶרֶץ כְּשִׁי׃ ח וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט אֵל-נָא
 תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ
 כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ כְּשִׁי׃ ט הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ
 לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מֵעַלִי אִם-הִשְׁמָאל וְאִימָנָה

לְדְרוֹמָא: ב וְאַבְרָם תְּקִיף לְחֻדָּא
 בַּכְּעִירָא בַּכֶּסֶפָא וּבַדְּהָבָא:
 ג וַאֲזַל לְמִטְלָנוּהִי מִדְרוֹמָא וְעַד
 בֵּית אַל עַד אַתְרָא דִּי פָרַס תַּמָּן
 מִשְׁכְּנָה בְּקִדְמִיתָא בֵּין בֵּית אַל
 וּבֵין עֵי: ד לְאַתְרַּ מְדַבְּחָא דִּי
 עֲבַד תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא וְצִלֵּי תַמָּן
 אַבְרָם בְּשֵׁמָא דִּינִי: ה וְאַף לְלוֹט
 דְּאֲזִיל עִם אַבְרָם הָיָה עֲאָן וְתוֹרִין
 וּמִשְׁכְּנִין: ו וְלֹא סוֹבְרַת יְתֵהוּן
 אֲרַעָא לְמִיתֵב בְּחֻדָּא אַרִי הָיָה
 קִנְיָנְהוֹן סְגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמִיתֵב
 בְּחֻדָּא: ז וְהָתָּן מִצּוֹתָא בֵּין רְעִי
 בְּעִירָה דְאַבְרָם וּבֵין רְעִי בְּעִירָה
 דְלוֹט וּכְנַעֲנָאָה וּפְרָזָאָה בְּכֹן יְתִיב
 בְּאַרְעָא: ח וַאֲמַר אַבְרָם לְלוֹט
 לֹא כַעַן תְּהִי מִצּוֹתָא בֵּינָא וּבֵינְךָ
 וּבֵין רְעוּתִי וּבֵין רְעוּתְךָ אַרִי
 גּוּבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא: ט הֲלֹא כָל
 אֲרַעָא קְדָמְךָ אַתְפָּרַשׁ כַּעַן מְלוּתִי
 אִם אַתְּ לְצַפּוֹנָא וְאַנָּא לְדְרוֹמָא
 וְאִם אַתְּ לְדְרוֹמָא וְאַנָּא לְצַפּוֹנָא:

רש"י

לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם, ולשון קצר הוא, וצריך להוסיף עליו, כמו "ולא נשא אותם מרעה הארץ", לפיכך כתב "ולא נשא בלשון זכר: (ז) ויהיריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים: נתנה הארץ לאברם ולו אין יורש, ולוט [בן אחיו] יורשו, ואין זה גזל, והפתוב אומר: "והכנעני והפרזי אז ישב בארץ", ולא זכה בה אברם עדין (ב"ר): (ח) אנשים אחים. קרובים, ומדרש אגדה: דומין בקלסתר פנים: (ט) אם השמאל ואימינה. בכל אשר תשב, (ואשב) לא אתרחק ממך, ואעמד לך למגן ולעזר, וסוף דבר הצרף לו, שנאמר: (לקמן יד) "וישמע אברם פי נשבה אחיו

"הלוך ונסוע הנגבה", להר המוריה, ומכל מקום כשהוא הולך ממצרים לארץ פנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמזכיר במסעות ובגבולי הארץ: (ב) כבד מאד. טעון משאות: (ג) וילך למסעיו. כשחזר ממצרים לארץ פנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ: שלא ישנה אדם מאכסניה שלו. דבר אחר: (ב"ר) בחזרתו, פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מצרים בדרומה של ארץ פנען: (ד) אשר-עשה שם בראשונה ויקרא שם. ואשר קרא שם אברם בשם ה', וגם יש לומר, ויקרא שם עכשו בשם ה': (ה) ההלך את-אברם. מי גרם שהיתה לו זאת? - הליכתו עם אברם: (ו) ולא-נשא אתם.

וְאִם־הֵימִין וְאִשְׁמְאֵילָה רס"י: וַיִּשְׂא־לוֹט אֶת־
 עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־כְּבֹד הַיְרֵדָן כִּי כָלָה
 מִשְׁקָה לִפְנֵי | שַׁחַת יְהוָה אֶת־סֹדֶם וְאֶת־
 עַמָּרָה כַּגֹּן־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶבֶה
 צֶעַר רס"י: יא וַיִּבְחַר־לוֹ לוֹט אֶת־כָּל־כְּבֹד הַיְרֵדָן
 וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם וַיִּפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו רס"י:
 יב אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי
 הַכְּפָר וַיֵּאֱהֶל עַד־סֹדֶם רס"י: יג וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם
 רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה מְאֹד רס"י: יד וַיְהִי־אָמַר
 אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לוֹט מֵעֲמוֹ שָׂא נָא
 עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה
 וּנְגִיבָה וּקְדָמָה וַיִּמָּה רס"י: טו כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנְּה וּלְזָרְעֶךָ עַד־
 עוֹלָם: טז וְשָׁמַתִּי אֶת־זָרְעֶךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר | אִם־יֹכֵל אִישׁ לְמַנּוֹת אֶת־עַפְר הָאָרֶץ

י וְזָקַף לוֹט ית עֵינֹהֵי וְחָזָא ית
 כָּל מִישַׁר יִרְדְנָא אַרְי כְּלָה בֵּית
 שְׁקִינָא קָדָם חֲבָלוֹת יי ית סֹדוֹם
 וְיֵת עַמָּרָה כְּגִינְתָא דִּי בְּאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם מְטִי לְצַעַר: יא וּבְחַר
 לֵיה לוֹט ית כָּל מִישַׁר יִרְדְנָא וְנִטְל
 לוֹט מִלְּקַדְמִין וְאֶתְפָּרְשׁוּ גְבַר
 מְלֹת אַחֹהֵי: יב אַבְרָם יֵתב
 בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן וְלוֹט יֵתב בְּקִירוֹי
 מִישַׁרָא וּפְרַס עַד סֹדוֹם:
 יג וְאֲנָשֵׁי דְסֹדוֹם בֵּישִׁין
 בְּמַמְוִנְהוֹן וְחִיבִין בְּגוֹיְתַהוֹן קָדָם
 יי לְחַדָּא: יד וַיִּנְי אָמַר לְאַבְרָם
 בְּתַר דְּאֶתְפָּרְשׁ לוֹט מֵעַמָּה זְקוּף
 כְּעַן עֵינְךָ וְחָזִי מִן אֶתְרָא דְאַתָּ
 תְּמַן לְצַפּוֹנָא וְלְדְרוֹמָא וְלְמִדִּינְחָא
 וְלְמַעֲרָבָא: טו אַרְי ית כָּל אֶרְעָא
 דִּי אַתָּ חָזִי לְךָ אֶתְנַנְּה וְלְכַנְיָךְ עַד
 עֹלָם: טז וְאַשׁוּי ית בְּנִיךָ סְגִיִּין
 כְּעַפְרָא דְאֶרְעָא כְּמָא דִּי לָא
 אֶפְשַׁר לְגַבַּר לְמַמְנֵי ית עַפְרָא
 דְאֶרְעָא אַף בְּנִיךָ לָא יִתְמַנּוּן:

רש"י

הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר: אי אפשי
 לא באברם ולא באלהיו: (יב) ויאהל. נטה
 אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: (יג) ואנשי
 סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשפן
 עמהם. ורבותינו (יומא לח) למדו מפאן: (משלי ט)
 "ושם רשעים ירקב": רעים. (סנהדרין קט) בגופם:
 וחטאים. בממונם: לה' מאד. יודעים רבונם
 ומתכוננים למרד בו: (יד) אחרי הפרד לוט. כל
 זמן שהרשע עמו, היה הדבור פורש ממנו. (ולעיל
 שהיה לוט אצלו וכתוב: "וירא ה' אל אברם",
 באותה שעה פשר היה, וקל להבין): (טז) אשר
 אם יוכל איש. פשם שאי אפשר לעפר להמנות,

וגו': ואימינה. אימין את עצמי, כמו:
 "ואשמאילה", אשמאיל את עצמי, ואם תאמר:
 היה לו לנקד 'ואימינה', כף מצינו במקום אחר:
 (שמואל ב יד) "אם יש להימין" ואין נקוד להימין:
 (י) פי כלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני שחת
 ה' את סדום ואת עמרה. היה אותו מישור: כגן
 ה'. לאילנות: בארץ מצרים. לזרעים (כ"ר): באבה
 צער. עד צער. ומדרש אגדה דורשו לגנאי: על
 שהיו שטופי זמה, בחר לו לוט בשכונתם. במסכת
 הוריות: (יא) כפר. מישור, כתרנומו: מקדם.
 נסע מאצל אברם (ממזרח) והלך לו למערבו של
 אברם, נמצא נוסע ממזרח למערב, ומדרש אגדה:

יז קום הליך בארעא לארפה
 ולפתיה ארי לך אתננה: יח ופרס
 אברם ואתא ויתב במישרי ממרא
 די בחברון ויבא תמן מדבחה
 קדם יי: א ותהו ביומי אמרפל
 מלפא דבבל אריוף מלפא
 דאלסר פדרלעמר מלפא דעילם
 ותדעל מלפא דעממי: ב סדרו
 (נ"י עבדו) קרבא עם ברע מלפא
 דסדם ועם ברשע מלפא דעמרה
 שנאב מלפא דאדמה ושמאבר
 מלפא דצבויים ומלפא דבלע היא
 צער: ג כל אלין אתפנשו
 למישר חקליא הוא אתר ימא
 דמלחא: ד תרתי עשר שנין
 פלחו ית פדרלעמר ותלת עשרי
 שנין מרדו: ה ובארבע עשרי
 שנין אתא כדרלעמר ומלכיא
 דעמה ומחו ית גבריא די
 בעשתרות קרנים וית תקיפיא
 דבהמתא וית אימתני דבשוה
 קריתים: ו וית חוראי די
 בטורהון דשעיר עד מישר פארן

גם זרעך ימנה כס"י: יז קום התהלך בארץ
 לארפה ולרחבה כי לך אתננה: יח ויאהל
 אברם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון
 ויבן שם מזבח ליהוה כס"י: פ רביעי יד א ויהי
 בימי אמרפל מלך-שנער אריוף מלך אלסר
 פדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים כס"י:
 ב עשו מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-
 ברשע מלך עמרה שנאב א מלך אדמה
 ושמאבר מלך כתיב צבויים קרי צבויים ומלך בלע
 היא צער כס"י: ג כל-אלה חברו אל-עמק
 השדים הוא ים המלח כס"י: ד שתים עשרה
 שנה עבדו את-פדרלעמר ושלש-עשרה שנה
 מרדו כס"י: ה ובארבע עשרה שנה בא
 כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את-
 רפאים בעשתרת קרנים ואת-הזוים בהם
 ואת האימים בשוה קריתים כס"י: ו ואת-החרי
 בהררם שעיר עד איל פארן אשר על-

רש"י

פך זרעך לא ימנה: (יח) ממרא. שם אדם:
 (א) אמרפל. הוא נמרד שאמר לאברהם: 'פל
 לתוף פכשן האש' (כ"ר): מלך גוים. מקום יש
 ששמו גוים, על שם שנתקבצו שמה מפמה אמות
 ומקומות והמליכו איש עליהם, ושמו תדעל
 (בראשית רבה): (ב) ברע. רע לשמים ורע לבריות:
 ברשע. שנתעלה ברשעו: שנאב. שונא אביו
 שבשמים: שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוז ולמרד
 בהקדוש ברוך הוא: בלע. שם העיר: (ג) עמק
 השדים. פך שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה,
 ומדרשי אגדה יש הרבה: הוא ים המלח. לאחר
 זמן נמשך הזים לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש
 אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו
 יאורים לתוכו: (ד) שתים עשרה שנה עבדו.
 חמשה מלכים הללו את פדרלעמר: (ה) ובארבע
 עשרה שנה. למרדן, בא פדרלעמר. לפי שהוא
 היה בעל המעשה נכנס בעבי הקורה: והמלכים
 וגו'. אלה שלשה מלכים: הזוים. הם ומזומים:
 (ו) בהררם. בהר שלהם: איל פארן. כתר גומו
 'מישר'. ואומר אני שאין 'איל' לשון מישור, אלא

הַמְדַבֵּר כַּסִּי: וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפַּט
 הוּא קָדֵשׁ וַיִּכּוּ אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעַמְלָקִי וְגַם
 אֶת-הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצְצָן תָּמָר כַּסִּי: ח וַיֵּצֵא
 מֶלֶךְ-סֹדֹם וּמֶלֶךְ עַמֹּרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ
 כְּתִיב צַבִּיִּים קרי צְבוּיִם וּמֶלֶךְ בְּלַע הוּא-צֶעֶר
 וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֵמֶק הַשְּׂדִים: ט אֵת
 בְּדַרְלֵעָמֹר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם
 וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שֹׁנַעַר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסַר
 אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת-הַחֲמִשָּׁה כַּסִּי: י וַעֲמַק
 הַשְּׂדִים בְּאֵרֹת בְּאֵרֹת חָמֹר וַיִּנְסוּ מֶלֶךְ-סֹדֹם
 וְעַמֹּרָה וַיִּפְלוּ-שָׁמָּה וְהַנְּשָׂאִים הָרָה נָסוּ כַּסִּי:
 יא וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ סֹדֹם וְעַמֹּרָה וְאֶת-כָּל-

דסמיך על מדברא: ז ותבו ואתו
 למישר פלוג דינא היא רקם
 ומחו ית כל חקל עמלקאה ואף
 ית אמוראה דיתבי בעין גדי:
 ח ונפק מלכא דסדום ומלכא
 דעמורה ומלכא דאדמה ומלכא
 דצבוים ומלכא דבלע היא צוער
 וסדרו עמהון קרבא במישר
 חקליא: ט עם כדרלעמור מלכא
 דעילם ותדעל מלכא דעממין
 ואמרפל מלכא דככל ואריוך
 מלכא דאלסר ארבעה מלכין
 לקביל חמשא: י ומישר חקליא
 בירין בירין מסקן חימרא וערקו
 מלכא דסדום ועמורה ונפלו תמן
 ודאשתארו לטורא ערקו:
 יא ושבו ית כל קנינא דסדום
 ועמורה וית כל מיכלהון ואזלו:

רש"י

אדמה לטיט של בנין. ומדרש אגדה, שהיה הטיט
 מגבל בהם ונעשה נס למלך סדום שיצא משם,
 לפי שהיו באמות מקצתן שלא היו מאמינין
 שניצול אברהם מאור פשדים מכבשן האש, וכיון
 שיצא זה מן החמר, האמינו באברהם למפרע
 (בר:): הרה נסו. להר נסו, הרה כמו להר, כל תבה
 שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה.
 ויש חלוק בין הרה לההרה, שה"א שבסוף התבה
 עומדת במקום למ"ד שבראשה, אבל (ספרים
 אחרים: זו) אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה
 (ספרים אחרים: לנקד) פת"ח תחתיה, והרי "הרה"
 כמו להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר,
 אלא שכל אחד נס באשר מצא הר תחלה, וכשהוא
 נותן ה"א בראשה לכתב ההרה, או המדברה,
 פתרונו כמו אל ההר, או כמו לההר (להר),
 ומשמע לאותו הר הגדוע ומפרש בפרשה:

מישור של פארן איל שמו, ושל ממרא אלוני שמו,
 ושל ירדן כפר שמו, ושל שטים אבל שמו: "אבל
 השטים" וכן בעל גד בעל שמו, וכלם מתרגמין
 'מישר' וכל אחד שמו עליו: על-המדבר. אצל
 המדבר, כמו: (במדבר ב) "ועליו מטה מנשה":
 (ז) עין משפט הוא קדש. על שם העתיד,
 שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו
 העין, והם מי מריבה, ואונקלוס תרגמו כפשוטו:
 מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל
 משפט: שדה העמלקי. עדין לא נולד עמלק,
 ונקרא על שם העתיד: בחצצן תמר. היא עין גדי,
 מקרא מלא (בדברי הימים כ) ביהושפט:
 (ט) ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן נצחו
 המועטים, להודיע שגבורים היו ואף על פי כן
 לא נמנע אברם מלרדף אחריהם: (י) בארות
 בארות חמר. בארות הרבה היו שם שנוטלין משם

יב ושבו ית לוט וית קנינה בר
 אחוהי דאברם ואזלו והוא יתב
 בסדום: יג ואתא משיזבא וחוי
 לאברם עבראָה והוא שרי
 במישרי ממרא אמרָה אחוהי
 דאשכול ואחוהי דענר ואנון
 אנשי קנימה דאברם: יד ושמע
 אברם ארי אשתבי אחוהי וזריז
 ית עולמוהי ילידי ביתה תלת
 מאה ותמני עסר ורדף עד דן:
 טו ואתפלג עליהון ליליא הוא
 ועבדוהי ומחונון ורדפנון עד
 חובה די מצפונא לדמשק:
 טז ואתב ית כל קנינא ואף ית
 לוט בר אחוהי וקנינה אתיב ואף
 ית נשיא וית עמא: יז ונפק
 מלכא דסדום לקדמותה בתר
 דתב מלממחי ית פדרלעומר וית
 מלכיא די עמה למישר מפנא

אכלם וילכו: יב ויקחו את לוט ואת רכשו
 בן אחי אברם וילכו והוא ישב בסדום רס"י:
 יג ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן
 באלני ממרא האמרי אחי אשכול ואחי ענר
 והם בעלי ברית אברם רס"י: יד וישמע אברם
 כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו
 שמנה עשר ושלוש מאות וירדף עד דן רס"י:
 טו ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם
 וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק רס"י:
 טז וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו
 ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם:
 יז ויצא מלך סדום לקראתו אחרי שובו
 מהכות את פדרלעומר ואת המלכים אשר

רס"י

התחלת פניסת האדם, או פלי, לאמנות שהוא
 עתיד לעמד בה, וכן: (משלי כב) "חנוף לנער",
 (במדבר ז) "חנכת המזבח", (תהלים ל) "חנכת
 הבית", ובלע"ז קורין לו אינצני"ר: שמנה עשר
 וגו'. (נדרים לב) רבותינו אמרו: אליעזר לבדו היה
 והוא מנין גמטריא של שמו: עד דן. שם תשש
 כחו שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל
 (סנהדרין צו): (טו) ויחלק עליהם. לפי פשוטו
 סרס המקרא: ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה
 פדרף הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים
 כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. פלומר אחר
 שחשכה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה, שחלק
 הלילה ובחציו הראשון נעשה לו גס וחציו השני
 נשמר וקא לו לחצות לילה של מצרים: עד-חובה.
 אין מקום ששמו חובה, ודן, קורא 'חובה', על שם
 עבודת גילולים שעתידה להיות שם: (יז) עמק
 שוה. כף שמו, ותרגומו 'למישר מפנא', פנוי

(יב) והוא יושב בסדום. מי גרם לו זאת?
 ושיבתו בסדום: (יג) ויבא הפליט. לפי פשוטו
 זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שפתוב: (דברים
 ג) "כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים",
 וזהו 'נשאר', שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהכו
 הרפאים בעשתרות קרנים, תנחומא. ומדרש
 בראשית רבה: זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו
 מיתר הרפאים, שנאמר: (לעיל ו) "הנפילים היו
 בארץ וגו'", ומתכונן שיהרג אברם וישא את שרה:
 העברי. שבא מעבר הנהר (בראשית רבה): בעלי
 ברית-אברם. שפרתו עמו ברית. (ספרים אחרים,
 דבר אחר: שהשיאו לו עצה על המילה, כמו
 שפירש במקום אחר): (יד) וירק. כתרגומו
 וזריז, וכן: "והריקתי אתריכם תרב", אודין בתרבי
 עליכם, וכן: (שמות טו) "אריק תרבי", וכן: (תהלים
 לה) "והרק חנית וסגר": חניכיו. חנכו פתיב (ס"א
 קרי) זה אליעזר שחנכו למצות, והוא לשון

הוא אתר בית ריסא דמלכא: יח ומלכי צדק מלכא דירושלם אפיק לחם וחקר והוא משמש קדם אל עלאה: יט וברכה ואמר בריך אברם לאל עלאה דקנינה שמיא וארעא: כ ובריה אל עלאה דמסר סנאף בידך ויהב לה חד מן עסרא מכלא: כא ואמר מלכא דסדום לאברם הב לי נפשתיא וקנינא (נ"א סב) דבר לך: כב ואמר אברם למלכא דסדום ארימית ידי בצלו קדם יי קדם אל עלאה דקנינה שמיא וארעא: כג אם מחוטא ועד ערקת מסנא ואם אסב מפל די לך ולא תימר אנא אערתית ית אברם: כד לחוד (בכל הס' בר) מדאכלו עולמיא וחלק גבריא די אזלו עמי ענר אשכל וממרא

אתו אל-עמק שׁוה הוא עמק המלך כס"י: יח ומלכי-צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון כס"י: יט וברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ כס"י: כ וברוך אל עליון אשר-מגן צריך בידך ויתן-לו מעשר מפל כס"י: חמישי כא ויאמר מלך-סדם אל-אברם תן-לי הנפש והרכש קח לך כס"י: כב ויאמר אברם אל-מלך סדם הרמתי ידי אל-יהוה אל עליון קנה שמים וארץ כס"י: כג אם-מחוט ועד שרוף-נעל ואם-אקח מפל-אשר-לך ולא תאמר אני העשרתי את-אברם כס"י: כד בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר

רש"י

את ידי לאל עליון, וכן: (בראשית כב) "פי נשבעתי", נשבע אני, וכן: (בראשית כג) "נתתי כסף השדה קח ממני", נותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני: (כג) אם-מחוט ועד שרוף-נעל. אעפכ לעצמי מן השבי: ואם-אקח מפל-אשר לך. ואם תאמר לתת לי שכר מבית גניזך, לא אקח: ולא תאמר וגו'. שהקדוש ברוך הוא הבטיחני לעשרוני, שנאמר: (לעיל יב) "ואברכך וגו'": (כד) הנערים. עבדי אשר הלכו אתי ועוד "ענר אשכל וממרא וגו'", אף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר: "הוא ועבדיו ויפם", וענר וחקריו ישובו על הפלים לשמר, אפלו הכי "הם יקחו חלקם", וממנו למד דוד, שאמר: (שמואל א ל) "פחלק הירד למלחמה וכחלק הישב על-הפלים יחדו יחלקו", ולכך נאמר: (שם כה) "ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחק ולמשפט", ולא נאמר: 'והלאה', לפי שכבר

מאילנות ומפל מכשול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא, בית ריס אחד שהוא שלשים קנים, שהיה מיחד למלך לצחק שם. ומדרש אגדה: עמק שהשוו שם פל האמות והמליכו את אברם עליהם לנשיא אלהים ולקצין: (יח) ומלכי-צדק. מדרש אגדה, הוא שם בן נח (נדריים לב): לחם ויין. כף עושים ליגעי מלחמה, והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש אגדה: רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו: (יט) קנה שמים וארץ. כמו: (תהלים קמו) "עושה שמים וארץ", על ידי עשייתו קנאן להיות שלו: (כ) אשר מגן. אשר הסגיר, וכן (הושע יא) "אמגוף ישראל": ויתן-לו. אברם: מעשר מפל. אשר לו, לפי שהיה כהן: (כא) תן-לי הנפש. (הגופים מן) השבי שלי שהצלת, החזר לי הגופים לבדם: (כב) הרמתי ידי. לשון שבועה, מרים אני

אֲשַׁכַּל וּמִמָּוֶא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם כִּשׁ"י: ם
 טו א אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִיָּה דְבַר־יְהוָה
 אֶל־אַבְרָם בַּמְּחֻזָּה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא אֲבָרָם
 אֲנִכִי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד כִּשׁ"י: ב וַיֹּאמֶר
 אֲבָרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־תַּתֵּן־לִי וְאֲנִכִי הוֹלֵךְ
 עִרְרִי וּבֶן־מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר כִּשׁ"י:
 ג וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהֵנָּה
 בֶּן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי כִשׁ"י: ד וְהֵנָּה דְבַר־יְהוָה
 אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא
 מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: ה וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה
 וַיֹּאמֶר הַבְּטַנָּא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים
 אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר אֶתֶם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה
 זָרְעֶךָ כִּשׁ"י: ו וְהָאֱמֹן בֵּיהוָה וַיַּחֲשְׁבֶהָ לוֹ

אנון יקבלון חלקהון: א פתר
 פתגמא האלין הוה פתגמא דיני
 עם אברם בנבואה למימר לא
 תדחל אברם מימרי תקוף לך
 אגרף סגי לחדא: ב ואמר אברם
 יי אלהים מה תתן לי ואנא אזיל
 בלא ולד ובר פרנסא קדין
 דבביתי הוא דמשקאה אליעזר:
 ג ואמר אברם הא לי לא יהבת
 ולד והא בר ביתי ירית יתי:
 ד והא פתגמא דיני עמה למימר
 לא ירתנך דין אלהין בר דתוליד
 הוא ירתנך: ה ואפיק יתה לברא
 ואמר אסתכי כען לשמא ומני
 כוכביא אם תכול לממני יתהון
 ואמר לה קדין יהון כניך:
 ו והימין במימרא דיני וחשבה

רש"י

נתן החק בימי אברהם: (א) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר: 'אחר', סמוך, 'אחרי', מפלג (בראשית רבה). "אחר הדברים האלה", אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואמר: 'שמא קבלתי שכר על כל צדקותי', לך אמר לו המקום: אל תירא אברם אנכי מגן לך, מן העניש, שלא תעניש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שְׂכָרְךָ, שְׂכָרְךָ הרבה מאד: (ב) הולך עירי. מנחם בן סרוק פִּרְשׁוּ לְשׁוֹן יוֹרֵשׁ, וְחִבֵּר לוֹ (מלאכי ב) "ער וענה", עירי, בלא יורש, כְּאֲשֶׁר תֹּאמַר: (איוב לא) "ובכל תבואתי תִּשְׂרַשׁ", תַּעֲקֹר שְׂרָשִׁיָּה, כִּף לְשׁוֹן עִרְרִי חֶסֶר בְּנִים, וּבְלַע"ז דִּישֶׁאנֶפְטִי"ש. וְלִי נִרְאָה, עַר וְעוֹנָה מְגֻזֶּרֶת: (שה"ש ה) "ולבי ער", וְעִרְרִי לְשׁוֹן חֲרָב, וְכֵן: (תהלים קלז) "ערו ערו" וְכֵן: (חבקוק ג) "ערות יסוד", וְכֵן: (ירמיה נא) "ערער תתערער" וְכֵן: (צפניה ב) "כי ארזה ערה": וְכֵן מֶשֶׁק בֵּיתִי.

כתרגומו שכל ביתי נזון על פיו, כמו: (בראשית מא) "ועל פיך ישק", אפטרופא שלי, ואלו היה לי בן, היה בני ממנה על שלי: דמשק. לפי התרגום, מדמשק היה. ולפי מדרש אגדה, שרדף המלכים עד דמשק. ובגמרא שלנו דרשו נוטריקון: דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים: (ג) הן לי לא נתתה זרע. ומה תועלת בכל אשר תתן לי?: (ה) ויוצא אתו החוצה. לפי פשוטו: הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו, אמר לו: צא מאצטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר: הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטה מלמעלה למטה: (ו) והאמן בה'. לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירשת הארץ שאל לו אות ואמר לו: "במה

צְדָקָה כִּשְׁמִי: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׁדָּאִי לְמִתְּנָן
 לְךָ יְת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:
 ה וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲרִי
 אֲרִיתִינָה: ט וַאֲמַר לֵיה קָרַב קָדְמִי
 עֲגְלִין תִּלְתָּא וְעִזִּין תִּלְתָּא וְדַכְרִין
 תִּלְתָּ וְשִׁפְנִינָא וְכַר יוֹנָא: י וְקָרַב
 קָדְמוּהִי יְת כָּל אֲלִין וּפְלִיג יְתַהוּן
 בְּשׂוּרָה וַיְהִי פִלְגִיא פְּלוּג לְקַבְּל
 חֲבֵרָה וַיְת עוֹפָא לָא פְּלִיג:
 יא וּנְחַת עוֹפָא עַל פְּלִיא וְאֶפְרַח
 וַיִּקְחֶהָ לֹו וַיִּקְחֶהָ לֹו אֶת־כָּל־אֱלֹהִים וַיִּבְתֵּר
 אֶתְּם בַּתּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקַרְאֵת רַעְהוּ
 וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בַתֵּר כִּשְׁמִי: יב וַיִּרְדַּד הָעֵיט עַל־

לה לזכו: ז ואמר לה אנא יי
 דאפקתך מאורא דכשדאי למתן
 לך ית ארעא הדא למירתה:
 ח ואמר יי אלהים במה אדע ארי
 ארתינה: ט ואמר ליה קרב קדמי
 עגלין תלתא ועזין תלתא ודכרין
 תלת ושפנינא וכר יונא: י וקרב
 קדמוהי ית כל אלין ופליג יתהוון
 בשורה ויהי פליגא פלוג לקבל
 חברה וית עופא לא פליג:
 יא ונחת עופא על פליא ואפרח

רש"י

כב) "סבבני פרים רבים וגו'", ואומר: (דניאל ח)
 "והאיל אשר־ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס",
 ואומר: "והצפיר השעיר מלך יון", וישראל נמשלו
 לבני יונה, שנאמר: (שה"ש ב) "יונתי בחגוי
 הסלע". לפיכך, בפר הבקמות רמז על עובדי
 כוכבים שיהיו פלין והולכין, ואת־הצפר לא
 בטר", רמז שיהיו ישראל קימין לעולם:
 (יא) העיט. הוא עוף, ועל שם שהוא עט ושואף
 את הנבלות, לטוש עלי אכל, כמו: (שמואל א טו)
 "ותעט אל השלל": על־הפגרים. הבתרים.
 (ספרים אחרים: הפגרים מתרגמינן פגליא אלא
 מתוך שהרגלו לתרגם "איש בתרו" ויהב פלגיא,
 נתחלף להם תבת פגליא לפלגיא, ונתרגמו:
 "הפגרים", 'פלגיא', וכל המתרגם בן טועה, לפי
 שאין להקיש בתרים לפגרים, שבתרים תרגומו:
 פלגיא, ופגרים תרגומו פגליא, לשון פגול, כמו:
 (ויקרא ז) "פגול הוא" לשון פגר. כף שמעתי מפי
 רבינו יהודה בן ר' שמואל וכן הגירסא ברש"י כתב
 יד. ובכתב יד אחרת כתיב כף פירש רבינו מאיר
 בן ר' שמואל): וישב. לשון נשיכה והפרכה כמו:
 "ישב רוחו", רמז שכיבא דוד בן ישי לכלותם ואין
 מניחין אותו מן השמים, עד שכיבא מלך המשיח:

אדע"? ויקחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא
 חשבה לאברם לזכות ולצדקה על האמונה
 שהאמין בו. דבר אחר: "במה אדע"? לא שאל לו
 אות, אלא אמר לפניו: 'הודיעני באיזה זכות
 יתקומו בה'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: בזכות
 הקרבנות: (ט) עגלה משלשת. (ב"ר) שלשה
 עגלים, רמז לשלשה פרים: פר יום הכפורים, ופר
 העלם דבר של צבור ועגלה ערופה: ועז משלשת.
 רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין של
 מועד, ושעיר חטאת יחיד: ואיל משלש. אשם
 ודאי ואשם תלוי וכבשה של חטאת יחיד: ותור
 וגוזל. תור וכן יונה: (י) ויבטר אתם. חלק כל
 אחד לשני חלקים, ואין המקרא יוצא מידי פשוטו,
 לפי שהיה פורת ברית עמו לשמר הבטחתו,
 להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב: (לקמן) "ביום
 ההוא פרת ה' את אברם ברית לאמר וגו'", ודרך
 פורתי ברית לחלק בהמה ולעבר בין בתריה, כמה
 שנאמר להלן: (ירמיה לד) "העוברים בין בתרי
 העגל", אף כאן: "תנור עשן ולפיד אש אשר עבר
 בין הגזרים", הוא שלוחו של שכינה שהוא אש:
 ואת הצפר לא בטר. לפי שהאמות עובדי כוכבים,
 נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר: (תהלים

יְהוֹן אֲבָרָם: יב וְהוּהוּ שְׁמָשׁ
 לְמִיעַל וְשִׁנְתָּא נְפֹלַת עַל אֲבָרָם
 וְהָא אִימָה קָבַל סְגִי נְפֹלַת
 עֲלוּהִי: יג וְאָמַר לְאֲבָרָם מַדְע
 תַּדְע אַרְי דְּרִינִן יְהוֹן בְּנִיף בְּאַרְעָא
 דְּלָא דִּילְהוֹן וְיִפְלַחוּן בְּהוֹן וְיַעֲנוּן
 יְתַהוֹן אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין: יד וְאָף
 ית עֲמָא דִּיפְלַחוּן בְּהוֹן דִּינִן אָנָּא
 וּבְתַר כֵּן יִפְקוּן בְּקִנְיָנָא סְגִי:
 טו וְאֵת תִּיעוּל לְוֹת אֲבֵהֶתָּךְ
 בְּשָׁלֹם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבֵי טָבָא:
 טז וְדָרָא רְבִיעָאָה יְתוּבוּן הָכָא
 אַרְי לָא שְׁלִים חוּבָא דְאַמּוֹרָאָה
 עַד כְּעַן: יז וְהוּהוּ שְׁמָשׁ עַלֹת
 וּקְבֹלָא הִנֵּה וְהָא תַנּוּר דְתַנֵּן
 וּבְעוּר דְאַשְׁתָּא דִּי עֲדָא בִּין

הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם כִּסִּי: יב וַיְהִי הַשְּׁמָשׁ
 לָבוֹא וְתַרְדֵּמָה נִפְלָה עַל־אֲבָרָם וְהִנֵּה אִימָה
 חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלָת עָלָיו כִּסִּי: יג וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם
 יָדַע תִּדְע כִּי־גֵר אֲיִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאַרְצֵי לֹא לָהֶם
 וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה כִּסִּי:
 יד וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי וְאַחֲרָיִ
 כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גְּדוֹל כִּסִּי: טו וְאַתָּה תָּבוֹא
 אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה כִּסִּי:
 טז וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עוֹן
 הָאָמְרִי עַד־הִנֵּה כִּסִּי: יז וַיְהִי הַשְּׁמָשׁ בָּאָה
 וְעֹלְמָה הִיָּה וְהִנֵּה תַנּוּר עֲשָׂן וּלְפִיד אֵשׁ אֲשֶׁר

רש"י

בְּמִזְמוֹן גְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות יב) "וַיִּנְצְלוּ אֶת
 מִצְרַיִם": (טו) וְאַתָּה תָּבוֹא. וְלֹא תִרְאֶה כָּל אֱלֹהִים:
 אֶל אֲבֹתֶיךָ. אָבִיו עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְהוּא מְבַשְּׂרוֹ
 שִׁיבּוֹא אֵלָיו? לְמַדְךָ שֶׁעָשָׂה תַרְחַם תְּשׁוּבָה: תִּקְבֹּר
 בְּשִׁיבָה טוֹבָה. בְּשׂוֹר שֶׁיַּעֲשֶׂה יִשְׁמַעֵאל תְּשׁוּבָה
 בְּיָמָיו וְלֹא יֵצֵא עֲשׂוֹ לְתַרְבוֹת רְעָה בְּיָמָיו, וּלְפִיכָף,
 מֵת ה' שָׁנִים קָדָם זְמַנּוֹ, וּבֹו בְּיוֹם מְרַד עֲשׂוֹ:
 (טז) וְדוֹר רְבִיעִי. לְאַחַר שֶׁיִּגְלוּ לְמִצְרַיִם יִהְיוּ שָׁם
 שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת וְהַרְבִּיעִי יָשׁוּבוּ לְאַרְצֵי הַזֹּאת, לְפִי
 שֶׁבְּאַרְצֵי כְּנָעַן הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכָרַת בְּרִית זֶה,
 כְּדַכְתִּיב: "לִתֵּת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" וְכֵן
 הָיָה, יַעֲקֹב יָרַד לְמִצְרַיִם, צֵא וְחָשַׁב דּוֹרוֹתָיו:
 יְהוּדָה, פָּרֵץ, חֲצִרוֹן וְכָלֵב בֶּן חֲצִרוֹן מִבְּאֵי הָאָרֶץ
 הָיָה: כִּי לֹא שָׁלֵם עוֹן הָאָמּוּרִי. לְהִיּוֹת מִשְׁתַּלַּח
 מֵאַרְצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן, שְׂאִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע
 מֵאֲמָה עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כז):
 "בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיַכְנָה": (יז) וַיְהִי הַשְּׁמָשׁ
 בָּאָה. כְּמוֹ: (בראשית מב) "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים
 שְׁקִיָּהִם", (מלכים ב יג) "וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ",
 כְּלוּמַר וַיְהִי דְבַר זֶה: הַשְּׁמָשׁ בָּאָה. שֶׁקָּעָה:

(יב) וְהִנֵּה אִימָה וְגוֹ'. רָמַז לְצָרוֹת וְחֲשָׁךְ שֶׁל
 גְּלוּיּוֹת: (יג) כִּי־גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ. מִשְׁנוּלַד יִצְחָק עַד
 שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, כִּי־צַד?
 יִצְחָק בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה כְּשֶׁנוּלַד יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב כְּשֶׁיָּרַד
 לְמִצְרַיִם אָמַר: (בראשית מז) "יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים
 וּמֵאוֹת שָׁנָה", הָרִי ק"צ, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ מֵאוֹתִים וְעֶשְׂרִי
 כְּמִנֵּין רַד"ו, הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְאִם תֹּאמַר
 בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת, הָרִי קָהַת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם
 הָיָה, צֵא וְחָשַׁב שְׁנוֹתָיו שֶׁל קָהַת וְשֶׁל עֲמֶרֶם
 וְשִׁמְוֹנִים שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה כְּשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל
 מִמִּצְרַיִם, אֵין אֵתָּה מוֹצֵא אֶלָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 וְחֲמִשִּׁים, וְאַתָּה צָרִיף לְהוֹצִיא מִהֵן כָּל הַשָּׁנִים שְׁחִי
 קָהַת אַחַר לִידַת עֲמֶרֶם, וְשְׁחִי עֲמֶרֶם אַחַר לִידַת
 מֹשֶׁה: בְּאַרְצֵי לֹא לָהֶם. וְלֹא נֶאֱמַר: 'בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם',
 אֶלָּא "לֹא לָהֶם", וּמִשְׁנוּלַד יִצְחָק: (בראשית כא)
 "וַיִּגַּר אֲבָרָהָם וְגוֹ'", (בראשית כו) "וַיִּגַּר יִצְחָק
 בְּגִרָה", (תהלים קה) "וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאַרְצֵי חָם", (בראשית
 מז) "לְגוֹר בְּאַרְצֵי כְּנָעַן": (יד) וְגַם אֶת־הַגּוֹי וְגַם,
 לְרַבּוֹת אַרְבַּע מַלְכִּיּוֹת, שְׂאֵף הֵם כְּלִים עַל שֶׁשְׁעַבְדוּ
 אֶת יִשְׂרָאֵל: דָּן אֲנִכִּי. בְּעֶשְׂרִי מִכּוֹת: בְּרִכְשׁ גְּדוֹל.

עֲבַר בֵּין הַגְּזֵרִים הָאֵלֶּה כִּשְׁמִי: יח בַּיּוֹם הַזֶּה הוּא
 בְּרַת יְהוָה אֶת־אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ
 נִתְּתִי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־
 הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת כִּשְׁמִי: יט אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־
 הַקִּנְזִי וְאֶת הַקְּדֻמִּי כִּשְׁמִי: כ וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־
 הַפְּרוּזִי וְאֶת־הַרְפָּאִים כִּשְׁמִי: כא וְאֶת־הָאֲמֹרִי
 וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרִזִּי וְאֶת־הַיְבוּסִי: ס
 מִזֹּ א וְיִשְׂרָאֵל אִשְׁתְּ אֲבָרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֹהָ
 שִׁפְחָה מִצְרַיִם וְשִׁמְהָ הַגֵּר כִּשְׁמִי: ב וְהֵאמֹר שְׂרִי
 אֶל־אֲבָרָם הִנֵּה־נָא עֲצַרְנִי יְהוָה מִלִּדְתָּ בִּאֲנָא
 אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם
 לְקוֹל שְׂרִי כִּשְׁמִי: ג וְתִקַּח שְׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם

פלגיא האלין: יח ביום ההוא
 גזר יי עם אברם קים למימר
 לבניך יהבית ית ארעא הדא מן
 נהרא דמצרים ועד נהרא רבא
 נהרא פרת: יט ית שלמאי וית
 קנזאי וית קדמונאי: כ וית חתאי
 וית פרוזאי וית גבראי: כא וית
 אמוראי וית כנענאי וית גריזאי
 וית יבוסאי: א ושרי אפת אברם
 לא ילדת לה ולה אמתא
 מצריטא ושמה הגר: ב ואמרת
 שרי לאברם הא פען מנעני יי
 מלמילד עול פען לות אמתי מה
 אם אתבני מנה וקביל אברם
 למימר שרי: ג ודברת שרי אפת
 אברם ית הגר מצריטא אמתא
 מסוף עשר שנין למתב אברם

רש"י

מאחר בארבעה נהרות היוצאים מעדן, שנאמר:
 (לעיל ב) "והנהר הרביעי הוא פרת", משל הדיוט:
 עבד מלך - מלך, הדבק לשחור וישפתחו לך:
 (יט) את־הקיני. (כ"ר) עשר אמות יש פאן, ולא
 נתן להם אלא שבעה גוים. והשלישה: אדום ומואב
 ועמון, והם קיני, קנזי וקדמוני עתידים להיות
 ירשה לעתיד, שנאמר: (ישעיה יא) "אדום ומואב
 משלוח ידם ובני עמון משמעתם": (כ) ואת־
 הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בה: (דברים ג) "ההוא
 יקרא ארץ רפאים": (א) שפחה מצרית. בת
 פרעה היתה. כשראה נסים שנעשו לשרה אמר:
 'מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה
 בבית אחר': (ב) אוּלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה. למד על מי
 שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס: אֲבָנָה
 מִמֶּנָּה. בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי: לקול
 שרי. (כ"ר) לרוח הקדש שבה: (ג) ותקח שרי.
 לקחתה בדברים: 'אשריך שזכית לדבק בגוף קדוש

ועלטה הנה. חשף היום: והנה תנור עשן וגו'.
 רמז לו שיפלו המלכיות עובדי גילולים בגיהנם.
 "באה" טעמו למעלה, לךך הוא מבאר שבאה כבר,
 ואם היה טעמו למטה באל"ף, היה מבאר פשהיא
 שוקעת, ואי אפשר לומר כן, שהרי כבר פתיב
 "ויהי השמש לבא", והעברת תנור עשן לאחר
 מכאן היתה. נמצא שכבר שקעה, וזה חלוק בכל
 תבה לשון נקבה שישודה שתי אותיות, כמו: בא,
 קם שב: פשהטעם למעלה, לשון עבר הוא, כגון
 זה וכגון: (לקמן כט) "ורחל באה", (לקמן לו) "קמה
 אלמתי", (רות א) "הנה שבה במתך", וכשהטעם
 למטה הוא לשון הנה, דבר שנעשה עכשו והולך,
 כמו: (לקמן כט) "באה עם הצאן", (אסתר ב) "בערב
 היא באה ובבקר היא שבה": (יח) לְזַרְעֶךָ נִתְּתִי.
 אמירתו של הקדוש ברוך הוא, כאלו היא עשויה
 (כ"ר): עַד־הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת. לפי שהוא דבוק
 לארץ ישראל קוראהו גדול, אף על פי שהוא

את־הגֵּר המִצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים
 לְשֵׁבֶת אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאֲבָרָם
 אִישָׁהּ לֹא לְאִשָּׁה כִּסִּי: ד וַיָּבֵא אֶל־הֶגֶר וַתֵּהָרֵ
 וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ כִּסִּי:
 ה וַתֹּאמֶר שְׂרֵי אֶל־אֲבָרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי
 נִתְּתִי שִׁפְחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַאֲקַל
 בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ כִּסִּי: ו וַיֹּאמֶר
 אֲבָרָם אֶל־שְׂרֵי הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ
 הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שְׂרֵי וַתְּבָרַח מִפְּנֵיהָ כִּסִּי:
 ז וַיִּמְצְאֶהּ מִלֶּאךָ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר
 עַל־הָעַיִן בְּדֶרֶךְ שׁוּר: ח וַיֹּאמֶר הֶגֶר שִׁפְחַת
 שְׂרֵי אִי־מִזָּה בָּאת וְאֵנָּה תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי
 שְׂרֵי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בָרַחַת כִּסִּי: ט וַיֹּאמֶר לָהּ
 מִלֶּאךָ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת
 יָדֶיךָ כִּסִּי: י וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה הֲרַבָּה אֲרַבָּה אֶת־זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר

בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וַיִּהְבֵּת יְתָה
 לְאֲבָרָם בְּעֵלָה לָהּ לְאַנְתּוֹ: ד וְעַל
 לֹת הֶגֶר וְעַדִּיאַת וַחֲזַת אַרְי
 עַדִּיאַת וַקַּלַּת רַבְנָתָהּ בְּעֵינָהּ:
 ה וַאֲמַרְת שְׂרֵי לְאֲבָרָם דִּין לִי
 עֲלֶיךָ אֲנָא יְהִבִּית אֲמַתִּי לָךְ וַחֲזַת
 אַרְי עַדִּיאַת וַקַּלִּית בְּעֵינָהּ דִּין
 יי בִּינִי וּבִינֶיךָ: ו וַאֲמַר אֲבָרָם
 לְשְׂרֵי הָא אֲמַתִּיךָ בְּיָדֶיךָ עֲבִידִי
 לָהּ כְּדַתְקִין בְּעֵינֶיכִי וְעִנִּיתָה שְׂרֵי
 וְעַרְקַת מִקְדָּמָהּ: ז וַאֲשַׁפְחָהּ
 מִלְּאָכָא דִּינִי עַל עֵינָא דְמִיָּא
 בְּמִדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא
 דְחִגְרָא: ח וַאֲמַר הֶגֶר אֲמַתָּא
 דְשְׂרֵי מִנֵּן אַתְּ אֲתִיָּא וְלֹאֲנָ אַתְּ
 אֲזֵלָא וַאֲמַרְת מִן קְדָם שְׂרֵי רַבְנָתִי
 אֲנָא עַרְקָא (נ"י עַרְקַת): ט וַאֲמַר
 לָהּ מִלְּאָכָא דִּינִי תוֹכִי לֹת רַבְנָתְךָ
 וַאֲשַׁמְעִבְדִי תַחֲוֹת יָדְהָא: י וַאֲמַר
 לָהּ מִלְּאָכָא דִּינִי אֲסַגָּאָה אֲסַגִּי יַת

רש"י

וְהִיִּיתִי אֲנִי נִפְקַדְת עִמָּךְ, וְעוֹד דְּבָרֶיךָ אֵתָּה חוֹמָם
 מִמֶּנִּי, שֶׁאֵתָּה שׁוֹמֵעַ בְּזוֹנֵי וְשׁוֹתֵק (כ"ר): אֲנֹכִי
 נִתְּתִי שִׁפְחָתִי וְגו' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ. כָּל בֵּינֶיךָ שֶׁבִּמְקַרָּא
 חֶסֶד, וְזֶה מִלָּא, קָרִי בֵּיהּ וּבֵינֶיךָ (ר"ל נוֹכַח לְנִקְבָּהּ),
 שֶׁהַכְּנִיסָה עֵין הָרַע בְּעַבְוֶרָה שֶׁל הֶגֶר, וְהַפִּילָה
 עֲבָרָה, הוּא שֶׁהַמֶּלֶאךָ אֹמֵר לְהֶגֶר: "הִנֵּךְ הָרָה",
 וְהֵלֵא כִּכְר הָרְתָהּ, וְהוּא מְבַשֵּׁר לָהּ שֶׁתֵּהָרֵ? אֵלֵא
 מִלְּמַד שֶׁהַפִּילָה הָרִיוֹן הָרֵאשׁוֹן: (ו) וַתַּעֲנֶה שְׂרֵי.
 הִיָּתָה מְשַׁעֲבֶדֶת בָּהּ בְּקִשִּׁי (כ"ר): (ח) אִי־מִזָּה
 בָּאת. מֵהֵיכֵן בָּאת. יוֹדֵעַ הִיָּה, אֵלֵא לִיתֵּן לָהּ פְּתַח
 לִיכְנָס עִמָּה בְּדָבָרִים, וְלִשׁוֹן "אִי־מִזָּה" אֵיזָה הַמְּקוֹם
 שֶׁתֹּאמֶר עָלָיו: 'מִזָּה אֲנִי בָּא': (ט) וַיֹּאמֶר לָהּ
 מִלֶּאךָ ה' וְגו'. עַל כָּל אֲמִירָה הִיָּה שְׁלוּחַ לָהּ
 מִלֶּאךָ אַחֵר, לְכֹךְ גָּאֵמַר 'מִלֶּאךָ' בְּכָל אֲמִירָה

כְּזֶה (כ"ר): מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים. מוֹעֵד הַקְּבוּעַ לְאִשָּׁה
 שֶׁשִּׁהְתָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה לְבַעֲלָהּ, חֲזַב לִישָׂא
 אַחֲרָת (יבִמּוֹת סד): לְשֵׁבֶת אֲבָרָם וְגו'. מִגִּיד שֶׁאֵין
 יְשִׁיבַת חוֹצָה לְאֶרֶץ עוֹלָה לֹא מִן הַמִּנְיָן, לְפִי שֶׁלֹּא
 גָּאֵמַר לֹא (לְעִיל יב): "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גְּדוֹל" עַד שֶׁיָּבֵא
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (ד) וַיָּבֵא אֶל־הֶגֶר וַתֵּהָרֵ. מִבִּיאָה
 רֵאשׁוֹנָה (כ"ר): וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ. אֲמַרָה: שְׂרֵי
 זֹו אֵין סִתְרָה כְּגִלּוּיָהּ, מִרְאָה עֲצָמָה כְּאֵלוֹ הִיא
 צְדָקָתָה, וְאֵינָה צְדָקָתָה, שֶׁלֹּא זָכְתָה לְהָרִיוֹן כָּל הַשָּׁנִים
 הַלְלוֹ, וְאֵנִי נִתְּעַבְרָתִי מִבִּיאָה רֵאשׁוֹנָה (כ"ר):
 (ה) חֲמָסִי עָלֶיךָ. חֲמָס הָעֲשׂוּי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי
 מְטִילָה הַעֲנֹשׁ, כְּשֶׁהַתְּפִלָּתָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 (לְעִיל טו) "מֵה־תִּתֵּן־לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי", לֹא
 הַתְּפִלָּתָה אֵלֵא עָלֶיךָ, וְהִיָּה לָךְ לְהַתְּפַלֵּל עַל שְׁנֵינוּ,

מֵרֹב: יֵאָמֵר לָהּ מִלֵּאָף יִהְיֶה הַנֶּגֶד הָרָה
 וַיִּלְדֶּת בֶּן וַקְרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע
 יְהוָה אֶל־עֲנִידָהּ כִּסְי׃ יב וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם
 יָדוּ בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל־פָּנָיו כָּל־אֲחִיו
 יִשְׁכַּן כִּסְי׃ יג וַתִּקְרָא שֵׁם־יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ
 אֶתְהָ אֵל רֵאִי כִי אִמְרָה הֶגֶם הָלֵם רֵאִיתִי
 אַחֲרֵי רֵאִי כִסְי׃ יד עַל־כֵּן קָרָא לְבָאָר בָּאָר לַחֵי
 רֵאִי הַנִּהָ בֵּין־קִדְשׁ וּבֵין בְּרֵד כִּסְי׃ טו וַתֵּלֶד הַגֵּר
 לְאַבְרָם בֶּן וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם־בְּנוֹ אֲשֶׁר־יִלְדָהּ
 הַגֵּר יִשְׁמַעְאֵל כִּסְי׃ טז וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה
 וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלִדַת־הַגֵּר אֶת־יִשְׁמַעְאֵל
 לְאַבְרָם כִּסְי׃ טז א וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן־תְּשַׁע־עָשָׂר
 שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לְפָנָיו וְהָיָה

בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנֵּן מִסְגִּי:
 יא וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאָכָא דִּי הָא אַתְּ
 מְעַדְיָא וְתִלְדִּין בְּרִי וְתִקְרִין שְׁמָהּ
 יִשְׁמַעְאֵל אֲרִי קַבִּיל יְיָ צְלוּתֵיךְ:
 יב וְהוּא יְהֵא מְרֹד בְּאַנְשָׁא הוּא
 יְהֵא צְרִיךְ לְכָלֵא וַיֵּדָא דְבְנֵי
 אֲנָשָׁא יְהוֹן צְרִיכִין לָהּ וְעַל אֲפִי
 כָל אַחֲוֵי יִשְׂרָאֵל: יג וְצִלִּיַּאת
 בְּשִׁמָּא דִּי דִמְתַּמְלֵל עִמָּה אֲמַרְת
 אַתְּ הוּא אֱלֹהָא דְחַזִּי כְלָא אֲרִי
 אֲמַרְת הַבְּרָם הַכָּא (נ"י הַאָּף
 אָנָּא) שְׂרֵתִי חֲזִיָּא בְּתֵר דְאַתְגְּלִי
 לִי: יד עַל כֵּן קָרָא לְבָאָרָא בָּאָרָא
 דְמִלֵּאָף קִימָא אַתְחַזִּי עֲלֵהָ הָא
 (הִיא) בֵּין רָקָם וּבֵין חַגְרָא:
 טו וַיִּלְדִּית הַגֵּר לְאַבְרָם בְּרִי וַקְרָא
 אֲבָרָם שׁוּם בְּרָה דִּילִידַת הַגֵּר
 יִשְׁמַעְאֵל: טז וְאַבְרָם בְּרִי תְּמַנֵּן
 וְשֵׁשׁ שָׁנִין בְּרִי יִלְדִית הַגֵּר יֵת
 יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: א וְהָיָה אֲבָרָם
 בְּרִי תְּשַׁע־עָשָׂר שָׁנִין וְאַתְגְּלִי יְיָ

רש"י

ראיתי שלוחו של מקום, אחר ראי אותם בביתו של אברהם, ששם הייתי רגילה לראות מלאכים? ותדע שהיתה רגילה לראותם, שהרי מנחת ראה את המלאך פעם אחת ואמר "מות נמות", וזו נאָתָה אַרְבַּעָה זֶה אַחֵר זֶה וְלֹא תִרְדֶּה: (יד) בָּאָר לַחֵי רֵאִי. כְּתַרְגוּמוֹ: 'בִּירָא דְמִלֵּאָף קִימָא אַתְחַזִּי עֲלֵהָ: (טו) וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם וְגוֹ'. אָף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁמַע אֲבָרָהָם דְּבִרֵי הַמִּלֵּאָךְ שְׁאָמַר: "וַקְרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל", שְׂרֵתָהּ רוּחַ הַקִּדְשׁ עָלָיו וַקְרָאוּ יִשְׁמַעְאֵל: (טז) וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְגוֹ'. לְשִׁבְחוֹ שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל נִכְתָּב, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה בֶּן שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה כְּשֶׁנִּמּוֹל וְלֹא עָכָב: (א) אֲנִי־אֵל שְׂדֵי. אֲנִי הוּא שְׂיֵשׁ דֵּי בְּאַלְהוּתִי לְכָל בְּרִיָּה. לְפִיכָף, "הַתְּהֵלֶךְ לְפָנָיו" וְאֵהִיָּה לָךְ לְאַלְהָה וּלְפִטְרוֹן, וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁהוּא בְּמִקְרָא פְּרוּשׁוֹ כָּף: דֵּי שְׁלוֹ, וְהַכֹּל לְפִי

ואמירה: (יא) הנגף הרה. כשֶׁתְּשׁוּבֵי תְּהֵרִי, כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים יג) "הַנֶּגֶף הָרָה" דְּאִשְׁתּ מְנוּחַ: וַיִּלְדֶּת בֶּן. כְּמוֹ וַיִּלְדֶּת, וְדוּמָה לוֹ: (ירמיה כב) "יִשְׁבֹּת בְּלִבְנוֹן מְקַנְנֵת בְּאֲרָזִים": וַקְרָאת שְׁמוֹ. צוּוִי הוּא, כְּמוֹ שְׁאוּמֵר לְזִכְרֵ: "וַקְרָאת אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק": (יב) פָּרָא אָדָם. אוֹהֵב מְדַבְּרוֹת לְצוּד חַיּוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: (בראשית כא) "וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רוּבָה קִשְׁתִּי": יָדוּ בְּכָל. לְסֻטִּים: וַיֵּד כָּל בּוֹ. הַכֹּל שׁוֹנְאִין אוֹתוֹ וּמְתַגְרִין בּוֹ: וְעַל־פָּנָיו כָּל־אֲחִיו יִשְׁכַּן. שְׂיֵהִיָּה זְרַעוֹ גְּדוֹל (כ"ה): (יג) אֶתְהָ אֵל רֵאִי. נְקוּד חֲטָף קָמֶץ, מִפָּנָיו שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר: אֱלֹהֵה הִרְאִיָּה שְׂרוּאָה בְּעֵלְבוֹן שֶׁל עֲלוּבִין (סְפָרִים אַחֲרִים, דְּבָר אַחֵר: "אֶתְהָ אֵל רֵאִי", מִשְׁמַע שֶׁהוּא רוּאָה הַכֹּל וְאִין שׁוּם דְּבָר רוּאָה אוֹתוֹ): הֶגֶם הָלֵם. לְשׁוֹן תְּמָה: וְכִי סְבוּרָה הֵייתִי שְׁאָף הָלוֹם בְּמִדְבְּרוֹת

תמים כס"י: ב ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה
 אותך במאד מאד כס"י: ג ויפל אברם על פניו
 וידבר אתו אלהים לאמר כס"י: ד אני הנה
 בריתי אתך והיית לאב המון גוים: ה ולא
 יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך
 אברהם כי אבי המון גוים נתתיך כס"י:
 ו והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים
 ומלכים ממך יצאו כס"י: שביעי ז והקמתי את
 בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדורתם
 לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך
 אחריך כס"י: ח ונתתי לך ולזרעך אחריך את
 ארץ מגיד את כל ארץ כנען לאחוזת עולם
 והייתי להם לאלהים כס"י: ט ויאמר אלהים
 אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה

לאברם ואמר לה אנא אל שדי
 פלח קדמי והוי שלים: ב ואתן
 קימי בין מימרי ובינך ואסגי יתך
 לתדא לתדא: ג ויפל אברם על
 אפוהי ומליל עמה יי למימר:
 ד אנא הא (גזר בני איננו)
 קימי עמך ותהי לאב סגי עממין:
 ה ולא יתקרי עוד ית שמך אברם
 ויהי שמך אברהם ארי אב סגי
 עממין יהבתך: ו ואפיש יתך
 לתדא לתדא ואתננך לכנשין
 ומלכין דשליטין בעממיא מנך
 יפקון: ז ואקים ית קימי בין
 מימרי ובינך ובין בניך בתרך
 לדריהון לקים עלם למתוי לך
 לאלהא ולבניך בתרך: ח ואתן
 לך ולבניך בתרך ית ארעא
 תותבותך ית כל ארעא דכנען
 לאחסנת עלם ואהוי להון
 לאלהא: ט ואמר יי לאברהם
 ואת ית קימי תשר את ובניך

רש"י

אב-המון גוים. לשון נוטריקון של שמו, ורי"ש
 שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם
 שהוא מקומו, ועכשו אב לכל העולם, ואפלו רי"ש
 שהיתה בו מתחלה לא זזה ממקומה, שאף יו"ד
 של שרי נתרעמה על השכינה, עד שהוסיפה
 ליהושע, שנאמר: (כמדבר יב) "ויקרא משה להושע
 בן נון יהושע": (ו) ונתתיך לגוים. ישראל
 ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו, ולא היה
 מבשרו עליו: (ז) והקמתי את-בריתי. ומה היא
 הברית? להיות לך לאלהים: (ח) לאחוזת עולם.
 ושם אהיה לכם לאלהים, אבל (בר ישראל) הדר
 בחוצה לארץ כמי שאין לו אלוה: (ט) ואתה.
 וא"ו זו מוסיף על ענין ראשון: 'אני הנה בריתי
 אתך', ואתה הוי זהיר לשמרה, ומה היא שמירתה?

הענין: התהלך לפני. פתגמו: 'פלח קדמי',
 הדבק בעבודתי: והיה תמים. אף זה צווי אחר
 צווי, היה שלם בכל נסיונותי, ולפי מדרשו:
 "התהלך לפני", במצות מילה, ובדבר הזה תהיה
 תמים, שכל זמן שהעלה בך אתה בעל מום לפני.
 דבר אחר: "והיה תמים", עכשו אתה חסר ה'
 אברים: ב' עינים, ב' אזנים וראש הגויה. אוסיף
 לך אות על שמך ויהיו מנן אותיותיך רמ"ח כמנן
 איבריך: (ב) ואתנה בריתי. ברית של אהבה
 וברית הארץ, להורישו לך על ידי מצוה זו:
 (ג) ויפל אברם על פניו. ממורא השכינה, שעד
 שלא מל, לא היה בו כח לעמד ורוח הקדש נצבת
 עליו, וזהו שנאמר בבלעם: "נופל וגלוי עינים"
 (בברייתא דרבי אליעזר מצאתי כן): (ה) כי

בתרף לדריהון: י דא קנמי די תשרון בין מימרי וביניכון ובין בניה בתרף מגזר לכון כל דכורא: יא ותגזרון ית בשרא דערלתכון ותהי (נ"י ותהא) לאת קגם בין מימרי וביניכון: יב ובר תמנא יומין יתגזר (נ"י יגזר) לכון כל דכורא לדתיוכון ילידי ביתא וזביני כספא מכל בר עממין דלא מבנה הוא: יג אתגזרא יתגזרון (נ"י מגזר יגזר) יליד ביתך וזבין כספך ותהי קנמי בבשריכון לקגם עלם: יד וערל דכורא די לא יגזר ית בשר ערלתה וישתיצי אנשא תהיא מעמיה ית קנמי אשני: טו ואמר יי לאברהם שרי אתתך לא תקרי ית שמה שרי ארי שרה שמה: טז ואברך יתה ואף אתן מנה לך בר ואברכנה ותהי לכנשין מלכין דשליטין בעממא

וזרעך אחריו לדורתם כס"י: וזאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל-זכר כס"י: ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם כס"י: ובן-שמנת ימים ימול לכם כל-זכר לדתיכם יליד בית ומקנת-כסף מכל בן-נכר אשר לא מזרעך הוא כס"י: המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם כס"י: וערל זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את-בריתי הכר כס"י: טו ויאמר אלהים אל-אברהם שרי אשתך לא-תקרא את-שמה שרי כי שרה שמה כס"י: טז וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתי

רש"י

"זאת בריתי אשר תשמרו המול לכם וגו'": (י) ביני וביניכם וגו'. אותם של עכשו: ובין זרעך אחריו. העתידין להולד אחריו: המול. כמו להמול, כמו שאתה אומר: 'עשות', כמו לעשות: (יא) ונמלתם. כמו ומלתם, והנו"ן בו יתרה ליסוד הנופל בו לפרקים, כגון נ' של נושף ונ' של נושא, ונמלתם כמו ונשאתם, אבל ימול לשון יפעל כמו: יעשה, יאכל (ברש"י ישן אינו): (יב) יליד בית. שילדתו השפחה בפית: ומקנת-כסף. שקנאו משנולד: (יג) המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש 'יליד בית' נמול לאחר (ס"א לאחד) שמנה ימים, כמו שמפרש במסכת שבת (דף קלח): (יד) וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו מקום

שהוא נכר בין זכר לנקבה (כ"ר): אשר לא-ימול. משיגיע לכלל ענשין: 'ונכרתה', אבל אביו אין ענוש עליו כרת, אבל עובר ב"עשה": ונכרתה הנפש. הולך ערירי ומת קדם זמנו (שבת קד): (טו) לא-תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי, לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה, שתהא שרה על כל (ברכות יג): (טז) וברכתי אתה. ומה היא הברכה? שחזרה לנערותה, שנאמר: (לקמן יח) "היתה לי ערונה": וברכתיה. בהנקת שדים, כשנצרכה לכה ביום משתה של יצחק, שהיו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק, ואמרים: 'בגנו הוא'. והביאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הביאה, והיא הניקה את כלם, הוא שנאמר: (לקמן כא) "הניקה בנים שרה", בראשית

מִנָּה יְהוֹן: יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל
אֶפְוֵהוּ וַחֲדַי וַאֲמַר בְּלִבֵּהּ הַלְבָר
מֵאָה שָׁנִין יְהִי יוֹלֵד וְאִם שָׂרָה
הִבְתַּ תְּשַׁעֵין שָׁנִין תִּלְיֵד:
יח וַאֲמַר אַבְרָהָם קְדָם יי לְיִ
יִשְׁמַעְאֵל יִתְקַנֵּם קְדָמָךְ: יט וַאֲמַר
יי בְּקוֹשְׁטָא שָׂרָה אֶתְתָּךְ תִּלְיֵד לָךְ
בְּרַ וְתִקְרִי יֵת שְׁמָהּ יִצְחָק וְאִקְיָם
יֵת קְנִמִי עֲמָה לְקָנִם עֲלָם לְבִנּוּהִי
בְתַרוּהִי: כ ועַל יִשְׁמַעְאֵל קְבִלִית
צְלוּתְךָ הָא בְּרִכִית יֵתָה וְאִפְשׁ יֵתָה
וְאִסְגִי יֵתָה לְחֲדָא לְחֲדָא תְרִין
עֲשָׂר בְּרַבְבֵיָא לִיֵד וְאֶתְנַנְנָה לְעָם
סְגִי: כא וְיֵת קְנִמִי אִקְיָם עָם
יִצְחָק דִּי תִלְיֵד לָךְ שָׂרָה לְזִמְנָא

וְהִיתָה לְגוֹזִים מַלְכֵי עַמִּים מִמִּנָּה יְהוֹן כִּס"י:
יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ
הַלֵּבָן מֵאָה-שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם-שָׂרָה הִבְתַּ-
תְּשַׁעִים שָׁנָה תִלְיֵד כִּס"י: יח וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם
אֶל-הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמַעְאֵל יִחִיהַ לְפָנַיִךְ כִּס"י:
יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדַת לָךְ
בֶּן וְקָרָאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת-
בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו כִּס"י:
כ וְלִישְׁמַעְאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה אֲבִרְכְתִי אֹתוֹ
וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד
שָׁנִים-עֶשְׂרִי נְשִׂאִם יוֹלִיד וְנִתְתָּיו לְגוֹי
גָדוֹל כִּס"י: כא וְאֶת-בְּרִיתִי אִקְיָם אֶת-יִצְחָק אֲשֶׁר תִּלְיֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד

רש"י

אֶתְתָּךְ דְּבָרִים, וְכֵן: (לקמן מב) "אֲבָל, אֲשֶׁמִים
אֲנִחְנוּ", (מלכים ב ד) "אֲבָל בֵּן אֵין לָהּ": וְקָרָאתָ
אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק. עַל שֵׁם הַצְּחֹק, וַיֵּשׁ אֹמְרִים עַל
שֵׁם הַעֲשָׂרָה נְסִינּוֹת, וְצ' שָׁנָה שֶׁל שָׂרָה, וְח' יָמִים
שֶׁנִּמּוֹל וְק' שָׁנָה שֶׁל אַבְרָהָם. (סְפָרִים אַחֲרִים:
"וְאֶת בְּרִיתִי" לְמָה נֹאמַר? הֲרִי כְּבֹר כְּתִיב: "וְאֶתָה
אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָה וְזָרְעֶךָ וְגו'": אֲלָא לְפִי
שְׂאוֹמֵר: "וְהִקְמַתִי וְגו'", יְכוֹל בְּנִי יִשְׁמַעְאֵל וְכֵנִי
קְטוֹרָה בְּכֻלָּל הַקִּיּוּם? תִּלְמוּד לומר: "וְהִקְמַתִי
אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ" וְלֹא עִם אַחֲרִים). "וְאֶת-בְּרִיתִי
אִקְיָם אֶת יִצְחָק" לְמָה נֹאמַר? אֲלָא לְמַד שֶׁהִיא
קְדוּשׁ מִבְּטָן. דְּבָר אַחַר: אָמַר רַבִּי אֲבָא: מִכָּאן לְמַד
קַל וְחִמְרָ בֵּן הַגְּבִירָה מִכָּן הָאָמָה, כְּתִיב: "הִנֵּה
בְּרִכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ" זֶה
יִשְׁמַעְאֵל, וְקַל וְחִמְרָ "וְאֶת-בְּרִיתִי אִקְיָם אֶת-
יִצְחָק": אֶת-בְּרִיתִי. בְּרִית הַמִּילָה תִּהְיֶה מְסוּרָה
לְזָרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק: (כ) שָׁנִים-עֶשְׂרִי נְשִׂאִם.
כַּעֲנָנִים יְכָלוּ, כְּמוֹ: (משלי כה) "נְשִׂאִים וְרוּחַ":

רַבָּה רְמָזוֹ בְּמַקְצֵת: (יז) וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו
וַיִּצְחַק. זֶה תְּרַגְּם אֹנְקְלוֹס לְשׁוֹן שְׁמַחָה: 'וְחֲדַי',
וְשֶׁל שָׂרָה לְשׁוֹן מְחוּף, לְמַדָּת שְׂאֲבָרָהּ הָאָמִין
וְשְׁמַח וְשָׂרָה לֹא הָאָמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שֶׁהַקְּפִיד
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שָׂרָה וְלֹא הַקְּפִיד עַל
אַבְרָהָם: הַלְבָּן. יֵשׁ תְּמִיחוֹת שֶׁהֵן קִימּוֹת, כְּמוֹ:
(שְׁמוּאֵל א ב) "הִנְגַּלְהָ נְגִלְתִּיתִי"? (שְׁמוּאֵל ב טו)
"הִרְוָאָה אֶתָה"?; אָף זֶה הִיא קִימָת, וְכַךְ אָמַר
בְּלִבּוֹ: 'הַנְּעֻשָׂה חֲסֵד זֶה לְאַחַר מַה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא עוֹשֶׂה לִי?': וְאִם-שָׂרָה הִבְתַּתְּשַׁעִים שָׁנָה.
הִיתָה כְּדַאי לִילֵד, וְאָף עַל פִּי שְׂדוּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים
הִיוּ מוֹלִידִין בְּנֵי ת"ק שָׁנָה, בִּימֵי אַבְרָהָם נִתְמַעְטוּ
הַשָּׁנִים כְּבָר, וְכַא תְּשׁוּת כַּח בְּעוֹלָם, וְצֹא וְלִמַּד
מִעֲשָׂרָה דוּרוֹת שְׁמַנְחַ וְעַד אַבְרָהָם שְׁמַהְרוּ
תוֹלְדוֹתֵיהֶן בְּנֵי ס' וְכֵנִי ע': (יח) לוֹ יִשְׁמַעְאֵל
יִחִיהַ. הַלּוֹאִי שְׁיִחִיהַ יִשְׁמַעְאֵל. אֵינִי כְּדַאי לְקַבֵּל
מִתֵּן שְׂכָר כְּזֶה: יִחִיהַ לְפָנַיִךְ. יִחִיהַ בִּירְאָתְךָ, כְּמוֹ:
"הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי", פֹּלַח קְדָמִי: (יט) אֲבָל. לְשׁוֹן

הַיּוֹם בַּשָּׁנָה הָאַחֶרֶת: כב וַיְכַל לְדַבֵּר אֱתוֹ וַיַּעַל
 אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם כס"י: כג וַיִּקַּח אַבְרָהָם
 אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת
 כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶףוֹ כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם
 וַיִּמַּל אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ אֱלֹהִים כס"י: מפסיד כד וַאֲבְרָהָם
 בֶּן־תְּשַׁעִּים וַתִּשַׁע שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בְּשָׂר
 עַרְלָתוֹ כס"י: כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֵת בְּשָׂר עַרְלָתוֹ כס"י: כו בְּעֶצֶם
 הַיּוֹם הַזֶּה נִמְּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ כס"י:
 כז וְכָל־אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בָּת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף
 מֵאֵת בֶּן־נָכָר נִמְּוֹל אֱתוֹ: כפפ

קכ"ו פסוקים נמל"ו סימן

הדין בשתא אחרנתא: כב ושיצי
 למללא עמה ואסתלק יקרא דיני
 מעלווהי דאברהם: כג ודבר
 אברהם ית ישמעאל ברה וית כל
 ילידי ביתה וית כל זבני כספה
 כל דכורא באנשי בית אברהם
 וגזר ית בשרא דערלתהון בכרן
 יומא הדין כמא די מליל עמה
 יי: כד ואברהם בר תשעין ותשע
 שנין פד גזר בשרא דערלתה:
 כה וישמעאל ברה בר תלת עשרי
 שנין פד גזר ית בשרא דערלתה:
 כו בכרן יומא הדין אתגזר (נ"י
 גזר) אברהם וישמעאל ברה:
 כז וכל אנשי ביתה ילידי ביתא
 וזבני כספא מן בר עממין
 אתגזרו (נ"י גזרו) עמה: פ פ פ

רש"י

שלח ידו ואחז עמו, שנאמר: "וכרות עמו הברית",
 'לו' לא נאמר, אלא "עמו", בראשית רבה רש"י
 ישן). (כה) בהמולו את בשר ערלתו. באברהם
 לא נאמר: "את", לפי שלא היה חסר אלא חתוף
 בשר, שכתב נתמעך על ידי תשמיש, אבל ישמעאל
 שהיה ילד הזקק לחתוף ערלה ולפרע המילה, לכה
 נאמר בו "את" (בראשית רבה): (כו) בעצם היום
 הזה. שמלאו לאברהם צ"ט שנה ולישמעאל שלש
 עשרה שנים, נמול אברהם וישמעאל בנו:

חסלת פרשת לך לך

(כב) מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי שכניה,
 ולמדנו (כ"ר) שהצדיקים מרפבתו של מקום:
 (כג) בעצם היום. בו פיום שנצטנה, פיום ולא
 בלילה, לא נתירא לא מן הגויים ולא מן הלצנים,
 ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים: 'אלו
 ראינוהו לא הנתנהו למול ולקיים מצותו של
 מקום': וימל. לשון ויפעל: (כד) בהמלו.
 בהפעלו, כמו: (לעיל ב) "בהבראם": בהמלו. (נטל
 אברהם ספין ואחז בערלתו ורצה לחתוף, והיה
 מתירא, שהיה זקן. מה עשה הקדוש ברוך הוא?

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזֵיזִים הֵיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלֶה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְהוֹה חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְצְדָק:

הפטרת לך לך בישיעה פרק מ

מ כו לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרָה דְרָכֵי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפְּטֵי יַעֲבֹר: כח הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם־לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: כט נָתַן לַיַּעֲקֹב כֶּחַ וּלְאִין אֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה: לו יִיעָפוּ נְעָרִים וַיִּגָּעוּ וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל יִכְשֻׁלוּ: לא וְקוֹי יְהוָה יַחְלִיפוּ כֶחַ יַעֲלֹ אֶבֶר כְּנַשְׂרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיגָעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעָפוּ:

מא א הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֲיִים וְלֵאמִים יַחְלִיפוּ כֶחַ יִגְשׁוּ אִין יְדַבְּרוּ יַחְדוּ לְמִשְׁפָּט נִקְרְבָה: כ מִי הָעִיר מְמוֹרָח צְדָק יִקְרָאוּהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדֵּ יִתֵּן כְּעַפְרָל חֲרָבוֹ כְּקֶשׁ נִדְרָף קִשְׁתּוֹ: נ יִרְדָּפּם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶץ בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא: ה מִי־פָעַל וְעִשָּׂה קָרָא הַדְּרוֹת מְרֹאֵשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: ה רֹאֵי אֲיִים וַיִּירָאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחְדוּ קָרְבוּ וַיִּאֲתָיוּ: ו אִישׁ אֶת־רַעְהוּ יַעֲזֹרוּ וְלֹאֲחָיו יֹאמַר חֲזֹק: ז וַיַּחֲזֵק חָרָשׁ אֶת־צִרְף מַחְלִיק פְּטִישׁ אֶת־הוֹלֵם פָּעַם אֹמַר לְדַבֵּק טוֹב הוּא וַיַּחֲזַקְהוּ בְּמִסְמָרִים לֹא יָמוּט: ח וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זָרַע אַבְרָהָם אֲהַבִּי: ט אֲשֶׁר הַחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ

קראתיו ואמר לך עבדי-אתה בחרתיו ולא מאסתיו: יאל-תירא כי עמך-אני
אל-תשתע כיר-אני אלהיך אמצתיו אר-עזרתיו אר-תמכתיו בימין צדקי: י הן יבשו
ויכלמו כל הנחרים בך יהיו כאזן ויאברו אנשי ריבך: י תבקשם ולא תמצאם אנשי
מצתך יהיו כאזן וכאפס אנשי מלחמתך: י כי אני יהוה אלהיך מחזיק ימינך האמר לך
אל-תירא אני עזרתיו: י אל-תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיו נאם-יהוה
וגאלך קדוש ישראל: טו הנה שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק
וגבעות פמץ תשים: טז תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בקדוש
ישראל תתהלל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל
הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו
אמת וצדק:

נאמן, אתה הוא יהוה אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר
לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יהוה,
האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו. ברוך אתה יהוה. משמח ציון בכניה:

שמחנו, יהוה אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יהוה, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הנה, שנתת לנו
יהוה אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יהוה
אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד
לעולם ועד: ברוך אתה יהוה, מקדש השבת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: orhachasidus@dvarmalchus.org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org



הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס